

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ANETAVLE
FOR DE OTTE SØSKENDE
PRISKORN
på Vinstrupvej 37
eller
Henrik Ibsensvej 20-22
Frederiksberg

af
I.M.PRISKORN

PROSAPIA NR.8
BIND 7

PRISKORN HASLE

I N D H O L D :

Ane nr. 1408:	Peder Henriksen Mund	4
" "	1409: Bodil Pedersdatter Skeel	6
" "	1410: Claus Lagesen Rutze	8
" "	1411: Sidsel Benner Glambek	10
" "	1414: Iver Jensen Jernskjeg	11
" "	1415: Karen Olufsdatter Galde	21
" "	1416: Lage Jørgensen Urne	26
" "	1417: Sidsel Jensdatter Ribbing	33
" "	1418: Jacob(Joachim) Trolle	35
" "	1419: Kirsten Herlufsdatter Skave	53
" "	1420: Hans Hansen von Mehlen	57
" "	1421: Ellen Pallesdatter Ulfeld	61
" "	1422: Laurids Knob den unge	63
" "	1423: Sidsel Henningsdtr. Walkendorff	67
" "	1424: Henrik Johansen Rantzau	69
" "	1425: Christina von Halle	82
" "	1426: Erik Ottesen Rosenkrantz	87
" "	1427: Helvig Jakobsdtr. Hardenberg	113
" "	1428: Peter Gersdorff	125
" "	1429: Anna von Minckwitz	128
" "	1430: Christen Hansen Munk(Lange)	129
" "	1431: Dorte Mogensdtr. Gyldenstjerne	142
" "	1432: Axel Knudsen Urne	145
" "	1433: Birth Knudsdtr. Rud	151
" "	1434: Eiler Sivertsen Grubbe	154
" "	1435: Else Bjørnsdatter Laxmand	159
" "	1436: Jørgen Pedersen Marsvin:	161
" "	1437: Karen Ottesdatter Gyldenstjerne	167
" "	1438: Peder Jensen Brahe	172
" "	1439: Margrethe Albrechtsdtr, Gøye	180
" "	1440: Christoph von Lützow	183
" "	1441: Beke von der Hude	183
" "	1442: Hartwig von Bülow	184
" "	1443: Anna von Perkentin	184
" "	1444: Veit Hansen Behr	185
" "	1445: Margrethe von Blankenburg	185
" "	1446: Joachim von Levezow	186
" "	1447: Cathrine Smøker	186
" "	1448: Jørgen Ottesen Rosenkrantz	187
" "	1449: Dorthe Gundersdatter Lange	209
" "	1450: Axel Ottesen Brahe	219
" "	1451: Mette Falksdatter Gøye	237
" "	1452: Herman Nielsen Juel	240
" "	1453: Maren Jensdatter Juel	247
" "	1454: Hans Gundesen Lange	250
" "	1455: Johanne Pedersdatter Skram	253
" "	1456: Herman Hansen von Harstall	259
" "	1457: Anne Christina von Langenstein	261
" "	1458: Melchior von Lehrbach	262
" "	1459: Helena von Rodenhausen	262
" "	1460: Sebastian Metsch	263
" "	1461: Anna Edle von der Planitz	263
" "	1462: Hildebrand von Rauchhaupt	264
" "	1463: Catharina von Schlabberndorff	264
" "	1464: Bertram von Pfuel	265
" "	1465: Ursula von Hake	266
" "	1466: Curt Friedrich von Burgsdorff	269
" "	1467: Margarethe von Wedell	270

Ane nr.1520:	Claus Olufsen Daa	271
" "	1521: Hilleborg Tinhuus	276
" "	1522: Henrik Jespersen Friis	278
" "	1523: Margrethe Nielsdatter Bild	282
" "	1524: Verner Tønnesen Parsberg	287
" "	1525: Anne Manderupsdatter Holck	294
" "	1526: Jørgen Lykke	297
" "	1527: Beate Ågesdatter Brahe	307
" "	1528: Tyge Christoffersen Kruse	314
" "	1529: Birgitte Larsdatter Munk	319
" "	1532: Adam von Bülow	324
" "	1533: Ilsabe von Halberstadt	327
" "	1535: Kirsten Jørgensdatter Lykke	328

F O R O R D :

Vi befinder os stadigvæk i reformationstiden, før og efter. I Danmark er den mest iøjnefaldende person Christiern den Anden, der jo har et blandet eftermæle. Hans forrædderi mod den unge Gustav Vasa og andre svenske gidsler er man i almindelighed gået let henover, mens forargelsen har samlet sig om forrædderiet mod ham selv.

Den smukke vise om den gamle ørn, som skal have været en folkevisse fra tiden, har vist sig at være digtet i Holland i Christierns egen kreds, altså god propaganda. I virkeligheden var det ikke kun adelen, der gjorde oprør imod ham. Også bønderne havde rejst sig mod hans vilkårligheder, og da han forlod København for sidste gang, havde adskillige hundrede bønder samlet sig på Sjælland mod ham.

Han var jo dog ikke den eneste af de oldenborgske konger, der satte dele af riget til, det gjorde jo næsten allesammen, lige fra Christian den Første, men hvad kan man vente sig af en slægt, der havde den kullede greve blandt sine aner.

En anden betydelig person, som omtales i dette bind, var Tyge Brahe, som også fik international betydning og berømmelse. Han var en god ven af Holger Rosenkrantz den lærde og af Henrik Rantzau, der også kaldtes den lærde.

Jørgen Lykkes historie afslørede, hvordan bordskikken var på den tid selv ved det franske hof, og her omtales også både kejser Karl den Femte og kong Frans den Første, men læs selv og oplev vore forfædres liv og virke.

Kom ihu de gamle dage, betragter
aarene fra slægt til slægt; spørg
din fader, og han skal kundgøre
dig det, og dine ældste, og de skal
sig dig det. (5.Mosebog, 32.7.)

Ane nr.1408: Peder Henriksen Mund til Hannerup (1489)-(1511)

Det var allerede i den katolske tid, at bonden Per Henriksen fik kontakt med det ret nye Mariager kloster, som søgte folk til at føre tilsyn med deres jordegods.

Den første spire til dette nye Birgittakloster kom omkring 1412, men det var først i 1446, det kunne anerkendes af paven som et fuldstændigt og fuldtalligt kloster, men da Reformationen kom, var det alligevel et af landets rigeste på jordegods.

Første gang Per Henriksen er nævnt, er et tingsvidne af 1489 i Holmans herred, Vejle amt, hvor han nævnes efter væbnerne, og altså var en beskeden mand endnu, men efter at han var blevet forlenet med Serridslevgård af Mariager klostres priorinde, kunne han gifte sig med en adelsdame, Bodil Skeel af slægten Dyre, og han anskaffede sig nu et adeligt våben, som passede til hans gejstlige tilknytning, to foldede hænder.

Hustru Bodil, som hun kaldtes, hørte til linjen fra Hesselballe, der bar tilnavnet Skeel. Hun fødte Peder to børn, en pige, hvis navn vi ikke kender, men som var gift med Jørgen Lauridsen i Hedegaard, og en søn, Søren, som vi nu kender fra bind 6 i rækken.

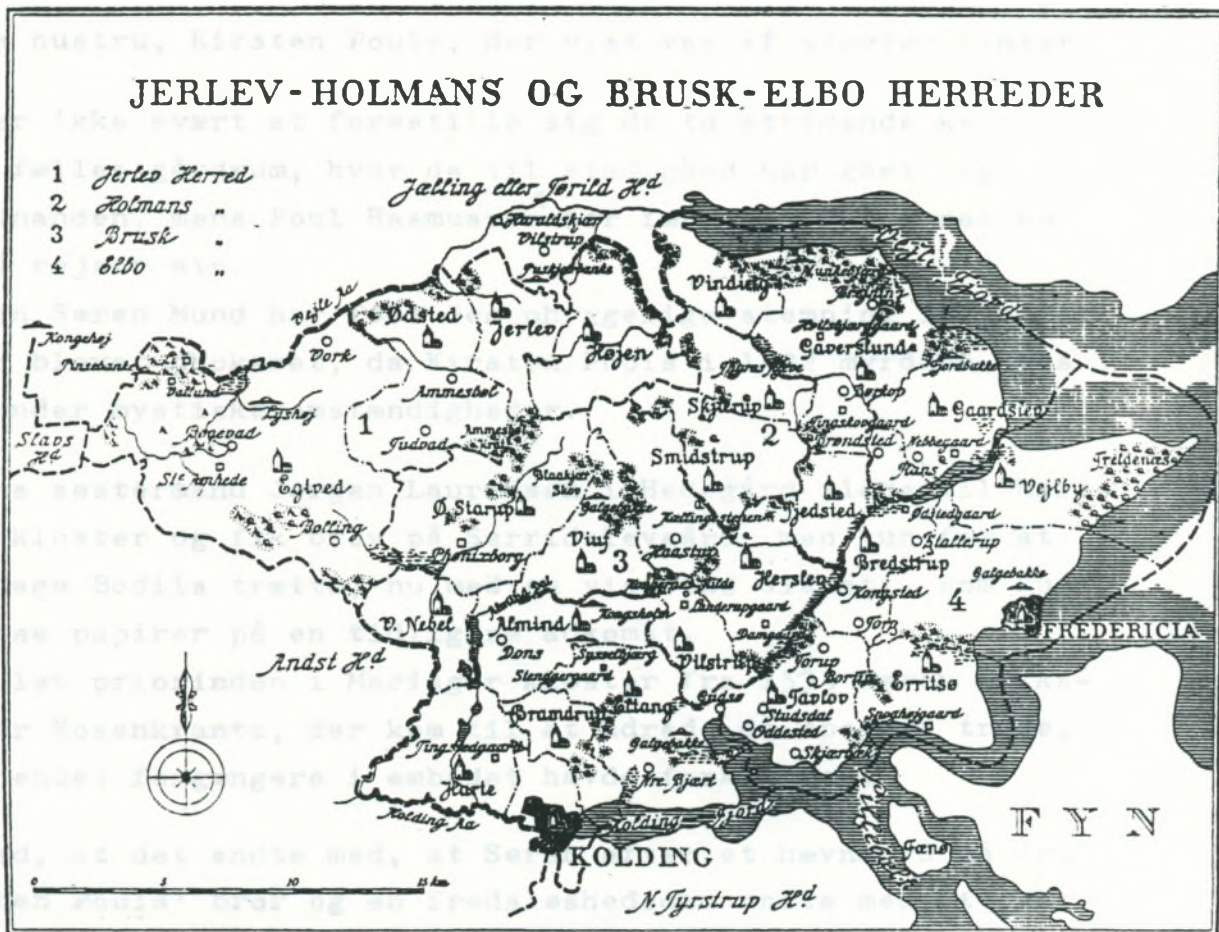
Vi hører ikke mere til lensmanden (eller fogden) på Serridslevgård, før han i 1511 bliver takseret til sammen med sin svoger Niels Skeel at stille en rytter til rostjenesten. Han kan have deltaget i det uheldige togt til Ditmarsken og være sluppet godt fra det, og det er nok muligt, at den rytter de to svogre skulle stille og udruste i krigstilfælde, skulle være ham selv, Peer eller Peder Mund.

Det hævdes, at han selv afgav Serridslevgård til en vis Poul Sørensen, der overtog forleningen fra Mariager kloster, vel nok mod at give hans enke frit ophold på gården, og det tyder jo på, at hans søn, Søren Mund på den tid har været umyndig.

Når Søren Mund nævnes i 1518, kan det være, fordi hans far er død netop ved den tid. Han døde uden at ane, hvilke forviklinger, der skulle følge omkring Serridslevgård.

JERLEV-HOLMANS OG BRUSK-ELBO HERREDER

- 1 Jerlev Herred
- 2 Holmans ..
- 3 Brusks ..
- 4 Elbo ..

Ane nr.1409: Bodil Pedersdatter Skeel af slægten Dyre +1532.

Bodil nævnes ikke blandt Peder Skeels børn i Thisets stamtavler, så hun må formodes at være en uægte datter, som måske er blevet lyst i kuld og køn, da Peder Mund og Niels Skeel, jo siden har et økonomisk fællesskab omkring rostjennesten.

Vi ved ikke, hvornår hun blev gift med Peder Mund, men noget tyder på, at deres børn endnu ved hans død i 1518 har været umyndige.

Efter hendes mands død, førte Bodil trætte mod den Poul Sørensens, der overtog forleningen efter Peder og trængte Bodil væk fra den ene halvdel af gården.

Striden har sikkert fortrinsvis været ført mellem Bodil og Pouls hustru, Kirsten Pouls, der vist var af slægten Vinter.

Det er ikke svært at forestille sig de to stridende kvinder i et fælles gårdrum, hvor de til stadighed har gået lige op ad hinanden, mens Poul Rasmussen¹ har færdes ude i marken og på rejser etc.

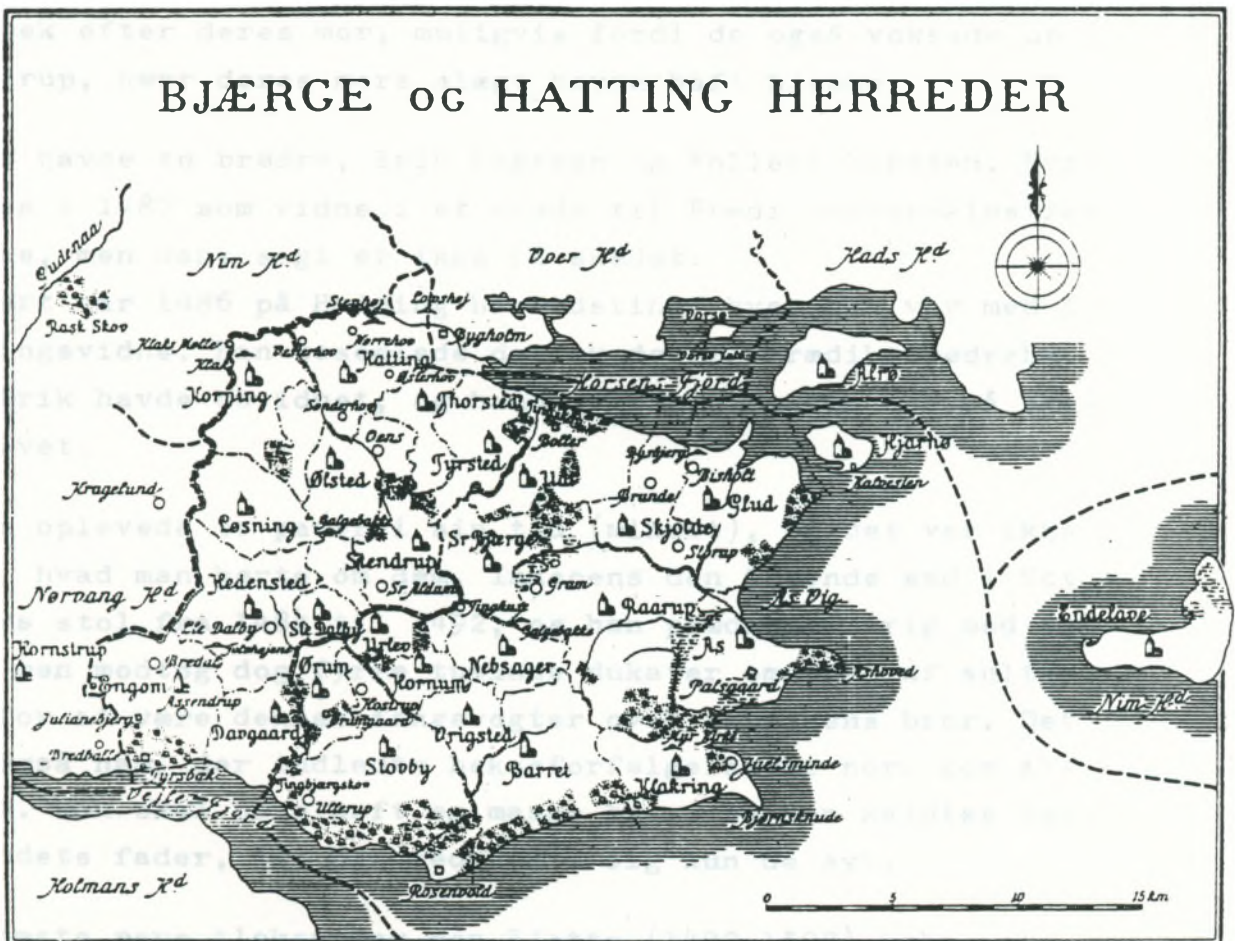
Sønnen Søren Mund har følt den uhyggelige stemning i hjemmet og er blevet chokeret, da Kirsten Pouls i 1532 myrdede hans mor under mystiske omstændigheder.

Sørens søstermand Jørgen Lauridsen i Hedegård ilede til Mariager kloster og fik brev på Serridslevgård, men kun for at overtage Bodils trætte, nu med en vis Jens Giensti, som kunne vise papirer på en tidligere adkomst.

Det blev priorinden i Mariager kloster fra 1535 Karen Eriksdatter Rosenkrantz, der kom til at udrede de spegede tråde, som hendes forgængere i embedet havde forkludret.

Vi ved, at det endte med, at Søren efter et hævmord på fru Kirsten Pouls' bror og en fredsløshedsdom endte med at overtage sin barndoms gård efter faderen.

BJÆRGE OG HATTING HERREDER

Ane nr.1410: Claus Lagesen i Starup af slægten Rutze

Slægten Rutze stammer fra Sønderjylland, men er lidt efter lidt trængt mod nord af de pengestærke holstenere. Først til Hviding herred og Ribe og siden til Vejle amt, Brusk herred, hvor Claus giftede sig til en gård i Starup, nuværende Øster Starup.

Claus Lagesen nævnes første gang i Starup i 1488, da kong Hans regede i Danmark-Norge, søden optræder han i 1490 i et vidne af Brusk herredsting.

Endelig figurerer hans segl på et pantebrev udstedt 1499 til præsten i Starup sogn.

Han giftede sig senest 1488 med Sidsel Benner Glambek af Starup, som hun har arvet efter sin mor, idet hendes far skrev sig til Pjedsted.

De fik sammen børnene Niels og Kirsten, der antog navnet Glambek efter deres mor, muligvis fordi de også voksede op i Starup, hvor deres mors slægt havde haft hjemme.

Claus havde to brødre, Erik Lagesen og Follert Lagesen. Erik nævnes i 1487 som vidne i et skøde til Prædikebrødreklostret i Ribe, men hans segl er ikke på skødet.

Follert var 1486 på Hviding herredsting, hvor han var med i et tingsvidne. Han besejlede det skøde til Prædikebrødrebe, som Erik havde bevidnet, og hans segl kan stadig ses på skødebrevet.

Claus oplevede to paver i sin tid (mindst), og det var ikke kønt, hvad man hørte om dem. Innocens den Ottende sad i Sct. Peters stol fra 1484 til 1492, og han prædikede krig mod tyrken, men modtog dog fyrre tusinde dukater om året af sultanen for at være dennes fangevogter over sultanens bror. Det var også ham, der indledte hekseforfølgelserne nord for Alperne. Han skal have haft en masse børn, så han kaldtes fædrelandets fader, men han vedkendte sig kun de syv.

Den næste pave Aleksander den Sjette (1492-1503) købte sin værdighed i dyre domme, og Vatikanet blev til almindelig spot på grund af pavens uhyrlige udsvævelser.

Han skal have tabt 100.000 dukater i spil og betalt dem med tyske afladspenge. Det var i hans tid, gift og dolk hørte til den hellige stols herligheder.

Claus Lagesen var søn af Lage Lagesen og en datter af slægten Holck, hvis navn vi ikke kender.

Vi ved ikke, hvornår Claus døde, men det kan meget vel have været i det uheldige togt til Ditmarsken.

Ane nr.1411: Sidsel "Benner" Glambek til Starup

Tilnavnet Benner er måske et kælenavn og må vel så have været udtalt uden stødtone som venner.

Hendes far var Niels Pedersen Glambek i Pjedsted, og moderen var en Dyre, søster eller datter til væbner Jens Pedersen Dyre til Starup.

Sidsel havde tre brødre, Mads, Peder og Tord, der alle skrev sig til Pjedsted. Mads var katolsk præst i Pjedsted allerede i 1474. Det var dengang Christian den Første rejste til Italien og kom hjem med en tilladelse fra paven til at starte et universitet i Danmark. På den tid var Mads Glambeks foresatte biskop Peder Nielsen, der døde 1483, senere var det biskop Hartvig Juel. Hans øverste foresatte, paven i Rom var Sixtus den Fjerde, der døde 1484, Innocens den Ottende, der gik heden 1492, og Alexander den Sjette, der døde 1503. Peder blev 1511 takseret til sammen med Tord at stille en karl, dvs en fodknægt. Det er i kong Hans' tid, og junker Christian(den Anden) foretager et togt fra Norge ned til Halland. Vi var nemlig på den tid i krig med Hansestæderne og Sverige, men allerede året efter sluttede Lybæk fred med kongen, og så gav også Sverige efter. Kong Hans døde i 1513, og Christian den Anden overtog rigerne. Peder Glambek var gift med en datter af væbneren Mads Raale til Pjedsted og Velling, og med hende havde han fire børn, hvoraf den yngste, datteren Anne bar tilnavnet Gjenstie, det samme navn, som Søren Munds modpart førte til efternavn. Det betyder egentlig bare genvej, og kan måske være en karakteristisk af begge personer. Sidsels tredje bror, Tord til Pjedsted nævnes 1500, hvor han takseres til at stille en skytte, han nævnes 1536 og 1542, men synes ikke at have noget afkom.

Sidsel og hendes brødre har oplevet unionskrigene. De har set de udsvævende paver, eller rettere hørt om dem, de har i hvert fald truffet afladskrømmeren Marinus, som blev sendt til Nordeuropa for at trække flest mulige penge ud af folk.

Ane nr.1414: Iver Jensen Jernskjeg af slægten Baden +1570

Han blev født omkring år 1500 som søn af Jens Lauridsen og Karen Jørgensdatter Grå. Da faderen netop ved den tid blev forflyttet, ved vi ikke, hvor han blev sat i verden, men i alle tilfælde er han vokset op i Nordsjælland.

Blandt hans faddere nævnes Edele Jernskjæg, der var kongens frille, og da hendes slægt uddøde i 1512-13, er Iver måske blevet adopteret af denne slægt mod at optage navnet, og så kan han jo godt være vokset op udenfor sin egen familiekreds.

Faktisk dukker han først op i 1527, hvor han følger med Mogens Gyldenstjerne til Norge.

Iver havde to søskende, storebror Laurids og søsteren Sille, der endnu i 1536 levede ugift. Vi ved ikke mere om hende, men Laurids Jensen vender vi tilbage til.

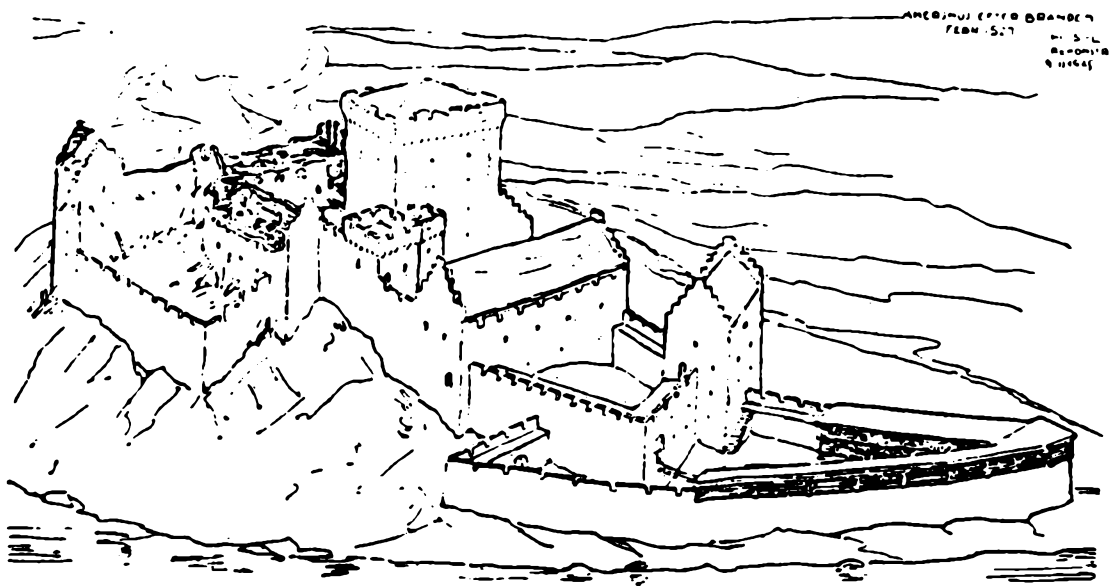
Mogens Gyldenstjerne var sendt til Norge for at lokke eller tage Akershus fra Oluf Galde, der betragtedes som upålidelig, fordi han var for norsk national. Slottet var lige brændt, og det blev et af Gyldenstjernes argumenter overfor Galde.

Meget tyder på, at Iver allerede da fik medlidenhed med Oluf Galde og en vis afstandstagen fra Mogens Gyldenstjerne. Det var dog ikke værre, end at han modtog forleningen med Gimsø kloster i 1528/29.

Pavernes magt havde længe været truet af reformbevægelser i den katolske kirke, men ved at alliere sig med fyrsterne og overlade dem mere magt i deres respektive lande, havde paven fået frihed til at bruge de penge, der strømmede til Rom fra hele kristenheden, uden at nogen blandede sig i det.

De fik selv verdslig magt i hele kirkestaten og brugte mange af kirkens penge til deres egne nepoter, at de også anvendte umådelige summer på kunst og især arkitektur, var i virkeligheden lige så ulovligt, selvom vi idag kan glæde os over Roms dejlighed. Kirkeligt var det ikke.

Pavernes udskejelser var uhyrlige og smittede af på den efterhånden magtesløse kirke, og selv om der var reformbestræ-

Akershus etter brannen i 1527. Rekonstruksjon av arkitekt Holger Sinding-Larsen.

belser indenfor klostrene mange steder, var der også mange klostre, hvor alle regler forsvandt og frådseri og vellevned og alskens udskejelser tog overhånd.

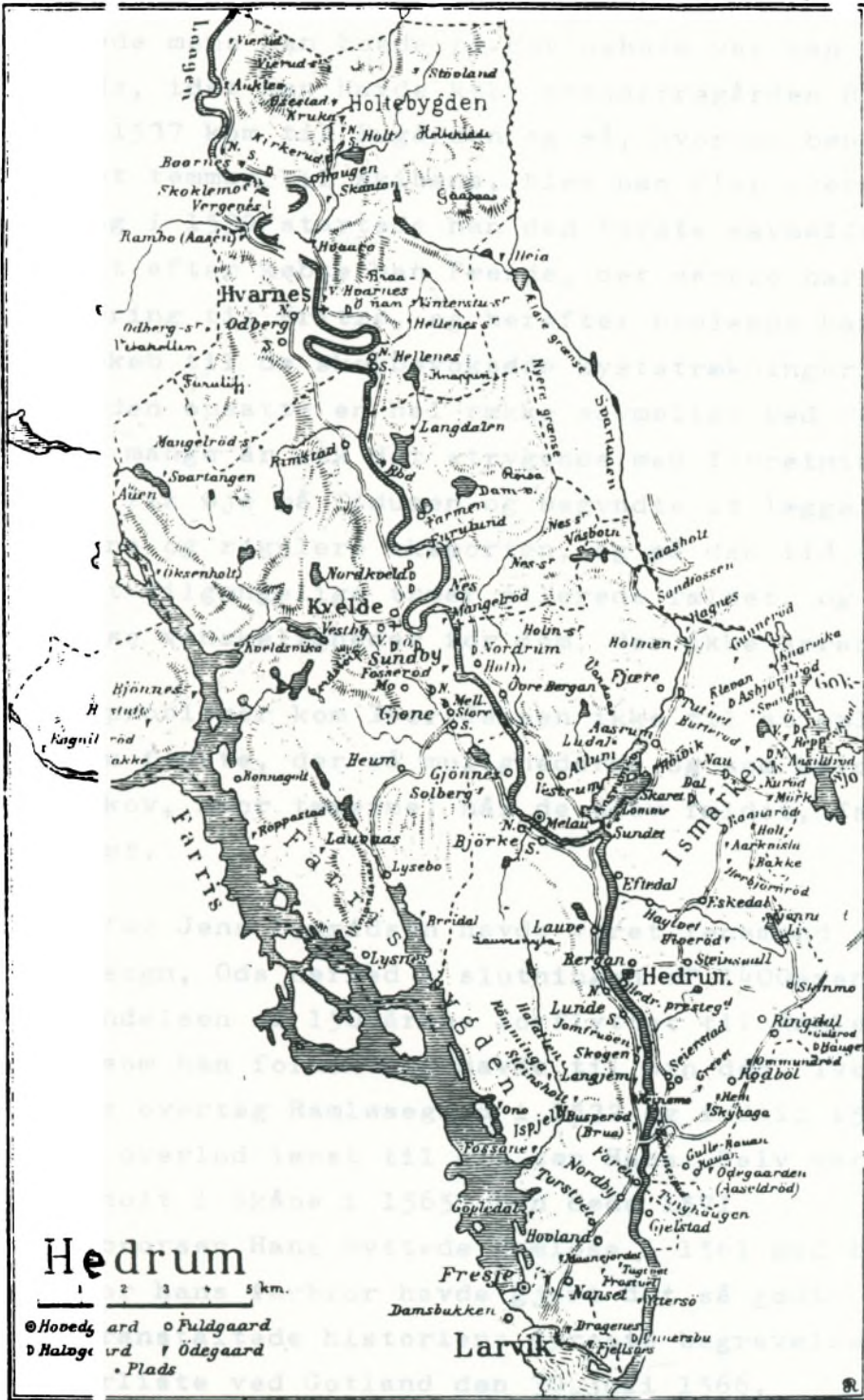
Det var derfor i kirkens interesse, at fyrsterne fik hånd i hanke med udviklingen, og der kom derfor verdslige lensmænd rundt omkring i rigerne til dels af genoprette det, der var koorumperet og dels at jage de dårlige elementer ud af klostrene.

Iver må have været fuldmyndig, da han fik Gimsø kloster som len, men ung har han været, måske for ung, for det siges i en bog om de norske klostres historie, at han skændede nonnerne og forjog dem, men at de nok ikke var så ubillige.

I slutningen af 1531 kom Christian den Anden uventet med en flåde til Norge for at kræve sin trone tilbage. Hans lejetropper oversvømmede Sørlandet, mens Mogens Gyldenstjerne sad med kun en snes mand på Akershus, som han befæstede bedst muligt og holdt til Frederik den Førstes hånd.

Iver, der ikke havde nået at komme i sikkerhed, sluttede sig til Christian den Anden sammen med Oluf Galde, og da Mogens Gyldenstjerne havde fået ham ombord på et orlogsskib til København, og man foretog holdningsmålinger, blev Iver frataget sit len, men fik dog et mindre len, Frøland skibsrede i erstatning mod at sværge Frederik den Første troskab.

Det var så otte dage efter Sankt Hans 1534, at Iver Jensen Jernskjeg giftede sig på Thom med Karine Olufsdatter Galde og derved blev besvogret med den sidste norske højadel. Det unge par fik i bryllupsgave herregården Hofvinsholm på Helgesen, hvis historie går tilbage til hedensk tid, idet det hellige her ikke er kristent. Desuden fik de en gård af jomfru Karine Alvsdatter på Grefsheim, Bugården i Sande i Vestfold. Først boede de på Hofvinsholm nogle få år, så flyttede de til Bugården, hvor Iver så mulighed for at tjene mange penge, idet skovene her voksede helt ned til vandet, så der kunne drives savværker med udførsel af tømmer til mange lande, og store indtægter, og så kunne han bo nær ved havet.

Allerede mens han boede på Hovinsholm var han begyndt at samle gods, idet han havde købt naboherregården Ringnes, men da han i 1537 kom til Bugården og så, hvordan bønderne solgte uskåret tømmer til skibene, blev han klar over mulighederne her, og i 1539 startede han den første savmølle i Vestfold, og året efter købte han Fæsje, der senere har fået navneforandring til Fritzø, og herefter henlagde han alle sine godsopkøb til de skovbevoksede kyststrækninger i egnen, hvor han siden opsatte en hel række savmøller ved fosserne. I de første mange år gik det strygende med forretningen indtil kongen fik øje på fidusen og begyndte at lægge skat på savmøllerne og regulere eksporten, og på den tid var tilmed de lettest tilgængelige træer allerede fældet, og så kom der en masse vanskeligheder for dem, der ikke sprang fra i tide.

Disse problemer kom Iver Jensen ikke til at opleve, for han var den første, der så mulighederne og som havde den jomfruelige skov, hvor træerne, når de blev fældet, faldt lige ned i vandet.

Ivers far Jens Lauridsen havde været lensmand på Ellinge i Højby sogn, Ods herred i slutningen af 1400årene, men blev i begyndelsen af 1500årene forflyttet til Ramløse og Hørsholm, som han formentlig havde til sin død. Ivers storebror Laurids overtog Ramløsegård i 1532 og indtil 1551 sad han der og overlod lenet til sin søn Hans. Selv var han lensmand på Espholt i Skåne i 1565. Han døde 1571.

Ivers brorsøn Hans byttede Ramløse i 1561 med Brunlaug i Norge, hvor hans farbror havde gjort det så godt. Det var Hans, der foranstaltede historiens dyreste begravelse, da hele flåden forliste ved Gotland den 30. juli 1566.

Iver var imidlertid igen vendt tilbage til Gimsø kloster, der nu var blevet omdannet til bjergværkscenter, og han blev i 1545 beskikket til at være bjerghøvedsmand i Norge. Denne stilling havde han kun kort, for der var strid mellem horgerne i Skien og de tyske bjergarbejdere.

Der var ellers lagt op til det helt store. Der var nemlig både sølv, kobber og jern i jorden, og det var nok meningen at Skien købstad skulle nedlægges eller flyttes til Gimsø.

Bergverk i det 16. årh.
Efter Olaus Magnus.

Alle Europas fyrster drømte på den tid om at gøre fund i de uudforskede bjergområder, så de kunne tage konkurrencen op med spanierne, der sejlede skibslaster af guld hjem fra de fjerne kolonier i Vesten. Også Christian den Tredie gjorde sig store forhåbninger om Norges muligheder, og nu var der her håb om store gevinster.

Og han var ikke alene om at drømme. Bjergværksfolkene fablede om en by som Nyrnberg med et prægtigt slot på klosterøen som Københavns slot, men med en bedre beliggenhed, fordi det så var flankeret af rindende vand, ja måske forestillede de sig at dobbeltmonarkiets hovedstad skulle ligge her.

Men Skienborgerne ville det anderledes, og det kom så også til at gå ud over Iver Jensen Jernskjeg.

Foreløbig så det dog godt ud. Han fik udover Gimsø klostrens len også Bratsberg, Skien sysse~~l~~ og Frøland skibsrede for at få gang i bjergværksdriften. Han skulle sørge for at der blev bygget søboder. Smeltehytten var allerede igang, og nu begyndte møntmesteren at slå mønt, så bjergværksfolkene kunne betale for det, de skulle bruge.

De kongelige møntstamper var endnu ikke kommet, så det blev norske mønter, der blev udsendt, og det skulle man synes var en fordel, men Skienborgerne nægtede at tage imod dem. De ville ikke handle med tyskerne, og folkene sultede, så de bare ønskede at komme hjem til Tyskland.

I 1546 blev Iver igen afsat fra sit fornemme embede og måtte vende hjem til sit eget. Men der gik det godt nok.

Der ventede fru Karen og deres fire døtre. Birgitte på ti år var født på Hofvinsholm. Det var nok også Karen på otte år, men Ulvilde, der var opkaldt efter sin mormor, var født på Fresje til midsommerdag 1542, og lille Kirstine gik i sit andet år.

Fru Karen ventede sig igen, og dennegang tog hun sig sammen og fik en søn, der blev opkaldt efter sin morfar. Jo, der var liv på Fresje, der var ved at blive et helt slot oppe på den østlige brink over Farrisvandet.

I en Barselstue i det 16de Aarhundrede.
(Efter et Træsnit af Jost Amman.)

I 1548 nedkom fru Karen igen med en søn, der kom til at hedde Jacob, og til syvende og sidst fødte hun igen en søn den 22.januar 1551 på Fresje, og han kom til at hedde Peder.

I årenes løb samlede Iver Jensen så meget gods, at det var nok til et grevskab, da Ænevælden blev gennemført, og det var præcis, hvad det blev til, grevskabet Laurvigen.

Birgitte blev gift en-gang i halvtredserne med Oluf Kalips til Kjelberg og Thossø, men hun døde allerede den 10.november 1566 på Thossø.

Karen blev gift 1560 med Henrik Urup til Allerup og Vognø, der døde fra hende den 25.juni 1567. Selv overlevede hun sine forældre.

Ulvilde blev ikke gift, men levede på Melleø i Hedrum sogn. Dog opholdt hun sig ofte i længere tid på Fresje, hvor hun hjalp sin lillebror med at se efter hans børn, da den tid kom. Kirstine blev gift med Pros Hørby i 1560, og hende ved vi næsten alt om.

Oluf deltog i den nordiske syvårskrig, hvor han blev taget til fange i 1565. Han døde i svensk fangenskab på Svartsjø. Jacob døde ung uden at vi ved noget om hvorfor eller hvor. Peder kom til at arve hele herligheden.

Den 12.april 1565 døde fru Karen Olufsdatter Galde på Fresje og blev begravet i sin slægts gravsted i Oslo.

Selv døde Iver Jensen den 19.februar 1570 og blev begravet i Hedrum kirke.

Gravsten over Ivar Jensson i
Hedrum kirke.

Ane nr.1415: Karen Olufsdatter Galde til Thom i Råle.

Hendes far, Oluf Svendssen Galde skrev sig til Thom, og her er hun formentlig blevet født. Moderen, Ulvilde Henriksdatter Friis af linjen Haraldkjær fødte ham kun to børn, Karen og hendes lillebror Svend.

Det hævdes, at Karens mor levede efter 1577, og da hendes far giftede sig en gang mere, må der have foreligget en skilsmisse, som der ikke forlyder noget om. Tanken strejfer muligheden for bigami. Det var jo et stort land, og han var en tid også landflygtig, men jeg er mest tilbøjelig til at tro, at årstallet er forkert. Det kunne være 1517, 1527 eller hvad som helst. Karen må have mistet sin mor, før hun mistede faderen.

Hun voksede op, dels på Thom, dels i Oslo og dels på Hofvin, senere kaldet Hofvinsholm.

Hun blev nok født i slutningen af kong Hans' regeringstid og har muligvis truffet junker Christian, der var statholder i Norge. Hun har i hvert fald kunnet følge hans karriere som kong Christian den Anden.

Stockholms blodbad har været et chock for hende som for alle samtidige, og hun har sikkert givet sin far ret, da han op-sage Christian huldskab og troskab i 1523.

Det resulterede imidlertid i, at den brutale og voldsomme biskop Hans Mule, der sad på Akershus, forjog hendes far Oluf og farbror Gaute Galde til Jemtland og Sverige.

Ved Vincent Lunges hjælp blev Mule dog fordrevet, og Karens far blev høvedsmand på Akershus og norsk rigsråd, onkel Gaute fik slottet Bahus, der i virkeligheden var Norges vigtigste fæstning.

I 1525 leverer hendes far 1600 hermelinskind til kongen som skat fra Jemtland.

Vi ved ikke, hvornår Karens mor døde, men hendes far giftede sig bagefter med Anne Pedersdatter Halveg af slægten Væbner.

I 1527 brændte Akershus, og kong Frederiks admiral Mogens Gyldenstjerne blev sendt til Norge for at fransætte eller med magt overtage Akershus fra Oluf Galde, der var anset for at være upålidelig, for norsk-national. Han fik imidlertid som erstatning Soelør, Råde og Ingedal len, hvor hans egen gård, Thom lå i Råde.

Da Christian den Anden i oktober 1531 gik i land i Sydnorge, blev han modtaget af folkets jubel, og de, der havde svigtet hans sag, blev fanget og tvunget til at aflægge ed til ham.

Det var Mogens Gyldenstjerne på Akershus, der først holdt stand mod Christian og hans tropper, og som siden var med til at lokke ham ombord på et orlogsskib til forhandling i København, og der blev Christian narret, som han havde narret Gustav Vasa.

Karens far døde under disse omvæltninger, men hans bror Gaute Galde overlevede og fik et mindre len end han før havde haft. En ung dansker, der før havde boet i Vestfold, kom nu til Østfold, hvor han som lensmand for Frøland skibsrede nu blev nabo til Karen og hendes stedmor.

Det har sikkert været Gaute Galde, der har præsenteret den unge mand, Iver Jensen Jernskjeg, som han havde siddet fanget sammen med, og som havde overværet Karens fars død.

Det har vel været Gaute Galde, der som slægtens overhoved i 1534 bortgiftede Karen til Iver Jensen og overlod Hofvinsholm til det unge par.

Det var måske under indflydelse af, at Hofvinsholm lå på den hellige ø, at Karens førstefødte fik navnet Birgitte efter den hellige Birgitte, der havde haft sådan succes med sine åbenbaringer. Hun kom til verden i 1536.

Nummer to, blev på behørig vis opkaldt efter barnet farmor og morfars mor, Karen. Hun blev født den 21. april 1538.

Den tredje blev opkaldt efter sin mormor Ulvilde. Hun blev født på selve midsommerdag 1542 på Fresje.

Fjerde barn var også en datter, som blev opkaldt efter Karens mormor Kirstine, og hun så dagens lys i 1545.

Ser vi Fresje-borgen? Eller er det «buskapellet»?

A. van Everdingen. Landskap med foss ca. 1660. I motsetning til de malerier som kunstneren uttrykkelig henfører til Trollhättan, har han her avstått fra geografisk betegnelse. Bygningen i bakgrunnen er også diffus, noe midt imellom borg og kirke. Landskapet derimot må ha sett ut som Hamnerdalen før vei og dammer kom til. Det ligger seksten år imellom kunstnerens reise og maleriet, men vi råger å heade at inntrykket fra Larvik i hovedtrekkene er kommet til uttrykk i bildet, som antagelig bygger på en tegning fra oppholdet.

I 1542 vendte Karens stedmor tilbage til Danmark, hvor hun skrev sig til Grønholt i Toksværd sogn, Hammer herred, Præstø amt, hun levede endnu året efter.

Karens bror, Svend Galde, der skrev sig til Thom, synes at have været hofsinde i 1543.

Han blev i 1543 forlenet med Råde skibsrede. Han blev gift med sin stedmors "datter", Anne Pedersdatter Væbner, som ikke ses i slægtstavlen.

Med Anne havde han tre børn, Anne, Daniel og Oluf.

Endelig i 1546 fødte Karen en søn, der fik navn efter sin morfar Oluf, og i 1548 gav hun liv til Jacob, som desværre døde ung, hvilket dengang betød som barn.

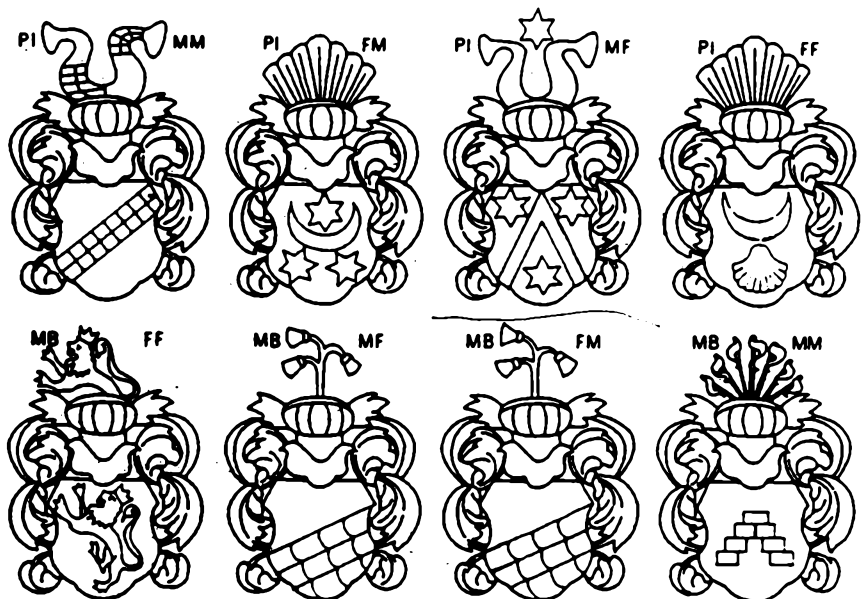
Den 22. januar 1551 kom imidlertid den søn, der skulle overtage arven efter sin far; Peder Iversen Jernskjeg.

Det var den nordiske syvårskrig 1563-1570, der tog Oluf, der først kom til orøgsflåden, hvor han kom i kamp med svenskerne, blev taget til fange og døde i fangenskab.

Det kom Karen heldigvis ikke til at opleve, idet hun døde nogle måneder før ham.

Men for den aldrende Iver Jensen har det været et hårdt slag.

,

Gravsten og altertavle i Hedrum og Tanum kirker.

Her finnes et riss av de åtte våpen som ved røntgen fremkommer på et taulefelt, hvor ellers bare kan leses: «Augustissimo rege Christiano Quinto regnante, prorege Uldrico Friderico Gyldenlew Templi Patrono, viceprorege dno.» Iusto Hoeg.»*

De samme åtte våpen finnes blant dem som omgir ekteparet Peder Iversen Jernskjegg og Margrete Breides portretter på deres gravsten i Hedrum kirke. Der er begge deres åtte oldeforeldres våpen, tilsammen 16 stykker. På Tanumtaulen er bare besteforeldrenes med initialene P. I. og M. B. gjentatt fire ganger ved sine respektive våpen. Identiteten er klar, de øvrige bokstaver angir slektskapsforholdet. Det begynner på midten med de to farfedre, så utover til hver side morfedre, farmødre og mormødre ytterst. Fra venstre får vi da: Ulvild Henriksdtr. Friis, Karen Graa, Oluf Galdé, Jens Lauritzen Baden (Jernskjegg), Hans Breide, Claus Emmiksen, Tale Emmiksdtr. Emmiksen og Karen Wulfsdtr. Holck. Det siste våpen forandrer slektsopplysningene i Danmarks adels aarb. VI 1889 s. 77 (Breide) og s. 1892 s. 112 (Emmiksen) Margrete Breides mor, Emerence Emmiksen kan ikke være datter av Erik til Tyrstrup, men av hans sønn Claus, som var gift med Karen Wulfsdtr. Holck. Dr. phil. Albert Fabricius, administrator for det danske sprog og litteraturselskap, har kommet til samme resultat med utgangspunkt bl. a. i Margrete Breides brødres gravsten.

Ane nr.1416:Lage Urne til Boserup, landsdommer i Skåne.

Han blev skåret ud af sin døde mors side og mistede derved sit ene øje. Det har været første ^g 1440erne, og han havde da syv ældre søskende i forvejen.

Hans far var "store hr.Jørgen Urne" til Brolykke, Rygård, Søbysøgård, Hindema og Bondemosegård. Moderen var Margrethe Eriksdatter Bille. Faderen giftede sig igen og havde i sit tredje ægteskab Kirsten Claudatter Krumstrup, der kom til at tage sig af det moderløse barn, de moderløse børn, skulde jeg sige. Det var med hende han fik Bondemosegård.

Hvordan så det ud i Danmark på den tid og i hele Norden?

I 1438 havde Erik af Pommern forladt Danmark og havde indledt sin fribyttertilværelse på Gotland med at stjæle nogle af de kostbareste kirkeskatte.

I 1439 blev hertug Christoffer af Bayern udnævnt til rigsforsstander i Danmark og, svenskeren Karl Knutson af slægten Bonde blev udnævnt til svensk rigsforsstander året før, men da Christoffer i 1440 blev udråbt til kong Christoffer den Tredie, lod Karl Bonde sig overtale til at trække sig tilbage mod at få hele Finland som len. I 1441 blev Christoffer hyldet som konge af Sverige og kronet i Uppsala, men først i 1442 slutter Norge sig til Unionen, som så igen er fuldtallig.

De syv ældre halvsøskende var Sylle, Margrethe, Jep, Hans og Jørgen, Elne og Inger. Deres mor hed Sidsel Folmersdatter Knob.

I sit tredje ægteskab fik store hr.Jørgen yderligere ni børn, nemlig Claus, Lage II, Peder, Niels og Johan, Knud, Alhed, Johanne og Jørgen II.

Selv om Lage var sin mors eneste barn, kom han dog ikke til at føle sig som enebarn.

I 1458 nævnes Lages far som ridder, og samme år blev storebror Hans immatrikuleret i Rostock. Han blev magister i 1461.

Lage II blev født i 1468, så der må være gået nogle år, før far Jørgen giftede sig tredje gang.

Efter nu at have ekspederet Lages ældre halvsøskende var det måske på sin plads at se, hvordan tingene udviklede sig i rigerne.

Christoffer af Bayern døde i 1448 uden børn og bragte atter unionen i fare, da man skulle finde en ny konge. Samtidig var man nødt til at se på økonomien, idet Christoffer efterlod en purung enke, dronning Dorothea, så man måtte have en mand, der ville gifte sig med hende, da hun ellers skulle have pension i en uoverskuelig årrække.

Danskerne valgte så Christian af Oldenburg, som Christian den Første, og nu truede konflikt med Sverige og Norge.

Karl Knutsson kom da også fra Finland med en stor styrke for at erobre Gotland fra Erik af Pommern, vel med den bagtanke, at det ville være en smuk morgengave til hans ønskede brud, Sverige. Men kuppet lykkedes ikke, og gamle Erik overlod øen til danskerne og rejste hjem til Pommern.

Karl Knutsson var dog ikke forknyt, men rejste til Norge og blev kronet til norsk konge af Aslak Bolt. Freden blev dog reddet af de tre nordiske rigsråd, der alle valgte Christian og overtalte Karl til at gå på ventepenge så at sige, idet den længstlevende af de to kongsemner skulle blive unionskonge.

Da Christian året efter indleder krig mod Sverige for straks at gennemtvinge unionen, føler Karl Knutsson sig med rette narret og trænger med en hær ned i Skåne, hvor han hærgede vidt og bredt. I fem år holdt han ud mod Christian, skønt hans tilhængere faldt fra i stadig større antal, men i 1457 måtte han flygte ud af Stockholm med skib til Danzig.

Med den genoprettede union følte Christian sig stærk nok til at få sin søn Hans hyldet til sin efterfølger, og det skete i 1458, og det er vel i den forbindelse, Lages far Jørgen Urne blev ridder.

For at blive valgt til landsherre over hertugdømmerne måtte Christian dels give store indrømmelser og dels sætte sig i en umådelig gæld, som kom til at tynde ham resten af hans levetid.

Alle faderens herregårde lå vest for Storebælt, tre på Nordøstfyn, en i Svendborg amt og en på det sydlige Langeland. Det var en slægt fra Fyns land, Lage var født til, men han brød ud fra det hjemlige, som vi skal se.

I 1474 blev storebror Hans domprovst i Odense. Lillebror Peder blev i 1478 promoveret i Rostock. Storebror Jørgen blev landsdommer i Fyn før 1480, hvor faderen døde den 31. maj, og nu fulgte det store, indviklede skifte med fem herregårde og børn af tre ægteskaber. Storesøster Margrethe skrev sig siden til Broløkke, storebror Jørgen til Hindemø og lillebror Johan skrev sig til Rygård, mens det var lillebror Knud, der erhvervede sig Søbysøgård. Bondemosegård gik tilbage til Krumstrupslægten.

I 1481 blev Claus immatrikuleret i Rostock og promoveret sammesteds i 1483.

Landsdommeren, storebror Jørgen trættede i årevis o. 1487 med præsten i Skjellerup om en eng, mens magister Hans fører sag for biskoppen mod de fordrevne Benediktinermunke i 1488-89.

I 1488 døde storesøster Elne.

Sylle blev gift med Jep Nielsen Algudsen til Aldrup, med hvem hun fik to sønner. Hun nævnes sidste gang som levende i 1498.

Margrethe blev gift med Knud Joachimsen Reventlow til Søbo, hun levede som enke i 1505.

Jep døde før 1503, og ham ved vi ingenting om.

Til gengæld har vi en hel del om magister Hans, der i 1496 var medstifter af Jomfru Marie Psalters Broderskab i Odense. I 1503 skriver han testamente, hvor han betænker sine søskende, sin mor, sine svogre, sine søskende børn og andre. Han er omtalt som død den 7. januar 1505. Han var ugift katolsk pater.

Jørgen nævnes sidste gang som landsdommer på Fyn i 1508. Han blev høvedsmand på Hagenskov i 1497, rigsråd i 1502 og døde i 1510.

Elne har vi allerede taget afsked med, og Inger omtales 1503 som nonne i Maribo kloster. Hun døde før 23. april 1505.

Christian I

Herefter sad han^{vi} rolig besiddelse af sine riger i de næste ti år, så skete der igen noget. Han kom i en langvarig krig med England, og Karl Knutsson vendte tilbage støttet af Axelsønnerne.

Karl sad nu uantastet til sin død som svensk konge, men i 1471 besluttede Christian igen at gennemtvinge unionen med Sverige og gjorde landgang med en stor hær ved Stockholm, men mens han spildte tiden med forhandlinger, trak Sten Sture tropper sammen omkring den danske unionshær, og i slaget på Brunkebjerg vandt svenskerne sejr, og Christian blev såret. Han måtte slutte forlig med Axelsønnerne og Sten Sture uden at have opnået med sit angreb.

Christian opgav aldrig sit krav på Sverige, men det blev ikke mere aktuelt i hans tid. Til gengæld søgte han nu at konsolidere sig i det han havde tilbage, bl.a. ved at rejse til Rom og gøre paven sin opvartning. Det blev et pragtfuldt optog, men alt for kostbart, alt alt for kostbart.

Men Christian fik pavens tilladelse til at oprette et universitet, og det blev indviet i København i 1479, og det har så nok været ved den lejlighed, hvor alverden mødtes, at Lave også traf Jens Poulsen Ribbing til Boserup.

Det var omkring 1480, han flyttede sine teltpæle til Skåne og købte Beltebjerg, der siden gik i arv til familien. Han var den første af slægten Urne, der kom til Skåne, og det er nok sandsynligt, at det var med henblik på at unionen blev genoprettet, for så var Skåne meget centralt beliggende.

Vel etableret giftede han sig så med Sidsel Jensdatter Ribbing, hvis far skrev sig til Boserup. Han har næppe været nogen ønskebrudgom med kun et øje i en tid, hvor man straffede med sådanne legemsbeskadigelser, men hun tog ham, og de fik i hvert fald to børn sammen, sønnerne Jørgen og Claus.

Det var nok for at komme sin brud i møde, at han skrev sig til Boserup og tog ophold der.

Og nu skal vi så se, hvordan det kom til at gå med Lages yngre halvsøskende, som vi forlod for et par sider siden.

Det var først Claus, der kom hjem fra Rostock i 1483 for at blive kannik i Århus, senere degn i København og vikar til Sankt Catharines alter i Kolding. Han blev nævnt i sin storebror Hans' testamente i 1503.

Han døde inden 18.maj 1514.

Så var der endnu en bror, der hed Lage. Ham kalder jeg Lage II, så vi kan skelne. Han blev immatrikuleret i Greifswald i 1490 og blev baccalaur året efter. Samme år blev han immatrikuleret i Rostock, hvor han blev magister. 1496 var han kannik i Roskilde, klerk i Odense og kejserlig notar, 1498 bispens official og dr.jur. 1506 blev han kantor i Roskilde, og var 1509-11 sendebud til kejseren, 1512 blev han kansler hos den udvalgte konge, hertug Christian(III) og elektus til Roskilde stift, og samme år bispeviet i Ribe.

Christian den Første var død i 1481, og junker Hans var blevet konge. Nu var også kong Hans død, og junker Christian stod for tur. Det nye dynasti, der stammede fra den kullede greve, syntes at have fået fodfæste i rigerne.

Under Christian den Anden fik Lage II Harridsborg med Sømme, Tune, Lille og Voldborg herreder i pant i stedet for Nygård i Ods herred, som han før havde haft i pant. I 1523 tilsvor han ligesom sine brødre påny Christian huldskab og troskab, men sluttede sig igen ligesom brødrene efter Christians hastige flugt med flåden, statskassen og rigsarkivet til Frederik den Første og blev samme år forlenet med Hørsholm. Han døde den 29.april 1529 på Bidstrup.

Det var ham, der reddede Saxos danmarkshistorie, idet han i Paris lod trykke for første gang.

Om Peder må vi formode, at han var den hr.Peder Urne, der i Odense var medlem af Elendegildet.

Niels solgte to gårde i Søby til sin bror Knud. Han var død den 23.april 1505.

Johan hed den femte lillebror, der skrev sig til Rygård og Engestofte, som han i 1529 købte af sin kusine Elsebe Grubendal. Han nævnes første gang i 1503 i sin bror Hans' testamente.

Han havde arvet nogle parter i Brolykke efter Inger, Johanne, Jep og Niels. Dem skødede han i 1505 til sin ældste søster, Margrethe.

I 1516 nævnes han som ridder, en rang han sikkert har fået ved Christian den Andens kroning.

Johan mistede sin mor i 1518, og Lage mistede sin stedmor, da Kirsten Krumstrup døde i Roskilde hos sin søn Lage II.

Han måtte som alle andre sværge Christian den Anden troskab, men da kongen selv flygtede ud af landet med alt, hvad han kunne skrabe til sig, sluttede Johan sig til Frederik og blev 1523-25 lensmand på Kalundborg, og var 1524-37 forlenet med Skelskør, 1525 hævdsmand på Københavns slot.

Johan var først gift med Mette Johansdatter Oxe, der døde i begyndelsen af 1520erne. Hans anden hustru var Anne Markvardsdatter Rønnow, som efter hans død voldte familien kvaler med sine rænker. Men svogeren biskop Joachim Rønnow gav ham bekræftelse på forleningen af Borreby, som hans bror biskop Lage havde givet ham i 1528, og som han beholdt til kort før sin død.

Da slottets besætning svigtede ham, måtte han i 1534 overgive Københavns slot til grev Christoffer. I 1535 blev han med flere andre fængslet af greven og ført til Meklenborg. Han slap først løs i 1536 og mistede da sin plads i rigsrådet. Han døde i foråret 1537 og blev begravet i Langå kirke. Han blev far til elleve børn, hvoraf i hvert fald de ni overlevede ham.

Knud var den næst yngste halvbror, og da han selv er en af vore aner, vil jeg let og elegant smutte udenom og gemme ham i et års tid. Hans søn Axel vil derimod komme senere i denne bog. Forresten vil også Lages næstældste søster Margrethe vise sig i næste bind.

Lillesøster Alhed var gift med Tetz Rosengaard til Farum. Hun døde 6. marts 1544 og blev begravet i Roskilde Domkirke.

Lillesøster Johanne kaldes fru Johanne. Hun var død før 1505. Den yngste, vi kender, Jørgen døde ugift uvist hvornår.

Lad os nu til slut vende tilbage til Lage Urne til Boserup og Belteberg

Boserup lå i Risøkatløse sogn, Luggude herred, på højde med Helsingborg, men et stykke inde i landet. Der er nu ikke noget tilbage af den gård, Lage ejede med sin hustru. Den nuværende hovedbygning stammer fra 1746, men gården, som sikkert har været af bindingsværk gik da i arv i slægten til ind i 1600årene.

Han sad i sin stilling som landsdommer i Skåne til sin død den 9. oktober 1530. Måske var det fordi hans hustru var død den 8. april samme år.

De to sønner Jørgen og Claus arvede hver en gård.

ROSKILDE. DOM

Lave Urne, Landsdommer, † 1530

1:20

Ane nr.1417: Sidsel Jensdatter Ribbing til Boserup +8.4.1530

Sidsel hørte til en gammel slægt, der var ved at dø ud på sværdsiden. Hun havde ingen brødre, men tre søstre. Hendes far havde heller ingen brødre, men fire søstre. Hendes farfar havde en bror, der døde ugift.

Slægten havde derfor ikke kunnet gifte sig til gods, men må have sat alt gods til ved døtrenes giftermål i generationer. Vi kender ingen hovedgård i denne slægt før Sidsels farfar Poul Ribbing giftede sig til Boserup, der siden gik i arv til hans eneste søn Jens Ribbing, Sidsels far.

Sidsel var yngste datter, og de to ældste var sat i kloster, Karen den ældste i Lund, og Margrethe den næstældste i Mariibo. Den tredje, der hed Ellen, var blevet gift med ridder O-luf Ged til Røseholm i hans høje alderdom.

Sidsel, der var den yngste, fik den enøjede Lage Urne, der godt nok så uhyggelig ud, men som i kraft af sin store søskeneflok nok kunne forsvare den mand-fattige Ribblingslægt sidste ejendom.

Sidsels far hed, som nævnt Jens, og hendes mor var Signe Jepsdatter Lang, af en slægt, der havde en vis tilknytning til Bornholm.

Sidsel blev gift før år 1500 med den senere landsdommer i Skåne Lage Urne, for det var det år, hele familien rejste på en pilgrimsfærd til Rom. Lage Urne havde taget hustru og børn, sin hustrus moder og dennes brødre med i en stor fællesrejse, hvor adskillige andre deltog.

Det er nok sandsynligt, at de har ment, at nederlaget i Dittmarken var en kollektiv straf for det danske folks synder, og at de derfor måtte sone med denne pilgrimsfart.

Efter at have overværet julemessen i Peterskirken, forrettet af pave Aleksander den Sjette Borgia, lod Lage sig med hele sin familie den 31. december samme år optage i den Helligånds Broderskab i Rom, og således styrket ved mange års aflad for alskens synder kunne de nu vende tilbage til hverdagen i det fjerne Skåne.

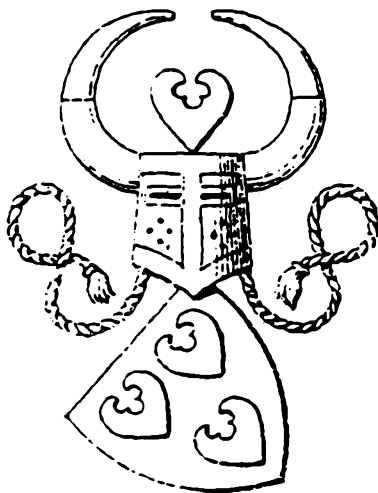
Søster Ellens gamle Ged levede indtil 1505, men så nåede hun at blive gift anden gang, denne gang med en vis Hans Myre, som hun fik tre sønner med, Jens, Truid og Peder. Han nævnes 1511 i Anders Galens testamente og føres 1522 på sin hustrus vegne trøtte med Jørgen Hals om samme arv.

Hun oplevede kong Hans' død, Christian den Andens regime og Stockholms blodbad, kongens forjagelse, og indkaldelsen af Frøderik den Første.

Hun oplever, at Klaus Mortensen i Malmø udgiver den første danske salmebog.

I det lutherske Malmø breder reformationen sig med rivende hast og forplanter sig til de øvrige skånske byer, og da Sidsels svoger, biskop Lage i Roskilde dør den 29. april 1529, falder den sidste skanse mod Luther på Sjælland.

Selv dør Sidsel knapt et år senere den 8. april 1530.

Ribbing. Tre gule søblade i blå. På hjelmen et gult søblad mellem to horn tværdelt blå/gult og gult/blåt. • Uradel, Halland. Har rimeligvis forbindelse med slægterne Porse og Kyrning (se nedenfor) og Pæp (se foregående side). Sigvid Knudsen 1295; Peder Ribbing 1447. I Sverige lever slægten dog endnu. Se NDA side 230 og DAA 1901 side 218 og 225 samt en tilføjelse 1906 side 500.

Ane nr.1418: Jacob(Joakim)Trolle til Lillø (1475 - 1548).

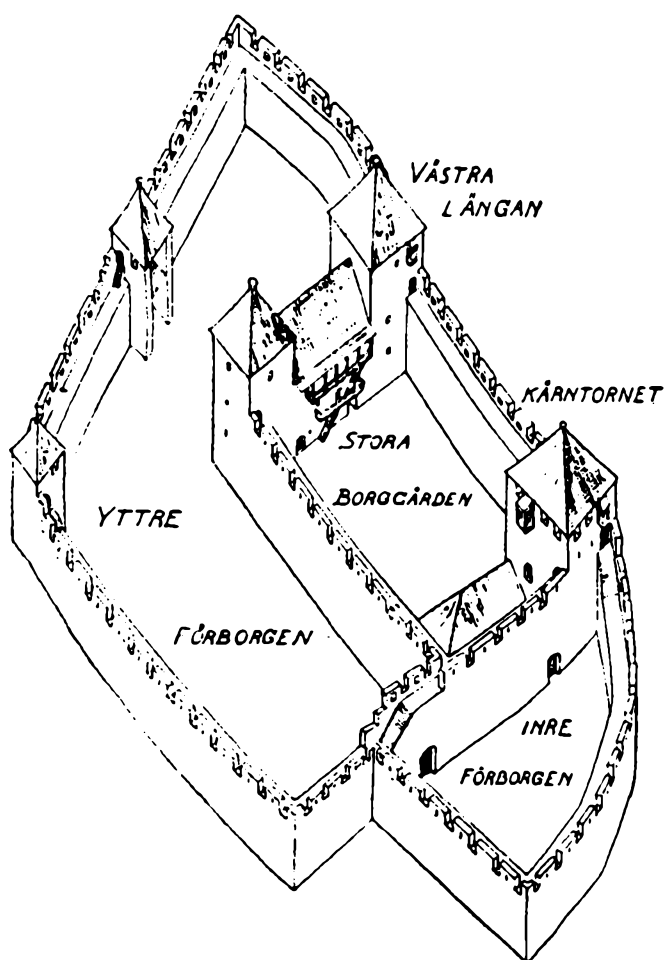
Hele den lille, svenske stad Nyköping i Södermanland summede af travlhed og spænding den dag, den 22.september 1466. Otteogtyve rigsråder var med stort følge stævnet hertil fra alle verdenshjørner for at overvære et fornemt tredobbelt bryllup, og alle de borgere, der havde nogen plads, måtte afgive den tiå stadens gæster, og det var ikke til at opdri-ve et ledigt rum enten for mennesker eller heste, enten i klostret, i helligåndshuset eller på rådhuset, alt var ud-solgt.

Det var hr.Ivar Axelson Thott, der skulle giftes med hr.Karl Knutsson Bondes datter Magdalena Karlsdotter, hr.Arvid Bir-gersøn Trolle til Bergqvara, der skulle ægte en af hr.Ivars døtre, Beate Ivarsdatter Thott, og så skulle hr.Øten Sture den ældre have en af hr.Ivars niecer, Ingeborg Åkesdatter Thott.

Men der var tydeligt nok andet på tapetet. Der var her tale om beseglingen af eh magtfuld alliance. Vældige godsområder blev her forbundet med hinanden, for her i denne ureglen-terede rigsrådaamling blev det bestemt, at Karl Knutsson skulle have de ejendomme tilbage, som han var blevet fradømt i 1458 på foranledning af Christian den Første. Der var lagt op til ballade, men det kommer vi ikke ind på i denne omgang.

Hr.Arvid Trolle havde været gift en gang før. Hans afdøde hustru Christina Johansdotter Gädä; og hun havde efterladt ham en søn Erik, mens hendes anden søn Johan var død som lil-le. De første tre børn, fru Beate skænkede sin mand, Anne, Kirsten og Elisabeth døde tidligt, og det var først den 21. maj 1475, da hun nedkom med tvillinger, at de var levedygti-ge. På gården Ed nedkom hun med en pige, der fik navnet Mar-grethe, og en dreng, der kom til at hedde Jacob eller måske Joakim. Han kaldes skiftevis ved begge navne. Dette tvilling-par er begge vore aner, men det er især Jacob, vi skal be-skæftige os med her.

Der kom imidlertid flere børn, både i dette ægteskab og et tredie. Allerede 4.februar fødtes Anne på Ed, og så fulgte en søn Iver, der faldt i Ditmarsken i 1500.

Nyköpings hus har blivit beryktat i samband med "Nyköpings gästbud", då hertigarna Erik och Valdemar svektullt fångslades och sedan troligen gingo hungersdöden till mötes. Slottet byggdes om flera gånger under de följande århundradena och upplevde en sista glansperiod under Karl IX. Det brann 1665 och har sedan dess legat i ruiner. Rekonstruktion.

Også den næste bror, Birger faldt i Ditmarsken. Men vi ved ikke, hvad der blev af Beates sidstfødte, en datter. Beate døde den 4. december 1487 efter godt 21 års ægteskab og ni fødsler, og inden der var gået et år, giftede hr. Arvid sig den 25. september 1488 med Birgitte Turesdatter Bielke.

Med Birgitte fik Arvid sønnerne, Sigfried, der var dværg, og som efter faderens død kaldte sig Arvid, og Ture, der skrev sig til Bergqvara.

Tretten børn fik hr. Arvid, men det var kun seks, der overlevede ham, og det var så den baggrund Jacob/Joakim voksede op på. Lad os nu holde os til navnet Jacob.

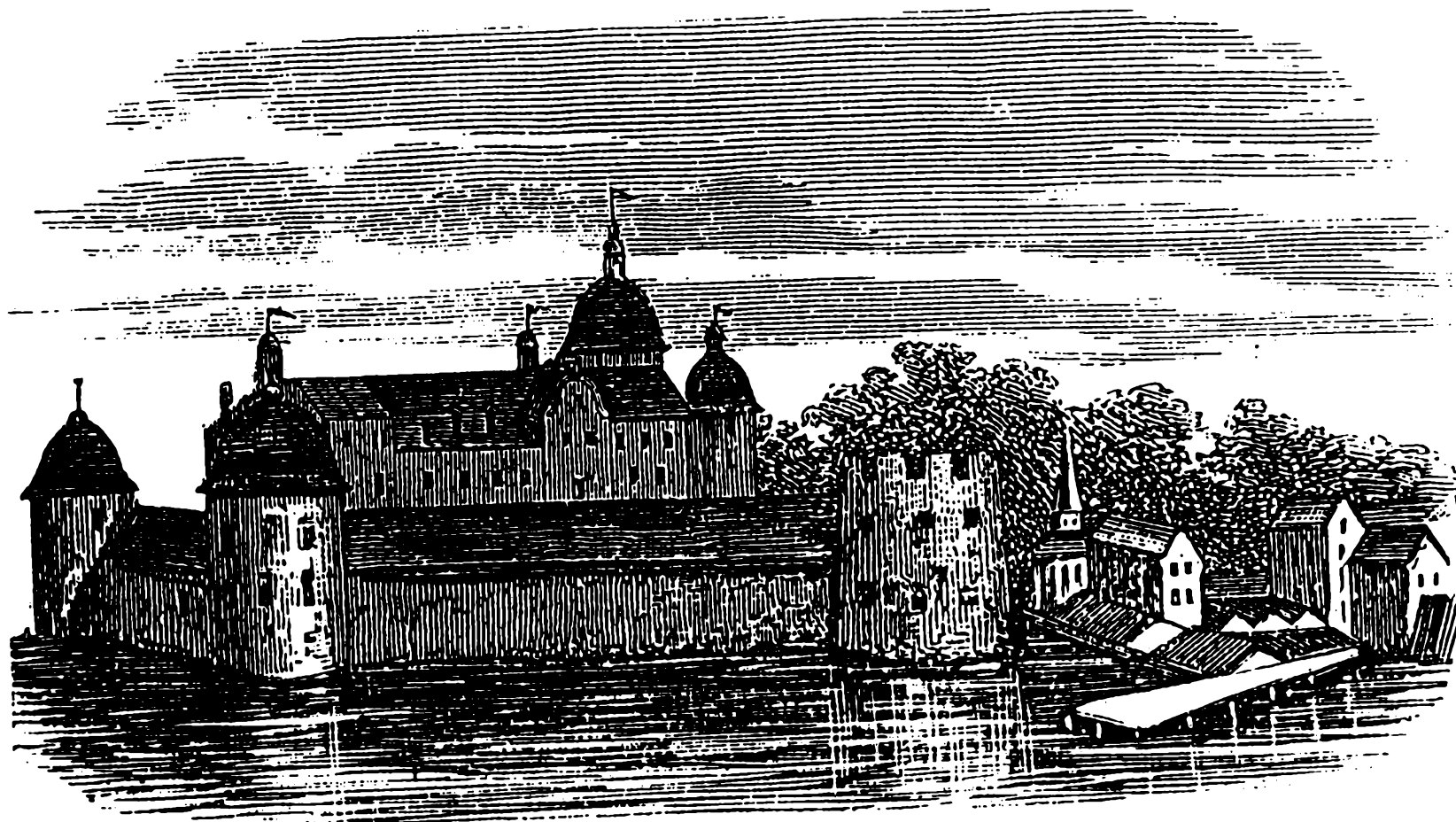
Man skulle formode, at den af tvillingerne, der blev gift først, måtte være pigen Margrethe, men faktisk blev de begge gift samme år. Vi har ganskevist ingen dato på Jacobs ægteskab, men det var i hvert fald samme år.

Margrethe blev gift den 29. juli 1498 på Visborg med Jens Holgersen Ulfstand til Glimmingehus, og altså samme år blev Jacob gift på Høybygaard med Kirsten Herlufsdatter Skave.

Mens det nu er let nok at se Trollernes forbindelse til Jens Holgersen Ulfstand, så virker det lidt mystisk, at Jacob går hen og finder en pige fra Lolland, men måske er der en forklaring i at hans far, Arvid blev ridder i 1497, og som sådan kan have været i ordenshuset i Roskilde Domkirke, hvor han kan have mødt biskop Niels Skave, der var brudens onkel. Det er bare uvist, hvilken konge, der slog Arvid til ridder, dog anerkendte han i 1497 kong Hans, så alligevel.

Jacob var den første Trolle, der blev dansk. Han arvede fra sin mor gårdene Lillø og Knabstrup, så også her har der været mulighed for kontakter i den danske adel.

I 1503 gjorde kong Hans ham til ridder af Elefanten. Hans far og brødre var unionsvenlige, men svenske af fødsel og tilbøjelighed. Jacob havde gjort sig godt ved det danske hof, for i 1505 blev han forlenet med Kalmar slot og len, som tak for sin indsats for Hans blandt bønderne i Småland.

Kalmar.

Det var, mens Jacob sad på Kalmar len, at følgende begivenhed fandt sted.

Hans far havde opbygget Trolleslægtens gamle hovedsæde Birkevad til en fem etager høj fæstning med hængetårne og en forsvarskarnap over døren, så det var blevet en nøgleposition i Småland. Denne borg havde Jacobs bror, Erik arvet, men han sad nu som svensk rigsråd i Stockholm, men Jacob så nu en mulighed for at udnytte Bergqvara, det var den nye borgs navn, som støttepunkt i et angreb på Værend.

Det var lykkedes ham at få anbragt en dansk mand som portvagt på fæstningen, og han skulle, når Jacob og hans folk ankom i bondeklæder, lukke dem ind på gården.

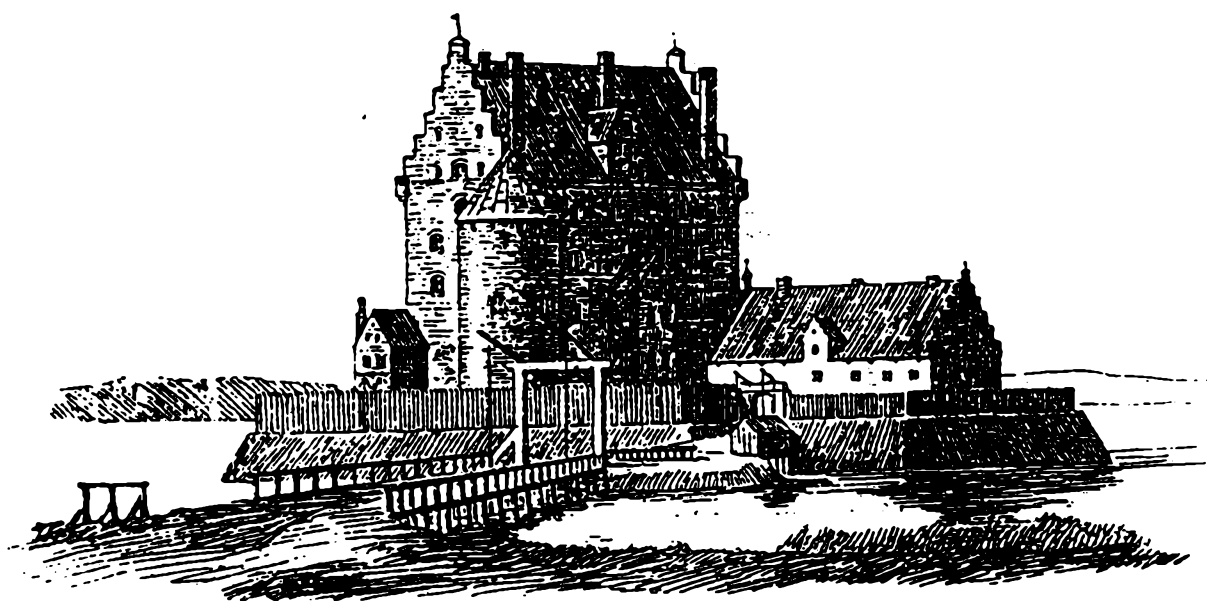
Episoden kendes fra et brev af 5. september 1507 fra biskop Ingemar i Wexsø til rigsforstanderen Svante Nilsson. Det er uklart, om Erik Trolle har vist noget om denne plan, men i et brev til velbyrdig svend Gustav på Bergqvara dateret den 9. september 1507 befaler rigsforstanderen denne svend at tage portvagten tilfange og forhøre ham grundigt.

Hele Jacobs plan synes således at være forpurret ved bispens opdagelse, og vi ved ikke, hvordan det kom til at gå, men i hvert fald var det i 1507, han blev forflyttet til Gårds herred, der lå bekvemt for hans egen gård Lillø, tidligere kaldt Hærløf, og her fik han nu lejlighed til at dyrke familielivet sammen med sin tvillingesøster, der boede med sin ægtemand, Jens Holgersen Ulfstand på Glimmingehus.

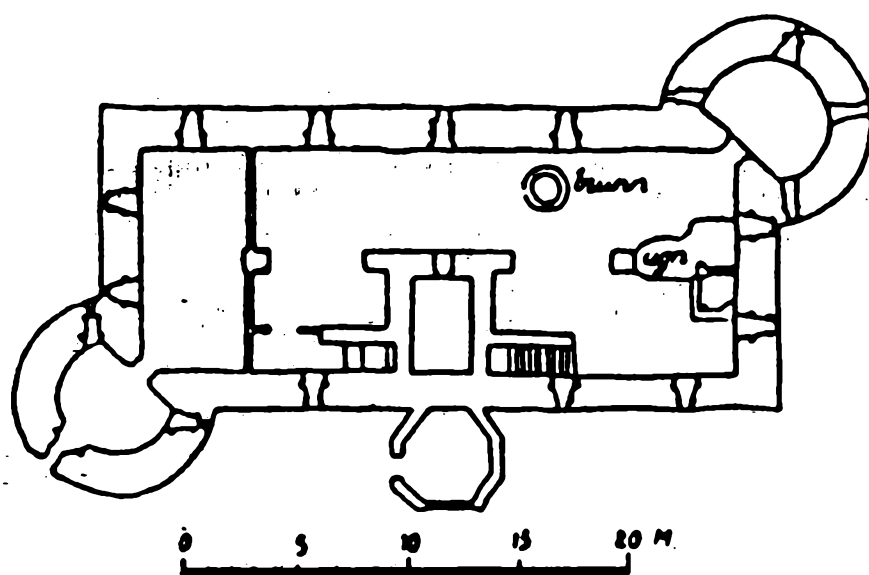
Vi ved, at hans hustru, Kirsten Skave skænkede ham femten børn, hvoraf de ældste nok er blevet født på Sjælland, mens de fra nummer fem må være født på Herlevgaard eller Lillø.

Vi kender allerede børnene fra datteren Margrethes historie, så vi nævner bare deres navne og fødetid: Jørgen 1499, Iver død spæd, Børge f. 1501, Axel 1502, Arvid 1503, Beate 1510, Margrethe 1511, Else 1512, Øllegaard 1513, Beate 1514, Iver 1515, Herluf 1516, Oluf 1517, Philip 1518, og Niels.

Kort efter hans forflyttelse fik Jacob også købstaden Væ, som på den tid var en stor og livlig by.

Lillø Slot i Skaane, paa en Holm i Hjelgeaa.

Jacob har sikkert været i lære i søhanefaget hos Jens Holgersen Ulfstand, der jo var førende på det felt.

Da Kong Hans døde i 1513, svor Jacob Trolle Christiern den Anden troskab og blev hans mand i de følgende år.

Vi har en episode, hvis vi kan kalde den sådan fra 1517, da Jacobs brorsøn Gustav Eriksen Trolle, der var ærkebiskop i Sverige, var raget uklar med de nationale, og nu sad indsluttet på sin borg Stäket mellem Stockholm og Uppsala. Han havde sendt nødråd ud til sine tilhængere, og Christian den Anden udrustede en flåde, der skulle komme ham til undsætning. Det var ca 20 skibe med ca 4000 mand ombord under ledelse af Jacob Trolle, Søren Nordby og Karl Knutsøn fra Norge. De hærgede og plyndrede op langs den svenske østkyst, i Finland og på Ålandsøerne, og det var august, da flåden lå ud for Stockholm, og hæren gik i land ved Duvnäs. Den begyndte straks at plyndre, skænde og brænde, og den trængte så langt frem, at Gustav Trolle fra Stäket kunne se røgseglerne, så han glædede sig til befrielsen, men svenskerne var for stærke og viste angrebet tilbage, og flugten var tilmed så hovedkulds, at adskillige druknede under udskibningen.

Det var ingen succes, og da Gustav Trolle med frit lejde kom til forhandling, blev han taget til fange og sat i fængsel på Vesterås slot, mens hans borg blev stormet og brudt ned næsten sten for sten. Den blev i hvert fald sløjft som fæstning, og Gustav blev afsat som ærkebiskop, ja, han måtte endda selv fraskrive sig embedet.

I 1518 vil Christiern den Anden selv føre angrebet. Dennes gang er han tidligere ude, og allerede ved midsommer ligger den danske flåde ud for Stockholm. Han indleder en belejring af Stockholm, men angrebet lykkes ikke, ved Brännkyrka tårner styrkerne sammen den 22. juli, og Christiern må trække sig tilbage, vel nok fordi han mangler rytteri.

Det svenske hovedbanner bæres af den unge Gustav Eriksson Vasa, der forevrigt også var med året før.

Den danske hær er ikke slået, men stillingen er ikke noget at skrive hjem om, så Christiern vil gerne indlede forhandlinger.

Stockholm 1520

Denna bild av det senmedeltida Stockholm är väl inte helt trovärdig i detaljerna. Storkyrkan är t. ex. orimligt överdimensionerad. T. v. Söderports torn vid nuv. Slussen, skadat vid belägringen 1518. Bakom Storkyrkan gråbrödraklostret på nuv. Riddarholmen. T. h. Helgeandsholmen och Norrström med strömkvarens vattenhjul.

Detalj ur den s. k. blodbadspanschen, ett träsnitt som Gustav Vasa 1524 lät göra för att slå fast minnet av Kristian Tyranns ogärningar. Inget ex. av originalet finns bevarat, men det utfördes 1676 i kopparstick, som återges här. Andra detaljer på s. 318-321. KB

Christiern ville gerne have Sten Sture ombord på sit skib, så han sendte gidsler ind til Stockholm, men borgerne tryglede Sture om ikke at tro på kongen, så han sendte gidslerne retur. Christiern tilbød så at komme til Stockholm, hvis de ville stille seks gidsler, som skulle komme ombord til ham. Og nu fik de mistænksomme Stockholmere ret, for uden at give nogen forklaring sejlede kongen nu bort med de svenske gidsler, hvoriblandt var den kloge politiker Hemming Gad, der snart gik i dansk tjeneste, og den unge helt Gustav Eriksson Vasa, der skulle komme til at volde unionstankens endelige undergang.

Nu er falskhed jo ikke helt ualmindelig, men historien vender tilbage med retfærdigheden, og det er da vist en sjældenhed. Christiern tog Gustav Vasa med sig til Danmark og satte ham i fængsel på Kalø, mens han selv blev lokket tolv år efter til forhandling i København og spærret inde på Sønderborg slot.

Gustav Vasa var ung og havde en stor opgave foran sig, så inden et år var gået, flygtede han hjem til Sverige, hvor han snart havde rejst en ny modstand mod danskevældet. Christiern var ved at være gammel, og han havde lagt alle sine opgaver forkludret bag sig, da han blev fanget i sin egen snare, så han slap aldrig ud.

Det er næppe sandsynligt, at Jacob Trolle var med kongens flåde til Stockholm, for vi hører om Søren Nordbys meriter og angreb på Øland, og Karl Knüsens erobring af Elfsborg på Vestkysten.

Der sker imidlertid ikke noget afgørende før i 1520.

Kort efter nytår trængte Otte Krumpen med en hær over grænsen og den 19. januar slog han svenskerne ved Bogesund. Her blev Sten Sture såret så alvorligt, at han døde fjorten dage efter kun 27 år gammel i sin slæde. Det var den tredie februar, en sorgens dag for Sverige.

Men allerede den første havde Otte Krumpen med hæren gennembrudt den svenske forsvarslinie mellem Wänern og Wättern, og via Örebro og Arboga trængte han frem til Wästerås og Uppsala.

*Under striderna mot Kristian II:s
danska trupper i Västergötland
sårades Sten Sture d.y. i slaget på
Asundens is den 20 januari 1520.
På återfärden till Stockholm
avled han i sin släde den
3 februari.*

*Bildén är målad av Carl Gustaf
Hellqvist (1851-1890), som gärna
valde sina ämnen från medelrid
och vasatid. I sin enkelhet och
frihet från lättvunna effekter är
Sten Stures död ett av hans mest
lyckade konstverk.*

Den danske konges lejetropper opfører sig sådan, som lejetropper plejer at opføre sig, med plyndring, tortur, bål og brand, og officererne kunne slet ikke holde mandstugt, så det havde en meget uheldig indflydelse på svenksernes syn på danskerne. Der var da også store samlinger af bønder på færde, og i Uppsala havde de nær overrumplet danskerne, men de begyndte selv at plyndre, før de havde byen under kontrol, og så blev de selv nedkæmpet.

Biskop Matthias af Strängnäs åbnede forhandlingerne med Otte Krumpen, Gustav Trolle slipper ud af sit fængsel og går i gang med at arbejde for Christiern, og den 6. marts har han samlet en halv snes svenske rigsråder i Uppsala, der på hele Sveriges vegne lover Christiern huldskab og mandskab. Hvis Stockholm og andre faste steder ikke vil overgive sig skal de regnes for både kongens og det svenske riges fjender.

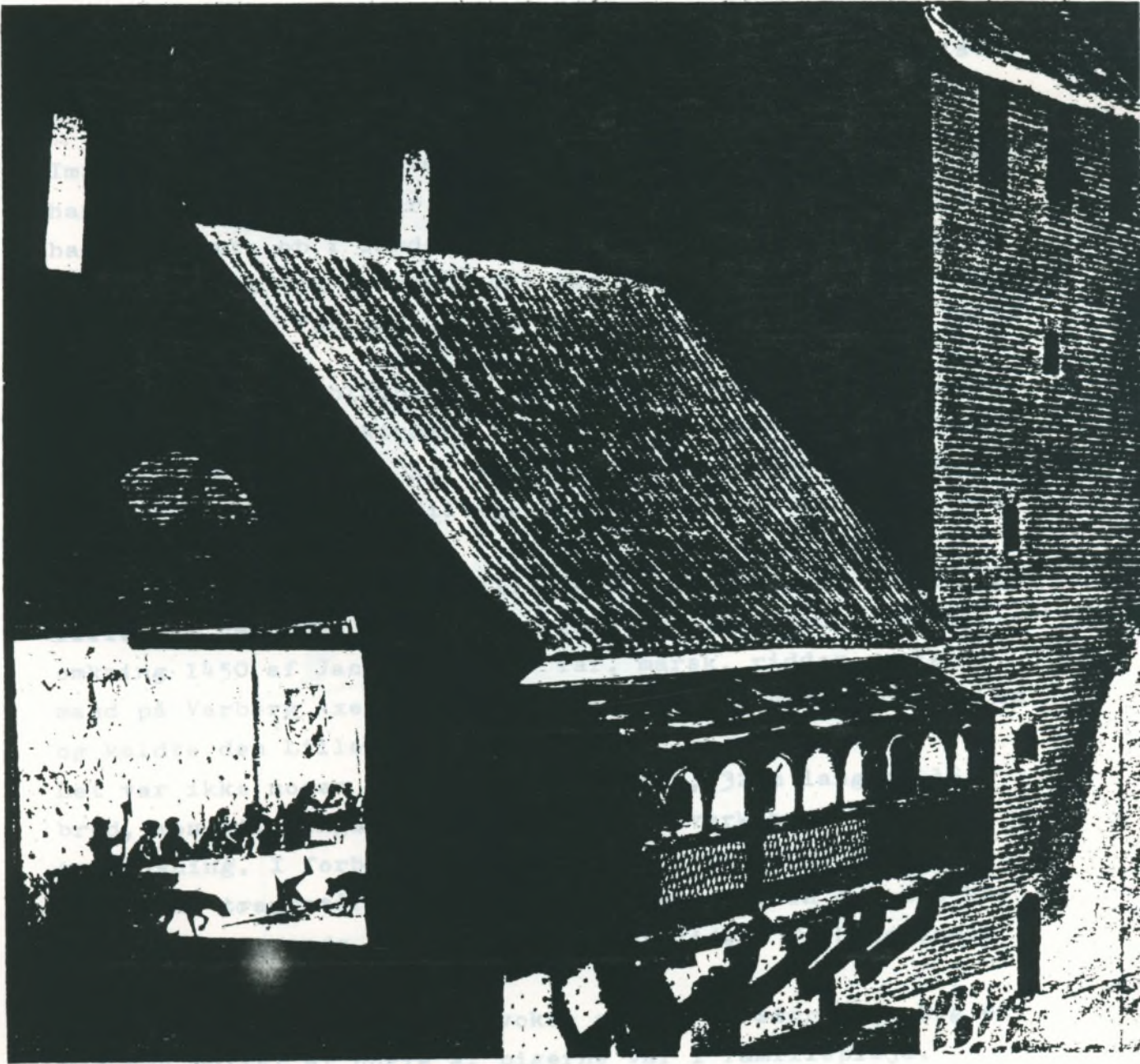
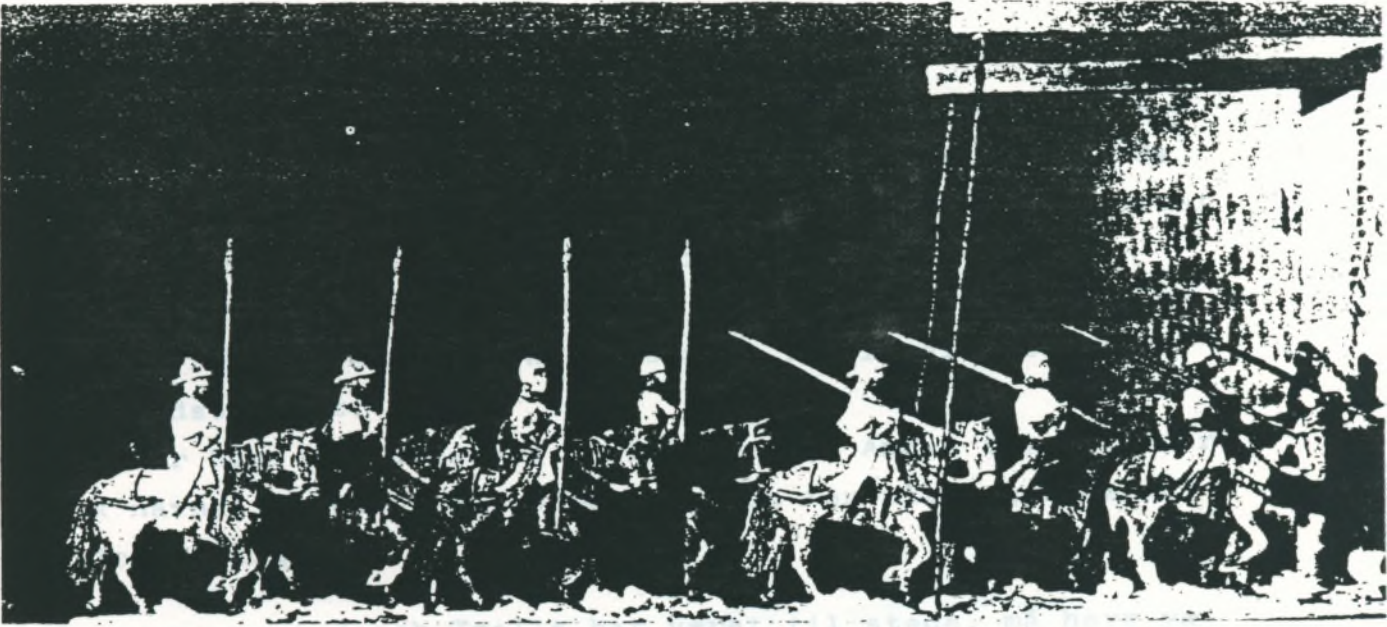
Stockholm kapitulerer ikke, og bonderejsningen begynder atter at tage form, og danske tropper komme et par gange slemt i fare.

Så i begyndelsen af maj kommer Christiern selv med flåden op til Stockholm, og det er aldeles utænkeligt, at Jacob Trolle har fået lov til at blive hjemme nu, hvor kongen har spændt buen til det yderste.

Der kæmpedes stadig rundt omkring i Sverige, ikke mindst af svenske mod svenske, og der forhandlede på kryds og tværs, og Gustav Trolle lovede at glemme alle forulempelser og ikke kræve hævn over sine modstandere, hvis Stockholm overgav sig til kong Christiern, og endelig den 7. september holdt så den danske konge sit indtog i den svenske hovedstad efter at byens borgmestre og råd havde overgivet han nøglerne.

Så rejste han hjem til Danmark helt uventet og pludseligt, men i oktober vendte han tilbage med Jens Andersøn Beldenak, der overbeviser svenskerne om, at Christiern er svensk arve-konge, altså ikke valgt, men arveberettiget til den svenske krone.

Den 4. november bliver han salvet og kronet i Storkyrken og sværger at holde svenske love og beskytte kirken og dem, der er forsvarsløse.

Gustav Trolle hadede Sture-partiet. Det var Sturerne, der havde afsat hans far Erik, og det var Sturerne, der havde overvundet hans farfar Arvid Trolle, og nu havde han måttet love og sværge på, at han ikke ville hævne sig.

Men kirken kunne anklage Gustavs modstandere, de kunne anklages for kætteri, og så fik Gustav Trolle sin hævntørst tilfredsstillet.

Det var ham, der pressede Christiern den Anden til det, der fik navnet Stockholms Blodbad, og som for altid gjorde en union umulig.

Gustavs nevø, Jacob Trolle har været til stede, må have været til stede under hele denne uhyrlige proces, men vi hører intet om hans reaktioner eller i det hele taget hans tilstedeværelse.

Imidlertid var Gustav Vasa den 31.maj landet i Kalmar, hvor han prøver at få Kalmar til at kæmpe videre, men forgæves og han fortsatte op i landet. En ung mand på 23 år, men rette mand på rette tid og sted, det var ham, der knuste det danske herredømme for altid, men der var en anden Gustavs skyld.

Efter Stockholms blodbad, hvor flere af hans svenske slægtninge havde måttet strække hals og mistet hovedet, blev Jacob eftertænksom. Han har sikkert fået et chock og søgte orlov for at trække sig tilbage til sin fædrene borg, Lilleø i Skåne.

Den oprindelige, gamle familieborg Herlufgård, der lå på en lille ø i nærheden af det nuværende Kristianstad, var opført omkring 1450 af Jacobs morfars far, marsk, ridder og lensmand på Varberg Axel Pedersen Thott, der selv byggede den om og kaldte den Lilleø eller Lilleøhus.

Det var ikke nogen stor borg i flademål, 32 m lang og 15 m bred, men til gengæld var den fire stokværk høj med en høj tagrejsning. I forbindelse med de to hjørnetårne og det ottekantede trappetårn samt graven med vindebroen gav det huset et imponerende udseende, en efter tidens forhold stærk fæstning.

Her kom Jacobs børn til at vokse op for en stor del. Dog er det nok muligt at nogle af pigerne var i familiepleje.

"COME BACK, GUSTAF!"

I 1523, da Christiern den Anden var flygtet med statskassen, sluttede Jacob sig til Frederik den Første, hvis håndfæstning han var med til at besegele.

I 1524 gjorde Søren Norby langgang i Skåne og oversvømmede hele landsdelen, som han snart holdt til Christiern. Lilleø blev brændt, dvs udbændt, for de tykke mure stod tilbage. Vi ved ikke, om Jacob fik bragt sin familie i sikkerhed på Sjælland, hvor han jo havde Knapstrup, der ligeledes lå på en lille ø, så det har været helt hjemligt for børnene.

Ved Christierns flugt blev al svensk ejendom i Danmark og al dansk ejendom i Sverige konfiskeret, og det var selvfølgelig et føleligt slag for Jacob Trolle, der i 1526 skrev til Gustav Vasa og søgte om at få sine svenske godser tilbage. I svaret skrev Gustav, at det ikke kunne lade sig gøre, før Frederik den Første gjorde ligeså, og nu kunne Jacob meddele ham, at dette netop var sket, og i 1527 fik han sin svenske ejendom tilbage.

Sønnen Herluf, der senere skulle blive en vældig søhelt, er blevet sendt i Roskilde latinskole, kom senere til Københavns universitet, og i 1535, netop i tide til at undslippe Københavns belejring, blev han sendt til Wittenberg for at studere.

I 1534 var familien på Sjælland, og her på gården Torup i Frederiksborgamt døde fru Kirsten og blev begravet i Torup kirke, hvor der findes et mindesmærke over hende og hendes søn Niels.

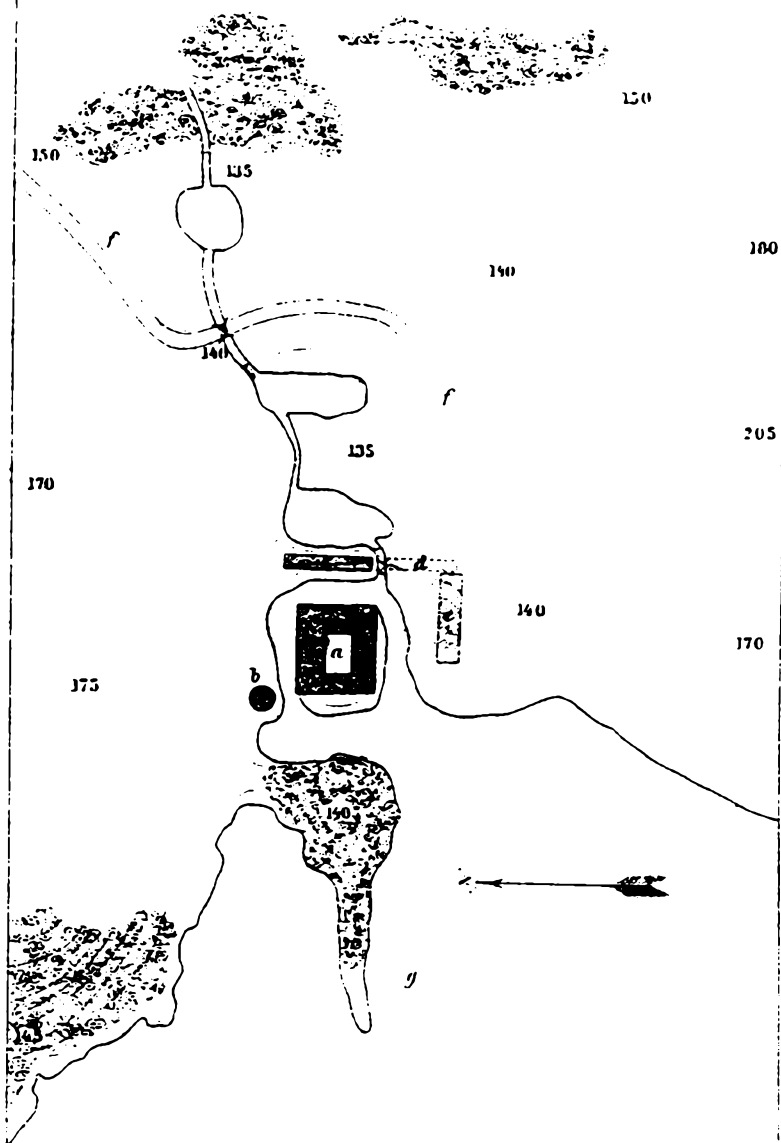
Det er altid morsomt, når man kan finde øjenvidneskildringer til noget, der er håndt vore aner, og sådan en har vi fra biskop Peder Paladius, der beskriver situationen i sin bog Sct. Peders skib.

Det var midsommerdag 1543, hvor han sammen med Jacob Trolle og dennes søn Herluŕ var i havsnød på Storebælt fra klokken otte om morgenen til klokken seks om aftenen "under Guds Vejrlig, Regn, Lynild, Torden, Storm og Blæst den ganske Dag igennem."

50.
Grundrids

af gamle Knabstrup for Aar 1600.

1:3000.

Knabstrup o. 1450. Rekonstruktion

Vanskelighederne tåg til, da skibets lænespumpe blev uklar, og så sprang der tre stag i vindsiden, og sejlet fløj udenbords med flere af folkene, som de måtte hale ombord med sejlet.

Skibet var nu hjælpeløst og drev for vind og vove, til det kom i smult vande mellem Korsør og Skelskør, og her blev der kastet anker, så de kunne bøde takkel og tov. Det var kun et stenkast fra land, hvor de dog ikke kunne komme ind uden livsfare.

Så stod de da til søs igen hen imod Sprogø, hvor de lå og luffede, til de hen under aften nåede ind til Korsør i sikkerhed, men uden en tør trevl på kroppen.

Jacob var dengang 68 år gammel, men overlevede dravaten i endnu tre år, så døde han i 1546 og blev begravet i Voxtorp kirke i Småland.

Han var måske på sine gamle dage blevet lidt nostalgisk, og så var han returneret til sin barndoms egn.

Voxtorp sogn ligger i Østbo herred, Jønköping len, og rummer gården Ed, hvor i sin tid Jacob og hans tvillingesøster blev født.

Ed lå fjorten km sydøst for Værnamo på et næs mellem søen Furen og Åråen i øst og søen Flåren i vest, og var en ældgammel slægtsgård, som nævnes i Trollernes besiddelse allerede i 1100-årene.

Jacob Trolles eftermæle var godt. Niels Hemmingsen skriver om ham:

"Intet vidste han af den Prang, Hovmod og store unyttig Bekostning, som nu er i Gænge, men levede gudfrygtig, og optugtede sine Børn udi Tugt og Ære".

Og Herluf Trolle var en sand frugt af dette træ.

I Voxtorp kirke findes et relief til hans minde, der viser ham selv i fuld rustning sammen med sønnen Børge.

Skifte blev holdt efter ham den 22. juli 1548.

7. Herluf Trolles fader, Jacob Trolle, og Herluf Trolles broder, Borge Trolle.

Ane nr.1419: Kirsten Herlufsdatter Skave, død 18.9.1534

Kirstens far, Herluf Nielsen Skave skrev sig til Eskildstrup i Ringsted herred. Han var gift med Øllegaard Henningsdatter Walkendorff, der kom fra Højbygård på Lolland. Det er dog mest sandsynligt, at Kirsten blev født på Skjoldenæs, hvor hendes far var enkedronning Dorotheas hovedsmand.

På nordsiden af Valsøllille sø, i Ringsted herred skyder der sig en odde ud i søen med en stejl banke, og her lå på den tid Skjoldenæs på to borghøje, som nu er helt overgroet. Her ude på næsset boede Kirsten med sine forældre og sine to brødre, Peder og Maurids.

Det er imidlertid slet ikke usandsynligt, at hun er blevet opdraget hos sin mors familie på Højbygård, der ligger øst for Rødby i Fuglse herred, for da det kom til stykket, var det her på Højbygård, hun blev gift med Jacob Trolle.

I 1488 drog dronning Dorothea på pilgrimsrejse til Rom, og Kirstens far fik så Dragsholm slot, som han kom til at bestyre for sin bror, Roskildebiskoppen Niels Skave.

Det var i hans tid, Niels Skaves kansler i 1494 tog landstingsvidne på, at Dragsholm med ladegård og al ejendom har været i rolig hævd til kirken, men vi ved ikke, hvorfor man har taget dette tingsvidne.

Året efter stiftede Kirstens far sjælemesser for sine forældre og børn, sig selv og sin hustru og sin bror, Erik, som skulle afholdes i Roskilde.

Han sad endnu i 1496 som hovedsmand på Dragsholm.

I 1498 bortgiftede han sin datter Kirsten på Højbygård til den unge Jacob(Joachim) Trolle til Bergqvara i Småland.

Kirstens bror Peder blev gift med Margrethe Saxstrup, men deres historie kender vi ingenting til.

Derimod findes der enkelte efterretninger om den anden bror, Maurids, der skrev sig til Eskildstrup. Han blev immatrikuleret i Rostock i 1493.

Slægten Skaves våben viser et marekors, der vender spidsen nedad. Det er et magisk tegn, som kan bruges i både det godes tjeneste og det onde. Med spidsen nedad er det en trussel om alt ondt mod den fjende, man står overfor.

I 1493 var hele Europa endnu katolsk, og Rostock var katolsk, og Maurids skulle formentlig uddannes til at gå i sin farbror Nils' fodspor.

I 1501 havde han Tømmerup på Halsnæs i forlening af bispen i Roskilde, der på det tidspunkt ikke var onkel Niels, der nemlig var død år 1500. Der blev tilsyneladende så ikke mere ud af Maurids' gejstlige ambitioner, skønt han længst muligt holdt fast ved katolicismen.

I 1524 nævnes han blandt udstederne af adelens forbund mod Lutheranismen, men havde ikke besejlet dokumentet.

En gængs talemåde, et såkaldt bevinget ord var "saalænge som Maurids Skave havde Ørebro", og fortæller os, at han i en meget kort tid var hovedsmand på Ørebro.

Han var gift med Elline Steensdatter Bille, der skænkede ham otte børn, to sønner og seks døtre.

Maurids Skave døde den 28.maj 1532 og blev sammen med hustruen begravet i Sneslev kirke.

Vi ved ingenting om Kirstens mor, Øllegaard Henningsdatter Walkendorff, bortset fra, at hun må have arvet en part i Højbygård, hvor Kirsten blev gift.

Herluf Skave nævnes sidste gang i 1505, og vi kender heller ikke hans dødsår. Begge Kirstens forældre blev begravet i Ringsted kirke.

Kirsten blev i sit ægteskab med Jacob Trolle mor til femten børn, fem drenge, fem piger og igen fem drenge, og af hele dette store kuld var det kun to, der døde som små.

I 1503 blev Jacob Trolle ridder. Familien boede skiftevis på Bergqvara, Ed, Lillø, Knabstrup, Eskildstrup og Højbygård. Kirsten døde den 18.september 1534 på Knabstrup og blev begravet i Torup kirke.

Gravmindet viser Kirsten sammen med sin yngste søn, Niels.

8. Herluf Trolles moder, Kirsten Skæve,
og hans yngste broder, Niels Trolle.

Ane nr.1420: Hans Hansen von Mehlen, dræbt 1539 af sin tjener

Faderen og moderen kom til Danmark i 1478 med den senere dronning Christine på hendes brudetog fra Sachsen til Warnemünde, hvor hun blev afhentet af et stort, dansk følge, der førte hende til København. Hans' mor hed Margrethe Bertramsdatter von Loben, og hun satte ialt seks sønner i verden. Døtre kender vi i hvert fald ikke.

Første gang vi hører Hans den yngre omtale, er da han 1510 bliver hofsinde hos kong Hans. Der hviskedes da, at han stod i forhold til dronningens hofmesterinde, den fornemme fru Anne Meinstorp, der var enke efter to ægteskaber og må have været betydeligt ældre end ham.

Med tre tylvter ed frasvor hun sig dette forhold, og der kom altså ikke andet end sladder ud af den historie.

Det er dog muligt, at vi ad omveje ved mere om ham, idet det må være hans far Hans von Mehlen, der o.1500 blev kongens befalingsmand på Nyborg Slot, så her kan Hans den yngre godt være vokset op ved det friske Storebælt, som han også siden elskede så højt.

Endnu i kong Hans' tid blev han forlenet med Kejrupgård og Ladby i Kølstrup sogn, Bjerre herred, Odense amt, hvor han blev nabo til Lundsgård ved Kerteminde, og her har han stiftet bekendtskab med Palle Andersen Ulfeld.

Ved Palle Andersens død antog hans enke, Regitze Godov kong Hans til sin værge, så det har nok været med kongens velsigelse, at Hans von Mehlen har ægtet Ellen Pallesdatter Ulfeld, der sad enke for anden gang.

Ellen havde i forvejen to børn: Axel Fikkesen, der var født før 1488, og Inger Present, født o.1500, mellem 1488 og 1512. Omkring ved 1515 fødte Ellen ham sønnen Palle, der netop det år fik livsbrev på Kejrupgård og Ladby efter sine forældre.

Ved skiftet efter svigerfaderen opkøbte Hans von Mehlen flere af de øvrige arvingers parter i gårdene Broholm, Lundsgård og Lindsgård, som han siden skrev sig til

Nyborg Slot.

I 1516 fik Hans af Christiørn den Anden brev på Sankt Jørgens Hospital i Slagelse.

Hans havde fem brødre, men ingen søstre, som vi kender. De 5 var Bernt, Jørgen, Henrik, Sivert og Conrad, som tilsyneladende alle holdt sig til Christiørn den Anden.

Bernt og Sivert deltog i kongens togt til Sverige i 1520, Sivert som høvedsmand, mens Bernt blev slået til ridder ved kroningen i Stockholm. Sivert deltog i forhandlinerne med det svenske rigsråd i Upaala, men faldt den 6. april.

Henrik var kongens høvedsmand på Vesterås i 1520. Vi ved ikke, hvor Jørgen og Conrad var henne. Conrad er nævnt 1518 i Danmark, men han fulgtes med Christiørn den Anden ud af riget. Om Jørgen ved vi kun, at han faldt på de greveliges side i slaget ved Øxnebjerg, altså for Christiørn den Anden.

Bernt blev høvedsmand på Stekeborg, som han overgav til svenskerne, som han efter et kort fangenskab sluttede sig til.

Allerede i 1522 var han svensk øverste kaptajn til søs, og i 1523 svensk rigsråd og høvedsmand på Kalmar, som han nægtede at udlevere til Gustav Vasa, idet han satte sin bror Henrik til høvedsmand der under togtet til Gotland 1524.

Da Gustav Vasa indtog Kalmar flygtede Henrik til Bernt på Gotland, og de to brødre fulgtes til Tyskland.

Bernt, Henrik og Conrad tjente nu Christiørn den Anden i hans landflygtighed, mens Hans i 1528 sluttede sig til Frederik den Førstes tog ned gennem Holsten mod de omliggende fyrster.

Hans havde 1517 og 1521 været lehsmand på Nyborg, som hans far havde haft før ham. I 1523 fulgte han Christiørn den Anden i landflygtighed og blev af ham sendt til kurfyrsten af Brandenburg for at hverve tropper til øøbring af Danmark. Conrad var i Danmark igen i 1533 og 34, sikkert på grevens og Christiørns side.

Bernt vendte tilbage til Danmark i 1537 som sachsisk sendebud til Christian den Tredies kroning, og hœfra begyndte han en retssag mod Gustav Vasa, der sluttede med et forlig 1542. Han var i første ægteskab gift med en datter Af Gustav, men blev senere gift i Tyskland. Han var statholder i Wolfenbüttel, hofmester i Weimar og endte vistnok sit liv som landfoged i Thyringen, hvor hans far i sin tid kom fra.

Da Christiern den Andens hævede hær gik i opløsning, før den overhovedet kom i brug, fordi der ingen penge var til soldatersold, vendte Hans tilbage til Danmark, og da hans gods var blevet konfiskeret, blev han lensmand på sin egen gård.

I 1528 var Hans blandt den fynske adel, der var indkaldt med folk og heste til samling i Holsten for, at forsvare sydgrænsen.

Han nævnes sidste gang i 1539, og det hævdes, at han snært efter skal være blevet dræbt af sin tjener.

Vi kender ikke de nærmere omstændigheder eller, hvad ordet tjener dækker over i dette tilfælde. Det kan have været en fæstebonde.

Han efterlod godserne, som han synes at have købt tilbage, til sin enke, Ellen og sin søn Palle, men hans svoger Christoffer Ulfeld og dennes søn førte ælnde retssager med de efterladte, som det synes med god ret.

Ane nr.1421: Ellen Pallesdatter Ulfeld f.o.1470 død e.1539

Da Ellens forældre giftede sig (før 1470), kunne de overtage gården Hverringe på Hindsholm, da de begge var arvinger til en part i denne gård. De havde også Lundsgård, der lå syd for Kerteminde, og i mange år skrev Palle Ulfeld sig til Skjærringe på Falster, som hans hustru Regitze Godov havde arvet part i.

De fik sammen otte børn, to sønner, Christoffer og Knud, og seks døtre, Margrethe, Mette, Elsebe, Agathe, Dorothea og Ellen, der nævnes som den sidste.

I 1477 købte faderen gården Mullerup i Svendborg amt, og det er således ikke til at sige, hvor de enkelte børn er født.

Det er imidlertid sandsynligt, at Ellen er blevet opdraget hos sin mormor, Mette Swerin på Hverringe, der først døde i 1485. Måske den samme dame har nået at overvære Ellens første ægteskab med Peder Pedersen Fikkesen til Skaftetelevgård i Sorø amt. Han døde allerede 1488 eller måske 1498, efter at Ellen havde skænket ham sønnen Aksel.

Anden gang giftede Ellen sig med Torben Nielsen Present til Vollerup, hvor hun fødte ham datteren Inger, så døde også Torben Nielsen, og Ellen sad 1512 enke på Vollerup, der også lå i Sorø amt. Idag er begge disse gårde forsvundet.

Det er nok sandsynligt, at Ellen er flyttet hjem til Fyn, hvor hun har truffet den unge Hans von Mehlen, der var forlenet med Kejrupgård, der var nabo til Lundsgård, og i 1513 giftede hun sig for tredje gang, som vi har set det, og med Hans fik hun sønnen Palle.

I sit første ægteskab havde Ellen en svoger Laurids Fikkesen til Nordrup, og han havde sønnen Fikke Lauridsen Fikkesen. I andet ægteskab var der svogrene Jens til Ryegård, Christoffer, der var kannik i Roskilde og døde som slægtens sidste mand, samt svigerinden Anne, der var gift med Eiler Hak til Egholm.

I det tredje ægteskab havde hun de svogre, vi allerede kender, Bernt, Jørgen, Henrik, Sivert og Conrad.

Ellen levede under Christiern den Første, Hans, Christiern den Anden, Frederik den Første og Christian den Tredie og oplevede enden på Unionen, enden på Katolicismen og hele Grevens Fejde.

Hvad angår Stockholms Blodbad, så oplevede hun det vel ikke, men hun så resultaterne af det.

Hun opnåede at se sin datter blive mor til fem børn med Erik Daa til Snedinge, men hendes sønner så hun ikke som fædre.

Ane nr.1422: Laurids Knob den unge til Gyllebo (1498-1545)

Faderen Laurids ~~Knob~~ Follertsen Knob den ældre var hovedsmand på den vigtige grænsefæstning Lykaa slot i Blekinge fra 1495, og her fødte fru Tale Arvidsdatter Baad af Halland og til Vadsted sit sidste barn Laurids i 1498.

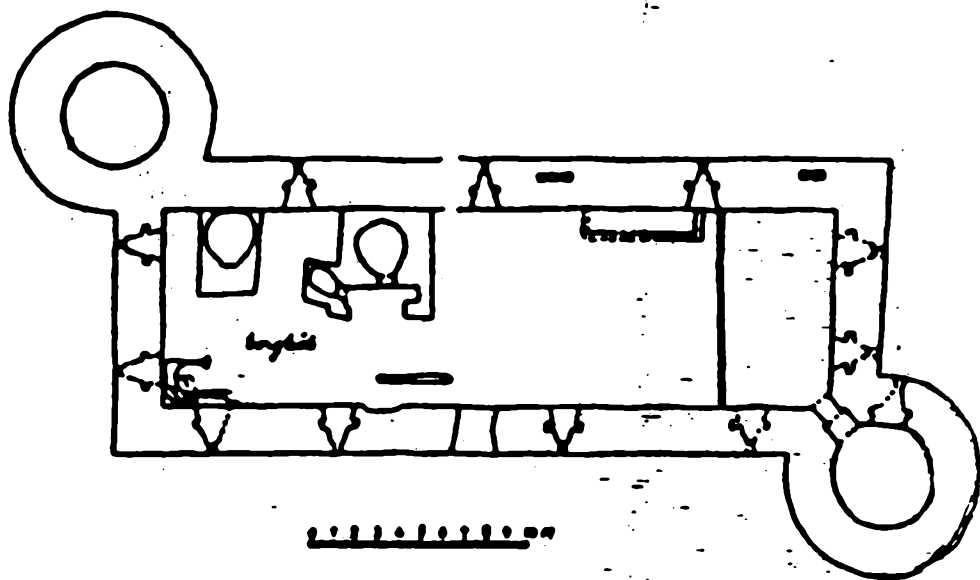
Der var i forvejen fem børn i ægteskabet. De nævnes i følgende rækkefølge: Folmer, der var opkaldt efter sin farfar Follert, angives af have været gift med Margrethe Knudsdatter Reventlow, men der kendes ingen børn i ægteskabet. Knud Knob, der skrev sig til Hindeløf og Vadsted og var gift med Anne Claudatter Thott, havde heller ingen børn, vi kender. Johan ved vi intet om udover navnet. Anne, der var gift med Hans Rud til Vognserup, døde 24.september 1549, og Birgitte, der var født på Gjorslev, mens faderen var lensmand der, blev gift den 13.oktober 1504 i Horsens med Axel Nielsen Rosenkrantz til Langtind. Hun døde 20.februar 1551 seksten dage efter sin ægtemand. Hvis det ikke var af sorg, så har det nok været af den grasserende epidemi, kaldet Engekisk Sved.

Vi kan ikke vide det med lille Laurids' opdragelse, men hans moster Anne var allerede 1488 blevet enke, og børn er enkens bedste værn, så muligheden foreligger for, at han er blevet optugtet på Holmegård hos moster.

Laurids var kun to år, da kong Hans led det forsmædelige nederlag i Ditmarsken, men hans far kan have deltaget og sluppet godt fra det, for han nævnes i 1510 som lensmand på Gurre. Det år erklærede Lybæk Danmark krig og hærgede de sydlige øer og Øresundskysten, og samtidig var der et oprør i gang over det meste af Sverige.

Han voksede op under kong Hans, og han må have tjent junker Christiern eller Christiern den Anden uden at vi ved noget om det.

Han har oplevet Stockholms blodbad, og da Christiern den Anden lavede forsvindingsnummer med statskassen og rigsarkivet, overgav Laurids Knob Nykøbing Slot til Frederik den Første. Egentlig kun en ringmur med forskellige bygninger på inder-siden.

Lyckå slott.

Synsforretninger 1526 og 1531 nævner således stegers, bryggers, fadebur, borgestue, spisekælder, smedie, kapel, stuehavehus, krudttårn og Fars Hat.

Laurids fik så Gedsergård i forlening og overtog det pante-len, Majbølle birk, som hans mor havde haft siden 1502. Pantet blev forhøjet i 1531.

Under Grevens Fejde havde borgerne i Nysted overlistet Ålholm slot, som netop da var blevet indløst af Johan Rantzau, som endnu var i Holsten. Christoffer af Oldenborg gav derpå Ålholm len til Otto Krumpen, der imidlertid under Adelsjagten blev fanget og bragt til København.

Slottet blev derpå overladt til Lybækkerne.

I 1535 blev det Laurids Knobs opgave at generobre Ålholm til kongen, og som leder af denne aktion fik han slottet i forlening i 1536.

Det har vel været umiddelbart efter Christiern den Andens flugt fra Danmark, Laurids giftede sig med Sidsel Henningsdatter Walkendorff.

Vi kender navnene på seks af de børn, hun fødte ham. Folmer til Gyllebo var født 1532 og døde midt i 1560erne. Johan, der skrev sig til Vadsted, døde omtrent ved samme tid, men hans fødsel kender vi ikke. Så var der en pige, der hed Tale efter sin farmor, og som døde ugift. Mette blev gift med en Baltzer von Lepel, der var af fremmed herkomst. Maren skrev sig til Lynderup og blev gift med Stygge Rosenkrantz til Hevringholm, som hun havde datteren Kirstine sammen med.

Endelig var der vores Anne, der var født 1531 på Gedsergård, og som har an~~e~~ nr. 711.

I 1538 begynder Laurids en storstilet ombygning af Gyllebo, som hans farfar Follert havde ombygget i 1434, og som nu var forfalden og ude af trit med tiden.

Det blev en større ombygning, der kom til at vare i seks år, og undervejs døde Laurids' børns mor i 1541.

Senere ægtede han Kirsten Markvardsdatter Tidemand, hvis far havde været en mindre lensmand forskellige steder på Sjælland. Han var død 1529.

Der kom ingen børn ud af dette andet ægteskab, og det var da også Sidsel Walkendorffs våben, der kom til at flankere Laurids Knobs på den færdige bygning i 1544.

Til gengæld måtte det blive stedmoderen, der skulle opdrage de seks mindreårige børn, da Laurids Knob døde 1545 af den pestepidemi, som var brudt ud samme år.

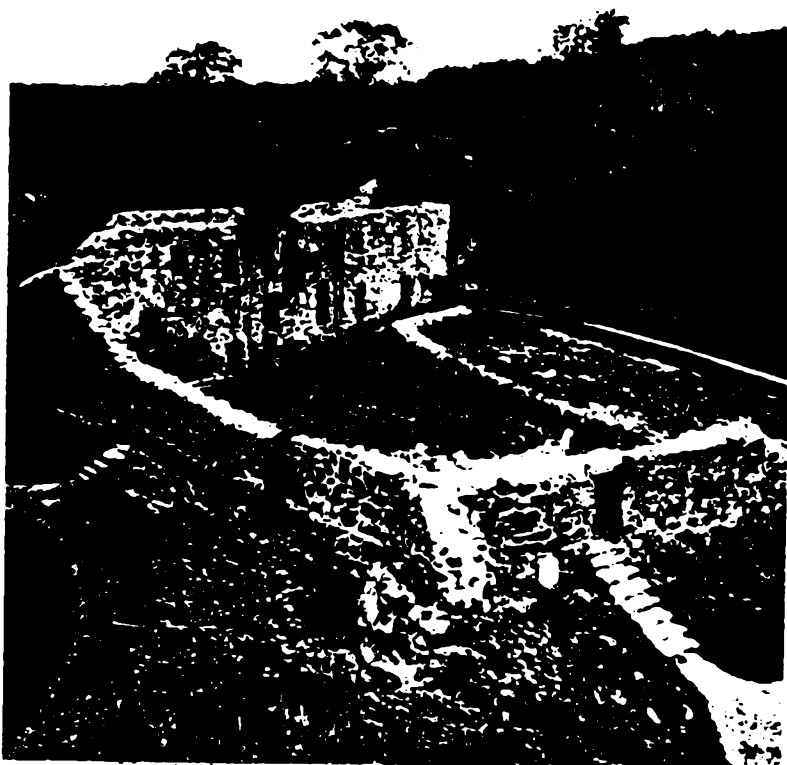
Hun ægtede kort efter Poul Abildgaard til Vrandrup. Det er dog nok mest sandsynligt, at Knob-slægten har haft hånd i hanke med børnenes udvikling, og især med deres giftemål.

Tilbage lå det nye Gyllebo på sin lille halvø i Gyllebo sø adskilt fra land af en grav.

Det blev Marens datter Kirstine Rosenkrantz, der til sin tid arvede Gyllebo sammen med en række andre borge i Danmark.

Som lensmand på Bødsergård skulle Laurids årlig betale 9 læster byg og var forpligtet til i krigstilfælde at stille selvfyerde med høste og harnisk.

Den utgravede ruinen av Gyllebo borg: bygd 1538—44 av Laurids Lauridsen Knob.

Ane nr.1423: Sidsel Henningsdatter Walkendorff, død 1541.

Hendes far skrev sig til Glorup, der ligger i Svindinge sogn i Gudme herred, Svendborg amt ikke langt fra Storebælts kyst på det dejlige Sydfyn.

Han havde giftet sig o.1505 med Anne Johansdatter Oxe til Torsø, hvis mor, Berete Bondersdatter Thott var farmor til den Laurids Knob, som siden skulle blive gift med hans ældste datter, Sidsel. Ikke sandt, det lyder indviklet, men så var Laurids og Sidsel fætter og kusine, dog uden at have fælles bedstefar.

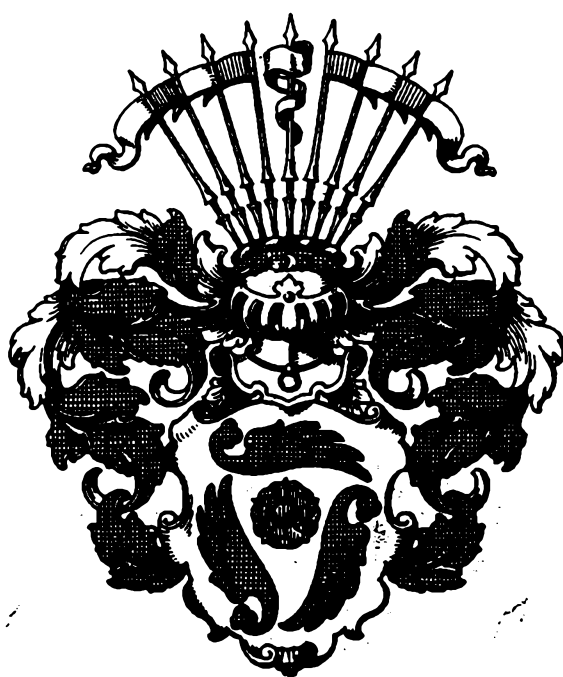
Sidsels mormor havde først været gift med Laurids' farfar og blev bagefter gift med Sidsels morfar. Efter katolsk skik og brug var de altså for nært beslægtede, og det er så spørgsmålet, om de har søgt pavelig dispensation, men lad os nu vente lidt med det. Først skal Sidsel jo fødes.

Hun anføres som den ældste af sine forældres børn og kan vel være født o.1507. Hun er så nok blevet gift kort efter eller lige før hendes mors død i 1525. I hvert fald er det nok sket inden faderen giftede sig med Sidsel Friis til Østrup.

Sidsel havde tre søstre og en lillebror. Øllegård blev gift med Peder Falster til Korselitze. Hun døde først i 1575. Mette ægtede Mogens Falster til Virket og Bellinge. Hun levede endnu i 1582. Karen, der blev gift 1536 med Anders Gøye til Kjelstrup, Kjerstrup og Gelmindrup, døde 1567 på Kjerstrup. Den yngste var vel Erik, der blev født 1523. Han blev Christian den Tredies kammertjener, og sad ved kongens dødsleje på Koldinghus. Han var gift tre gange og døde i en alder af 82 år den 21.november 1605.

I sit andet ægteskab havde Sidsels far syv børn, hvoraf hun ikke kom til at kende ret mange, da hun i samme periode fik sine egne seks poder.

Sidsel døde i pinsen 1541, den 5.-6.juni, og efterlod i hvert fald nogle mindreårige.

Walkendorf.

Ane nr.1424: Henrik Rantzau, statholder i hertugdømmerne.

Han blev født ved Midfaste uden at det kom til at få nogen indflydelse på hans tilværelse. Det var søndag den 11.marts 1526, altså i fiskens tegn, og det synes godt nok at have præget ham. Søndagsbørn siges at kunne se, hvad der er skjult for andre, og fiskene skal have en uhyggelig fin intuition. Han var i hvert fald altid meget venlig og forekommende. Hans mundheld var: Gode ord skader ikke, man gør jo alligevel, hvad situationen kræver. Dronning Sofie kaldte ham - lidt foragteligt - en allemandsven.

Hans far, Johan Rantzau havde i 1524 underlagt sig Danmark til fordel for Frederik den Første, idet Christiern den Anden var rendt fra det hele med kassen og alle dokumenterne. For denne dåd havde han fået Krogen i forlening, og herfra kunne han med nogle få landsknægte og ryttere undsætte Tyge Krabbe, der blev belejret af Søren Norby med en stor bondehær i april 1525.

Det har været ved den tid, Johan Rantzau er blevet gift med Anna Walstorp, hvis far var faldet ved Hemmingstedt år 1500.

Fru Anne rejste til Holsten i efteråret 1525, hvor hun altså den 11.marts året efter nedkom med sin førstefødte på den gamle borg Steinburg, der ligger øst for Krempe, og som hendes ægtemand havde i forlening.

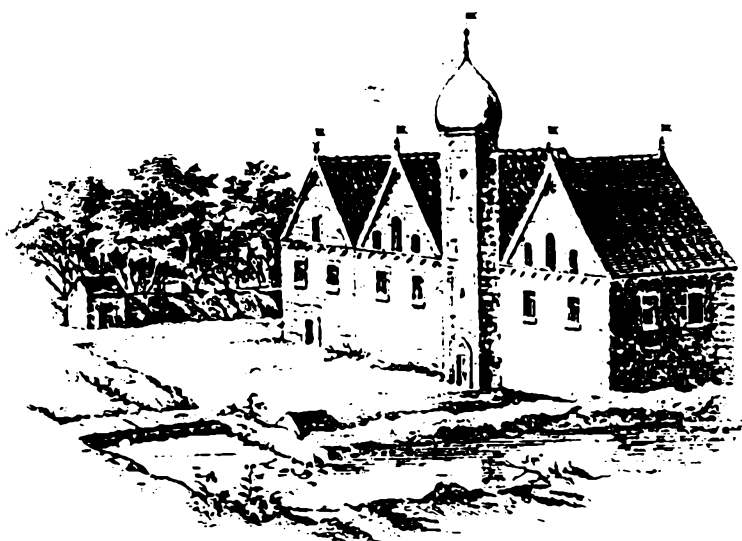
Allerede samme år, som han fik forleningen af Steinburg amt, begyndte Henriks far at købe land op i amtet, hvor senere slægtens berømte hovedsæde Breitenburg blev bygget.

I 1527 nedkom fru Anne med endnu en søn, Poul født i vægtens tegn den 16.oktober.

Magdalene født den 16.december 1528 var skytte, og Margrethe født 12.januar 1530 var stenbuk. men hun døde allerede 1531 og blev begravet i Neuenbrook tæt ved Krempe.

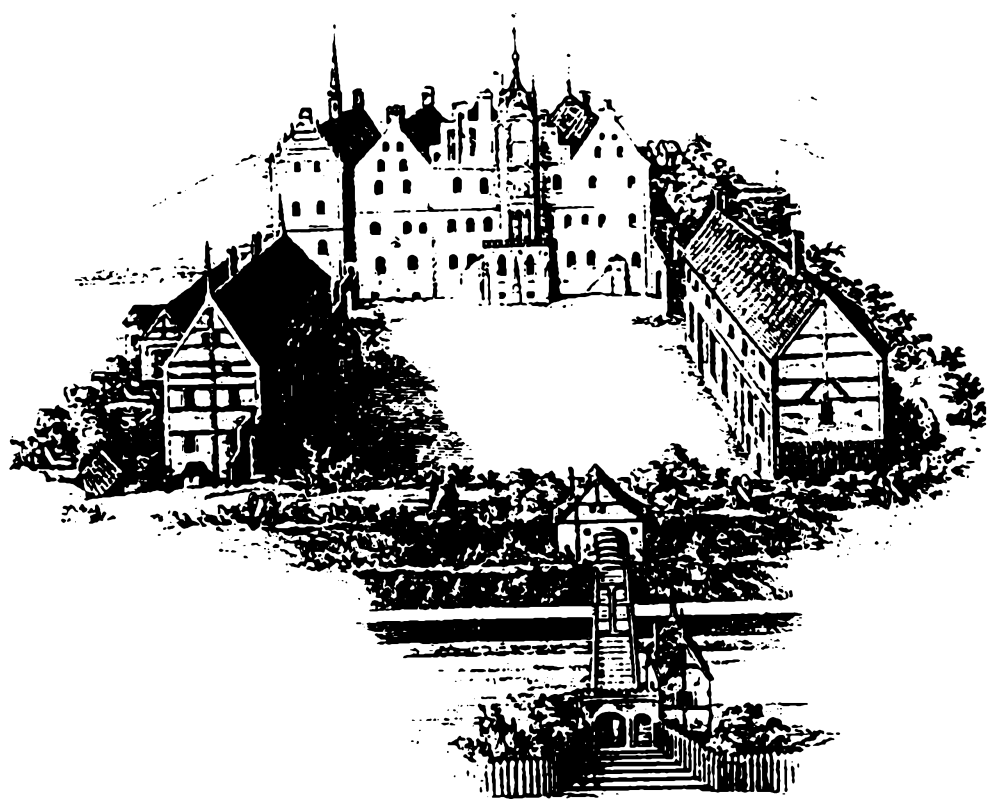
Fru Annes sidste barn hed Salome, og uvist hvorfor kender vi ikke hendes fødselsdag.

Og det blev så ved disse fem børn, så vidt vi ved.

Breitenburg I

(um 1531)

Breitenburg II

(um 1590)

Det første Breitenburg stod færdig allerede i 1531, men det skulle blive meget flottere, når Henrik kom til.

I oktober 1531 går Christiern den Anden i land i Norge hilst af folkets jubel, og den 5. januar opsiger det norske rigsråd Frederik den Første og hylder Christiern.

Men i sommeren 1532 opgiver Christiern den Anden og søger om frit lejde til forhandling med Frederik, og nu har Nemesis siddet og ventet, siden Gustav Vasa og hans fæller blev bortført fra Stockholm. Christiern bliver bragt til Sønderborg.

Den 10. april 1533 dør Frederik den Første på Gottorp slot, og samme sommer er Johan Rantzau og Wolfgang von Utenhof i København for at udvirke hertug Christians valg til konge, men forgæves.

Først i maj måned 1534 angreb Shristoffer, greve af Oldenburg Holsten, og det var Henriks far, der fik til opgave at slå angrebet tilbage og tvinge grevens allierede, Lybæk til fred. Samme år var det, han blev forlenet med Ålholm, som Nysteds borgere besatte, hvorefter Lybækkerne overtog det, indtil Laurids Knob tog borgen tilbage.

Henriks far havde dengang travlt med noget andet, idet en af Christiern den Andens kaperkaptajner havde startet et bondeoprør med centrum i Ålborg. Vi skal senere se, hvordan han klarede det.

Imidlertid ved vi ikke, hvordan det gik med Henriks opdragelse, for Grevens Fejde bragte uorden i både rigernes og privates planer.

Ved fejdens afslutning, da Christian den Tredie havde forsa- get Sverige, men sad sikkert på Danmark-Norge, sendte Johan Rantzau, der i sine unge dage var blevet slået til gylden ridder af Kristi grav i Jerusalem, sine sønner ned til Wittenberg for at blive oplært i den evangeliske tro.

Lillebror Poul nævnes allerede 1537, før han er fyldt 10 år, mens Henrik først nævnes der i 1538, da han er fyldt tretten. De må dog nok have fulgtes ad dertil med en hofmester til at holde øje med sig.

Der kommer nu en periode, hvor vi intet hører til Henrik, som måske har gået sin far til hånde i hans stilling som statholder i hertugdømmerne, men i 1548 tager faderen ham med til kejser Karl den Femtes hof i Bruxcelles, hvor Henrik blev uddannet i ridderlig sæd og skik. Han deltog i belejringen af Metz i 1553, men vender så hjem til Holsten.

Lillebror Poul havde imidlertid tjent ved landgreve Philips hof, været kammerjunker hos markgreve Albrecht den Første af Brandenburg, ledsagede hertug Adolf til kejser Karls hof og deltog, sammen med Henrik i Metz' belejring, hvorpå også han vendte hjem.

Poul Rantzau blev gift den 13. august 1553 i Itzehoe med Beate Sehested til Himmelmark og Kohøved.

Da Frantz von Halle til Drakenburg og Rinteln døde i 1553 i september måned, gik Henrik på frierfodder til hans datter Christina von Halle, der holdt på at vente sørgeåret ud. De blev gift den 23. oktober 1554, og Henrik fik her den rigeste pige i hele Nordtyskland.

Han var samme år blevet amtmand i Segeberg og kongelig råd. I 1556 overtog han sin fars bestilling som statholder i hertugdømmerne.

I 1559 var det Henriks far, Johan Rantzau, der ledede angrebet på de røveriske Ditmarskere og undertvang dem. Landet skulle derefter deles mellem angriberne, og Henrik blev kommissær ved delingen.

Lillesøster Magdalene var blevet gift i 1546 med Osvald von der Wisch til Ascheberg, Neuenhof og Sturenhagen, men døde den 5. august 1557 på Sturenhagen

Både Christian den Tredie og Christiern den Anden døde 1559, og det var Frederik den Anden, der var kongen under angrebet på Ditmarsken.

Under Syvårskrigen 1563-70 blev Henrik anvendt i vigtige diplomatiske sendelser. I 1566 blev han forlenet med Holmekloster, det senere Rantzausholm, og han var 1570 i Stettin. Samme år var Poul i Kiel.

Henrik Rantzau skrev sig til Breitenburg, Mehlbeck, Tuschenbeck, Wandsbeck, Lütjen Hattstedt, Rantzausholm, Nütschau, Reideingsdorf, Buiendorf og Ovendorf, Gross Gronau, Stellau, Rantzau og Schöneweide, Lindved og Klampe m.m. Han blev i 1571 forlenet med Sallingland.

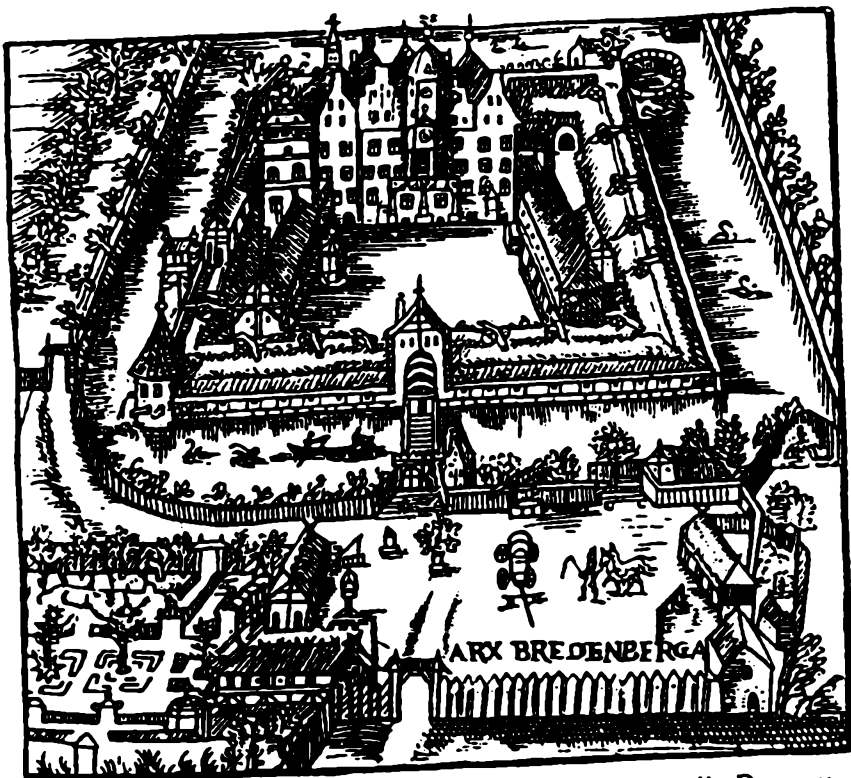
Lad os imidlertid se, hvordan han befolkede disse mange godser. Hans ældste blev født den 28. august 1555 på Segeberg og fik navnet Frantz. Nummer to, Breide kom til verden den 13. oktober 1556 også på Segeberg. Tredie barn var også en søn, Frederik, der blev født den 31. oktober 1557 på Segeberg. Nummer fire kom til at hedde Gert og så dagens lys den 18. oktober 1558. Så fulgte den pige, Magdalene født 22. november 1559, og en dreng, Didrik, som kom til verden den 24. maj 1561 begge på Segeberg. Cai blev født den 9. august 1562 på Segeberg, Catharine den 13. december 1563 på Segeberg.

De næste tre har vi intet fødested på. Øllegård fødtes den 4. januar 1565, Johan den 14. februar 1566 og Elisabeth den 8. juni 1567. Med Margrethes fødsel den 18. oktober 1568 er vi tilbage på Segeberg.

Tolv børn blev det til på godt tretten år må siges at være en kraftpræstation af fru Christina, der bar denne titel med rette, idet Henrik i 1580 den 3. maj blev ridder af Elefanten.

I 1573 udgav Henrik en bog på latin, der siden er oversat til tysk og senere udkommet i flere udgaver. Buch über die Erhaltung der Gesundheit. Zum Privatgebrauch für seine Söhne verfasst, var en håndbog, der skulle hjælpe dem på deres studierejser og ellers, når de var på farten. Den rummer almindelige sundhedsforskrifter, om mad og drikke, fordøjelse og om motion. Han skriver om søvn og hvile, åreladning, afføring, opkast, sved, bade og kærlighedsnydelser, om faste og diæter, om årstiderne og rejseforskrifter, om søsyge, sult og tørst, om næseblod, diarrhe, fuldskab og om pest. Han har tænkt på alt, og selv om bogen rummer nogen overtro, så har den været brugt helt ind i 1800'erne som lægebog.

Da Caspar Markdanner i 1588 fandt den store Jellingesten, som man formoder, Svend Tveskæg har ladet nedgrave, sendte Henrik en tegner derop og udgav en bog om fundet med et kobberstik.

Breitenburg i Holsten. Opført af Henrik Ranzau.
 (Efter Lindeberg: Hypotyposis arcium 1592.)

Som det er blevet nævnt, giftede Henrik sig meget rigt med datteren af den rige Frantz von Halle, der havde opbygget sin vældige formue ved udlåmsforretninger til pengehungrende fyrster mod pant i godser. Det var jo en velkendt forretning i Holsten, der på den måde gennem århundreder har trængt deres magtområde nordpå.

Henrik brugte sine rige indtægter til vældige byggearbejder på sine godser og til indkøb af kunst, udgivelse af bøger og udsmykninger af forskellig art.

Ved sin død ejede han atten adelige godser foruden mindre gårde og købstadshuse i Flensborg, Lybæk og Hannover. Til godserne knyttede han industrianlæg, olie-, papir-, og kobbermøller m.m. ialt 39 anlæg. Han foretog omfattende træudplantninger til gavn for kommende slægter.

Efter Frederik den Andens død i 1588, sad Henrik Rantzau i formynderregeringen, og her var det, han kom på kant med enkedronning Sofie, og det er fra den tid vi har hendes karakteristik af ham som en allemandsven.

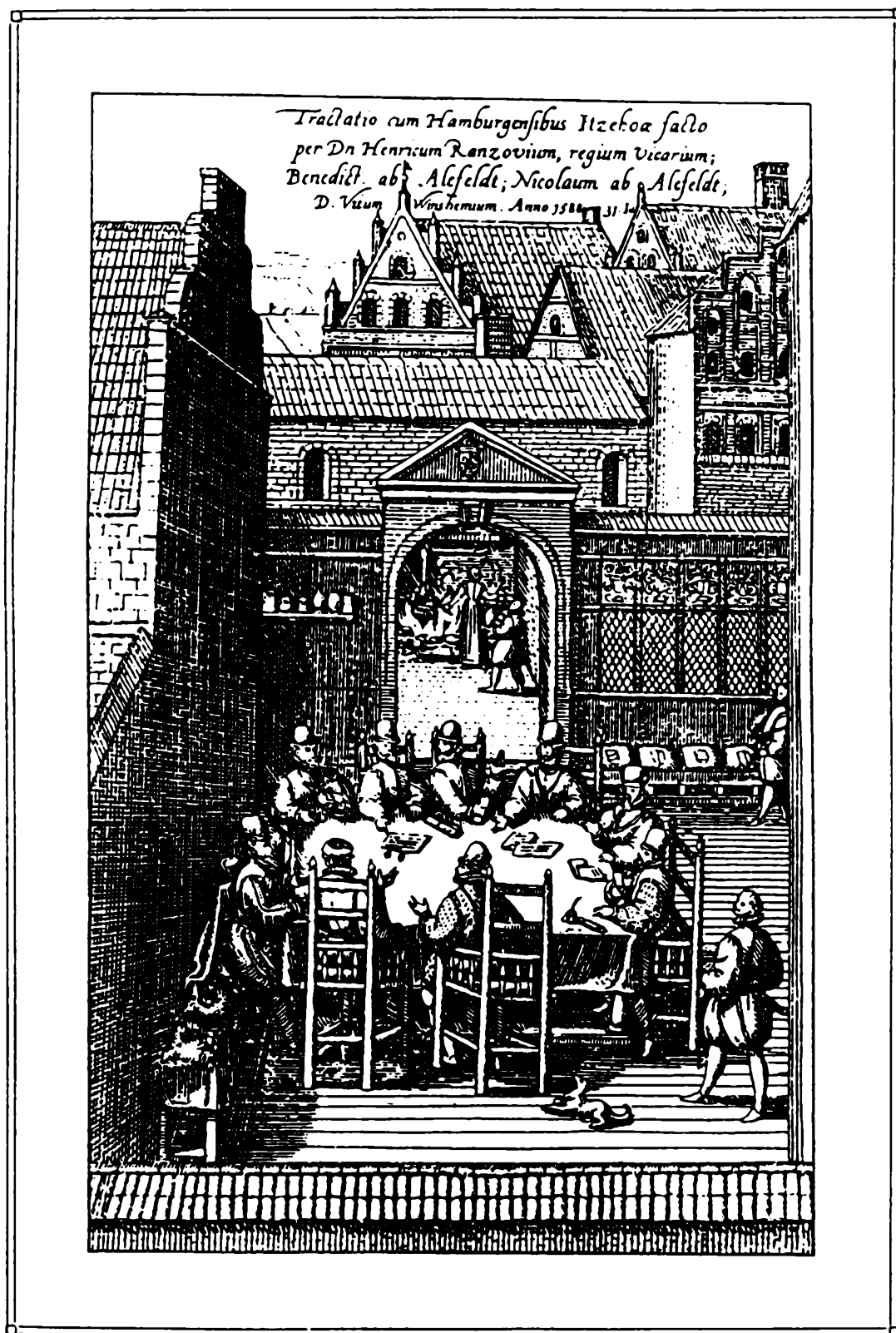
Hun har måske fra gammel tid været jaloux på ham for hans fortrolige forhold til hendes mand, der skyldtes Henriks bevægelighed, hans sans for eventyrlig politik og hans - somme tider grovkornede - gemytlighed, der tiltalte Frederik, men måske har stødt Sofie.

Den travle politiker, storgodsejer og pengematador, dygtig, snedig og gemytlig, til tider grov og buldrende, havde ved siden af sine mange håndgribelige gøremål også andre interesser, som vi har set lidt til.

Hans studietid varede til hans 20. år, og han modtog varige påvirkninger af den humanisme, der rådede på universitetet i Wittenberg med dens vidtfavnende dannelse, der omfattede både den humanistiske og den naturvidenskabelige retning.

Også på sine rejser til Nederlandene og forskellige tyske fyrstehoffer fik han stærke indtryk af renaissance og humanisme, og ved brevveksling livet igennem med lærde i næsten alle Europas kulturelande fik han yderligere næring for sin trang til det åndelige, og det satte da også frugt i hans forfatterskab.

Derhandlung im hause heinrich Rantaus 1588.

For han skrev flere bøger, end de førnævnte. Af historiske værker kan nævnes hans slægtshistorie og godsbeskrivelser, et arbejde om Ditmarskens erobring, en beskrivelse af den cimbriske halvø, der dog først udkom i 1739. Teksterne er krydret med latinske digte, som Henrik var ferm til. Desuden skrev han en selvbiografi set ud fra en astrologisk synsvinkel, så det var ikke uden grund, jeg nævnte hans fødeaspekter og fiskens kendetegn i begyndelsen. Han indrømmer dog, at et sygdomsanfald i 1570 foruden astrologien kan skyldes en god rus han havde drukket for at fejre Stettinerfreden.

Hans astrologiske skrifter iøvrigt var meget ansete og udkom i talrige oplag. Hvordan astrologien kan forliges med kristendommen, kommer han ikke ind på.

Hans religiøse overbevisning ytrer sig især som en stærk tro på forsynet og på livet efter døden, og denne tro trøster ham for tabet af fire voksne børns død.

Han interesserer sig ikke for tidens dogmatiske stridigheder, men nærrede en mærkelig interesse for katolicismen og dens ledende mænd. Han var velbevandret i kirkefædrene.

De fleste af hans værker er kompilationer og omskrivninger af andres værker, som det dog var almindeligt dengang, hvor ophavsretten ikke var fastslået ved lov.

Blandt hans byggearbejder var kun Rantzau og Redingsdorf præget af renaissanceen ved dets åbne anlæg og symmetri. De øvrige godser blev vel ikke ombygget med prydet med sandstens- og marmorudsmykning i renaissancestil.

Når han selv taler om italiensk arkitektur, må det ikke tages for bogstaveligt, da han er påvirket også af både nederlandsk, vesttysk og fransk byggeskik.

Til Breitenburgs kunstschatte hørte malede portrætter af alle landes og alle tiders krigshelte og fyrster, efter Mediciernes eksempel i Firenze.

Selv blev Henrik Rantzau portrætteret adskillige gange, og mange af dem kan ses endnu på museer og i private samlinger. Han afgik som statholder i 1598 og døde nytårsaften samme år på Breitenburg.

Vi kan ikke slippe denne renaissancefigur uden at nævne, at hans ældste søn blev opdraget en tid sammen med sønnen af Wilhelm af Oranien, og at de to unge mennesker blev taget til fange af den bloddryppende hertug af Alba og sendt til Spanien for at få en katolsk opdragelse.

Det lykkedes imidlertid for Henrik Rantzau at købe sin søn fri, idet han havde lånt den spanske konge store beløb, så han havde en klemme på ham.

En mindre tiltalende side af Henriks virke var hans mange hekseprocesser og heksebrændinger. Her synes han at have været en foregangsmand i Norden.

Han blev overlevet af sin hustru, Christina von Halle, der døde den 26. juli 1603, og af de otte af sine børn.

Ane nr.1425: Christina von Halle til Drakenburg og Rinteln.

Christina blev opkaldt efter sin mor, der døde i barselseng efter hendes fødsel, den 11.december 1533.

Hun blev født på slottet Rahden, der lå 25 km nordvest for bispestaden Minden, som grev Franz von Waldeck netop var blevet valgt til biskop af. Denne havde pantsat slottet til Christinas far, Franz von Halle, farbror, Thomas von Halle og moster, Katharina von Rommel, enke efter en von Semmern, for en pantsum af 10.332½ gfl.

Christina er uden tvivl blevet opdraget hos sine mostre, der sad enker i Hannover. Katharina var enke efter von Semmern, og Johanne efter Claus Frese.

De var i hvert fald ikke på Rahden, da Heinrich von Haxteren og Pelitz von Münchhausen med deres folk ved nattetid stormede Rahden og indtog den og samtidig tog Christines bror, Dietrich på syv år, hendes farbror Thomas og hendes morbror, Cord von Rommel til fange.

I det hele taget har hun oplevet sin fars eventyrlige liv, hans politiske balancegang, hans økonomiske krumspring og hans hazarderede forretningsetagender på afstand.

Hendes egen stille tilværelse blev sat i relief af alle de dramatiske begivenheder, familien var udsat for. Hun var syv år, da hendes bror Dietrich døde i fangenskab, men hun blev fjorten, før hendes farbror, domprovst i Minden, hr.Thomas von Halle kom til Hannover fra sit fangenskab.

Også morbror Cord var død i fangenskabet som sidste mand af slægten Rommel.

Slægten von Halle stammede fra stiftet Hildesheim, herskabet Homburg, men var med brødrene Thomas og Franz blevet en levende del af det nedersachsiske område.

Det hændte nu og da, at Christinas far kom hjem til hendes mostre med nogle af sine forretningsforbindelser eller allierede og medsammensvorne. Så var der liv i det stille hjem, og her var det formentlig, at Christine første gang blev præsenteret for den unge Henrik Rantzau fra Holsten.

Christinas far havde meget samarbejde med det holstenske ridderskab, der ligesom han gjorde store forretninger med udlån til pengehungrende fyrster.

Blandt disse holstenske riddere var den unge Henrik Rantzau en af de rigeste, og da Franz von Halle døde i Antwerpen den 28. september 1553, var det ham, der fik appelsønnen i turbanen. Han fik den rige enearving til både Rommelslægten og Franz von Halle. Det var et ufatteligt rigt bo.

Man får det indtryk, at Christinas far forstod at tjene penge selv på sine nederlag.

Brylluppet stod den 23. oktober 1554, og Henrik Rantzau har sikret sig, at stjernekonstellationerne har været gunstige. Ti måneder senere nedkom fru Christina med sin førstefødte, der blev opkaldt efter hendes far den 28. august 1555.

De var bosat på Segeberg, et slot, som Christinas far havde haft som pant i en årrække, og som Christina sikkert somme tider har besøgt. Her skulle ni af hendes børn fødes, og kun tre blev født andetsteds.

De første år var der fred og ingen fare, og Christine kunne sidde roligt på Segeberg, mens hendes ægtemand rejste ud på diplomatiske sendelse.

Kongen, Christian den Tredie, som Christinas far havde hjulpet under Grevens Fejde med penge og mandskab, havde helt og holdent opgivet tanken på Sverige. Han havde hele sin opmærksomhed henvendt på truslen fra Christiern den Andens arvinger i Tyskland.

I 1556 var det en varm og tør sommer med misvækst, og der var grund til at frygte hungersnød. Christine nedkom den 13. oktober med endnu et drengbarn, som fik navnet Breide efter den første Rantzau af linien Krummendiek. På Segeberg fik de nok, hvad de kunne spise trods hungersnøden.

Mens Christina ventede sit tredie barn, viste der sig blodregn i Pommern, men høsten kom tidligt det år og var rig. Den 31. oktober fødte hun endnu en søn, der uden tvivl blev opkaldt efter junker Frederik, kongens ældste søn.

I 1558 viste der sig en komet den 17. august, mens Christina var syv måneder henne. Hun nedkom dog den 18. oktober med et drengbarn, som efter sin farmors far fik navnet Gert.

1559 blev et begivenhedsrigt år. Endelig så man grunden til blodregnen i Pommern og kometen sidste år.

Kongen døde nytårsdag, og tre uger senere døde også fangen på Kalundborg, og Frederik den Anden overtog straks som udvalgt konge regeringen.

Den 13.juni erobrede kongen og hertugerne Døtmarsken, som i mange år havde været en torn i øjet på fyrsterne.

Og den 20.aug. foregik de store kroningshøjtideligheder i Københavns Frue kirke.

Christines svangerskab var måske ikke så synligt, at hun var nødt til at blive hjemme, så hun har måske været med i kirken, men i optøget var der ikke plads til kvinder, og Christina har næppe heller kunnet vinde med. Hun nedkom den 22.november med en lille pige, der fik navnet Magdalene efter farfars mormor.

I 1560 var der igen blodregn i Tyskland, og i december måned viste der sig en komet, som blev på himlen i 20 dage. Christine gik svanger igen, men hun nedkom først i 1561, da hun den 24.maj fødte en søn, der blev opkaldt efter hendes farfar, Didrik. Om sommeren skete der oversvømmelser i Hertugdømmerne, og havet brød gennem Aggertangen til Limfjorden.

1562 begyndte med hård vinter og en voldsom storm den 22.januar, sommeren udeblev næsten, der fulgte kvægsyge, misvækst og dyrtid, og den 9.august kom endnu et drengbarn til verden på Segeberg. Han kom til at hedde Cai efter Henriks farbror.

De alvorlige varsler blev bekræftet i 1563, da der udbrød krig mellem Sverige og Danmark-Norge. Der udbrød en smitsom sygdom i den danske hær, som siden bredte sig til hele Norden. Den 13.december gav Christina liv et et pigebarn, som i Håben blev kaldt Catharine efter Christinas moster.

I 1564 og 1565 fortsatte krigen i Sverige og til søs. Pest bredte sig og dræbte både de onde og de gode, de svage og de stærke. Der kom solformørkelse og to måneformørkelser i 1565, men det var dog først efter, at Christina havde børslet med endnu en lille pige, efter sin farfars mor kaldet Øllegård. Men det er nok pesten, der har forjaget Christina, for det var ikke på Segeberg.

Krigen er blevet en udmattelseskrig, og man kommer ingen vegne. Pengene ruller, og Henrik låner kongen flere penge mod pant. Den 12. december 1565 døde Christinas svigerfar, den gamle, frygtede feltherre, Johan Rantzau, men Christina var næsten omgående leveringsdygtig med en ny Johan, som ankom den 14. februar 1566.

Krig og krig og krig og pengesorger, som kongen slukkede hos Henrik Rantzau og det holstenske ridderskab. Christina nedkommer den 8. juni 1567 med en datter, der bliver kaldt Elisabeth efter sin morfars mor, Lisbeth von Bughen.

På Gerts fødselsdag, han blev ti år, fik han en lillesøster Margrethe, hvis "navne" vi ikke kender.

Og hermed havde Christina aftjent søn børnepligt, men det har hun selvfølgelig ikke vidst, men kort efter fyldte hun selv 35 år.

Henrik måtte rejse til Stettin for at få en fred i sænd med Sverige, og i 1571 fik han Sallingland i forlening. Selv fik Christina Mårkær amt som pantelen 1575-80. Efter fredsslutningen mistede Henrik noget af sin politiske betydning, men hans penge var der dog stadig brug for.

Der blev nu mere tid til privatliv, godsdrift, industrier og byggearbejder. Han gjorde indkøb af kunst og arbejdede med sine bøger og glemte ikke astrologien.

Efter Henriks død nytårsnat 1598 sad Christina enke i fire år og næsten syv måneder på slottet Ahrensburg, hvor hun døde den 26. juli 1603. Hun blev begravet den 24. august samme år i Itzehoe.

66. Statholderen Henrik Rantzau og hans Hustru Christina von Hülb.
Guldmedaillons fra 1620 paa Breitenburg.

Ane nr.1426: Erik Ottesen Rosenkrantz til Valsø(1519-1575)

Det regnede. Det havde regnet hele sommeren, og det var ikke til at få kornet tørt i hus, så hungersnøden og dyrtiden truede.

Tæt ved oksevejen lå slottet Tørning, en mils vej vest for Haderslev, og her redte lensmandens hr.Otte Holgersen Rosenkrantz's hustru, fru Margrethe Gans zu Putlitz til barsel, og nedkom med et drengbarn, vores Erik.

Omtrent ved samme tid var det, at en vis ung svensker kom ned ad oksevejen med en drift stude, en stærk karl var han og smældede lystigt med pisken over studenes horn.

Det var den unge Gustav Vasa, der var flygtet fra sit uretfærdige fangenskab, og nu drog ud for at erobre et rige.

Vi er nu i året 1519.

Otte Rosenkrantz og Margrethe Gans havde allerede to børn, Holger, der var født efter den grusomt kolde vinter 1517, og Margrethe, der blev født i det mærkelige år, hvor der ingen vinter var 1517-18 fra Mortensdag til marts, men blomstrende træer og fuglesang. Og så kom vinteren med frost og hagl og storme i maj og juni. Det var det år, hvor Christiern den Anden bortførte stillede gidsler uden ret.

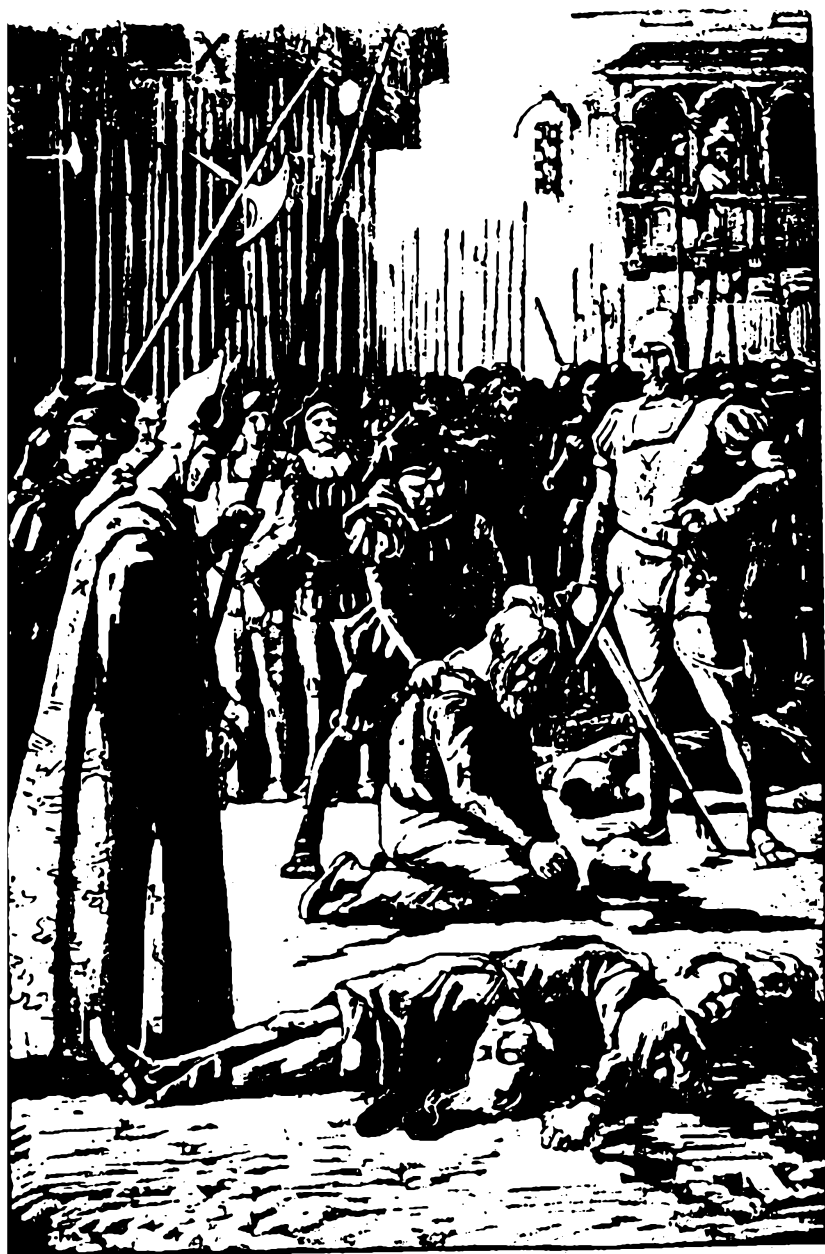
Eriks forældre var blevet gift i 1516, hvor sommeren var så varm og tør, så vi fik misvækst og dyrtid. Det var i mor Sigbrit Willums og Dyvekes tid, men året efter blev Dyveke myrdet, og Torben Oxe blev henrettet for det.

I 1520 ville Christiern ikke vente længere på Sveriges indlemmelse i Unionen. Landet blev erobret ved hjælp af Otte Krumpen, og Stockholms blodbad blev foranstaltet.

Så kom Gustav Vasa hjem og rejste den svenske almue til modstand.

I 1521 var Luther for rigsdagen i Worms og blev erklæret i rigens akt, men undslipper. Pesten, der var begyndt året før, bredte sig.

Den 2.februar 1522 nedkom Margrethe Gans med en lille datter, der fik navnet Anne, der kom til sin faster Sofie og onkøl, Axel Brahe til Krogholm, der også havde antaget sig Holger.

STOCKHOLM'S BLOOD-BATH

Tørning var en bjergfæstning, set med danske øjne. Hammelev sogn var gennemskåret på kryds og tværs af å-dale, som i årtusinders løb havde udhulet terrænet og efterladt nogle øer med fyrre meter høje stejle sider bevokset med skov. På den yderste spids af en af disse højder havde man anlagt en vældig borgbanke, og heroppe knejsede fæstningen Tørning.

På Eriks fars tid var det et kongeligt holdepunkt, men pantsat, og her sad Eriks far altså som lensmand og mindre pant-haver.

Kristi Himmelfartsdag 1523 skete der en familieforøgelse på dette slot, idet Margrethe Gans nedkom med endnu et drengebarn, der kom til at hedde Jørgen.

Samme år blev faderen rigsråd og blev forflyttet til Ålholm. Christiern den Anden var borte, og Frederik havde anerkendt hans tilgodehavende i Tørning, så han sluttede sig herefter til ham.

I 1524 blev børnemes far ridder af Elefanten ved Frederik d. Førstes kroning.

På Ålholm fødte fru Margrethe, hendes mand var nu ridder, en sidste søn, som fik sin fars navn, Otte,

I efteråret 1525 rejste Otte Holgersen med hustru og tre af deres børn, Margrethe, Erik og Jørgen, til Lybæk, hvor de efter aftale skulle møde børnenes mormor Anna Maltzan og deres moster, Dorothea Gans zu Putlitz, der var ledsaget af sin ægtemand Friederich von Berge.

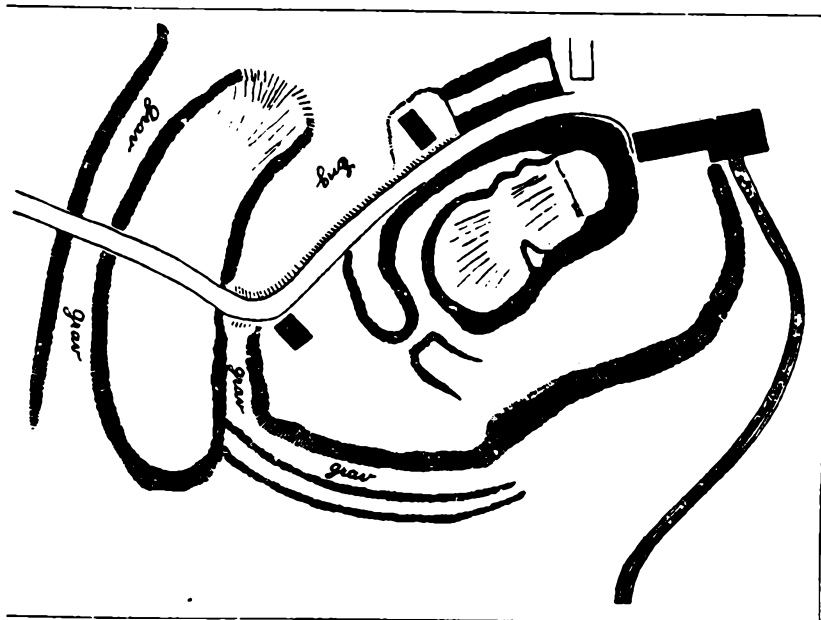
Her blev først moderen angrebet af pest og døde den 29. september, og så faderen, der døde en uge efter.

Mormor bragte nu børnene hjem til deres morfar, Jesper Gans zu Putlitz i Brandenburg, og kort efter døde også hun af den graaserende epidemi.

De tre børn blev nu hos deres morfar til 1530, hvor deres danske slægt krævede dem hjem til Danmark.

Margrethe blev dog hos sin morfar og kom aldrig tilbage til Danmark, idet hun giftede sig i det tyske. Hende kan vi måske følge nærmere under søsterens biografi.

Erik og Jørgen blev afleveret i Rostock, hvor de blev hentet af fru Alhed Jørgen Wenstermands og nogle af farbroder Holgers folk og ført til Nykøbing Falster.

Plan af Tørring Voldsted.

Herefter vil vi også gemme historierne om Anne og Jørgen, som begge er vore aner, der får særbehandling senere. Derimod vil vi følge storebror Holger, lillebror Otte og i særlig grad selvfølgelig Erik.

Holger Ottesen Rosenkrantz, der var den ældste af flokken, var tidligt kommet til sin faster Sofie og onkel Axel Brahe, der i 1529 havde givet ham videre til Oluf Nielsen Rosenkrantz til Vallø, der skulle tage sig af hans videre opdragelse, senere, da Oluf var blevet junker Hans' hofmester, blev Holger opdraget sammen med prinsen på Nyborg slot. Inden Grevens Fejde var han imidlertid blevet sendt til videregående uddannelse i Tyskland, først hos hertug Ernst af Braunschweig-Lüneburg, hvor han en tid var sammen med sin lillebror Erik.

I 1541 blev Holger hofsinde, og året efter blev han hovedsmand på Vordingborg, som han beholdt i en halv snes år. Erik var dengang i Norge for at bringe nogle arveproblemer ud af verden.

Holger fortsatte sin karriere i kongens tjeneste. Han ledte togtet til Sverige 1543, og drog som hofmarskal med 500 ryttere til Tyskland for at understøtte de evangeliske stater i 1545. Her kan Erik godt have været med, for i 1547, da Johan Friedrich af Sachsen blev slået af Karl den Femte i slaget ved Mühlberg og taget til fange af kejseren, fik Erik en afskedsskrivelse den 7. juli, der fortæller, at han har tjent kurfyrstens far og kurfyrsten selv og nu har begæret sin afsked.

Endelig i 1548 kom det endelige skifte mellem de fem søskende i orden, og Holger giftede sig med Mette Mouridsdatter Krognos, før han drog med sin lillebror Otte og stort følge i brudetog til Sachsen.

Erik havde ved det endelige skifte fået hele den norske arv, der viste sig at udgøre godt fire procent af den skyldsatte jord i hele Norge.

Otte giftede sig i 1550 med Ide Mogensdatter Gøye til Skærvad, en søster til Birgitte Gøye Herluf Trolles. Selv skrev Otte sig nu til gården Næsbyholm syd for Sorø.

Kejser Karl 5. tager afsked med Kurfyrst Johan Frederik af Sachsen, efter at denne var taget til fange i slaget ved Mühlberg 1547. Detalje af samtidigt træsnit. Kejseren sidder i en bærestol båret af to muldyr. I baggrunden ses den vogn, hvori kurfyrsten blev ført bort.

Vi kan hurtigt gøre os færdig med Otte. Hans ægteskab blev kun kort. Han døde den 27. september 1557 og tog sin ældste søn Otte med sig i graven.

Ide døde i februar 1563 og tog den anden søn, Mogens med i døden.

De efterlod sig tre døtre, Sofie, Margrethe og Birgitte, som ved moderens død var hhv. tolv, elleve og otte år gamle. De blev - jeg havde nær sagt naturligtvis - opdraget hos deres moster Birgitte Gøye, Herluf Trolles.

Holger fik i 1551 Bygholm len, som han beholdt til sin død, og i 1552 blev han rigsråd.

Erik havde endnu ikke fundet sig til rette i det norske og var i 1554-1555 staldmester hos Christian den Tredie, i 1555 også hofmarskal. I 1556 fik han Fuglebjerg len og i 1557 også Varberg.

I september 1558 skete der både en sørgelig og en glad begivenhed. Holgers hustru, Mette Krognos døde den 26., måske på rejse til bryllup, for Erik giftede sig den 29. med Helvig Hardenberg til Arreskov, og de har næppe anet grunden til at Holger og Mette ikke kom.

Helvig var atten et halvt år gammel og var sin tids rigeste frue i Danmark.

I 1559 var Holger krigskommissær på togtet til Ditmarsken og afslog efter sejren at blive slået til ridder.

På det tidspunkt var Erik blevet forlenet med Bergenhus, hvor han afløste Christoffer Walkendorff, der var blevet træt af sin langvarige strid med de tyske købmænd på bryggen.

Frederik den Anden ønskede alligevel at hære Holger, skønt han ikke ville være ridder, og gav ham i 1560 Emborg len og året efter også Skanderborg len.

Erik kunne ikke tiltræde Bergenhus med det samme, før der var fundet en afløser til Varberg. Imidlertid blev også han rigsråd hos Frederik den Anden, og først den 9. marts blev Varberg overtaget af Eriks svoger Frans Bille, og Erik fik nyt lensbrev på Bergenhus, Vardøhus, Lysekloster, Søndfjord len, Sønder Hordeland, Ryfylke, Sogn, Jæderen, Dalerne, Helgelani, Tromsø og Nord Hordaland.

Det var i virkeligheden hele det nordenŊjeldske Norge, han havde i sin varetøgt kun lige med undtagelse af Trondhjem len, og det var med stor spænding, man i Norge imødeså den rige og mægtige lensmand.

Det kom dog endnu til at vare lidt, idet Erik havde forskellige hverv at ordne, før han kunne rejse.

Endnu den fjerde juni var han i København i et kongeligt retterting, og først den 31. juli 1560 kom han til Bergen med sin hustru, sin svigermor Sofie Lykke og et talrigt følge.

I et helt år havde alle de nævnte len været uden lensmand, og forholdene i Bergen var i mange henseender meget uheldige. Der tiltrængtes virkelig en fast hånd, der kunne fuldføre, hvad Christoffer Walkendorff havde begyndt så godt, og den viste sig nu.

Christoffer Walkendorff havde knægtet de tyske håndværkere og tvunget dem til enten at anerkende den danske krobes overhøjhed eller forlade Norge.

Også de tyske præster havde fået sat stolen for døren. Enten måtte de anerkende den norske kirkeforfatning eller rejse. Og disse foranstaltninger havde givet svækket det tyske handelskontor, "kontoret", som det hed. Det var den tyske Hansas kontor i Norge, og de tyske købmænd var en hård nød at knække for Erik.

Først tog han fat på tyskernes påståede ret til grundene på Tyskebryggen, hvor Kontoret havde sine handelsgårde, idet han hævdede, at det var kronens ejendom henholdsvis de private købmænds ejendom.

Sagen vedkom i høj grad Erik selv, idet hans forfædre havde ejet en stor del af den grund, hvor Tyskebryggen var bygget.

Kongen ønskede nogle boder og huse fjernet, der lå i vejen for fæstningen, og hermed begyndte kampen med tyskerne.

De påberåbte sig deres privilegier og ville ikke rømme de omtalte grunde. De nægtede også at betale ledingsskat, tiende og andre afgifter, som man måtte betale alle andre steder i byen. Heller ikke deres kirker ville de opgive.

De henviste til den netop i Odense udstedte reces, der havde bekræftet deres privilegier. Men Erik påviste ved en lagmandsdom, at deres privilegier netop ikke omfattede disse ting.

Tyskerne gjorde alt for at få dommen omstyrtet. De klagede til Lybæk, der skrev til kongen og til Erik, uden at det hjalp. Kongen skrev anerkendende til Erik for hans arbejde, og det var ellers ikke noget han plejede.

Da fristen for at nedrive de omtalte huse og boder var udløbet, fik Erik en lagretsdom for, at tyskerne havde forbrudt deres ret, og indtog hele Drægsalmindingen under kronen.

Da det trak sammen til krig med Sverige i 1563, fik Erik besked om at tage lidt med fløjelshansker, men alligevel føre kampen videre i lidt mindre tempo.

Kontoret blev også fortrængt fra enehandelen på Nordland og Finmarken, idet Bergens øvrige borgere nu fik ret til også at tage del i denne handel.

Da Syvårskrigen brød ud var det i alt væsentligt lykkedes for Erik at fortrænge Kontoret fra særstillingen som en kommune i kommunen, en stat i staten, og gøre det ~~de~~ norsk undersåt, der måtte lystre lands lov og ret og deltage i de almindelige ydelser på lige fod med andre.

Erik optrådte lige så kraftigt overfor det udbredte krybskytteri, som blev sat igang og financieret af Kontoret. Han skriver herom, at vildtet hang udenpå husene, og dyrehuderne lå til tørring på bryggen, når vejret var godt, til trods for at det var strengt forbudt.

Han udvirkede et kongebrev af 17. april 1562, hvor det blev de tyske købmænd og deres folk strengt forbudt at skyde oppe i fjeldene eller forsyne bønderne med krudt og kugler eller endog gevær.

Der skulle tages dom over alle fangne krybskytter, og deres øjne stikkes ud.

Værst var dog det sædelige forfald, idet de tyske pebersvende holdt elskerinder, som de skiftede ud, som det passede dem, idet de jo var velhavende nok til at købe sig de unge kvinder fra byen og landdistriktet.

Dertil kom en masse ølknejper rundt i byen, så der skete megen Gudsfortørnelse med mord og mandslæt, fulgt af uds mugling af de tyske skyldige til Tyskland.

Lidt efter lidt lykkedes det Erik at afskaffe de allerværste misbrug, men i det store og hele vedblev usædeligheden, som det også fremgår af magister Absalon Pedersen Beyers skildringer fra tiden.

Han var lektor ved Domkirken i Bergen indtil han i 1566 blev slotsprædikant hos Erik og Helvig. Han og hans hustru Anna stod lensmandens meget nær. De var med til alle fester og barnedåb, de fik kostbare foræringer, og Anna Absaalons fulgte fru Helvig i badstueh, hvad der ikke kun betød rengøring, men også adspredelse og selskab, og hun blev altid kaldt til fru Helvigs hyppige barselsenge.

Absalon Beyer var en ganske kundskabsrig mand, der var stærkt optaget af Norges tidligere storhed og nutidige afmægt. Han så i Erik Rosenkrantz en ægte ætling af de norske stormænd. Han afskrev og registrerede alle Eriks gamle odelsbreve på godset i Norge, og skrev senere sin Norges Beskrivelse på basis af dette kildemateriale.

Men derudover har han forfattet dagbogsoptegnelser fra 1552 til 1572, hvori han genpejler tilstandene i Bergen på den tid, og de var ikke opmuntrende læsning.

Mord og slagsmål hørte selv blandt slottets besætning næsten til dagens orden. I marts 1562 blev en norsk adelsmand Jost Lavrensen, der tjente på slottet, trolovet med en præsteenke, som han havde holdt til med i et halvt år. To dage efter kom slotsfoged Niels Skanderborg styrtende ind til biskop Jens Skjelderup for at stikke sit sværd gennem præsten, Mads Skytte, fordi han mente præsten havde talt ilde om hans levned fra prædikestolen. Præsten var der heldigvis ikke.

Kristi Himmelfartsdag samme år blev kokken dræbt af en af slottets bådsmand. Den 14. august blev en købmand på bryggen dræbt, i oktober slog en af slottets bøsseskytter en tysk skrædder ihjel, fordi han havde købt noget øl og begyndte at synge. Synderen slap bort. Nogen tid efter havde Erik byens oldermænd og de atten fra Kontoret hos sig, ved bortgangen kom de i kiv med den danske Oluf Daa, der huggede løs på dem og bl.a. trak den tyske oldermænd i skægget.

Udover det minde Erik har sat sig i Bergen som Hansaens undertrykker, står der den dag idag et håndgribeligt minde i byen. Det har ganske vist i lange tider været kendt som Walkendorffs tårn, men det er beviseligt bygget i Eriks lensmandsperiode 1562-1568, og kaldes nu altid ved sit rette navn Rosenkrantz-tårnet.

Det gamle Bergenhus tårn var brøstfældigt, da Erik kom til Bergen, og der forelå også en ordre fra kong Frederik den Anden om at genopbygge fæstningens hovedtårn, og det var da også noget af det første Erik satte i gang.

Bygmestre blev tilkaldt fra Skotland, og i 1563 var man nået så højt med murene, at man kunne sætte Rosenkrantzerne og Hardenbergernes våben side om side på det vældige tårns facade.

Absalon Pedersen fortæller i sin dagbog, at en vægter den 2. september samme år faldt ned fra tårnets højeste mur og ned på de piller, der skulle bære karnappen.

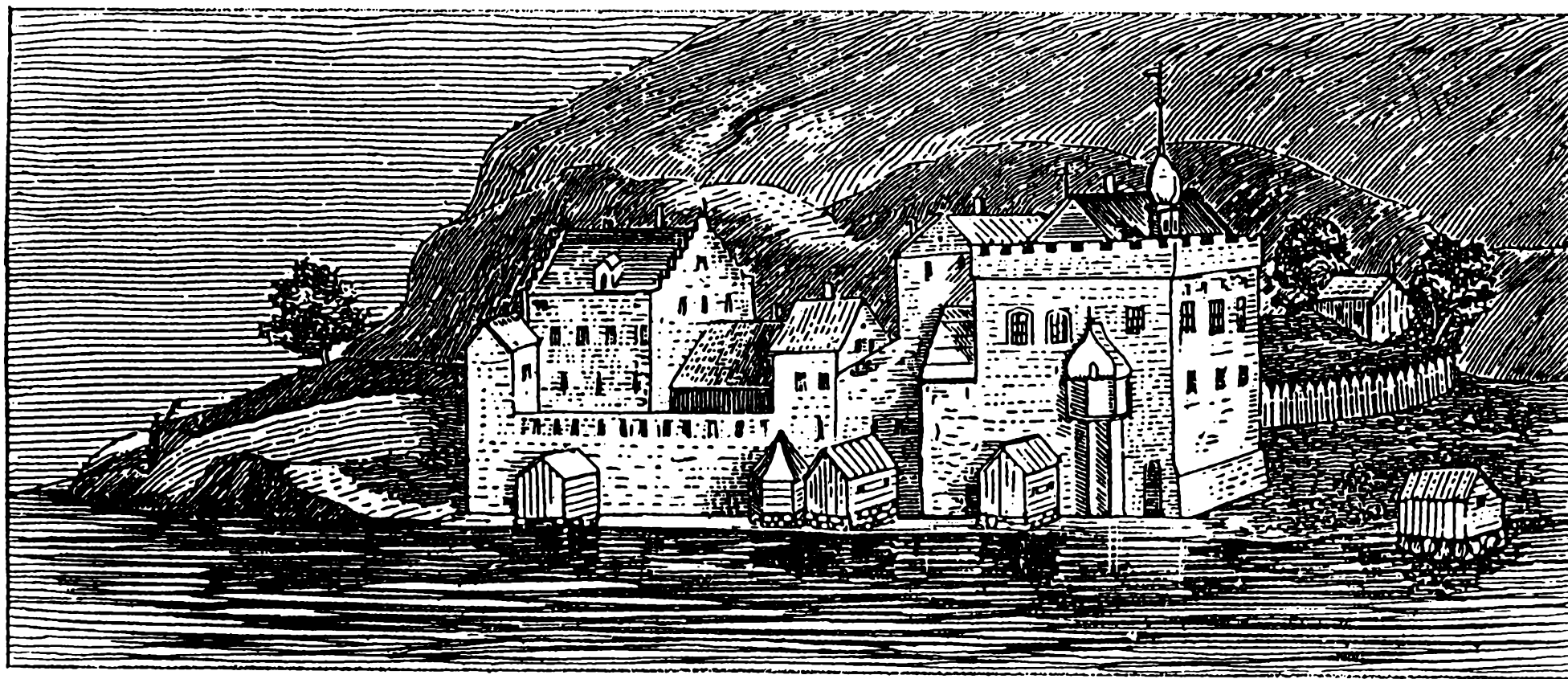
Arbejdet var dog først tilendebragt i 1566 eller 1567. Ifølge lensregnskabet blev nemlig Loftet paa det nye Taarn sten-sat. Kongens våben på den nye sal og fløjene på tårnet og karnappen forgyldt. Øverst på tårnet stod nemlig en forgyldt havfrue med Norges våben i hånden, men hun nedblæste under en voldsom storm den 28. februar 1568.

Den anden bygning, Erik lod opføre i Bergen, er hans gård på Strand, den, der nu kaldes Muren, står tværs over Strandgaden på den efter gården opkaldte mur-almindingen.

Denne gård er af betydeligt mere beskedne dimensioner, men er dog grundmuret og med kælder.

Muren ligger på den anden side af Bergens Våg, så Erik måtte sejle over til Bergenhus, når han skulle der. Han kunne dog også ride udenom.

En stor brand, der først standsede ved Muren, gav anledning til bønner om skattenedsættelser og andre begunstigelser hos kongen, og borgmesteren, der rejste ned til kongen luskede nogle rettigheder igennem, som tidligere tyskerne havde høvdet. Men Erik var for vågen og udtog stævning mod borgmesteren, og de blev så begge indkaldt til at møde for kongen.

Bergenhus efter kobberstik fra ca. 1580.

Erik rejste næppe til Danmark i denne anledning, idet det ser ud til, at han har sendt en betroet mand, der har klarlagt sagen for kongen, og den 28. juli 1563 kræver Erik dom over de falske sendebud.

Imidlertid var krigen nu en kendsgerning, og Erik havde en travl tid med at hverve tropper og træne borgere og bønder. I dagene 13. til 15. august blev der holdt bededage. Sammen med biskop Jens Skjelderup holdt Erik en almindelig bøn fra prædikestolen i Domkirken.

Udgifterne løb hurtigere end indtægterne, og den 4. september holdt Erik møde med gejstligheden, hvor han meddelte, at de på grund af krigen skulle give en halvt års indtægt i skat.

Derpå holdt han mønstring over Bergens norske borgere, for at de kunne være rede i påkommende tilfælde. De udgjorde ialt 320 mand. Tyskerne var ikke stævnet til mønstring.

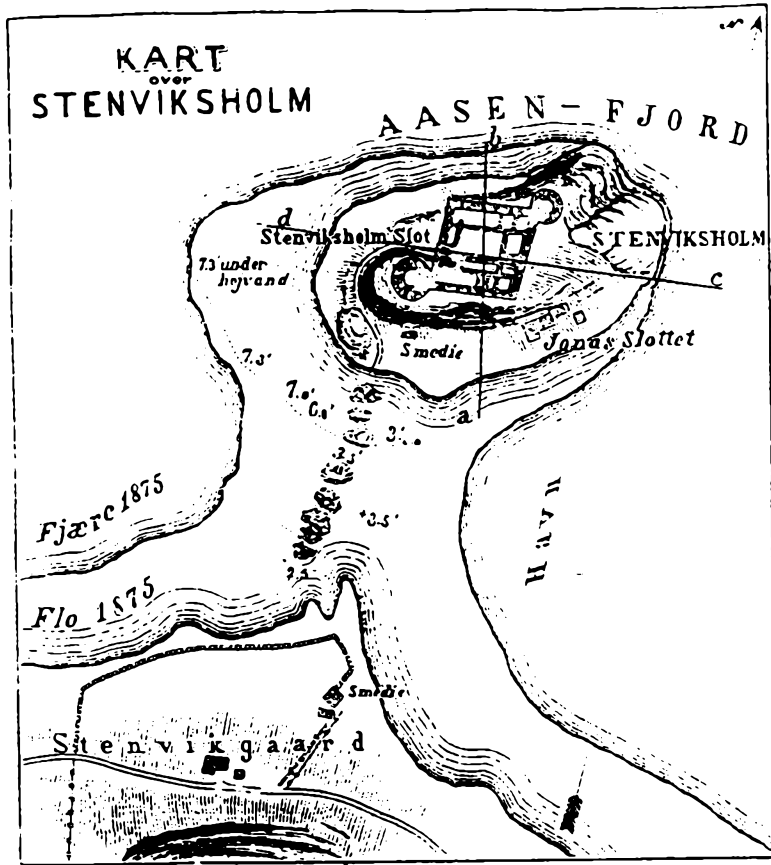
Også bønderne begyndte Erik at opøve. Den 18. januar 1564 holdt han mønstring over 1500 bønder i overværelse af biskoppen, rådet, oldermændene og en del af de atten forstandere for Kontoret. Dem skulle han alt for snart få brug for.

Først i februar måned 1564 faldt en svensk styrke ind i Jemtland og Trøndelagen under ledelse af franskmanden Claude Colart. De belejrede Evert Bild på Stenviksholm, der snart blev overgivet, idet fæstningen kun havde cisterner til vand men ingen brønd, og måske var der ingen vand i cisternerne. Da fæstningen var faldet den 3. marts, hyldede hele Trøndelagen med Trondhjem den svenske konge, Erik den Fjortende.

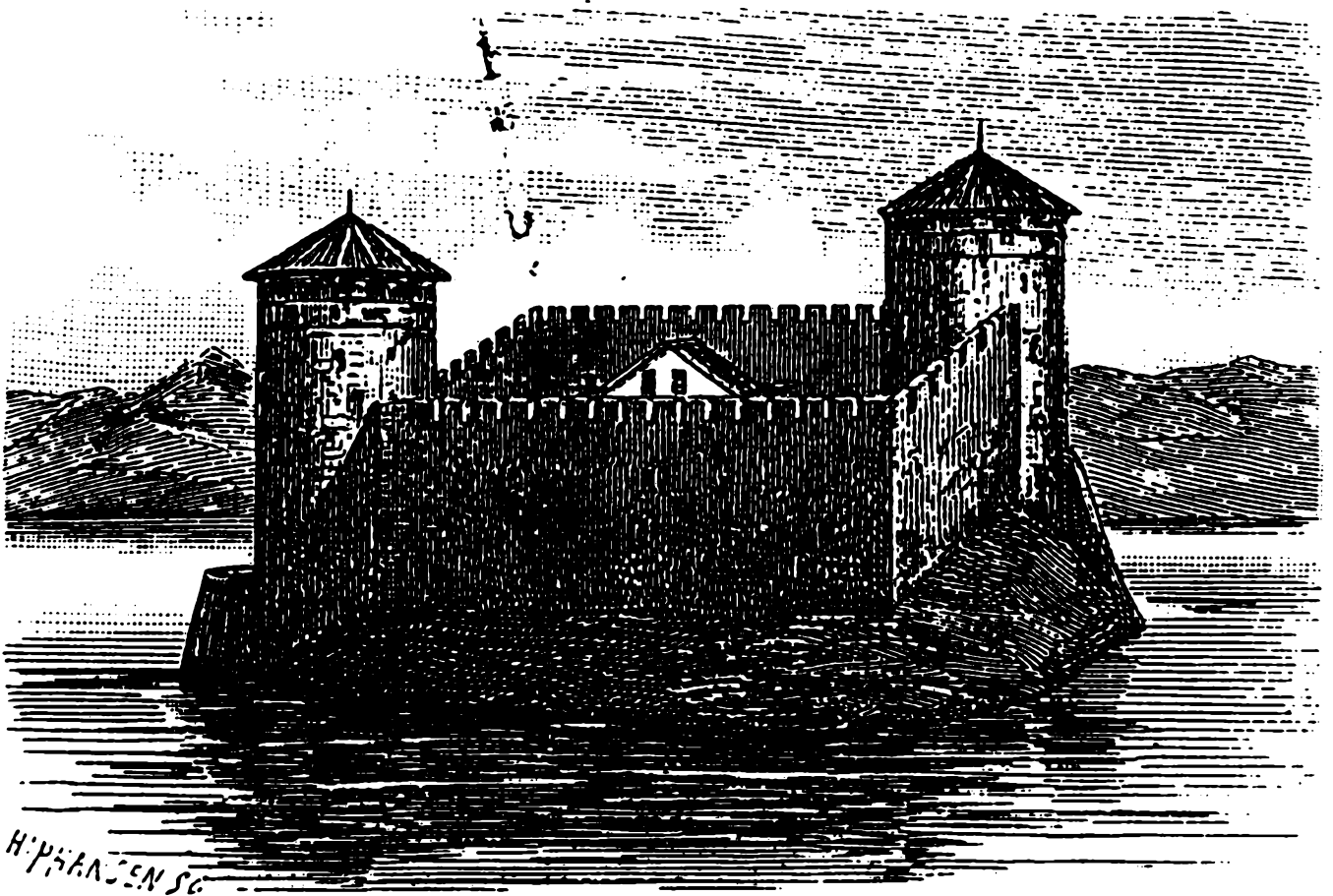
Svenskerne besatte nu Indherred, Helgeland, Nordmøre og Søndmøre og Romsdalen, altsammen hørte det til Bergenhus len, og Erik Rosenkrantz havde gods mange steder.

Nyheden om invasionen nåede Bergen midt i marts. Den 18. marts lod Erik både borgerskabet og det tyske Kontors mandskab møde på Lungegårdsmarked udenfor byen. De udgjorde tre fænikker med noget uensartet bevæbning, nogle med og nogle uden harnisk.

Varderne blev nu tændt og budstikken sendt rundt i bygderne,

1564.

Stenvikholm.

For at understrege situationens alvor var der til budstikken fæstnet en stump reb, som tegn på, at enhver, der udeblev nu skulle hænges på sin egen dørstolpe.

Allerede den 23.marts samlede almuen fra Nordhordaland på deres gamle samlingsplads, Sct.Jons Ting i Bergen. Da vejret var dårligt inviterede Erik bønderne ind i Domkirken, men de sagde rent ud nej. De ville ikke forlade deres tingplads. Erik sendte sendte nogle fogder, der skulle invitere dem til at møde lensmanden på Domkirkepladsen, men de svarede alle med et højt skrål, at de ville møde ham på St,Jons Ting.

Så måtte Erik da bekvemme sig til at møde bønderne der, hvor de ønskede, men det var en dårlig start på mønstringen. Han fortalte dem, hvorfor varderne var blevet tændt, og lod lagmanden Mads Størsen oplæse vedkommende afsnit af loven, om deres pligt til forsvar og straffen for undladelse.

Da Erik udkrævede hver femte mand, råbte de enstemmigt nej, så Erik trak sig tilbage til sin gård på Strand, hvorfra han lod sig sætte over vågen til Bergenhus.

Han lod allé lensmændene kælde til sig og beprdrede dem til at tale bønderne tilrette. Det var indfødte mænd, der kunne tale med bønderne, og de foreholdt dem, hvor vred Erik var over ders ulydighed, de gjorde opmærksom på, at de risikerede fredløshed og konfiskation af deres ejendom.

Det endte med, at bønderne gik ind på at sende hver femte mand i leding, men ikke uden beklagelser over deres fattigdom, de høje skatter, den ubelejlige tid nu lige før forårsåningen. De fik så foreløbig orlov til at drage hjem.

Da Søndhordalands almue mødte den 28.marts var der da heller ikke nogen modstand, og de mødte uden uvilje på Domkirkepladsen. Erik gav ikke selv møde, men overlod forhandlingerne til de indfødte, bondefødte lensmænd og fogder.

Tilslidst gik de alle i samlet flok til slottet, hvor Erik kom ud og tilkendegav sin vilje.

De lovede at stille hver femte mand, og Erik lovede at sørge for krudt og bly til skytterne, men skibe, fetalje og våben måtte de selv stille med.

Scandianz infulz index .

Træskåret Kort over Skandinavien fra Johannes Magnus' "Historia de omnibus Gothorum Sveonumque regibus", Rom 1554. Fol.

Den 11.juni samme år bevilligede kongen en lille sold til de bondeknægte, som lod sig bruge mod fjenden.

I begyndelsen af april herskede der stor travlhed i Bergen. Byen udrustede 60 borgere, unge og raske karle. Tyskerne på bryggen lod hvervetrommen gå og hvervede folk. Skibe blev udrustet: et af Erik Rosenkrantz, der fik Erik Munk til hovedsmand, et af borgerne, der fik borgmester Anders Pedersen Skriver til hovedsmand, og endelig et af tyskerne på bryggen. Dertil kom de jagter, som bønderne stillede. Også en del af Bergenhus' besætning blev udrustet til togtet, og da de som sædvanligt ikke kunne komme ud af det med tyskerne, blev der leveret hele batailler mellem dem på bryggen.

Den 2.april skrev kongen til Erik, at han har hørt, at Stenviksholm er faldet, og han beordrer derpå Erik, som han har fuld tillid til, til at have "flittigt opseende i den landsende" og finde midler til at hindre gjenden i at tage Trondhjem.

Dette var jo desværre allerede en kendsgerning, men endnu ikke i København.

Erik havde med dette brev rent faktisk en overordnet myndighed i det nordenfjeldske Norge, og det er vel også derfor, Erik Munk i en senere proklamation den 13.maj kalder Erik kongelig majestæts forordnede statholder nordenfjelds. Nogen officiel udnævnelse fik han dog aldrig.

Den 19.april lagde de tre orlogsskibe ud fra vågen, men de kom først afsted sammen med jagterne den 26.

Ombord var omtrent 4000 mand, størstedelen bønder, der vel ikke var krigsvante, men stod sig med støtte af Bergenhus' besætning.

Togtet stod under Erik Munks overansførsel. Evert Bild, der havde overgivet Stenviksholm kom til Bergen, og da han ikke som ventet fik overbefalingen, hvervede han selv folk og sejlede bagefter de andre til Trondhjem for at vinde noget af sin tabte ære tilbage.

På vejen mod nord mødte Erik Munk Claude Collarts flåde på vej mod Bergen og slog den fuldstændigt. Kort efter indtog Erik Munks styrker også Trondhjem, og den 22.maj måtte også Claude Collart overgive Stenviksholm, sikkert pga vandmangel.

Vinteren havde været kold. Island var næsten landfast med Grønland på isen. Men foråret var også koldt og kom sent det år. Den 3.maj faldt der så meget sne i Bergen, at alle bjergene var så hvide som om vinteren.

Der er ingen tvivl om, at cisternerne på Stenviksholm har været bundfrosne, og vand ikke til at skaffe i tilstrækkelige mængder.

Erik Munk vendte først tilbage til Bergen, da Frederik den Anden havde sendt tropper til Trøndelagen til afløsning af Bergenserne. Herluf Skave, der havde været på besøg i Bergen op rejsen op, skulle overtage Stenviksholm, og forresten var der folk nok til besætninger både der og i Trondhjem.

Før Erik Munk kom hjem, var alle bønderne vendt tilbage og havde afholdt et festfyrværkeri på Vågen med deres skydegeværer, for at fejre sejren og den lykkelige hjemkomst, inden de drog hver til sit.

Glæden i Bergen var også stor over den lykkeligt afsluttede aktion, og der blev selvfølgelig ordineret takkegudstjeneste i allesstadens kirker.

Erik Munk medbragte en hel del fanger, hvoriblandt Claude Collart, der sammen med sine hovedsmænd blev sendt videre til kong Frederik.

Erik Rosenkrantz beholdt en del, der ikke havde forholdt sig, som det anstår sig ærlige folk. Det var sådanne, som vi idag kalder krigsforbrydere. De blev stillet for retten i Bergen og henrettet efter lov og dom.

Visse Trondhjem-borgere havde ikke bare svoret Erik den Fjortende troskab, men havde med hemmeligt bud opfordret Bergenserne til det samme, men budet var blevet opbragt og dømt. De skulle egentlig også have været for retten, men Frederik den Anden udsatte det, og tid efter anden gik det så i glemmebogen, og de slap med forskrækkelsen.

Nordatlanten var ved den til stærkt hjemsøgt af pirater, og Erik Rosenkrantz havde set med bekymring på de små jagter, som bønderne havde været nødt til at bruge på ekspeditionen mod Trøndelagen.

På Bergenhus fik Erik nu en besætning på halvtreds mand, så han altid havde nogle at sende ud i påkommende tilfælde. Men vigtigst af alt fandt han, at Nordmændene fik nogle skibe at sejle, som de kunne forsvare deres land med.

Først lod han selv Erik Munk bygge sig en stor galej, som man aldrig havde set magen til i Norge, men han lod også galejer bygge op langs kysten, eller skyttebåde, og satte det igang, der siden blev til den institution, som man senere kaldte defensions-skibene.

Straks ved krigens begyndelse havde der vist sig byldepest i den danske hær, og den bredte sig til hele Danmark og videre op i Sverige. Norge gik længe fri, men i august 1565 kom den til Bergen med et skib fra Danzig, og snart bredte den sig i landet. Endnu sidst i august holdt Erik stand på sin gård i Stænd, hvor han holdt Æryllup for en af sine mænd, der havde fået frihed, skjold og hjelm af kong Hans. Det varede som det sig bør i flere dage, men så trak Erik sig med sin familie ud af byen og op på sit gods i Sandviken, hvor han havde bygget sig en gård, og her kom hans stiermor fru Sofie op til dem i september måned. Herude på Sandviken fødtes også de sidste to børn, Anne, som er vores adkomst, og Jakob.

Erik var ofte på Bergenhus. Han holdt således jul der, og til nytår prædikede Absalon Pedersen, der nu var blevet slotspræst for ham og honoratiores. Bagefter holdt Erik ret og gennemgik de sager, der havde været indtil jul.

Denne pestilenze varede i Bergen fulde to år, og der var mange dødsofre, men ude på Sandviken kom man ikke til at mærke noget, bortset fra savnet af frihed til at komme omkring.

Trods pest og stor dødelighed gik krigen videre. Erik Rosekranz og Christian Munk på Akershus fik ordre til at holde sig rede til et indfald i Sverige for at generobre Jemtland. Selvfølgelig var det en umulighed med det mandskab, der var til rådighed. Udover de landsknægte, Herluf Skave havde oppe i Trøndelagen, var der ingen soldater i hele Norge.

Erik udskrev hver tredje mand af sine len og mere end halvde-len af Bergens borgere, men det var kun Herluf Skaves styrke, der blev sendt til Jemtland.

Les gens portant le Sarcophage de Jésus

Det gjorde Erik den fjortende så rasende, at han sendte en hær ind i det søndenfjelds Norge, hvor Christian Munk måtte brænde det gamle Oslo af og søge tilflugt på Akershus.

Fra Bergen blev Erik Munk sendt ham til undsætning, men han måtte først henrette fem af de oprørske bønders hovedmænd, før togtet kunne gå for sig.

Erik Rosenkrantz var nemlig blevet nødt til at rejse til København, for at få bekræftelse på de strenge udskrivningskrav, så han kunne ikke være til stede i Norge, da det mest brændte på.

Erik Munk klarede dog ærterne og fik jaget Svenskerne ud.

Vor Eriks store og prægtige galej blev rekvireret af kongen til krigsbrug, da den havde vist sig så effektiv under expeditionen ved Akershus, så den måtte Erik sælge til ham. Der skete nu ikke mere i Norge under denne krig.

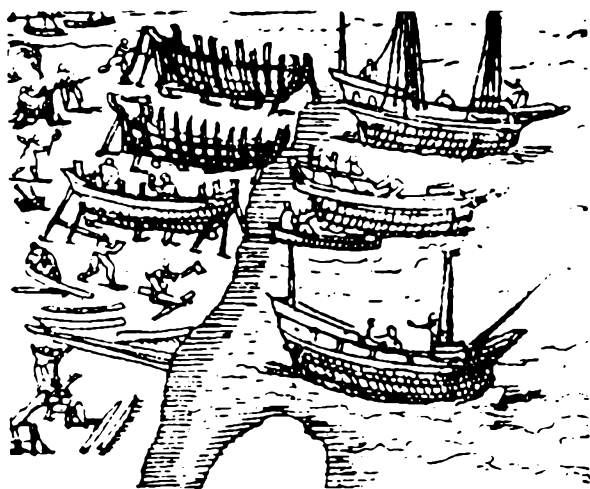
Den 24. august var Erik tilbage i Bergen efter sit Danmarksophold, og få dage efter fik han en uventet og mærkelig gæst, der skulle volde ham adskillige bryderier.

Det var James Hepburn, Jarl af Bothwell, Skotlands storadmiral og ypperste regent, Maria Stuarts ægtemand, hertug af Orkneyøerne og Shetlandsøerne.

Hepburn var i pjaltede bådsmandklæder og havde ingen papirer på sig og hverken penge eller klenodier. Han var blevet opbragt af skibshovedmand Christiern Aalborg, og da han ikke kunne bevise sin identitet, nedsatte Erik et udvalg eller en kommission til at afgøre, hvad man skulle gøre ved den fælle, mede skotte.

Bergen havde dengang som nu en livlig forbindelse med Skotland og øerne, hvor Erik selv havde godser, og man må nøje have haft kendskab til de politiske forhold der: Darnleys mord i februar, dronninges bryllup i maj med den formodede morder og hans forjagelse af de skotske stormænd i juni måned. Der blev holdt forhør over ham, og han fastholdt sin forklaring, han var James Hepburn og var på vej til kongen af Danmark for siden at tage til Frankrig.

Da Hepburn tilsidst indrømmede at have en brevtaske ombord, blev hans identitet endelig bevist, og Erik behandlede ham nu som han kunne tilkomme og gav ham bolig på slottet.

*James Hepburn.
4. jarl af Bothwell
(† 1575).*

Den 28. september holdt Erik en statelig banket for Bothwell og hans mænd, og den 30. blev han sendt til Danmark, hvor først blev sat i fængsel på Malmøhus og siden på Dragsholm, hvor han døde elleve år senere.

I sine memoirer af 1568 takker han "ce bon sieur Erich Rosenkrantz", der havde vist ham den tillid, at lade ham gå frit omkring i Bergen i tre uger.

Erik var nu ved at være godt træt af Norge og Bergen. Strid med tyskerne og borgerne i byen, strid med vrangvillige og oprørske bønder, krig og pest, komplicerede manøvrer og nu denne sidste problematiske gæst.

Et besøg på Arreskov i det idylliske Sydfyn forstærkede kun hans ønske om at komme tilbage til alle dem han holdt af.

Erik havde iøvrigt ført et selskabeligt liv på Bergenhus, et helt lille hof havde han holdt. Selskaber ved sin hustrus kirkegang efter de forskellige barsler eller andre festlige lejligheder, bryllupper han holdt for sine undergivne eller fold, der på anden måde stod ham nær.

Han blev da også jævnlig inviteret til den noske lavadel og de rige borgere, men han følte sig aldrig rigtig hjemme her, forsamlingen kunne være blandet nok.

I februar 1568 kom der en kongelig kommission til Bergen, der skulle undersøge forskellige klager, og den udstedte forskellige recesser om dette og hint.

Det har ikke været behageligt for Erik, og han forfattede i denne periode et forsvarsskrift, som han nærmere beviser ved kongelige ordrer og dokumenter.

Den 15. maj samme år indvilligede kongen efter Eriks egen begæring i, at han måtte "forloves hid ned til vort Rige Danmark".

Den 18. august overlod Erik slottets inventarium til sin efterfølger, Mads Skeel overværet af Christoffer Walkendorff.

Den 31. august gik Erik med hustru og børn ombord efter at han og fru Helvig havde uddelt almisser til de fattige. Hans norske mission var endt.

Kort efter sin hjemkomst til Danmark blev Erik stiftslensmand i Odense, en stilling han var godt egnet til med sin administrative dygtighed og erfaring, og som lå belejligt for hans fynske godser. Især var det Arreskov, hans hustrus arvelod, der fik hans opmærksomhed i de følgende år.

Hans største betydning var dog nu forbi. Politiske og diplomatiske hverv, som hans brødre Holger og Jørgen havde, fik han ikke mere. Men til større hoffester var han inviteret med sin hustru. Som lensmand boede Erik på den gamle bispegård, som kongen havde ladet indrette til slot.

Erik og Helvig glemte selvfølgelig ikke deres gamle venner i Bergen, og vi ved, at de førte en stadig korrespondence med dem i flere år.

I årene 1568 til 1572 lod Erik og Helvig gården Arreskov opbygge fra grunden. Det var fru Helvigs arvelod efter hendes forældre, og vi ved ikke, hvordan det tidligere Arreskov har set ud. Der havde før været to borge, som begge var nedbrændt og nedbrudt, så der har nok kun været en almindelig bindingsværksgård med stråtag, da de gik i gang, men de efterlod et prægtigt slot, en østfløj i to et halvt stokværk og en nordfløj i to stokværk med portgennemkørsel.

Da Erik endte sit embede som stiftslensmand i 1572, foretog han et større mageskifte med kronen, hvorved han fik Kærstrup bispegård på Tåsinge med alt kronens og stiftets gods der på øen, samt kronens rettigheder til de jordegne bønder sammesteds. De blev derved efterhånden forvandlet fra selvejere til fæstere. Kærstrup er det nuværende Valdemars slot, men dog nu en anden bygning.

I bytte gav han Valsøgård på Sjælland med en del sjællandsk gods og 30.000 rigsdaler, og så kunne han gøre hele Tåsinge til et stort samlet gods.

Erik døde den 8. november 1575 på Arreskov og blev begravet den 5. februar 1576 i Øster Hæsinge kirke.

Arrestkon.

Ane nr.1427: Helvig Jakobsdatter Hardenberg (1540 - 1599)

Horneland rager ud i Lillebælt fra det sydvestlige Fyn som et tyrehoved med et par korte, stumpe horn. Halvøen er begrænset af Fåborg fjord, Lyø Krog og Helnæs bugt, og landskabet er temmelig bakket.

Ved den gamle kongevej, der går fra Nyborg til Bøjden, ligger ligger den gamle herregård Hvedholm.

Dengang denne historie begyndte, var herregården endnu ikke blevet bygget. Der lå kun en gammel bindingsværksgård, som tidligere havde været en kongelig brydegård.

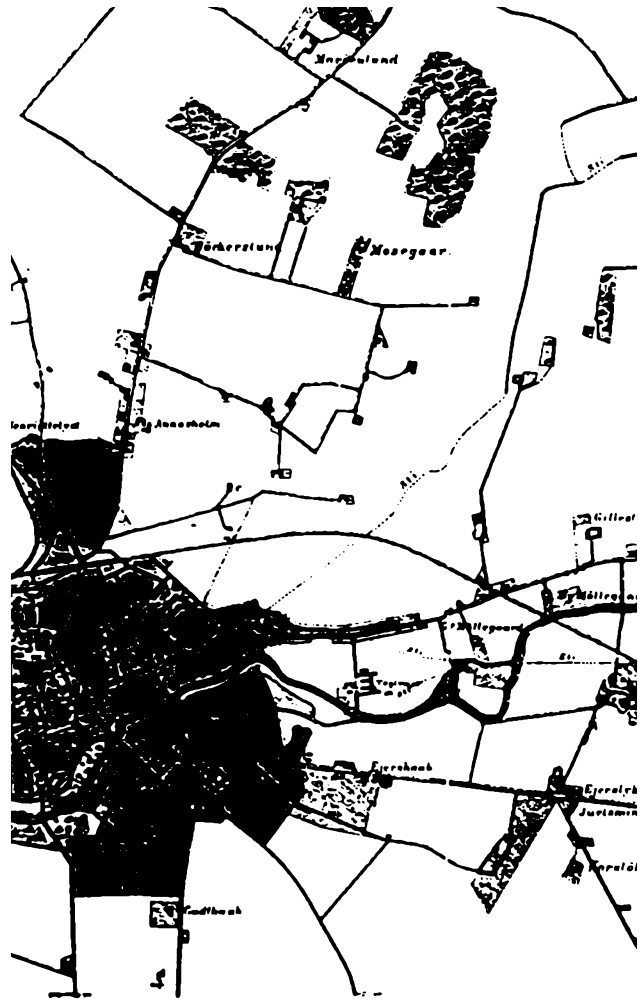
Historien begynder med Helvigs fødsel den 28.marts 1540 her på gården. Hendes far, Jakob Hardenberg skrev sig foruden til Hvedholm, som han havde efter sin far, også til Arreskov og Sandholt, som han havde efter sin første hustru. Tre gode godser havde han, alle i Sallinge herred, Svendborg amt. Han var en holden mand. Hans andenxhustru, Helvigs mor var Sofie Pedersdatter Lykke, der i forvejen havde født ham to døtre, Anne og Edel.

Netop det år, Helvig blev født, blev hendes far rigsråd hos Christian den Tredie, og samme år lensmand på Vordingborg. I 1541 fik han også Næsbyhoved len og blev stiftslensmand for Fyn. Han købte også i 1541 Holme kloster af kongen, men døde så i juli 1542.

Næsbyhoved lå en mils vej nordvest for Odense, og det var nok her Helvigs far døde. Han blev begravet i Sankt Hans kloster i Odense, og hans bror, Eiler Hardenberg overtog Næsbyhoved len efter ham.

Det er nok mest sandsynligt, at de små pigebørn er blevet sat i pleje hos deres mormor, der sad enke fra 1535. Mormor var Kirsten Pedersdatter Høeg af slægten (Banner) og skrev sig til Demstrup i Råby sogn, Gjerlev herred, Randers amt, og her har pigerne trådt deres barnesko.

Desværre var mormor også død i 1542, men så var der brug for dem hjemme hos mor, Sofie Lykke, der nu tog fat med energi på driften af de fire godser, hun skulle forvalte for sine døtre.

Fru Sofie hørte til dem, der elsker alt det, som mæl og rust fortærer, og hun brugte hensynsløst både lovlige og ulovlige midler til at skrabe rigdom sammen til sine jomfruer.

Det var så grelt, at kongen, Christian den Tredie forlangte den paragraf opfyldt, der siger, at det gods, der solgtes af kronen skulle holdes i hævd, ikke forringes, og uden at bønderne led nogen overlast.

I 1551 måtte fru Sofie sælges Holme kloster tilbage til kronen for det beløb, hendes mand havde givet for det, og måtte imødesee en række erstatningskrav fra kronen.

Ved den tid har de to ældste, Helvigs to søstre, Anne og Edel nok været gift. Anne med Erik Rud til Fuglsang og Edel med Frands Bille til Søholm:

Måske er det ved den tid, Helvig er kommet i huset hos sin farbror Eiler, der netop var blevet hjemkaldt fra Gotland for at blive hofmester for junker Frederik (den Anden). Samtidig fik han Dragsholm len, hvor han ikke kan have været så ofte. Vi ved i hvert fald, at Helvig og hendes kusine Anne Corfitzdatter Hardenberg var hos deres farbror Eiler i 1554, da han fulgte den unge Frederik til Malmø, hvor han skulle i kongelære som priæps af Skåne.

Det var her på det muntre, unge hof, at den senere konge forelskede sig uhjælpeligt i Hedvigs kusine, så han i mange år nægtede at gifte sig, når det ikke kunne blive med hende. Der står stadig en særlig glans over dette ungdommelige hof, hvor alle de unge adelsfolk samledes.

Her traf Hedvig det nye hofs hofmarskal, Erik Ottesen Rosenkrantz, som hun blev trolovet til den 7. juni 1556 af biskop Niels Palladius af Skåne, der ved den højtidelige handæing i København holdt en prædiken om den hellige ægttestands ordensregler, og som han senere udgav som bog dediceret til Erik og Helvig. Brylluppet fandt sted i København sidst i september eller først i oktober 1588.

Da Helvigs mor netop på denne tid var hårdt forfulgt af kronen for ulovlig studeeksport, havde hun afstået alle sine ejendomme til svigersønnerne, så Erik måtte holde brylluppet.

HR. EILER HARDENBERG

TIL VEDTOFTE OG MATRUP,
DANMARKS RIGES HOFMESTER,

† 1565.

Ved delingen fik Anne godset Sandholt, Edel fik Hvedholm, og Helvig fik Arreskov, som hendes far havde fået med sin første hustru.

Brylluppet fandt sted under den største uhygge. Pestagtige sygdomme grasserede. Erik Rosenkrantz' svigerinde, Holgers hustru, Mette Krognos døde i de dage af pesten på Bygholm.

Sofie slap nu for videre tiltale, men svigersønnerne måtte betale 6550 rigsdaler for de ulovligt eksporterede øksne og omkøetninger ved sagen.

Da Arreskov var tilfaldet dem, tog Erik Rosenkrantz straks fat på opførelsen af en ny hovedbygning, men i 1558 blev det nu kun til borgbanken.

Imidlertid udbrød der strid mellem fru Sofie Lykke og hendes svigersønner, der nægtede at betale den aftalte livrente, da de havde måttet betale den hårde bøde på hendes vegne. Hun stævnedes dem for kongens domstol, men her mæglede Frederik den Anden mellem parterne, så ledes, at hun fik Lister len i Norge kvit og frit på livstid mod et lån på 4000 daler hvoraf svigersønnerne skulle udrede halvdelen.

Sofie drog derefter med Erik og Helvig til Bergen, men hun mishandlede bønderne i sit len på det ubarmhjertigste mod al lov og ret og indløb sig på ulovlig tømmerhandel, så kongen tilsidst tog lenet fra hende. Svigersønnerne skulle så yde hende renten af de 4000 dalers pantesum, til det var afgjort om hun også havde forbrudt pantesummen.

Sofie havde dog formående slægtninge, så hun i august samme år fik lejet tilbage, men i følgebrevet, der skulle læses på tingene blev det indskærpet bønderne af klage til kongen, hvis de blev forurettede.

Helvig var kun 35 år gammel, da hun mistede sin mand, og i sine 24 års enkestand viste hun sig som en virksom og myndig kvinde, der nød stor anseelse blandt den øvrige adel og ved hoffet, hvor hun ofte blev inviteret til festlige lejligheder. Hun sad længe i uskiftet bo, da børnene var umyndige og under deres farbror Jørgens værgemål, så hun styrede selv det store gods. Hun fik således udvirket, at en mand fra Bergen måtte sejle på Færøerne for at indkræve hendes landgilde der.

Fru Helvig Hardenberg, Statholder Erik Rosenkrans's Hustru.
(Maleri paa Hvedholm.)

Men lad os nu følge hendes familieliv med Erik Rosenkrantz, som det formede sig set fra hendes side, og her må vi først fokuseres på graviditeter og fødsler, som har optaget så meget af hendes tid.

Brylluppet stod, som omtalt ultimo september 1558, og det første barn blev født i 1559 uden dato. Det var datteren Margrethe, som blev sat i pleje hos sin mors faster, Anne Hardenberg, Knud Ulfeldts til Kogsbølle. Faster Anne døde i 1566. Margrethes fødsel må være indtruffet på Varberg, før indflytningen på Bergenhus. Det var en varm tør sommer fra maj til november, så det har været en ubehagelig graviditet, og så endda den første.

I 1560 omtales stor sygelighed i Danmark, men intet unormalt i Norge. Helvig nedkom med sin anden datter, Sophie selveste Lillejuleaftensdag, formentlig fordi hun har haft travlt med juleforberedelserne.

Året 1562 begyndte med en streng vinter, og den 29. januar ankom Helvigs første søn, der fik navnet Otte efter farfar, men der fulgte en kold og fugtig sommer, og det lille pus kunne ikke klare det. Han døde den 10. november samme år.

Helvigs svoger, Edels mand, Frands Bille faldt i søslaget ved Øland den 10. september 1563.

Mens svenskerne truede Norge og indtog både Jemtland og hele Trøndelagen, gik Helvig igen svanger, men den lille søn, hun fødte den 8. oktober 1564, døde ganske spæd.

Det var også i 1564, søster Annes ægtemand Erik Rud blev skibschef under Herluf Trolle, men allerede året efter blev han admiral efter sin bror Otte.

Vinteren 1566 begyndte allerede i slutningen af 1565 og blev meget streng. Den 12.-13. maj nedkom Helvig med endnu en lille jomfru, der fik navnet Anne. Hun måtte i sin spæde barndom tåle en råkold sommer, og truedes af den grasserende pest. Da hun var syv, blev hun sendt til sin mors kusine, den Anne Hardenberg, som kong Frederik havde tabt sit hjerte til. Hun var blevet gift 1573 og mistede sin mand samme år.

Hardenberg. Et hvidt ulvehoved i blå (eller et sort vildsvinehoved i hvidt). På hjelmen et hvidt ulvehoved mellem hvidt og blåt vesselhorn; somme tider er vesselhornene tværdelt hvidt/blåt og blå/hvidt, og somme tider er de erstattet af en krone. • Uradel, Hannover.

Det var også i 1566, Erik Rud blev krigskommissær i felten. 1567 tegnede til at blive et godt år, især blomstrede huglen, så man aldrig havde set mage, men tidlig nattefrost - allerede i juli måned ødelagde høsten, så det blev knapt med føde og dyrtid. Til gengæld synes pesten at have raset ud i Norden.

Helvig nedkom den 14.oktober med en lille søn, der kom til at hedde Jakob efter hendes far.

Lille Jakob var kun fire uger gammel, da den strenge frost satte ind og varede fra Mortensdag til Fastelavn hen i marts 1568. Foråret var koldt men tørt og først to dage før Sankt Hans begyndte det at regne, og det varede til 15.august, så kornet spirede i aksene. Men Jakob klarede det.

I 1570 mærkede man et jordskælv i Norge i august, og landet var hjem søgt af en epidemi, der kun blev lokal, men det var muligvis den, der bortrev fru Sofie Lykke til Lister len. Helvig var i 1568 fulgt med Erik til Danmark, hvor de straks begyndte opføelsen af den ny hovedbygning til Arreskov, som stod færdig med to fløje i 1572.

Erik Rosenkrantz døde den 8.november 1575. Sommeren havde været god, og afgrøderne var gode, men den 18.september måtte Københavns Universitet lukke på grund af pestilensisk syge, og den har hurtigt bredt sig til Fyn.

Helvig var nu alene om at styre godserne, og i 1577 mens pesten endnu rasede, mistede hun sin søster Anne og hendes ægtemand Erik Rud begge i juni måned.

Vinteren 1581 var meget streng, og hele Østersøen var tillagt med is, så svenskerne kunne gå over isen til Estland.

Helvig havde sin søster Edel boende, og havde måske haft det længe, men den 2.april døde Edel på Arreskov og blev begravet den 9.maj i Horne kirke.

Det var ved at blive tomt omkring Helvig. Hendes mand var nu borte, begge hendes søstre og begge hendes svogre.

Men hun havde sine børn, og så havde hun sine nevøer, nogle stridbare drabanter. I 1584 dræbte Erik Bille således sin fætter Jørgen Rud i en duel.

På Arreskov hænger et bemalet relief af træ, som forestiller Hel
Hardenberg i fyrrårs-alderen. Det var hende, der „blev givet udi d
hellige ægteskabsstand“ med den tyve år ældre Erik Rosenkrantz alle

Vinteren 1586 var meget streng, og frosten varede ved til Sankt Hans, og så begyndte den igen i begyndelsen af november. Det år rasede børnekopper i hele landet, og Helvig oprettede et hospital i Svendborg.

Efter at der var sluttet fred i 1570, og Syvårskrigen var omme, fik Danmark en lang fredperiode med økonomisk fremgang for alle stænder. Frederik den Andens sidste år var en lykkelig tid for både Danmark og Norge.

Det var derfor også en stor sorg for hele befolkningen, da kongen døde den fjerde april på Antvorskov under en rejse fra Haderslev til København. Det var selve Skærtorsdag, og der gik kun få dages sygdom forud for døden.

Der blev holdt mindefest i København for den døde, og vi må antage, at Helvig har været til stede, idet hun havde en gård matrikel nr.63 i Strand kvarter, der lå på hjørnet af Højbrostræde og Læderstræde. Hun havde mere end så mange andre anledning til sorg. Hun havde været med i det unge glade hof i Malmø, hvor kongen havde kurtiseret hendes kusine Anne, og hvorfra hun må have haft mange glade minder.

Når der blev holdt større fester havde hun og Erik ofte været inviteret, og hun har da sikkert til tider været foregangs-kvinde og dragefrue ved forskellige lejligheder, hvor der skulle pyntes op og drages med sort for sorg.

Helvig har sikkert fulgt kongens ligtog i sin vogn fra Københavns slot til Roskilde Domkirke og her oplevet begravelsen, der fandt sted efter bisættelsen den femte juni samme år. Ti år senere havde Helvig lejlighed til at se det gravmonument, kongens søn Christian den Fjerde satte over sine forældre i domkirken.

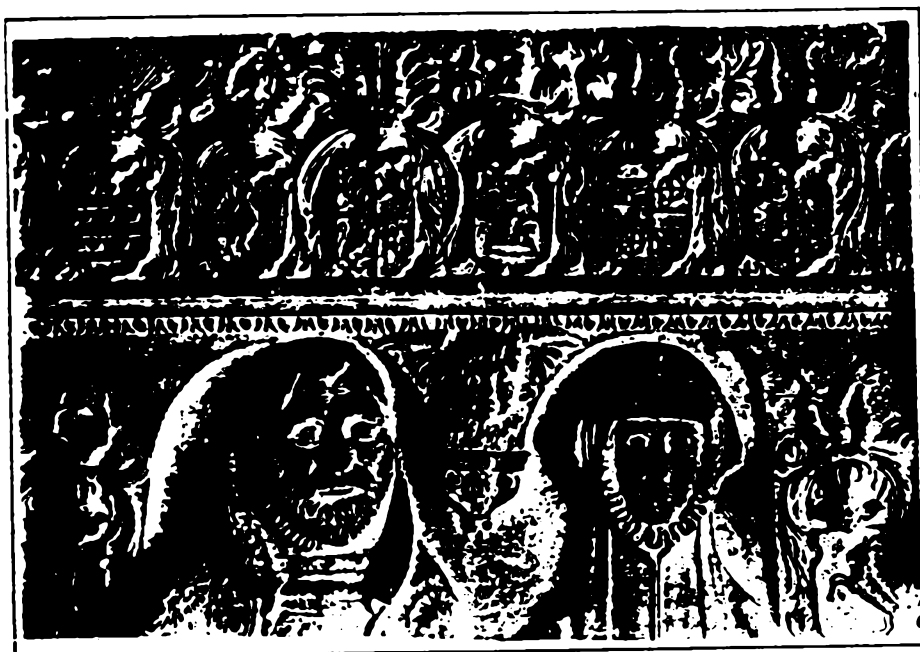
Høsten i 1598 var yderst ringe, og der blev i god tid udstedt eksportforbud for at beholde afgrøden i rigerne. Men man skulle også gerne købe noget i Tyskland til at supplere med, og sejledsen med korn var da også i gang, da frosten satte ind og standsede sejladsen. Nøden var stor indtil isen bandt vandene så hårdt, at man kunne køre med vogne og kaner fra Tyskland til de danske øer med det hårdt tiltrængte korn.

Da nu vinteren var så forfærdelig streng, kan Helvig være blevet på sin gård i København.

Men her kom pesten fra de vendiske stæder med kornleverancerne, og den rasede så voldsomt, at cirka en fjerdedel af befolkningen døde, man siger 8000 døde af ca. 30.000 indbyggere.

Vi ved ikke, hvor døden fraf Helvig Hardenberg, men hun udåndede lørdag den 14. juli 1599 i sit tresindstyvende år.

Der var meget at rives om efter hende.

Erik Ottesen Rosenkrantz og Helvig Hardenberg. Fra Ligstenen i Øster Høisinge Kirke.

Ane nr.1428: Peter Gersdorff til Krischa i Schlesien.

Farvel Danmark, sagde kællingen, hun rejste til Jylland. Vi må også sige farvel til Danmark for en tid, for at forske lidt i den Schlesiske historie.

Schlesien hørte dengang under kongeriget Bøhmen, der igen var en del af Østrig-Ungarn.

Det var habsburgerne, der sad på tronen. Fra 1526 var det kejser Karl den Femtes bror Ferdinand, der siden 1558 blev kejser Ferdinand den Første.

Som konge af Bøhmen blev han fulgt af sin søn Maximilian den Anden, der blev kejser 1576, og han blev fulgt på Bøhmens trone af sin søn Rudolf den Anden, der levede til 1612.

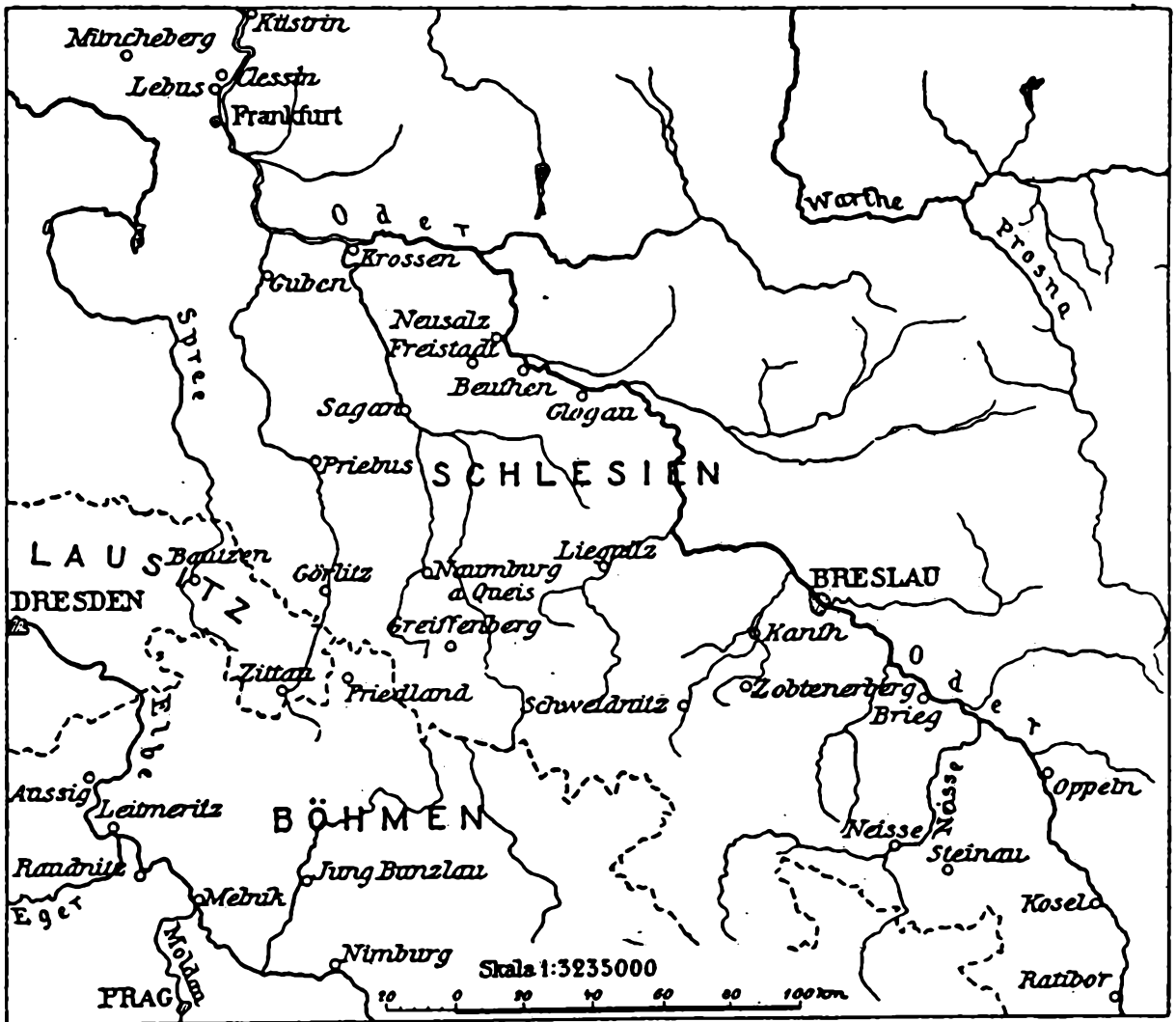
Ferdinand den Første var meget katolsk og forfulgte både den bøhmiske kirke og Luthers reformation, især, da han var blevet kejser.

Maximilian den Anden var derimod venligtsindet overfor Bøhmernes kirke, men det var til dels fordi han var en svag regent.

Rudolf den Anden var en stor beskytter af videnskab og kunst, som han hentede til sig fra hele Europa. Han tog sig således af Tycho Brahe, da Christian den Fjerde frøs ham ud. Også en mand som Johannes Kepler fandt tilflugt hos Rudolf, da han blev forjaget fra det katolske Graz for sin tros skyld.

I Bøhmen var der tre konfessioner. Den katolske, som var den gamle og mest var Østrigernes og Sydtyskernes religion, den bøhmiske, de bøhmiske brødre, også kaldet Husætterne, og så den Lutherske reformatoriske.

Gersdorfferne, som levede på Nordskråningerne af de Laizitske bjerge, og som var tyske, og som var udbredt mod nord og vest, har været Lutheranere, og det må have været Ferdinand den Førstes valg til kejser, der i første omgang sendte Peters søn, Caspar Christoffer til Danmark, hvor han var fra 1573 til 1580, hvorpå han i en snes år var hjemme hos familien, indtil Rudolf den Andens notoriske sindssyge blev så udtalt, at han vendte tilbage til Danmark, hvor han døde.

Gersdorfferne er en meget gammel slægt i Bøhmen, hvor de skal have været helt fra anden halvdel af 900årene, og i hvert fald ved man, at slægten allerede i 1266 havde flere grene. I 1500årene var den meget talrig, og det vides, at i slaget ved Pavia, hvor Karl den Femte tog Frans den Første til fange, blev der dræbt 27 af slægten von Gersdorf, og da slægten to år senere holdt et slægtmøde i Zittau, var der samlet 200 medlemmer med femhundrede heste, dvs 300 svende og væbnere.

Midt i 1700årene skal der have været ca.1300 levende medlemmer af slægten.

Det er et spørgsmål, om Peter von Gersdorff kan have været med i Pavia og Zittau, men hans far Joachim kan meget vel have været til stede ved begge lejligheder.

Peters søn Caspar Christoffer var hofsinde i Danmark fra 1573 og Peter må så have været gift senest omkring 1550, og han kan så have været født før de omtalte begivenheder og have hørt om dem og følt sit hjerte svulme ved tanken om heltedåd i kampen.

I virkeligheden kender vi ham kun fra sønnesønnen Joachims ligprædiken og en kilde, der lige nævner ham i 1563.

Hans hustru, Anna von Minckwitz var sandsynligvis datter af Caspar von Minckwitz zu Drehna, da hendes barn fik navnet Caspar Christoffer.

Og nu er der faktisk ikke mere kød på det ben i denne omgang.

Ane nr.1429: Anna vom Minckwitz aus Drehna i Sachsen

Hvis Anna, som jeg formoder, virkelig er datter af Casper (II)von Minckwitz, havde hun brødre, Caspar(III)v.M. og Ehrenreich v.M., der begge blev gjort til friherrer med navnet von Minchwitzburg, ved et diplom af 16.maj 1586, idet de begge var i kejserlig tjeneste, Caspar(III) som kejserlig hofkammerråd og Ehrenreich som rigshofrådsvicepræsident.

Navnet Minckwitz er tydeligt slavisk, og det giver anledning til at minde om at ordet slavisk egt, sklavisk betyder gylden, slaverne = de gyldne. Slaver er som regel blonde.

Anna fik i hvert fald en søn, Caspar Christoffer von Gersdorff med sin ægtemand Peter von Gersdorff. To fornavne var på den tid noget nyt for drenge. Pigerne begyndte man med længe før, men altså ikke Anna.

Jeg bliver nødt til at forske noget mere i disse bøhmiske og sachsiske forbindelser.

Ane nr.1430: Christen Munk(Lange) til Tåbdrup 1520-1579.

En to tre og et lillebitte hop, og så er vi i Tjæreborg ved Esbjerg på hovedgården Krogsgård, som havde været i samme slægt i mere end hundrede år.

Manden på Krogsgård var Hans Munk af slægten Lange, der førte tre røde roser i sølv felt, og han var i 1513 blevet gift med Maren Christensdatter Spend af Mindstrupgård i overværelse af kongen og fire biskopper, og hun fødte ham tretten børn, fem sønner og otte døtre, hvoraf de fire sidste døde ugifte.

Vi kender som sædvanlig ikke den virkelige rækkefølge af de tretten fødsler, men efter listen havde Christen en storebror Peder, der døde ung.

Christen formodes at være født i 1520, og der må have været nogle fødsler imellem, når husmoderen skulle nå så mange på det relativt korte åremål, der stod til rådighed.

Vi ved, at Christens far i 1519 eksporterede 50 stude, og vi må antage, at det har været den størrelsesorden, der svarede til hans hartkorn. Han taxeredes i 1525 til at stille tre glavind.

Vi kan ikke finde Christen i nogen universitetsmatrikler eller på nogen latinskole, men vi har også god grund til at mene, at han er blevet opdraget hos sin fars fætter, biskop i Ribe Iver Munk, der er kendt for at have taget sig godt af sin familie.

Men lad os nu forlade Christen for en tid og se på den periode, han blev født til. 1520 var året med det Stockholmske blodbad. Der var pest i København, og den bredte sig rask.

I 1523 opsagde den jyske adel Christian den Anden, og han løb med statskassen og rigsarkivet. Pesten rasede i hele Nordeuropa, da vi nåede til 1530.

Christens første lillebror kom til at hedde Iver efter den rare fætter i Ribe, men han døde ung.

Fjerde søn kom til at hedde Christoffer, uvist efter hvem.

Peder var opkaldt efter sin farfar, Christen efter sin morfar.

Om Ribes sidste katolske biskop, Iver Munk, hvis pragtfulde Gravsten i Ribe Domkirke hugget af Claus Berg, viser os hans bispeskikkelse i al dens pomp og pragt, berettes det, at han, skønt bispeviet før år 1500, dog ikke læste sin første pontifikalmesse før 1513 ved kongens besøg i Ribe, da Lage Urne blev bispeviet, og at han i det hele taget mest overlod de åndelige sager til en vikar. Derimod var han optaget af bispedømmets administration og spillede en politisk rolle bl.a. som modstander af Christen den Anden, ligesom han var ivrig for at skaffe sine slægtninge indbringende forle-
ninger.

DRONNING DOROTHEA AF DANMARK OG NORGE,
FØDT PRINSESSE AF SACHSEN LAUENBURG.

Den første lille pige, der nævnes, er Mette, som var opkaldt efter sin farmor, Mette Emmiksen.

Så fulgte Anne, der nok var opkaldt efter sin farfars mor, Anne Munk af slægten med bjælken i skjoldet.

Og derefter nævnes som det syvende barn og sidste søn, Jørgen, som vi ikke umiddelbart kan se nogen ane til som havne.

Nummer otte kom til at hedde Dorte, og nummer ni, Ide. så fulgte Edel, Kirsten, Karen og Margrethe, som vi ingenting ved om.

Iver Munk havde studeret kirkeret i Köln og Greifswald. Valget af ham til biskop skyldes hovedsagelig kongemagt og pave-magt, idet disse to parter under de første Oldenborgere påny havde fundet hinanden.

Det ret selvstændige domkapitel ville dog ikke acceptere ham uden en streng håndfæstning, der endda nægtede ham muligheden at få syndforladelse på grund af løftebrud.

Han sørgede dog for at få en pavelig udnævnelse, så han dog officelt var ubundet af sine løfter.

Sit embedes åndelige forhold lod han en vikar tage sig af. For ham selv bestod biskoppens væsentlige arbejde i administration og politik. Derfor var han både af kirkepolitikse og af rent verdslige grunde mellem de rigsråder, der i vinteren 1522-23 opsagde Christiern den Anden huldskab og tro-skab, og som tilbød Frederik den Første Danmarks trone.

En umiddelbar følge af dette blev, at han magtesløs måtte se på, at sønnen, den senere Christian den Tredie allerede 1528 gennemførte Reformationen i Haderslev og Tørring len, og på den måde fratog Iver Munk det sidstnævnte len.

Da Reformationen sejrede i Danmark i 1536, kom Iver Munk i fængsel sammen med sin brorsøn og efterfølger, Oluf Munk. Efter frigivelsen fik han dog Ribe bispegård i forlening. Han døde i 1539.

Det er i det hele taget en utrolig masse, der sker i Norden fra Christens fødsel, og til vi første gang hører om ham selv.

Tegning af en Hof- Klædning i
R. Christ. III. Tid 1543.

Nu kender vi jo allesammen i forvejen Christen Munk, idet han før er dukket op i slægtens historie.

Den Claus Glambæk, som satte slægten Mund i vej, var i sin tid i tjeneste hos Christen Munk, og det var som hans svend, han fulgte med på det prægtige brudetog til Meissen, hvor vi første gang møder Christen.

Christen Munk var kongelig hofsinde, da han fik ordre til at møde med ledsagelse til prinsesse Annas brudetog i 1548, da hun skulle giftes med hertug August af Meissen, som senere blev kurfyrste af Sachsen.

Den sekstenårige prinsesse var ledsaget af sin mor, dronning Dorothea, sin farbror, hertug Hans den ældre, og af sin søster prinsesse Dorothea, samt af et glimrende følge af danske adelsmænd.

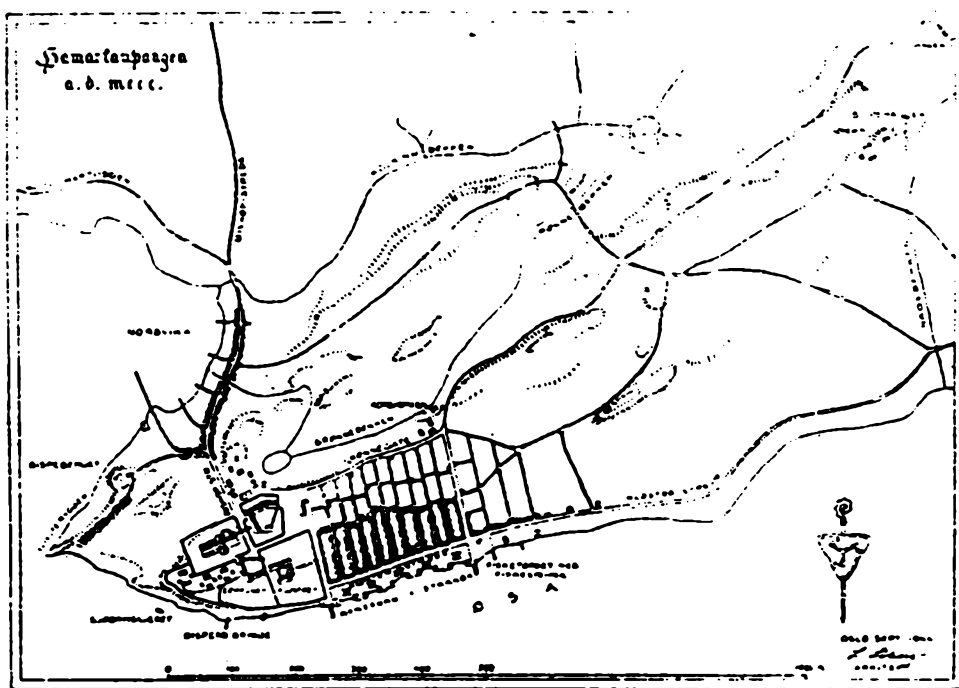
Pesten rasede på den tid i Danmark, men brudetoget undgik at blive smittet, og brylluppet fandt sted den 7. oktober i staden Torgau i Meissen.

Næste år i 1549 blev Christen forlenet med Hamars bispesæde i Hedemarken i Norge. Dette sted havde gennemlevet en række prøvelser i de sidste godt hundrede år, og nu var hele godset sekulariseret og i kronens eje. Den sidste biskop, hr. Mogens var blevet taget til fange af hr. Truid Gregersen Ulfstand til Torup, der var død i 1545.

To år efter fik Christen også Vor Frue klostrets len i Oslo, og det er måske ved den lejlighed, han bliver gift med Else Truidsdatter Ulfstand, hvis bror, Jens deltog i brudetoget i 1548, og her kan de to jævnaldrende mænd have aftalt en trolovelse, og siden har Christen forhandlet sig til rette med de øvrige familiemedlemmer. Nu slog det unge par sig ned i Oslo, det gamle Oslo under Ekeberg, og med udsigt over til det stolte Akershus, som desværre var i en ringe forfatning på den tid.

Fru Elses søster, Ide Ulfstand til Trudsholm er en af vores ~~aner~~, som vi kommer til at høre om senere.

I Oslo har han truffet en vis Pros Hørby, der i 1556 blev udnævnt til lagmand, og i den anledning fik Christen et brev fra Mogens Gyldenstjerne, som advarer imod denne "skalk".

Skisse over det gamle Hamar etter Kænigens beskrivelse.
 (Efter Aarb. Hist.-museet 1941-42, s. 17)

Det var også i 1556, Christen Munk blev lensmand på Akershus, hvor han straks gik i gang med at udbedre de svagheder, der endnu var i borgens forsvarssystem.

Tidligere lensmænd havde genopbygget nordfløjen og vestfløjen, den såkaldte Romerikefløj, samt sydfløjen. Men der var et hul i forsvaret, da der stod en træbygning mellem tårnet, Vågehals og sydfløjen, og her opførte Christen af sten fra klostrene i Oslo og på Hovedøen en stenbygning til lensmandsbolig for sig og sin hustru.

Så indså han, at porten i gavlen af jomfrutårnet var alt for udsat og alt for synlig, så den lod han mure til, og i den udvidede forborg lod han udføre en port i sydmuren, og til beskyttelse af den lod han bygge et tårn, en såkaldt runddel, som fik navnet Munketårnet.

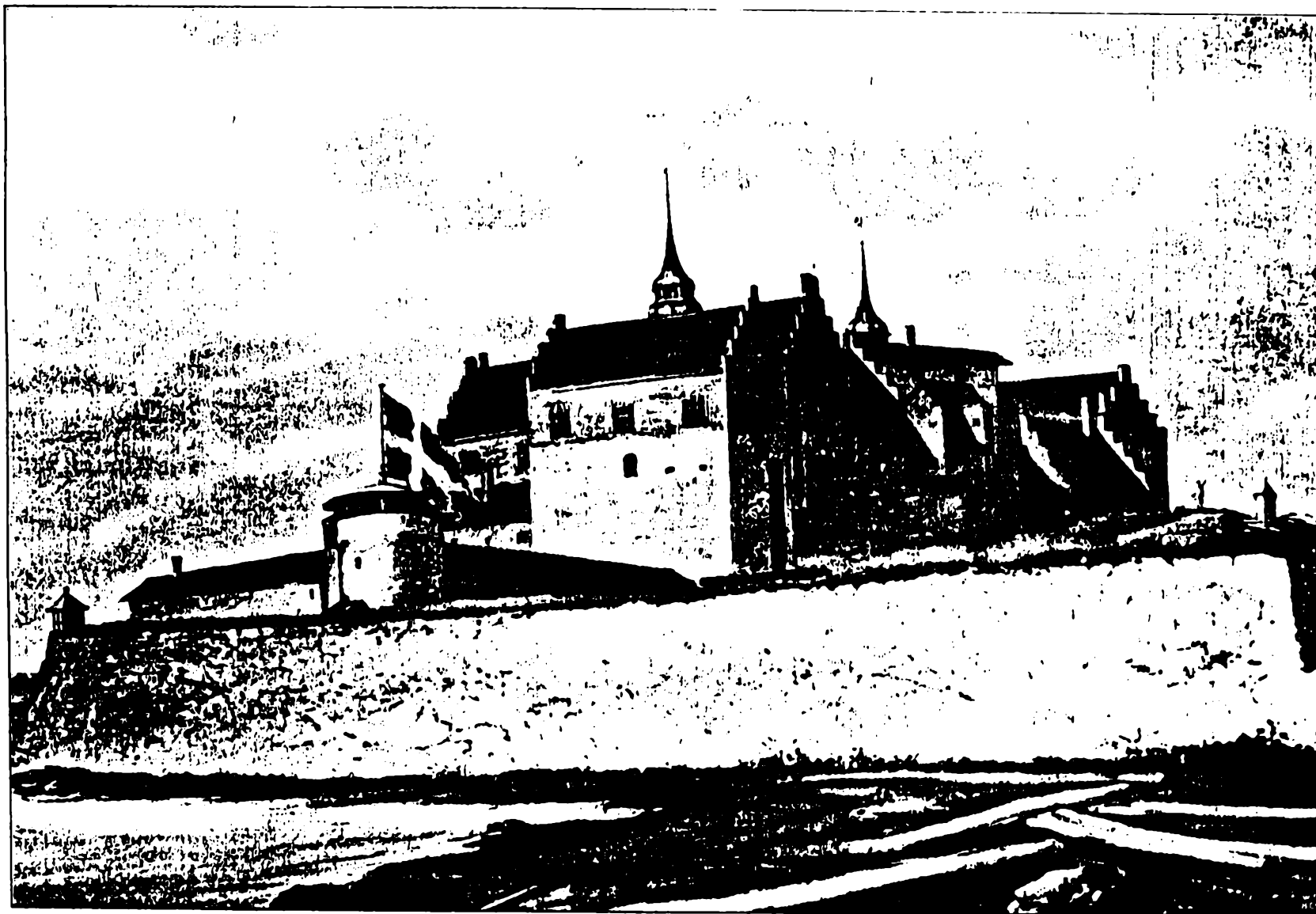
Han lavede forbindelse mellem statholderboligen og henholdsvis Vågehalstårnet og sydfløjen, hvor gulvet blev hævet til niveau med Fruerstuen.

Det var også Christen, der lod forborgen udvide, så den kom til at dække hele vestsiden af borgen fra nordfløjen og til Munketårnet. Muren blev forsynet med tinder, kreneleret, som der står i beskrivelsen.

I begyndelsen boede Christen med sin hustru i Nonneseter kloster lige nord for det gamle Oslo, men efterhånden som forholdene tillod det flyttede han med sin menage ind på borgen. Og Nonneseter, eller Vor Frue kloster, som det også hed, kom til at lide samme skæbne som alle de andre gamle forfaldne klostre i Norden. Stenene vandrede op til slottet og sidder der den dag idag.

Inde i borgen lod Christen grave kældre og brønde, så der altid kunne være vand nok i tilfælde af en belejring.

Statholderboligen, der fik navnet Fruerstuen efter sit fornemste rum, blev snart for trang, og stik imod sine egne ideer byggede Christen nu et hus af træ, der kom til at ligge udenfor borgen, lige nedenfor Vågehals, og det fik navnet Munkehuset. Pladsen foran kom til at hedde Munkegården.

III. Akershus, seet fra Syd 1698.
Paa Bagsiden staar: Agerhus fra Hofuedstangen. Jacob Koning seelt A" 1698.
Fotografi efter Originalen, nu i Nationalgalleriet.

Så kom krigen. Det var igen krig med Sverige. Man har sagt, at det var bare to hanekyllinger, der sad på de to troner, og at det hele drejede sig om rettem til at føre tre gyldne kroner i blått i rigsvåbenet, men der lå mere under. Den nye oldenburgske linie på den danske trone ville søge at hævde den arveret til den svenske trone, som Christiern den Anden havde tilkæmpet sig, og nu ville Frederik den Anden forsøge lykken i en krig.

I begyndelsen mærkede man ikke meget til krigen i det sydlige Norge, men i begyndelsen af februar 1564 rykkede de svenske gennem Jemtland ind i Trøndelagen, som de underlagde sig og lagde i skat. Vi ved, hvordan Erik Rosenkrantz taklede den sag.

Samme år rykkede en svensk styrke også ind i Sydnorge, men da Christen fik forstærkninger, kunne han gøre gengæld ved at rykke ind i Dalsland, men et større svensk indfald i Bohuslen tvang ham til at vende tilbage til Akershus.

Straks i begyndelsen af krigen havde danskerne indtaget den svenske fæstning Elfsborg, men snart havde Erik den Fjortende erobret Varberg og pønsede nu på også at få Bohus til hænde, så en svensk belejring af det dansk besatte Elfsborg kunne finde sted i tryghed for undsætningsekspeditioner fra Skåne.

Sidst på året 1564 rykkede Christen igen ind i Dalsland og hærgede vidt og bredt, idet det var den tids krigsførelse.

I 1565 gentog han angrebet på Dal og slog den 28. oktober den svenske anfører Maurits Stake.

I 1566 gjorde han indfald i Westergötland for at støtte Daniel Rantzaus aktion der.

Men i 1567 kom det en tid til at se sort ud for Christen, der blev angrebet af en større hærstyrke, der først besatte Hedemarken med Hamar og tvang beboerne til at sværge Erik XIV troskab og derpå indesluttede Christen på Akershus, hvor han kun havde to fæniker knægte hos sig.

Den 22. juli 1553 var flere personer samlet i tårnet på bispegården i Hamar for at gennemgå bispearkivets dokumenter, så kongen kunne få en rapport om bispesædets og staden Hamars tilstand.

Interiør fra Hamar domkirke, slik som professor Nordhagen har tenkt seg det.

Kroniken smører også tykt på, når den forteller om Hamars størrelse og utstrekning. Uttrykksmåten er litt uklar og kan forståes dithen at ytterpunktene var Furuberget rett nord for Domkirkeodden, Flagstadbrua i nordøst og Akersvika i sør. Det ville bety at byens areal var 24 km², et kjempeareal for en norsk mellomalderby den gangen. Det er opplagt uriktig.

Og her udførte Christen Munk en stor og udførlig rapport, som siden har været aftrykt flere steder, og som også har været udgivet som særtryk. Vi har den på Statsbiblioteket i Thaarups Magazin II, 1802-03. Her får vi en beskrivelse af den prægtige domkirke og af bispegården, som de den gang så ud med forgyldte fløje og sager.

Svenskerne brændte begge dele og sprængte murene flere steder, så der nu kun står en smuk ruin tilbage.

Det var sidst i februar, og Christen havde givet Osloborgerordre til at brænde deres by af og søge tilflugt på Akershus. Da svenskerne ikke kunne finde ly ved Akershus, trak de sig tilbage til Hamar for at afvente forstærkning ikke mindst af artilleri.

Da svenskerne vendte tilbage, udstod Christen atten ugers belejring på Akershus, og det viste sig, at han ikke bare kunne bygge fæstninger, men også holde dem. Han kunne ikke bare gå til angreb i fjendeland, men også forsvare sit eget.

Den 17.maj ankom der forstrækning fra Danmark, og svenskerne trak sig op på Ekeberg, syd for Oslo, hvor danskerne angreb dem, mens Christen Munk foretog et udfald mod de forladte svenske skanser, som han ødelagde. Det danske angreb blev imidlertid slået tilbage, og der er skrevet en svensk vise om slaget, hvor de flygtende danskere hastede så stærkt i bådene at en af dem kængrede med mand og mus.

"Et berg ligger ovan Oslo stad,
Där kommo vi samman mäkta gåad,
En hård skärmydsel där skedde."

Sletten oppe på Ekeberg kaldtes siden Svenskesletten.

Christen sad altså endnu indesluttet på Akershus, mens hans forstærkninger sad ude på deres skibe, da der fire dage efter kom hjælp fra Bergen under Erik Munk, og nu måtte svenskerne fortrække, dog først efter at have brændt resten af Oslo af med det fulde hospital og efter at have brudt broerne bag sig.

Christens hustru var imidlertid død i 1565, måske under et af hans strejftog til Sverige. Hun havde ikke født ham børn.

Endnu i 1568 drog Christen i spidsen for sine folk ind i det svenske Värmland, men så var krigen også forbi for hans vedkommende. I 1571 blev han forlenet med Skiverup og i 1571 med Vernø kloster, Ingedal, Eidsberg og Rakkestad.

I 1572 kom han hjem til Jylland, hvor han blev forlenet på Åkær len, som han havde indtil sin død den 5. juli 1579. Han blev begravet den 18. august i Århus Domkirke.

I sit andet ægteskab havde han ^V~~X~~Dorte Mogensdatter Gyldenstierne, der skænkede ham tre børn, Hans, der døde som lille, Anne, der i en lang årrække var spærret inde, først på Selsø og siden på Tvis, som det siges "for en bedrifts skyld".

Og den yngste var vores anemoder, Else til ~~T~~oerberup, der blev gift med Christoffer Gersdorff.

Fru Dorte døde fire år efter Christen, den 12. juli 1583 på Gudumlund. Hun blev begravet den 28. samme måned i Aalborg.

Ane nr.1431: Dorte Mogensdatter Gyldenstierne (1548)-1583

Jeg begynder med et dementi. Dorthe blev ikke født på Akershus, som jeg hævdede sidst. Hendes mor, Anne Sparre har næppe nogensinde sat sin fod der, og Dorthes forældre blev gift efter, at hendes far, Mogens Gyldenstierne havde forladt Norge.

Nej, Dorthes forældre mødte hinanden i det sydvestlige Skåne, hvor faderen var forlenet med Malmøhus, mens moderens far, hr.Mourits Sparre var forlenet med Lindholm slot, der lå ved Börringe sø på vejen mellem Malmø og Ystad.

Det var vel egentlig Mourits Sparre og Mogens Gyldenstierne, der mødte hinanden og aftalte bryllup, og dette fandt sted i 1533.

Jeg er overbevist om, at Dorthe først er blevet født efter 1548, hvor hendes far som hofmester for dronning Dorothea var med på brudetoget til Meissen.

Hendes rigtige navn er således sikkert Dorothea, som hun også kaldes i mange kilder. Måske var hun tvilling til sin bror, Hannibal, der blev født den 11.august 1548.

Det hævdes, at Dorthe havde 22 søskende, så der må have været nogle tvillingefødsler imellem, når moderen skulle føde treogtyve børn i de år, hendes mand levede. Tilmed ser det ud til, at den sidste fødsel var i 1555, så avlingen skete i løbet af 22 år.

Det er dog kun de tolv af børnene, vi kender navn og historie på. Der er omtalt fem sønner og syv døtre. De øvrige er døde spæde.

Vi ved ingenting om Dorthes opvækst og opdragelse. Hendes ældre søster Sibylle var i huset hos Birgitte Gøye, så måske også Dorthe har fået sin opdragelse der.

Da vi ikke kan følge hende selv, må vi ty til at følge hendes søskende.

De to ældste brødre, Henrik og Frantz studerede i Tyskland. Henrik var med hertug Magnus i Livland og deltog senere i den nordiske syvårskrig. Også Frantz deltog i krigen både til søs og på land.

Sibylle var, som nævnt, i huset hos Birgitte Gøye, og det var i årene 1542-1554. Hun blev senere gift med en fætter til fru Birgitte, ved navn Eskild Gøye. Vi har to breve fra Sibylle til faderen.

Søster Sophie kom i Maribo kloster ved fru Annes død, og hun har vel så været hjemme indtil da. Hun blev siden abbedisse.

Den næste, vi kender, Karen blev opdragerinde for sit oldebarn, Niels Juel. Hun var gift med Niels Lykke til Torp og Tanderup. Sin søster Ermegård havde hun boende i syv år. Så var det Else, der blev gift med Norges kansler, Hans Pedersen Basse til Sem og Foss.

Efter Dorthe nævnes en bror Mogens, der skrev sig til Bjersgård. Han var i 1560 i kost hos mester Anders i Roskilde, så han har læst ved Roskilde latinskole. Han havde tilknytning til hoffet ved flere lejligheder og deltog i Frederik den Andens begravelse.

Hannibal, som kan være Dorthes tvilling, blev født den 11. august 1548. Han var dreng hos hertug Hans, da han var ti år. I 1560 var han hos ærkebispens af Halle, og han nævnes i 1572 og 1573 som hofjunker og var ligesom sin bror Mogens med til kongens begravelse.

Lillesøster Ermegård blev født 19. februar 1552 og kom i huset hos Erik Banner, var en tid hos dronningen, men blev refuseret, da hun var handicappet, gammelmandsbarn. Hun var så syv år hos storesøster Karen, før hun kom i Maribo kloster, hvor hendes anden storesøster Sophie snart efter kom til.

Yngste bror, Christen blev født 1553 på Malmøhus. Han kom på Herlufsholm vel nok som student og fulgte med sine brødre den afdøde Frederik den Andens kiste til graven.

Allersidst i den lange række var Hilleborg, der fødtes i 1555, da faderen var 74 år gammel.

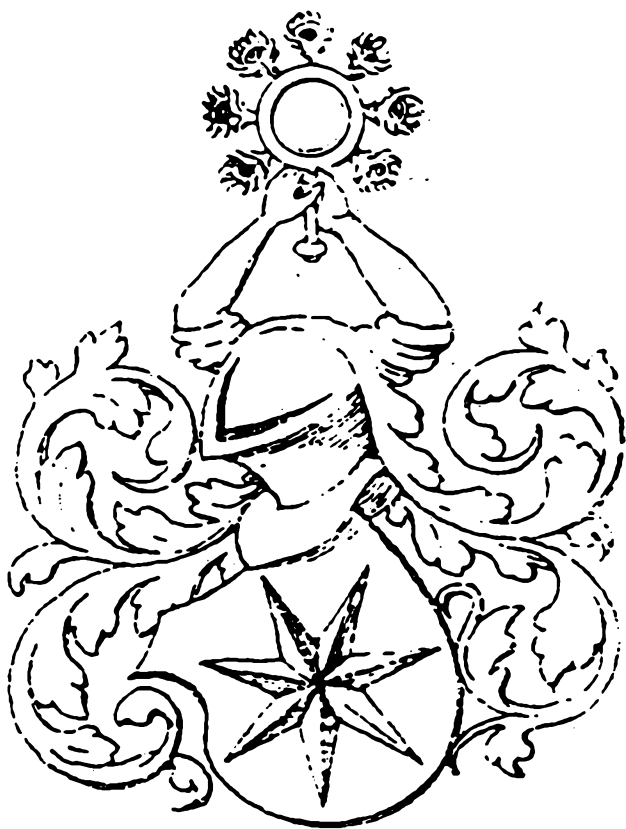
Der var ingen af Dorthes søskende, der særligt skilte sig ud fra normen ved særlig dygtighed eller særlig eventyrligt liv. I den henseende må Dorthes liv med hendes ægtemand nok være det mest spændende.

Det var vel Karen, der var den mest sympatiske, uden at vi dog kender hende, men et af hendes resultater, Niels Juel må dog tale for den antagelse.

Derimod synes flere af de andre søskende at være ret usympatiske. De to ældste brødre, Henrik og Frantz optrådte efter deres mors død voldsomt overfor deres ældgamle far, så han måtte søge kongens bistand imod dem, og søsteren Spphie, der var abbeddisse i Maribo, blev afsat på grund af uskikkelighed.

Dorthe's første ægteskabsår var ganske dramatiske, men senere kom hun og hendes Christen i smuldt vande på Åkær slot, hvor han stod for opbygningen af et stenhus til kongens brug, som siden er blevet revet ned. Men livet i det rige og frugtbare Østjylland har været en god tid.

Dorthe døde den 5. juli 1579 på Åkær og blev begravet den 18. samme måned i Århus domkirke. Hun blev efter min mening ikke mere end 31 år gammel. Hun skænkede sin mand tre børn, hvoraf den yngste, Else er vores anemor.

Gyldenstjerne. En syvoddet gul stjerne i blåt. På hjelmen to naturligt farvede arme i blå ærmer, eller jernklædte, som holder et (blåt?) spejl med gul ramme og besat med syv påfuglefjer. • Uradel, Jylland.

Ane nr.1432: Axel Knudsen Urne til Søbysøgård (1529)- 1577

Han blev opkaldt efter sin morfar, Axel Walkendorff til Glorup. Hans far var Knud Urne til Søgård og Årsmarke, moderen var Inger Walkendorff.

Danmark var eddnu katolsk, da Axel blev født, og han var udsat til den gejstlige stand ligesom hans morbror, biskop Erik Walkendorff og hans to farbrødre, magister, domprovst Hans Urne og biskop, Lage Urne.

Det ser ikke ud til, at han har frekventeret nogen latinsko-
le, før han i 1529 bliver immatrikuleret på Københavns Uni-
versitet. Men da hans første søn bliver kaldt Hans, er det jo
højeste sandsynligt, at det er hos magister Hans i Vor Frue
kirke i Odense, der har finansieret hans uddannelse indtil
da. Bagefter studerede han i Frankrig. Nyttår 1533 var han i
Paris, og han var nok stadig katolik, men derpå rejste han
til Tyskland, hvor han besøgte Wittenberg og traf sammen med
Luther og Melancton, som overbeviste ham om deres kristendoms-
opfattelse, så han kom hjem som protestant.

Han kom hjem til en blodig borgerkrig i Danmark mellem grev
Christoffer af Oldeburg og hertug Christian af Holsten. Hans
fars gård, Årsmarke var blevet plyndret af Maribos borgere,
og selv var faderen blevet grevens fange. Han blev dog løs-
ladt på ærkebiskop Gustav Trolles forbøn.

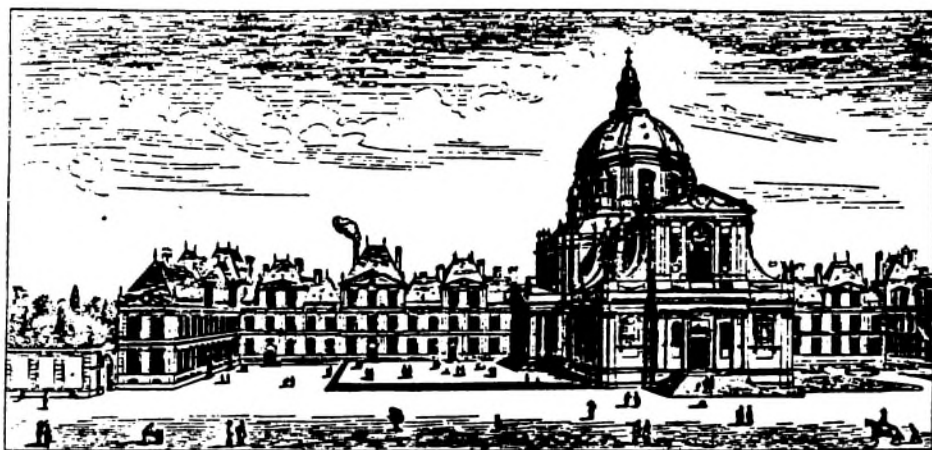
Axel var således ikke i tvivl om, hvor han skulle holde til.
i 1536 træffer vi ham som sekretær i kancelliet hos Christian
den Tredie.

Allerede i 1535 var han i Christians tjeneste og forestod ind-
og udbetalinger i lejren foran København. Han fik Rønnebæks-
holm i forlening, men forblev i kancelliet. Han blev også be-
nådet med kanonikater i Roskilde og Lund.

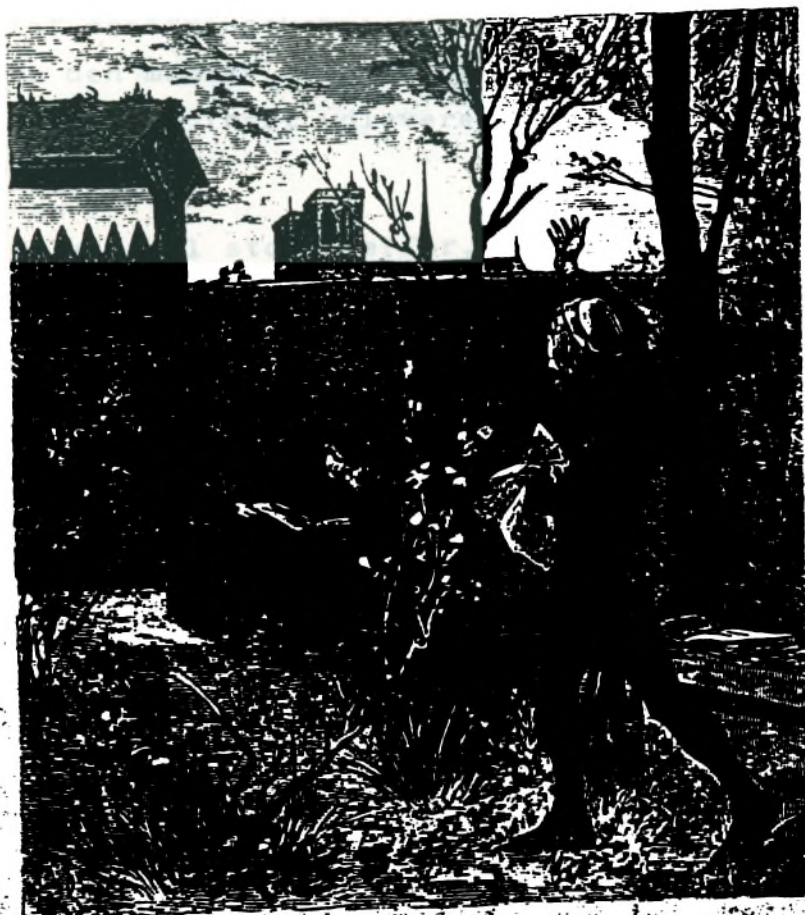
I 1547 bytter han Rønnebæksholm med Lyse kloster i Norge, som
han beholder indtil 1560.

I 1549 tilsvor han sig sin fædrenegård Årsmarke med lovhævd,
og afstod året efter sit kannikedømme i Lund til sin søster-
søn Lage Venstermand.

Ved faderens død i 1543 arvede han Søbysøgård på Fyn, og ef-
ter broderens Hans' død arvede han også Årsmarke på Lolland.

maison de Sorbonne. -

stadenter i Paris.

Axel var først gift med Anne Jensdatter Rosensparre, der i 1552 skænkede ham en søn, der blev opkaldt efter den samme år afdøde bror Hans til Årsmarke. Fru Anne døde i 1555 og blev begravet den 29. september samme år i Helliggeist, Den moderløse dreng døde i fasten 1561.

Anden gang giftede Axel sig med Birte Knudsdatter Rud den 11. november 1562, og hun fødte ham i løbet af elleve år ni børn, som vi vender tilbage til.

Det trak imidlertid sammen til krig, og Axel blev sendt i diplomatisk ærinde til Holland i årene 1562-1564.

Men krigen kom alligevel i 1563, og Axel fik det ubehagelige hverv at følge hærene og stå for udbetalingerne af sold til soldaterne. Det var et ofte livsfarligt hverv, da de geworbne adskillige gange var på randen af oprør, når pengene ikke faldt til tiden, og det kunne de ikke, når kassen var tom. De røvede og plyndrede overalt, de myrdede og skændede uden persons anseelse, danske og svenske var dem lige gode, og i lejren gjorde de mytteri, så deres krigskommissærer stod magtesløse. Et hold af mønstringskommissærer, der var udtaget af kongen til at høre den menige soldats opfattelse, blev uden videre taget til fange og først udleveret, da de havde fået en stor løsesum for dem.

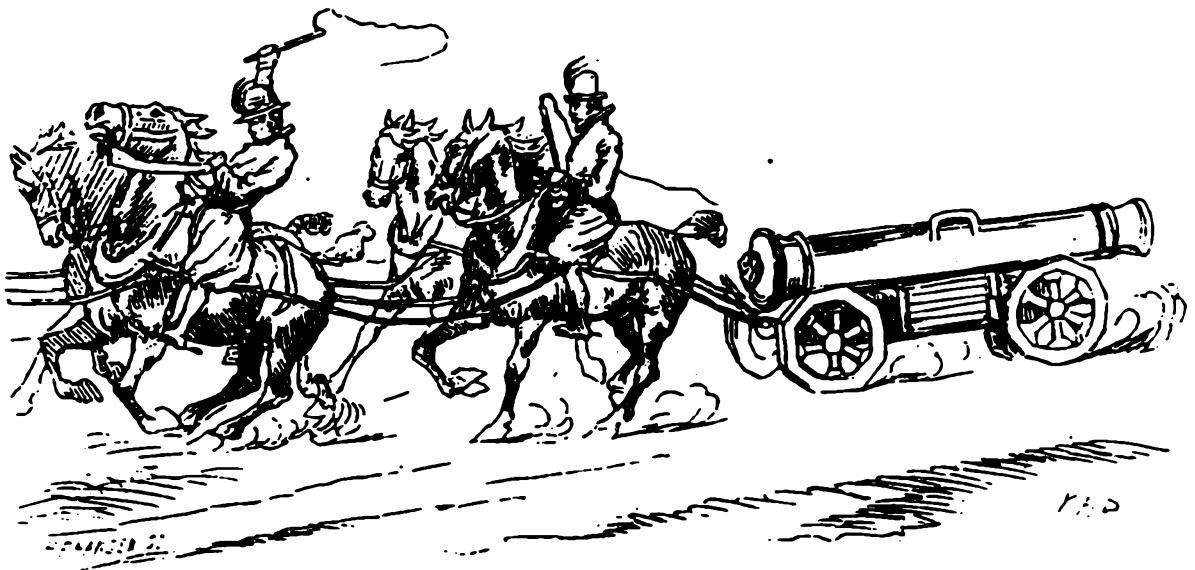
Det var sådanne folk, Axel stod overfor, når han skulle udbetale sold og forstrækning, og så skal vi være opmærksom på, at de ofte var i deres gode ret, da mønten ikke altid var så lødig, som den burde være, og pengene blev udbetalt i mange forskellige møntsorter. Forstrækningen var også ofte naturallier, som sandelig også var af vidt forskellig kvalitet. Det var et rent under, at Axel slap levende fra det job.

Axel var hjemme nu og da, og fru Birte må ofte have fulgt ham på rejse, for hun nedkom regelmæssigt med hans afkom. I 1563 fødte hun Anne, der levede ugift hele sit liv. Den 26. oktober 1564 fødte hun Knud, der blev vores ane.

I 1565 måtte Axel kautionere for et lån, kongen fik hos greven af Schwartzburg på 45000 rigsdaler, og det var meget letsindigt, hvis det ikke faktisk var tvunget.

Skytter.

Kjørende Artilleri

Til gengæld fik han Tønsberg len i Norge 1565-1570. I 1566 og 1567 har vi ingen dato på barnefødslerne. Dorte så dagens lys i 1566, og Jørgen kom til verden i 1567.

Axel blev rigskansler og rigsråd i 1567, og året efter blev der slået en portrætmedaljon med hans kontrafej, og han fik provstiet i Odense, som i sin tid havde været besat med hans farbror Hans.

Nu er konger ikke gladere end andre for at betale deres gæld, og Frederik den Anden var i hvert fald ikke. Han tvang alle sine lejetropførere til at indrømme ham akkord, da han havde fået dem ud af hans riger og lande. Og overfor Axel Urne anvendte han den metode, som mange af de oldenburgske konger har brugt, nemlig at anklage deres kreditorer for regnskabsfuske.

Det var en nem og sikker metode. Jeg har allerede fortalt, under hvilke omstændigheder udbetalingerne foregik. Lad mig tilføje, at alle lejetropførerne opgav for mange soldater i geledet og fortav, når nogle døde eller deserterede. Derfor måtte Axel udbetale til et fuld kompagni, selv om måske de halve var døde af pesten, der rasede under hele krigen.

Videre skal det bemærkes, at man brugte romertal og titalssystemet ved siden af hinanden, og skønskrift kan der næppe have været tale om hver dag.

Endelig bør vi huske på, at dobbelt bogholderi sletikke var opfundet endnu, så mulighederne for fejl var legio, og Axel blev da også fradømt sine len og sine stillinger, aftakket i unåde, som alle de senere kreditorer, der blev stillet til regnskab for kongerne.

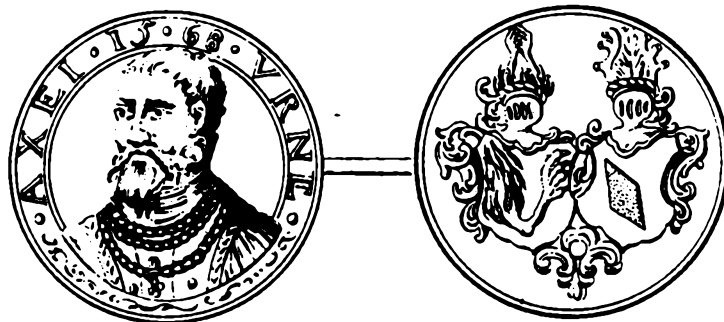
Aftakningen af de geworbnø soldater skete efter krigen i ro og orden, og kongen har da fået det virkelige antal, som han kunne sammenligne med Axels tal i regnskabet.

Efter at have fået silkesnoren trak Axel sig tilbage til sin fædrenegård Søbysegård på Fyn, hvor han henlevede sine sidste år. Her fødte fru Birte de sidste fire børn, Erik den 12. februar 1570, Inger 1571, Otte 1572 og Birte 1573. Hun har nok taget livet af sin mor i fødslen.

Fry Birte døde ved 1. september 1573 på Søbysøgård og blev begravet den 24. samme måned i Søby kirke, og man må nok sige, at hun havde aftjent sin børnepligt med ni børn i løbet af elleve år.

I 1571 mistede Axel også sit kannikedømme i Roskilde, og han levede nu stille som privatmand på Søbysøgård til sin død, den 6. marts 1577. Han blev begravet den 18. samme måned hos sin hustru i Søby kirke.

Jeg håber, jeg har bidraget til at rense hans eftermæle.

Ane nr.1433: Birte Knudsdatter Rud af Vedby 1538 - 1573

Det var med blandede følelser, fru Dorthe Bølle imødeså sin sjette nedkomst. Det var tolv år siden, hun sidst havde barslet, og enogtyve år siden hendes første barn så dagens lys. Hun var ikke længere helt ung, og det er vel sandsynligt, at hun har haft nogle aborter i den lange barnløse periode. Men nu den 9.juni 1538 blev det en lille pige, som i dåben blev kaldt Birte efter sin mormor, Birgitte Clausdatter Daa.

Den lille piges far, Knud Jørgensen Rud til Vedby var i gang med at genopbygge Vedbygård, som var blevet plyndret og ødelagt i Grevens fejde, mens han selv havde søgt tilflugt med sin familie på Dragsholm, som han var med til at forsvare med held. Senere havde han været med til at indtage Kalundborg for Christian den Tredie.

Birtes ældste bror, Jørgen havde i 1535 været fange hos grev Christoffer af Oldeborg, men blev senere hofsinde hos Christian den Tredie.

Næstældste bror, Erik var født den 19.februar 1519. Han nævnes første gang som drabsmand, og var da 23 år gammel.

Den tredie bror, Otte blev født den 15.maj 1520 på Vedby. Han fik i 1520 ventebrev på Venslev len af sin gudfar, biskop Lave Urne. Han blev taget til fange i Hamborg efter et drab i 1539, men blev givet fri efter forbøn fra kong Christian. Der var kun én søster, Kirsten født 21.november 1521, og hun var to gange gift.

Og så var der den lille storebror Mikkell på tolv år, der var født 5.oktober 1526. Om ham ved vi kun, at han levede endnu i 1544.

Jeg vil tro, at det er mest sandsynligt, at Birte, som den lille efternøler, hun er, har fået lov til at blive hjemme i sin opvækst. Hendes mor var jo nu ikke længere den uerfarne, unge mor, som ikke kunne opdrage sine egne børn, men det kom kun til at vare, til Birte var syv år, så døde hendes mor i København den 12.november 1545.

Lad os betragte situationen ved fru Dorthes død. Enkemanden sad stadig på Venslev len, som han beholdt til sin død. Den ældste søn, Jørgen havde netop samme år fået Mariager klostres len. Bror Erik fik samme år Hindsels i pant. Otte havde tjent i udlandet i nogle år, men var 1543 blevet hofsinde i Danmark.

Søster Kirsten blev omtrent ved den tid gift med Herman Skeel til Jungetgård, som hun fødte datteren Dorthe og sønnen Albret. Hun blev senere gift med Laurits Rostrup til Ristrup. Eror Mikkel ved vi stadig intet om, og Birte var lige fyldt syv år. Der var forevrigt pest det år.

Hvis vi nu springer frem til det næste mærkeår, 1554 hvor hr. Knud Rud til Vedby dør. Der var pest i landet, og man havde måttet lukke universitetet i København. Far døde den 27.marts på Sjælland. Jørgen var blevet udnævnt til marskal og sad som Johan Rantzaus foged på Ålholm. Han blev samme år lensmand på Korsør. Erik var i 1547 blevet forlenet med Vestervig. Otte fik endelig Venslev len efter faderen. I forvejen havde han fået Gotland. Året efter døde Kirstens første ægtemand Herman den 3.december. Det er uklart, hvor Birte var henne, og Mikkel er helt ude af billedet.

Hvis vi nu springer frem til Birtes bryllup den 11.november 1562. Jørgen havde efterhånden haft en hel række len, Mariaager kloster, Kalundborg, Korsør, Toxværd, Gisselfeldt og Fredsgårde. Han havde deltaget i Ditmarskertoget i 1559, og nu stod snart en ny krig for døren.

Erik var lensmand på Ravnsborg, Halsted kloster og Vorgård. Han havde før også haft Riberhus, og han havde ført kongens hoffane i Ditmarsken. Han skulle snart gøre sig gældende i den nye krig. Otte var færdig med Dragsholm, Gotland og Odensegård og havde nu Korsør. Han kom frem for nogle til at udmærke sig i den kommende krig. Ja, ja, der var selvfølgelig Herluf Trolle og Daniel Rantzau. Men ellers. Kirsten var endnu ikke gift anden gang. Men Birte var altså nu blevet gift med Axel Urne til Søbysøgård, Årsmarke og Rårup, der havde været gift før, så Birte måtte se i øjnene, at hendes første datter skulle opkaldes efter den afdøde hustru, som havde heddet Anne Jensdatter Rosensparre.

Samme år måtte Birtes mand rejse i diplomatisk ærinde til Nederlandene i anledning af den truende krig med Sverige. Om Birte var med på rejsen og nedkom i det fremmede er ikke til at vide, men hun fødte en datter i 1563, og hun fik så det reserverede navn, Anne.

Den 26. oktober 1564 nedkom hun i Roskilde med den søn, Knud, som blev vores adgangstegn til verden - et af dem. Barnets far rejste stadig frem og tilbage mellem Danmark og Nederlandene, selv om krigen var begyndt.

I 1566 barslede Birte med endnu en datter, muligvis i Tønsberg, som Axel havde fået i len. Den lille pige blev opkaldt efter sin mormor Dorte Bølle.

Fru Birte har rimeligvis måttet rømme Tønsberg i 1567, hvor en svensk hærstyrke oversvømmede det søndenfjeldske Norge og afbrændte bl.a. Tønsberg. Hun har nok født sønnen Jørgen bag Akershus sikre mure og skansekurve.

Da Birte næste gang gav liv til en søn, var det hjemme på Søbysøgård på Fyn, og drengen kom til at hedde Erik efter Birtes morfar Erik Bølle. Det var den 12. februar 1570, og krigen var forbi, og karrieren var slut for Axel.

Birte Knudsdatter Rud blev kun 35 år gammel og i årene fra hun var 25 og til sin død fødte hun ni børn, de sidste fire i løbet af tre år, så hun var vel slidt op.

Hun fik Inger i 1571, Otte i 1572 og Birte i 1573. Hun må være død i barselseng, siden hendes sidste blev opkaldt efter hende.

Rud. En hvid rude i blå. På hjelmen to vesselhorn tværdelt hvidt/blåt og blå/hvidt, somme tider med en hvid rude imellem, eller med en påfuglefjer og hornene besat med hver tre påfuglefjer. • Uradel, Sjælland.

Ane nr.1434: Eiler Sivertsen Grubbe til Lystrup 1532-1585

Han blev født midt i Grevens Fejde. Det var isvinter. Oslo fjord var tilfrosset. Christiern den Anden var landet med resterne af sin store invasionsflåde i det sydlige Norge og truede Akershus, som holdtes af Mogens Gyldenstierne. I Sverige rasede pesten, og i juli måned viste der sig en komet på himlen, som kunne ses ved dagslys i fyrretyve dage. Ehdelig blev sønderjylland og hertugdømmerne hjemsogt af en vældig stormflod i begyndelsen af November.

Hans far var Sivert Grubbe til Lystrup, der på hans tid var en bindingsværksgård, moderen Mette Pallesdatter Ulfeld var datter af Palle Ulfeld til Hverringe, Mullerup og Lundsgård. Hun havde i forvejen sat tolv børn i verden, så Eiler var tilmed nummer tretten. Han så dagens lys den 28.marts 1532 på sin fædrene gård Lystrup i Faxe herred, Præstø amt.

Sivert Grubbe var i 1523 blevet lensmand på Fryggevalde, men det er ikke let at se, hvordan han klarede sig under Grevens Fejde, men han må nok have indordnet sig under grev Christoffer og er så blevet afsat, da hertug Christian sejrede i 1536.

Inden vi begynder at se på Eilers opdragelse og uddannelse, må vi først præsentere hans søskende.

Den første, der nævnes, hed Niels efter sin farfar. Han døde på Bergenhus kort før 2.april 1557 og blev begravet i Bergen. Palle, der er den næste, var opkaldt efter sin morfar. Han er nævnt som hofjunker 1548 og 1550, lensmand på Dragsmark kloster i 1553. Han var gift med Margrethe Corfitzdatter Hardenberg, der ved hans død i 1561 overtog Dragsmark klosterlen. Han efterlod sin en søn og to døtre.

Tredie søn hed Erik og kendes ikke før Syvårskrigen, hvor han i 1563 nævnes som proviantmester i Smålandene. Året efter var han hovedsmand for udbudsknægtene fra Ålholm len. Han skrev sig til Gunderup, var gift med Anne Lauridsdatter Vasspyd til Olstrup og Rudbjerggård. 1571-78 var han forlenet med Hoby birk. De efterlod sig fire børn, to af hvert køn.

Nummer fire hed Jørgen, der kæmpede mod tyrkerne, faldt i fangenskab og slap fri. Han giftede sig i Østpreussen, hvor hans efterkommere levede ind i det nittende århundrede.

Hans bror og kampfælle hed Evert, men han døde i tyrkisk fangenskab.

Som den sjette nævnes Jakob, der i 1554 blev immatrikuleret i Rostock. Han deltog i Syvårskrigen, hvor han blev såret i slaget ved Axtorna. Han var gift med Sidsel Knudsdayter Giedde til Røgle, som han fik med hende. Han døde 1604 og blev begravet i Vælinge kirke den 18. oktober.

Den første pige, der omtales, hed Anne, som blev optaget i dronning Dorotheas jomfrukammer til hun den 28. februar 1556 blev gift på Københavns slot med Claus Urne til Beltebjerg, der før havde været gift med Margrethe Trolle.

Den anden lille jomfru var Regitze, der 1558 var dronningens kammerjomfru. Hun blev gift med Erik Urup til Færløf.

Som den tredje nævnes Elsebe, som var trolovet med Anders Jakobsen Biørn, men blev gift med Jep Torbernsen Sparre til Tor-kildstrup, der døde 1557. Hun døde i Næstved i 1601.

Nummer fire hed Ellen. Hun var gift først med Christoffer Ravensberg og anden gang med Henrik Nielsen Arenfeldt. Hun døde o. 1592.

Fem og seks hed Karen og Sidsel, og andet ved vi ikke, men så kom Eiler, som den første, vi har dato på, og rækken slutter med Agathe, der blev født 1533 og død 1623. Hun var gift med Lage Beck til Førslev, der døde 1607.

Det var en ordentlig række at komme igennem, men nu skal vi se, hvad der er at finde om Eilers opvækst.

Han kom først til Næstved for at gå i skole. Det fortælles, at der i 1539 boede en Anne Grubbe i præstegården, og det må nok have været storesøster. Det fortælles også, at Satan viste sig der og blev drevet bort. Dette fremgår af byens tingbog fra dette år. Vi kan ikke vide det med sikkerhed, at det var hans søster, men en slægtning har det nok været, og i alle tilfælde har Eiler oplevet denne uhyggelige historie som barn.

Senere kom han i Roskilde Katedralskole for at få pudset sin latin af, inden han blev immatrikuleret ved Københavns Universitet. Her kom han i huset hos to professorer. Først var det hos Eiler Hansen Malmø og senere hos Jens Andersen Sinning. Denne sidste var i hvert fald teologisk professor og en af de få, der fik et smukt eftermæle af alle. Han døde i 1547, og det hævdes, at det var et stort tab for det lille nye universitet.

Ved Sinnings død var Eiler[✓]blevet femten år gammel, og han kom nu i kancelliet som dreng for sin fætter Corfitz Ulfeld sikket uden løn, men måske med part i fætters sportler. Fætteren var øverste sekretær i kancelliet ved den tid, men det varede ikke længe, før Ejler selv blev sekretær. Dog bare for en kort tid.

Da prins Frederik (den Anden) i 1554 fik sit eget lille hof på Malmøhus, blev Eiler sekretær hos ham og tjente som sådan ved det lille hof, til prinsen blev konge.

Det var her ved det unge, muntre hof, Eiler fandt sin tilkommende, den unge Else Bjørnsdatter Laxmand til Hofdal.

Inden kroningen måtte Frederik den Anden en tur til Ditmarsken, hvor der havde været en del uroligheder, så hertug Adolf følte sig foranlediget til at gribe ind. Og så turde kongen ikke overlade det til hertugen.

Efter Ditmarskens undertvingelse drog Frederik hjem til kroningshøjtideligheden i København, og samtidig holdt han sin sekretærs bryllup med den udkårne brud.

Eiler og Else blev gift den 13. august 1559 på Københavns slot, og så tog de ophold på Hofdal i Skåne, hvor de snart kunne se den første frugt af forbindelsen, en datter, der fik sin mormors navn, Merete.

Imidlertid blev Eiler snart kaldt tilbage til sine pligter for konge og land, idet han modtog udnævnelse til rentemester og samtidig fik et kannikdømme i Lund. Det var i 1560.

Det kan ikke passe, at der nu gik seks år, før den næste barsel. Sivert angives født den 6. marts 1566 på Lystrup, og det kan være sandt nok, men så må et par af de døtre, der nævnes efter ham, Karen, Mette og/eller Regitze være ankommet derimellem.

Fru Else Bjørnsdatter døde den 20. maj 1575 på Lystrup i en alder af 32 år. Hun blev begravet den 13. juli og efterlod sig altså fem børn. Hendes fædrenegods, Hofdal i Vestre Gøinge herred gik i arv til sønnen, Sivert.

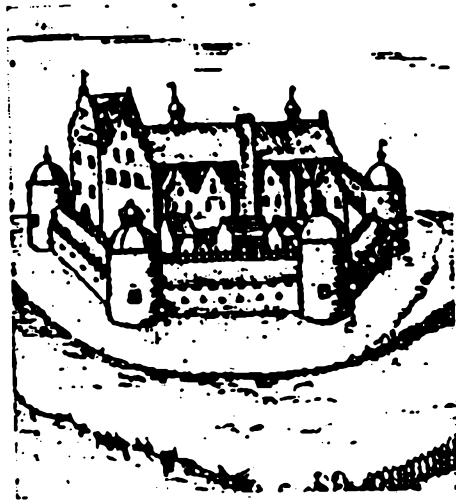
Eiler havde imidlertid måttet skaffe de penge, som Axel Urne udbetalte til lejetropsførerne, der altid stod med hånden udstrakt efter flere penge.

Det blev Eiler, der efter krigen kom til at afløse Axel Urne på rigskanslerposten og i rigsrådet. Det kom Else da til at opleve, inden hun døde.

Det varede næsten to og et halvt år, før Eiler giftede sig igen. Hans anden hustru hed Kirstine Jørgensdatter Lykke og er ligesom Else Laxmand en af vore aner.

Vi kommer derfor tilbage til Eiler i slutningen af denne bog hundrede numre højere i anetavlen.

Han blev 54 år gammel og døde natten mellem den 19. og den 20. november 1585 i sin gård i Købmager kvarter i København, hvor han stort set levede i de femten år han tjente kronen.

Malmöhus slott. Kopparstick från 1580-talet.

Ane nr.1435: Else Bjørnsdatter Laxmand til Hofdal 1543-1575

Elses far, Bjørn Steensen Laxmand til Hofdal nævnes sidste gang i 1541, men, da Else blev født den 5.januar 1543, kan vi regne ud, at han har levet et stykke tid ind i 1542 i det mindste.

Det er nok muligt, at han er død snart efter, for Else ser ud til at have været enebarn.

Elses mor var Margrethe Knudsdatter Gjedde til Tommerup, hvor Else blev født. Vi ved ikke, hvor gammel hun var eller hvornår hun døde.

Faderen var Gønge. Hofdal ligger i Vestre Gøinge herred i det nordlige Skåne.

Moderen var fra landet omkring Helsingborg, hvor begge hendes slægts gårde ligger, så Else er en ægte skåning af fødsel.

Den lille Else er nok blevet opdraget i sin mors familie. Der var godtnok to fastre og en farbror, men da vi finder, at Elses moster Sidsel bliver gift med Jakob Grube og får Røgle i medgift, er der god grund til at tro, at det er her forbindelsen til slægten Grubbe skal findes.

Tilmed kan vi se, at Elses morbror Knud ligesom Eiler Grubbe var i tjeneste hos hertug Frederik, der siden blev konge af Danmark.

Det må så have været Knud Gjedde, der har formidlet sin nieces ophold ved det ungdommelige hof på Malmøhus, hvor Else fandt sin tilkommende.

Mon ikke Else har tænkt sit, da den unge hertug ikke reagere-
de på de gentagne meldinger om hans fars farlige tilstand.
Men, hvis hun har følt vrede over denne holdning, er hun ble-
vet formildet, da den nye, unge konge holdt hendes bryllup på
Københavns slot i forbindelse med sin kroning.

Elses og Eilers bryllup stod søndag den 13.august 1559, og den følgende søndag drog den nykronede konge i optog gennem København med pomp og pragt, og Else og Eiler var med.

Bagefter fulgte slægt og venner de nygifte på vej til Elses barndomshjem, Hofdal i det nodlige Skånes skovtrakter, hvor de to unge mennesker for en tid levede privat, til Frederik den Anden kaldte Eiler Grubbe til rentemester, og så flyttede de til Eilers gård i Købmaager kvarter i København.

Han blev samtidig kannik i Lund, lensmand for Mørup i Halland, og 1562 provst i Lund.

Imidlertid blev Else mor til en smuk lille jomfru, der blev opkaldt efter sin færmor Mette og sin mormor Margrethe med navnet Merete, og i de følgende år indtil 1572 blev det ialt fem børn, en søn Sivert og ialt fire døtre. de sidste tre kom til at havde Karen, Mette og Regitze.

Det er ikke ret sandsynligt, at Else har været hjemme på Hofdal under krigen, hvor det nordlige Skåne blev hærget flere gange, så hendes børn er sikkert født vest for Øresund. Dels i København, dels i Lystrup, Tryggevælde og andre steder.

Else blev, som vi ved kun 32 år gammel og døde den 30.maj 1575 på Lystrup, som hendes enkemand senere byggede om i E-form. Måske var det efter sig selv, men det kan også være til minde om Else, der døde så ung. Hun blev godt nok opkaldt, men fik ellers ikke noget mindesmærke, som senere hendes efterfølger, Kirsten Jørgensdatter Lykke lod fremstille af sig selv og sine to ægtemænd.

Vi vil lade Lystrup stå som et minde om Else.

Laxmand. I blått en hvid svane, oftest med en gul ring i næbbet, svømmende på den øverste af tre hvide strømme. På hjelmen to hvide svanehalse som mellem sig holder en gul ring i næbbene. • Uradel, Skåne.

Ane nr.1436: Jørgen Pedersen Marsvin til Hollufgård og Dybæk

Jørgens farfar af samme navn døde i 1524, og hans far, Peder Marsvin til Lindved og Hollufgård døde den 21.oktober 1528. I dette korte tidsrum blev først Jørgen og derefter hans to yngre søskende født.

Moderen, Helle Tagesdatter Hollunger var fra Skåne og havde fået Dybæk i Sydsåne som medgift i sit bryllup med Peder.

Lillebror, Anders var opkaldt efter sin morfars farfar, Anders Nielsen Hollunger dictus Gaggæ.

Lillesøster, Karen var opkaldt efter sin mormor, Karen Christensdatter Tornekranås.

Helle Hollunger overlevede sin mand i mange år, og hun har i tidens opfattelse gjort det rigtige at beholde sine børn omkring sig. Anders synes at være død som lille, men de ~~to~~ andre må have fået deres opdragelse hjemme, idet vi intet hører om dem og deres forhold før i 1448, hvor Jørgen deltog i det store, prægtige brudetog til Meissen som hofsinde. Samme år døde lillesøster Karen, der i 1544 var blevet gift med Erik Bille, der med hende fik Marsvinslægtens gamle slægtsgård, Lindved i Odenses udkant. Han giftede sig snart efter med en søster Gedske Brockenhus til den Frands Brockenhus, der fulgte Daniel Rantzau på hans storslåede ekspedition ind i Vester Götland. Men det var der nu længe til.

Jørgen arvede nu slægtens anden gård, Hollufgård, lige øst for Lindved. Han vendte hjem fra Meissen og fik i begyndelsen af 1550erne til opgave at opvarte Christian den Anden i hans fangenskab på Kalundborg.

Da dronning Dorothea i 1554 skulle til et tysk fyrstebryllup, blev Jørgen Marsvin udtaget til at være med i følget.

I 1556 var han skænk hos kong Christian den Tredie og var fra dette år forlenet med Vor Frue kloster i Oslo, men allerede i 1557 rejste han udenlands, hvor han opholdt sig til 1559 for kongens regning.

Ved Christian den Tredies død i 1559 kom Jørgen hjem og blev nu lensmand på Tranekær slot på Langeland, hvor han var indtil 1565.

I 1565 blev han forflyttet til den vigtige grænsefæstning i Helsingborg, men allerede i 1564 havde han også fået Burso len, samtidig med at han var blevet ritmester for den jyske fane, som han havde hele krigen 1563-70.

Den 27.maj 1565 blev Jørgen gift med jomfru Karen Ottesdatter Gyldenstjerne, "der nødigt ville have ham".

Ikke desto mindre fik de ti børn sammen.

Samme år førte han befalingen i Skåne selvtredie sammen med Bjørn Kås og Jørgen Tidemand. Allerede i januar var svenskerne trængt ned i Skåne og havde hæret vidt og bredt, uden at det havde været muligt at samle nogen modstand, før Daniel Rantzau i juni sprænger den svenske belejring af Elfsborg og i oktober vinder det berømmelige slag ved Axtorna.

Den 14.juli 1566 nedkom fru Karen med en datter, der fik sin farmors navn, Helle på Helsingborg slot.

Den 5.november 1567 blev det en søn, som blev opkaldt efter den nyligt afdøde søhelt, Herluf Trolle, der var beslægtet med fru Karen.

I 1567 ombyttede Jørgen Helsingborg med Landskrone og Lundegård på Fyn. I årene 1567-69 havde han også Baldringe i pant. Samme år fik han kommandoen over den skånske fane, og i begyndelsen af 1568 fik han kommando som feltøverste over et større troppekontingent, der skulle opsøge og forstærke Daniel Rantzaus svindende styrker i Vestgötaland.

Han var nået til Värnamo med sine styrker, og der var ikke mere end et par mil mellem hans og Daniel Rantzaus enheder, men så kørte han fast i en overvældende svensk modstand, og da han ikke vidste, hvor Daniel Rantzau var henne, trak han sig tilbage til Skåne, hvor Rantzau kort efter kunne slutte sig til ham efter sit glørværdige togt langt ind i det svenske, hvor hans små styrker gang på gang havde målt sig med de svenske langt talrigere og sejret hver gang.

Den 7.marts 1569 så endnu en lille datter dagens lys i Landskrone og fik navnet Anne efter Jørgens farmor, der var en Passow.

Fra Karen barslede fjerde gang den 19.april 1570 på Landskrone slot, og på det tidspunkt var fredsunderhandlingerne begyndt mellem de to stridende parter.

Det var dog først den 13.december samme år, freden blev undertegnet, og normale tilstande igen kunne få indpas i Norden.

Det blev til endnu en fjerde datter den 1.februar 1572, det år, da Jørgen rejste til Bornholm som medlem af den kommission, der skulle ordne retsplejen på øen.

Vi har nu fået de første fødsler præsenteret, så nu gemmer vi de sidste fem til fra Karens historie. Imens kan vi kigge lidt nærmere på den person, der nu er ved at være et halvt hundrede år gammel. Hvorfor ville Karen Gyldenstjerne ikke have ham til ægtemand.

Hun har sikkert været bekendt med, at hans familie havde ført en flereårig proces mod ham for at have misbrugt sin stilling som værge for fasteren Anne Marsvin.

Senere hjalp han sin hustrus slægt i dens forsøg på at kuld-kaste Birgitte Gøyes oprettelse af Herlufsholm skole. Disse bestræbelser foregik netop i årene 1573-1575, men her fulgte heldet ham som bekendt ikke.

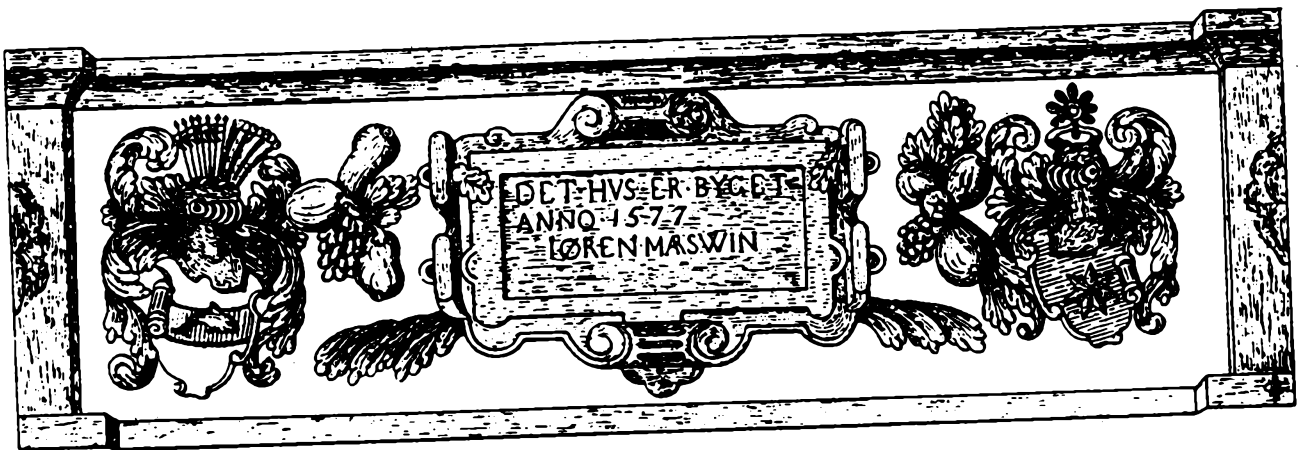
Han havde fået lov til at beholde Landskrone og Lundegård til 1576, så fik han i stedet Odensegård og udnævnelse til rigsråd. Fra Odensegård ved vi, at han var en nidkær og påholdende lensmand. Bønderne klagede over kosten, når de skulle arbejde for ham, og kongen måtte i 1578 kalde ham til orden og gav ham i stedet Sølvisborg.

Til kåringen af den nye prins, Christian den Fjerde, ønskede Frederik den Anden, at det torv hans far havde foræret byen skulle udvides ved at en husrække skulle nedrives. Et af disse huse tilhørte Jørgen Marsvin, og han fik senere en erstatning på 500 rigsdaler for det nedrevne hus.

De mange penge han havde pint ud af bønderne på sine gårde og i hans len, brugte han til at bygge sig et fornemt hovedsæde for på Hollufgård, der fik syv tårne, hvoraf dog kun tre nu er tilbage.

Jørgen Marsvin døde på Dybæk den 2.september 1581.

HOLLUFGAARD

Ane nr.1437: Karen Ottesdatter Gyldenstjerne til Aunsbjerg.

Syd for den å, der løber gennem Horsens købstad, ude i mosedraget der, ligger endnu en borgbanke, som ofte var omflydt af vand ved tøbrudstide og ved højvande i fjorden.

Her lå i sin tid en kongeborg, som bønderne blev tvunget til at bygge for Erik Menved efter oprøret i 1313.

Da Karen blev født der, havde den lige siden år 1463 været i pant hos hendes forfædre. Hendes far, Otte Henriksen Gyldenstjerne skrev sig til Ivernæs på Fyn, men opholdt sig altid på Bygholm, og her blev Karen født o.1545.

Det år var fugtigt, og det klare vand har blinket omkring borgen ude i sumpen, men ved juletid begyndte det at fryse, og frosten holdt ved indtil midt i februar 1546.

Der er noget, der tyder på, at Karen allerede meget tidligt er blevet lovet bort til Jørgen Marsvin til Hollufgård og Dybæk, men så døde hendes far, Otte den 25.juni 1551. Måske var det pesten, der da rasede over hele Europa, eller muligvis den såkaldte engelske sved, der kostede mange mennesker livet i de år.

Jørgen Marsvin var på den tid i Christian den Andens tjeneste på Kalundborg slot.

Imidlertid begyndte Jørgens familie at anklage ham for at misbruge sit værgemål for sin faster, jomfru Anne Marsvin, og i 1557 blev værgemålet fradømt ham.

Nu blev Karen familie betænkelige ved den indgåede trolovelse og da Jørgen rykkede for en bryllupsdato, blev han holdt hen med udenomssnak.

Straks efter faderens død, har Karen nok været hjemme hos sin mor, men senere kom hun til sin morbror, Christoffer Gøye og sin tante fru Birgitte Bølle, der var kendt for at opdrage de unge adelige jomfruer på bedste måde.

Hun og hendes mand var desuden blandt modstanderne af Karens ægteskab med Jørgen Marsvin.

Men Jørgen havde også sine fortalere, og en af dem var hendes farbror, Mogens Gyldenstjerne til Restrup og Iversnæs.

Han skrev den 23.maj 1562 følgende til fru Helvig Gøye.

Min venlig broderlig hilsen forsendt med Vor Herre. Kære fru Helvig, søster og ganske gode ven, næst al taksigelse giver jeg Eder venlig til kende, at jeg at jeg har talt med Eders søstre og broder Christoffer Gøye, hvi der ikke gøres en anden ende på med min salig broders datter Karen, hun vokser nu snart til alder, og den gode, ærlige mand Jørgen Marsvin har talt Eder til om Eders datter Karen, desligeste med hendes nærmeste slægt på fædrene og mødrene side og fået det svar, som han har begæret, dertil fanget Eders samtykke til at indløse af hendes fædrene gods, hvad der har stået i pant.

Så mærker jeg også, at den gode mand ville gerne have hende hjem, som tilbørligt er. At det nu forlænges for ham, det kan der ikke komme noget godt ud af. Er mig og tilkendegivet, at I er herom tiltalt og I skulle have svaret, det skal stande til hende selv, hvad hun gøre vil.

Det plejer ikke så at gange til. Fader og moder med næste slægt og venner plejer at råde for giftermål. Hvor de haver selv rådet, der er intet godt fulgt efter.

Derfor beder jeg Eder, kære søster, I ville betænke Eder og lade gøre en ende på sagen med det første ...

Jørgen Marsvin er en fin og forsøgt karl, har en nådig og gunstig herre og konge og har ved Gud også noget selv, en god sædegård udi Skåne og en i Fyn ...

Hermed vil jeg haver Eder Gud befalet ...

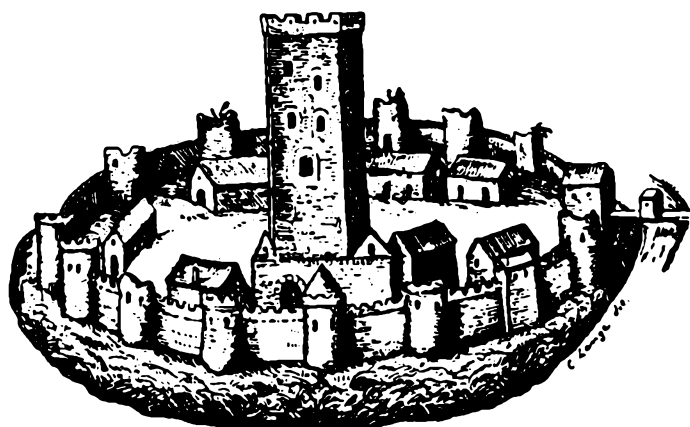
Fru Helvig lod sig dog ikke imponere, og hun svarede således:

Min venlig søsterlig hilsen forsendt med Vor Herre. Kære hr Mogens og kære broder, takker jeg Eder for meget godt, som I mig gjort og bevist haver, hvilket jeg vil gerne forskylde mod Eder i alle de måder, jeg ved Eder til vilje kan være. Kære broder, som I skriver mig til og råder mig, at jeg skal gøre en ende med Jørgen Marsvin og Karen, så er jeg ikke til sinds at ville gøre hendes bryllup, før hun er tyve år. Som I òg skriver, at I vil råde mig, at jeg skulle gøre en ende på sagen med det første, på det der ikke skulle komme andet ondt efter i fremtiden, så håbes mig, at der kan intet ondt komme efter, for hun er så god som han ...

Hermed vil jeg nu og alle tider have Eder den almægtige Gud befalende. Lader Karen sige Eder mange gode nætter...

Det blev, som fru Helvig havde tænkt sig. Jørgen måtte pænt vente, til Karen var tyve år, og først den 27.maj 1565 stod brylluppet, muligvis på Aunsbjerg, som Karen da skrives til. Jørgen var på den tid lensmand på Helsingborg og førte sammen med to andre befalingen over Skånes forsvar. Han var ritmester over den jyske fane, og var i det hele taget rigtig i vånden.

Karen nedkom med sin første datter, sit første barn den 14.juli 1566 på Helsingborg slots fruerstue.

Helsingborg Slot med Kärnan.

Karen Gyldenstjerne † 1589.
Maleri fra 1576 paa Rosenholm.

Jørgen blev i 1567 forflyttet til den moderne fæstning Landskrone og fik samtidig Lundegård som len. Her fødte fru Karen den 5. november 1567 sin første søn, andet barn. Han fik navnet Herluf og blev siden opdraget i Lung hos dr. teol. Mogens Madsen.

I 1568 foretog Jørgen Marsvin et undsætningsforsøg ind i Småland for at forstærke Daniel Rantzau, der havde sendt en kurer, Mikkell Gønge til kongen om forstærkninger.

Jørgen kom dog et godt stykke op i landet uden at træffe Daniel Rantzau eller høre nyt til hans ekspedition, og truet af stærke svenske stridskræfter trak han sig tilbage til Skåne. Rantzau havde imidlertid erfaret, at der var dansk tropper i nærheden og nåede frem til det sted, Jørgen havde forladt, og vendte så hjem til Skåne.

I 1568 fik Karen så ingen børn, men året efter, den 11. december 1569 nedkom hun med datteren Anne på Landskrone slot. Også den næste, Birgitte blev født på Landskrone, men den 19. april 1570.

Endnu den 1. februar 1572 var Karen på Landskrone slot, hvor hun nedkom med endnu en datter, Ellen.

Imidlertid blev Jørgen rigsråd, men beholdt Landskrone og Lundegård til 1576.

Ind imellem opholdt familien sig på slægtsgården Dybæk i det sydligste Skåne, og her nedkom Karen den 20. oktober 1573 med endnu en søn, vores ane, Otte Marsvin.

Som rigsråd måtte Jørgen også til København, hvor han nu og da havde Karen med, og den 5. juni 1575 barslede Karen i hovedstaden med en datter, der kom til at hedde Else. Det var hende der til sin tid blev gift med Enevold Kruse til Hjermitselevgård.

Fra 1576 var Jørgen lensmand på Odensegård, men her udnyttede han bønderne så groft, at de klagede til kongen, og Jørgen måtte forflyttes til Sølvitsborg len. Måske fandt de skånske bønder sig i mere end de fynske.

På Odensegård nedkom Karen den 11. november 1576 med en lille jomfru, der fik navnet Rigborg. Hun døde allerede den 26. april 1585 i Svendborg, men da var hendes far allerede død.

Peder Marsvin, der blev opkaldt efter sin farfar, blev født den 10.april 1578 i Odense, og da Karen den 21september 1580 gav liv til datteren Helvig på Dybæk, var hendes barnepligt ovre, men det vidste hun næppe endnu. Knap et år efter døde hendes ægtemand den 2.september 1581 på Dybæk, og nu kunne Karen ånde lettet ud. I mere end seksten år havde hun været underkastet Jørgens luner og havde i den tid skænket ham ti børn, tre sønner og syv døtre, og hun ville nødigt have haft ham.

Det portræt vi har af hende, viser os da også en forkuet og tilsyneladende skræmt kvinde. Hun har næppe sørget alvorligt ved hans død.

Karen overlevede sin ægtefælle i otte år og blev begravet i København den 20.november 1589.

Hun efterlod sig otte levende børn, idet også den ældste søn, Herluf døde ung.

Ane nr.1438: Peder Jensen Brahe til Krogholm, død 1610.

Vi ved ingenting om Pders barndom, men vi kan sætte ham ind i en familieramme og således placere ham i tid og sted.

Hans forældre, Jens Axelsen Brahe til Vidskøvle og Anne Eskedatter ~~Bille~~ til Hammer blev gift på Krogholm(Krageholm) sidst på året 1540.

Da det første vi hører til Peder er, at han blev immatrikuleret 1561 i Rostock, så må han være født i begyndelsen af det følgende årti, selv om han i adelsårbogen nævnes som sjette barn. Han blev i dåben opkaldt efter sin mors farfar, Peder Torbernsen Bille til Allindemagle og Svanholm.

Hans far, Jens var død i 1560, og det har været for et forskud på arven, Peder rejste til Rostock. Det blev imidlertid ikke til så meget med studierne, måske var der problemer med arvedelingen, måske var der ikke penge nok. Vi hører ikke mere til Peders ophold i udlandet.

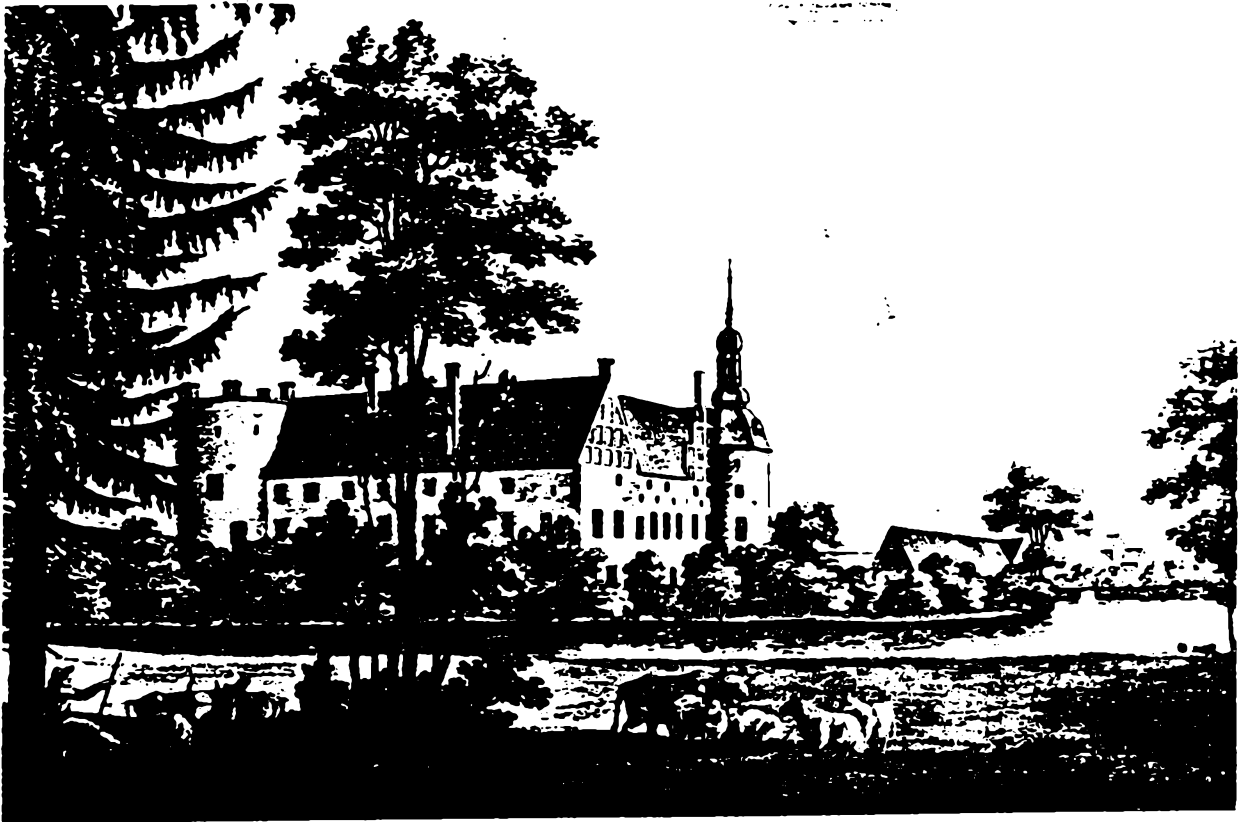
I 1563, før krigsudbruddet, foretog Peders mor, fru Anne Bille for sig og sine børn et mageskifte med kronen, dateret til den 27.februar og bekræftet af hendes bror, Peder Bille til Svanholm.

Gennem sin opvækst har Peder kunnet følge sin fars byggevirk-somhed på Vidskøvle, der forvandlede den gamle herregård til Skånes største borg.

Faderen skrev sig også til Hammer, hvor familien vel så har haft sit ophold i perioder. Hammer, eller Hammarshus, som den også kaldes lå vis a vis det senere Kristianstad med udsigt til byen tværs over den vandrige sump, der i perioder fyldstændig indesluttede byen.

Begge faderens borge lå således i det østlige Skåne, mens Krogholm, eller Krageholm, som den nu kaldes, ligger helt i sydenden af landet.

I 1564 deltog Peders bror, Holger i krigen mod Erik den XIV og blev såret i det ene lår. Om Peders eventuelle krigsdeltagelse findes ingen oplysninger.

Vittskövle tillhörde från 1300-talet släkten Brahe. År 1553 började Jens Brahe uppföra det nuvarande slottet; det fullbordades av Henrik Brahe på 1570-talet. År 1587 kom Vittskövle genom gifte till släkten Barnekow, som innehade det till år 1826, då det köptes av Parisbankiren J. Hagerman. År 1839 tillföll det hovmarskalken R. H. Stjernswärd. På denna tidiga 1800-talsetsning ut U. Thersners "Fordna och närvarande Sverige" framträder slottet med överväldigande kraft i det idylliska herdelandskapet.

Peder har været hen ved tredive år, da han den 12.maj 1572 blev inviteret af kongen til at komme til København og deltage som gæst ved et tredobbelt bryllup, som kongen ville holde for nogle af sine hoffolk på Københavns slot.

Han skulle møde i sine bedste klæder og få lavet en sort paltzrock af fløjls til at ride i. Det var vel en pelsforet fløjlsfrakke. Han skulle medbringe fire heste samt to karle og en dreng. Hestene og karlene skulle være sortklædte og de to karle skulle have hvide og violbrune hoser.

Peder står i denne invitation mellem landsåtterne, dvs dem, der sidder hjemme på landet, så han har på den tid ikke noget embede, men han synes at have gjort et godt indtryk på kongen og fik den 30.januar 1573 forleningsbrev på Fers herred, der er det sydligste af de skånske herreder, der ikke har nogen kystlinie.

Peder skal årligt svare 400 gamle daler og tjene riget med fire gerust heste, dvs fire ryttere, og han skal holde kronens gård, Beridtzholm i god stand.

Allerede året efter, den 23.juli fik Peder et nyt lensbrev på samme herred, men nu skulle han kun svare 200 gamle daler og stille de fire ryttere. Kronens gård er ikke nævnt igen.

Frederik den Anden blev dog klogere. Den 18.juni 1575 udgik der befaling fra Frederiksborg, at lensmændene skulle gøre regnskab for den såkaldte uvisse rente og svare halvdelen af denne til kongen, der nu forbeholder sig halvdelen af alt det uvisse af alle forleninger.

Den første gang vi hører om Peders hustru er den 16.august 1575, da han blandt mange andre inviteres til et firedobbelt bryllup, som kongen vil lade afholde på Frederiksborg for nogle af sine hoffolk. Peder er inviteret til at overvære de fire formælinger ledsaget af sin frue.

Denne anonyme frue var Margrethe Albrechtsdatter Gøye til Krenkerup, hvis far var død 1558. Det er mest sandsynligt, at Peder og Margrethe var blevet gift kort efter forleningen med Fers herred, men vi ved det ikke.

Også Peders mor, fru Anne Eskesdatter Bille var død, men Margrethes mor levede endnu.

Peders svigermor hed Anne Ottesdatter Rosenkrantz og hørte til slægtgrenen fra Boller.

I 1577 blev Fers herred slået sammen med Landskrone, som Axel Gyldenstjerne var forlenet med, og Peder måtte kvitte sig sit len og forsøge at indkassere sine tilgodehavender, så han kunne afregne med kongen.

Den 7.maj skulle der være barnedåb i København, og Peder fik invitation til at møde. Det var den senere Christian den IV, der skulle kristnes, og Peder fik ordre til at møde med så mange heste og svende som muligt.

Der var andre festlige lejligheder, hvor Peder og Margrethe blev indkaldt, men i 1580 var det en særlig vigtig lejlighed. Forliget mellem kong Frederik og hans brødre skulle bevidnes og brødrene skulle tage hertugdømmerne i len af hans hånd. Det skulle foregå i Odense. Højtideligheden har jeg beskrevet i Søren Munds biografi.

Ved en beklagelig fejl var hertug Hans den ældres lensfane blevet slået omvendt på fanestangen, og det var et dårligt varsel.

Samme år blev Peder indkaldt til at deltage i hertug Hans' begravelse. Varslet var gået i opfyldelse, hertugen var død.

Som ejer af fast ejendom i København måtte Peder yde et bidrag til stadens befæstning i 1581.

Søndag den 6.august har Eiler Krafse skændigt ihjelstukket Tyge Brahe Jenssøn, og da det er ved at blive alt for almindeligt, ønsker kongen at straffe drabsmanden.

Det var en af Peders brødre, der på denne måde døde pludseligt, og det var hans onkel, hans mosters mand, der var den skyldige i drabet.

Det er altså nu på tide at nævne Peder Brahes brødre og søstre, som han havde ialt otte af.

Først nævnes Ove, der skrev sig til Tundbyholm og Løberød og var gift med Karen Tagesdatter Thott.

Nummer to var Holger, der skrev sig til Hageløs og Hammer og havde ægtet Pernille Knudsdatter Sparre til Hageløs. Det var ham, der var blevet såret i krigen.

„Hertugerne aff Holstein annammer Hertugdømmet Sleswig oc Foemeren vdi Forlæning aff Kong Frederik den II“. Billedet viser, hvorledes Forleningen fandt Sted i Odense den 3. Maj 1580. Lensfangerne blev baaret frem af Hertugerens Repræsentanter, den, som særlig gjaldt Hertug Hans, var ved en Forseelse slaet galt paa Stangen, saa Vaabenmærket stod paa Hovedet. Deraf spaaede man ham efter Middelalderens Symbolik en snarlig Død.

Nummer tre, Axel var født blind og døde ugift. Så nævnes en Anne, der døde ugift, og som nummer fem Sophie, der skrev sig til Årup i Villands herred.

Efter Peder nævnes som nummer syv Agathe, der døde ugift, og nummer otte var så den ulykkelige Tyge, der skrev sig til Tostrup og Hammer og som var en af dem, der var blevet gift på Frederiksborg slot i 1575 for kongens regning. Hans hustru Helvig Iversdatter Krabbe var døde i 1578, men havde skænket ham fire børn, hvoraf dog kun en levede, datteren Anne, der gik i sit fjerde år, da hendes far kom så ulykkeligt af dage.

Peders yngste bror efter adelsårbogen var Henrik, der i den følgende tid synes at være den førende blandt brødrenes modstand mod at lade drabsmanden vende hjem til Danmark for at komme til forlig.

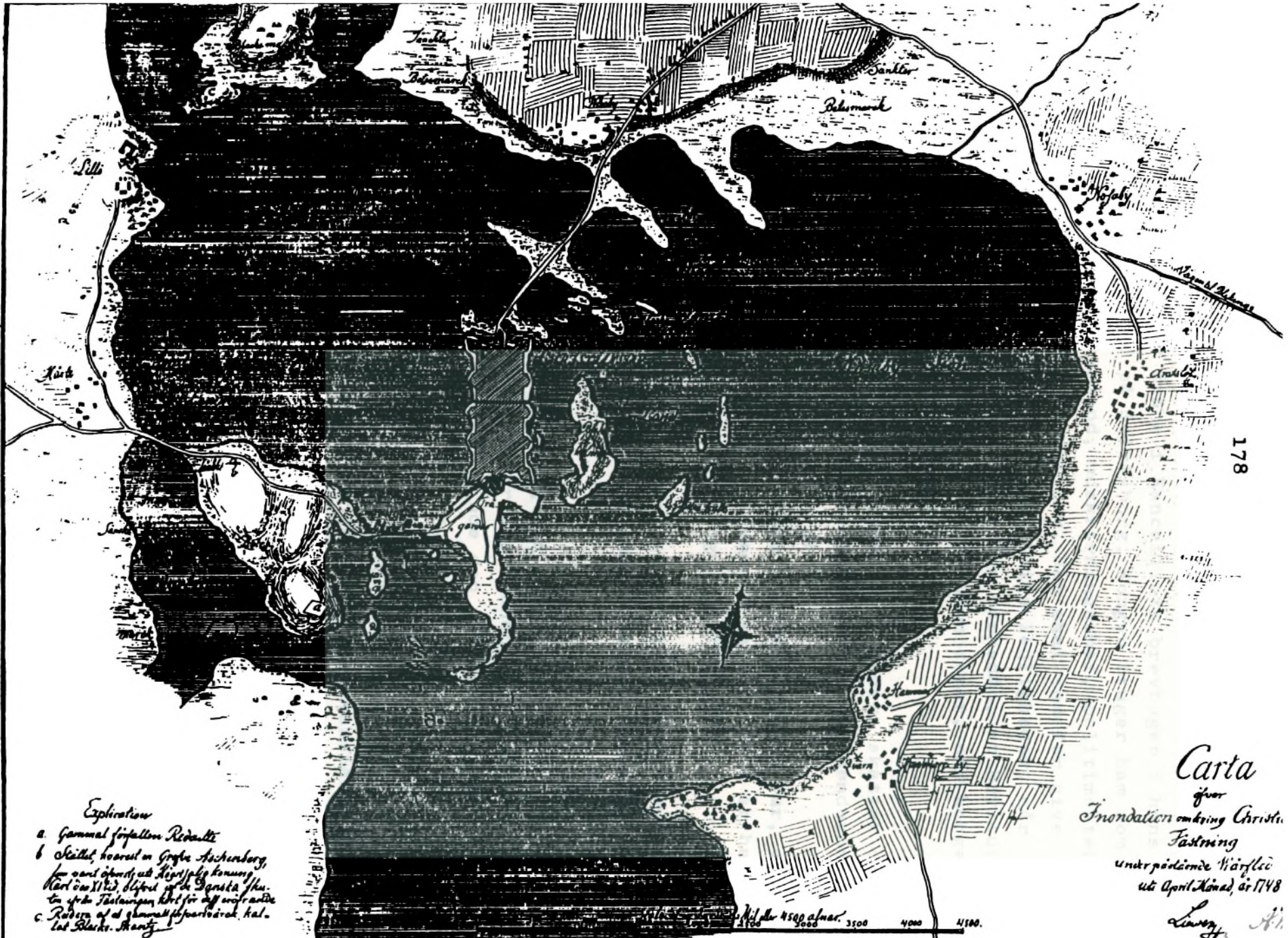
Det var Brahernes moster, Hilleborg Bille, der skrev til kongen om sin fortvivlede stilling med en fredløs mand i Meklenborg og faderløse børn hjemme.

Frederik den Anden forsøgte flere gange at udvirke et lejdebrev for Eiler Krafse til Egholm, men brødrenes betingelser er ganske betegnende. Drabsmanden måtte kun komme tilbage i en kort fastsat periode. Han måtte ikke komme i nærheden af Braherne, og han måtte ikke forulempe nogen anden.

Eiler Krafse, der allerede var en aldrende mand midt i tresserne, må have været en frygtet duellant trods sin alder. Det ser ud til, at Krafse kom til Danmark i en lejdeperiode, men måtte ud af riget igen. Senere intervenserede hertugen og hertuginde af Meklenborg for ham, og også den danske dronning var inde i billedet. Det ser dog ud til, at det aldrig blev til noget forlig mellem parterne, for Eiler Krafse døde i Meklenborg, og hans arvinger fik tilladelse til at føre liget hjem. Men det var tyve år efter drabet.

Imidlertid fik Peder den 14. august 1584 følgebrev på Sølvisborg len i Blekinge og umiddelbart efter får han lensbrevet. Her sad han så til 1597 som lensmand på en af rigets vigtigste fæstninger, og her døde hans hustru den 11. april 1594, efter at hun havde overlevet en meget hård vinter.

Karta, visande högvatten kring Kristianstad 1748.

Exploration
a. gammal förfallen Redovätt
b. Skalle, häradet en Gröf, Åkerborg,
som varit öfvertäckt med Herrgårdskonstru.
Karl den XI:s befordrat och de Gården på hu.
ten af de Fästningskört för ett annat
c. Redovätt af ett gammalt förförordet, kal.
lat Blacker. Markt.

Carta
ijvör
Inondation omkring Christi.
Fästning
under pådånende Kjörlöc
uti April Månad, år 1748

Lindqvist
SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Vi kan nu følge Peder Brahe i Kancelliets brevbøger i hans stilling som lensmand på Sølvisborg. Kongen bruger ham som vurderingsmand, forligsmand, udskrivningschef, politimester og leverandør af flæsk, tømmer osv. Han skal som før give møde med hustru og døtre ved forskellige lejligheder, når hoffet holder fest, enten det nu er en barnedåb, et bryllup, en fyrstemodtagelse, et forlig, eller uden damer, når kongen skal ledsages på rejse til udlandet.

Han skal holde slottet vedlige, indkassere bøder, skatter og afgifter, han skal beskytte kirkerne og se til, at bønderne betaler tiende også til kirker og præster.

Han skal levere så og så mange stude til kongens fædebur, og han skal møde til ridderspil, når kongen kalder. De t er ham, der skal håndhæve udførselsforbud og importforbud.

Når bønderne klager over en ølskat og foretrækker at levere stude i stedet for øl, skal Peder ansøge kongen om en sådan ændring i afgifterne.

Nu og da må han forsvare sine og sin slægts interesser mod overgreb fra andre private eller fra kronen, og da Frederik den Anden dør, må han søge at vinde den nye konges tillid. Men da Christian den Fjerde selv kommer til magten, har han sine egne yndlinge, og Peder bliver lige så stille kørt ud på et sidespor og forfølges temmelig hårdt for restanvær på sin lensafregning. Den 14. april 1599 får Peder kvittansiarum for Søvitsborg len. Han bæev intet skyldig! Endvidere har han gjort rede for sine afdøde brødrer, Tyges og Holgers afgift og regnskab af Villands herred.

Juleaften 1599 får Peder og nogle andre brev om, at dronningen behøver nogle jomfruer af adel til sit jomfrukammer til at gøre hende daglig og tilbørlig tjeneste, om de vil sende nogle til dronningens hofmesterinde.

I sine sidste år besværes Peder af nabostrid og en kongelig sag med et kannikdømme i Lund. Han sidder seksten år enkemand på Krogholm og dør den 28. juni 1610. Af hans og Margrethes 7 børn overlevedes han af de fem.

Ane nr.1439: Margrethe Albrechtsdatter Gøye til Krenkerup.

Margreths mor, Anne Ottesdatter Rosenkrantz blev trolovet allerede da hun var kun en halv snes år gammel med Albrecht Mogensén Gøye. Det skete i hemmelighed, fordi det var strengt forbudt at love så små piger bort. Men hun var en mulig arving til "den norske arv", som hendes brødre senere sloges om.

Faderen Albrecht var ikke nogen vissempind selv. Hans far var rigshofmester og lensmand på Skanderborg, og han blev kaldt kongen af Nørrejylland.

Margreths forældre blev gift i 1538, da Grevens Fejde var ovre, og fredens flittige virke havde læget de værste sår. Faderen var da lensmand på Stege slot, som han dog i 1540 byttede for Dragsholm len.

Der kom ialt fem børn i ægteskabet, som kom til at være i tyve år, så døde Margrethes far.

Ældst var nok den eneste søn, Otte, der var med i krigen 1563 til 1570 og blev hårdt såret i kampen om Elfsborg i 1566. Han døde på Elfsborg den 23.oktober og blev begravet den 23.februar 1567 hjemme i Radsted kirke ved slægtens gamle stamsæde Krenkerup.

Margrethe har nok ved den tid været en snes år gammel, og måske allerede gift og hjemfaren.

Som nummer to nævnes Dorte, der døde ugift, men som arvede part i Tøbernfeld og Clausholm.

Selv nævnes Margrethe som nummer tre, og efter hende omtales en lillesøster, Mette, der skal være død som lille.

Vi har kun fødselsåret på den sidste. Pernille blev født 1550 på Krenkerup, som faderen arvede, da farfar, Mogens Gøye døde i 1544. Det kom dog til at være længe endnu, før alle formaliteter var i orden og alle parter tilfredse.

Nu skal vi se lidt på, hvordan forbindelsen kom igang mellem Margrethe og hendes tilkommende, Peder Brahe. Hun var jo fra Lolland og han fra Skåne, så det ser da lidt mærkeligt ud.

Det var Margrethes mor, fru Anne Rosenkrantz, der i sin tid var blevet opdraget hos sin faster Sophie, der var gift med Axel Brahe til Krogholm, og denne Axel Brahe var færfar til Peder, der blev Margrethes mand. Selv var grandtante Sophie barnløs, så Peders mormor var farfar Axels første hustru. Måske har Sophie endda opdraget både Peder og Margrethe på Krogholm, idet hun først døde i 1558, samme år som Margrethes far.

Margrethe og hendes søskende var allesammen mindreårige, da deres far døde, og moderen har nok hentet dem hjem til sig i sin enkestand.

Forresten var fru Anne Rosenkrantz en meget dygtig og meget stolt adelsdame, som drev sine børns arvegodser med største flid og dygtighed.

Vi ved ikke, hvornår Margrethe blev gift med sin Peder, men et godt gæt vil nok være 1572, da han første gang blev lensmand. Det kan have været en slags bryllupsgave fra den unge konge til Peder og muligvis til hans svigermor, der havde været kongen en dygtig og trofast hofmesterinde i hans ungkarletid, som han netop afsluttede samme år med giftermålet med den unge dronning Sophie af Meklenborg.

Vi har allerede set, hvordan Margrethes mand og hun selv ofte var gæster hos kongen, Frederik den Anden, og det var meget tiere end omtalt. Vi har også fulgt Peders virke som lensmand først i Fers herred og siden på Sølvisborg.

I sjette bind har vi med datteren Mette fulgt børnenes liv og udvikling. Hun efterlod sig ved sin død i 1594 fire sønner og tre døtre.

Margrethe Gøye Peder Brahes døde den 11. april 1594 og blev begravet den 26. maj i Krogholm kirke.

Gøye. Tre hvide ibskaller i blå; en sjælden gang er ibskallerne anbragt på en skråbjælke (se side 29). På hjelmen to ibskaller, hver besat med seks påfuglefjer; undertiden påfuglefjerene alene, eller to vesselhorn. • Uradel, Lolland.

Ane nr.1440: Christoph von Lützow til Dutzow (1536).

Christophs far, Lüder(III) von Lützow til Dutzow omtales i årene 1481-1492. Med sin hustru Magdalene von Oppershausen havde han to sønner, som vi ved om, Lüder(IV) og Christoph. Det er nok ikke meget galt at sige, at Christoph blev født for 500 år siden, og han har været 30-35 år gammel, da han ægtede Beke von der Hude, der vist nok var fra Ostfriesland eller Oldenburg.

Vi befinder os med ham i Mecklenburg, hvis hertug på den tid hed Magnus den Anden. Det var dennes far, Henrik den Fede, der samlede hele Mecklenburg til et hertugdømme, så i historien står sønnen helt i skygge af ham.

Christoph har oplevet Columbus' første rejser til Amerika og Vasco da Gamas opdagelse af søvejen til Indien.

Han har set Wien blive erobret af ungareren Corvinus, og tyrkernes første belejring af samme by i 1529, hvor kejser Karl den Femte måtte lide den tort at måtte nedtage korset på den hellige Stephansdomkirkes spir og opsætte halvmånen i stedet. Kong Hans' nederlag i Ditmarsken har han oplevet på nært hold og var måske endda med på togtet.

Han har oplevet, at svenskerne året efter røjste sig til oprør mod danskerne.

I 1524 fødte fru Beke ham sønnen Lüder(V). Christoph nævnes selv endnu i 1536.

Han skyldte Lybækkerne en masse penge.

Ane nr.1441: Beke von der Hude.

Hendes far hed Arents von der Hude, og hendes mor var af en slægt von der Klenken. Hun fødte mindst et barn i sit ægteskab med Christoph von Lützow, nemlig sønnen Lüder, der blev begravet i Gross Salitz kirke.

Ane nr.1442: Hartwig von Bülow til Wedendorf etc.(1506-1562)

Faderen Mathias var i stor anseelse hos hertugen og medvirkede i alle vigtige landsanliggender. Han var gift med Margaretha von Plessen af huset Jähmeln.

Hartwig havde en lillebror, Joachim, der døde i Italien under kejserens kamp med den franske konge.

Da også Hartwigs eneste fætter, Detleff døde barnløs trods to ægteskaber, arvede Hartwig alt gods i Wedendorf-Pokrent-grenen.

Detleff var søn af Mathias' ældre bror og havde oprindeligt arvet slægtens hovedsæde Wedendorff, men efter hans død tilfaldt det også Hartwig. Forresten deltog de to fætre sammen i fejden mod biskoppen af Ratzeburg, som var indledt af Plessen-slægten. Den langvarige fejde varede fra 1526 til 1545, hvor forlig blev indgået mellem de stridende parter.

Allerede i 1509 nævnes Hartwig på godset Pokrent, så ved den tid kan han være gift med Anna von Perkentin af huset Zecher. Med hende fik han i årenes løb tolv børn, fire sønner og otte døtre.

Hartwig deltog ved flere lejligheder i sit lands anliggender, men det er uvist om han nogensinde blev landråd, som det har været antaget.

Ane nr.1443: Anna von Perkentin af huset Zecher.

Hendes far hed Hartwig von Perkentin og moderen hed Anna von Ahnefeldt. Vi kender kun navnet på hendes bror, Barthold. Navnet staves også med B, som den danske gren har gjort det. Annas tolv børn hed: Hans, Barthold, Adam, Mathias, Levecke, Margarethe, Christina, Eva, Magdalena, Dorothea, Catharina og Barbara.

Ane nr.1444: Veit(Vith/Vyth)Behr, Herr til Spaltow(1524-1539)

Han skrev sig også til Hugoldsdorf, og hans hustru hed Margrethe von Blankenburg.

Faderen, Hans(Johann)III nævnes 1443-64 til Werder og Hugoldsdorf, men han synes at være død tidligt, for man hører intet til ham efter kun tre kildesteder.

Efter faderens død og farbroderen Vickes død sker der en betydelig skifteforretning, der fører til, at Veit, der benævnes Veit(II) bliver stifter af linjen Hugoldsdorf.

Veit(II) Behr til Spaltow og Hugoldsdorf døde i 1539.

Ane nr.1445: Margrethe von Blankenburg af Wolfshagen.

Margarethas far hed Otøo og skrev sig til Wolfshagen in der Mark. Moderen hed Helene von Eichstädt af huset Rothen Clempenow.

Margrethe eller Margaretha var gift med Veit(II) Behr til Hugoldsdorf og Spaltow, som hun skænkede sønnerne Hugold og Hans. Efter Veit Behrs død giftede hun sig igen før 1548 med præsten ved Helliggeistkirken i Stralsund Alexius Grothe, og med ham havde hun datteren, Anna Grothe.

Alexius Grothe nævnes endnu i 1565. Hans dødsår kendes ikke. Hellerikke Margrethes dødsår er overleveret.

Ane nr.1446: Joachim von Levezow til Lunow (1540-1549).

Jeg er bange for, at vi ikke kommer længere med denne slægt, og da jeg allerede har fortalt, hvad jeg ved om Achim, kan jeg ligesågodt stoppe her.

Ane nr.1447: Cathrine Smeker(Schmecker) til Wüstenfelde.

Navnet staves på højtysk Schmecker, og jeg har fundet en Anna Heinrichsdatter von Schmecker af Gross Wüstenfelde, som levede på samme tid som Cathrine. Måske er det en niece, og måske er hun en søster.

Mærkeligt nok er denne Anna Smeker gift med en Hinrich von Levezow til Mistorf og Markow, som ligger tæt ved grænsen til Pommern ligesom Lunow gør.

Ane nr.1448: Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm og Skaføgård.

Da man den 14.maj 1523 fejrede Kristi Himmelfarts mirakel i Hammelev kirke i Sønderjylland, var Margrethe Gans, lensmandens hustru ikke til stede. Otte Holgersens hustru nedkom på denne dag med et drengbarn, der i dåben fik navnet Jørgen.

Der var i forvejen tre drenge på slottet, Holger, Erik og Otte og to piger, Margrethe og Anne. Lille Jørgen var og blev den yngste. Sådan var det ikke planlagt, men skæbnens spil.

Tre af børnene var i huset hos deres faster, Sophie Rosenkrantz, der var gift med Axel Brahe til Krogholm. Det var de to ældste sønner, Holger og Otte og den yngste datter, Anne.

De tre andre var i hvert fald med, da forældrene i 1525 rejste til Lybæk, hvor også mormor, fru Anna Maltzan kom tilstede, da begge forældre blev angrebet af pesten og døde med en uges mellemrum i efteråret.

Fru Anna tog så de tre forældreløse børn med sig hjem til Brandenburg, hvor morfar, herr Jesper Gans, edler Herr til Putlitz, arvelig marskalk i Kurbrandenburg tog imod børnene med åbne arme.

Deres mormor, fru Anna døde straks efter hjemkomsten.

Erik var på den tid seks år gammel, Margrethe var fem, men Jørgen var kun to et halvt, og han havde vel endnu ikke lært at tale dansk, så han blev selvfølgelig morfars kæledægge.

Det er uvist, hvem der tog initiativet, da de to drenge, Erik og Jørgen i 1530 kom hjem til Danmark. Deres morfar var gammel, og han døde faktisk samme år, men om det har været sorg over at miste drengene, ved vi ikke.

I hvert fald kom Erik og Jørgen til Rostock, hvor de blev afhentet af fru Alhed Urne, Jørgen Venstermands hustru, der tog dem med til Nykøbing slot, som deres farbror, Holger havde i forlening.

Søster Margrethe blev tilbage hos moderens familie i Brandenburg, hvor hun senere blev gift og levede resten af sine dage.

Erik og Jørgen kom til deres faster Sophie, Axel Brahes, hvor deres tre søskende allerede længe havde været.

Fru Sophie Rosenkrans, Hr. Axel Brahes,
1493—1558.

(Maleri paa Gauno.)

Da Jørgen blev født, var der ingen, der hed Rosenkrantz, og han var da også bare døbt Jørgen Ottesen, men i 1524 antog hans far det nye slægtsnavn, der henviser til det gamle våbens rosenkrans på hjelmen. Herefter hed også Jørgen og hans søskende Rosenkrantz.

Jørgen var syv år, da han kom i huset hos Axel Brahe og faster Sophie på Krogholm i Skåne, og igen, som den yngste af børnene fik han mest opmærksomhed, og faster Sophie tog sig af ham og var ham i moders sted, som han selv skriver i sine erindringer.

Han lærte at læse og skrive af en præst i Børringe kloster, som Axel Brahe dengang havde som len under Malmøhus. I en alder af ti år sendtes han 1534 til Malmø for at lære latin af lektor Frants Vormorsen, der havde mange adelsbørn i lære. Jørgen blev tinget i kost hos borgmester Jørgen Kock, hvor også en del adelsbørn boede.

Kort efter Jørgens ankomst til Malmø udbrød oprøret i byen mod rigsrådet, og Jørgen Kock holdt nu de adelsbørn, han havde i sit hus, som gisler i nå uger i fangenskab. Det drejede sig foruden Jørgen om fire drenge af slægten Bille, to af ætten Ulfstand og flere andre.

Børnene blev først frigivet, da hr. Tyge Krabbe og hr. Axel Brahe med den øvrige skånske adel havde hyldet grev Christoffer af Oldenborg på Kristiern den Andens vegne.

Fru Sophie var naturligvis dybt rystet over dette overgreb og tog ham straks fra Jørgen Kock og Frants Vormorsen og satte ham i skole i Ystad.

Ved Grevens Fejdes ophør åbnede Københavns Universitet igen, og Jørgen blev nu sendt til København, hvor Oluf Krysostomus skulle være hans præceptor. Han blev tinget i kost hos denne sin gamle lærer fra Malmø og Ystad, men mester Oluf havde alt for meget at se til og passede ikke den kostskole, han havde oprettet for unge adelige og borgerlige studerende. Jørgen klagede til sin faster over den manglende undervisning og til sin ældste bror, Holger, der på den tid var hans værge, og de to tog nu affære.

Jørgen blev nu sat i huset hos Jens Andersen Sinning, der var vendt hjem fra Wittenberg i 1538. Denne unge, begavede universitetslærer tog sig ivrigt af sine nye elever.

I 1539 kaldte Jørgens storebror den nu sekstenårige lillebror hjem til Boller ved sydsiden af Horsens fjord og kort efter gik rejsen til Wittenberg.

Med sig i rejsetasken havde Jørgen anbefalings skrivelser til Bugenhagen og Melanchthon fra kong Christian den Tredie selv, for at de skulle skaffe den unge mand en duelig præceptor.

Den præceptor, de fandt, faldt dog ikke i Jørgens smag. Han var streng af væsen, men ikke konstruktiv i sin undervisning. Kort efter ankomsten til Wittenberg blev Jørgen angrebet af en pestagtig sygdom, som rasede i den usædvanlig hede sommer 1540, så først den 14. september blev han immatrikuleret ved universitetet.

Da Jørgens privatpræceptor, mester Joachim Westphal efter et par år blev kaldet til præst i Hamborg, havde han i den følgende tid ingen og faldt derpå i selskab med dem, der ikke havde megen lyst til at studere.

Man får indtryk af, at den aldrende Jørgen Rosenkrantz under arbejdet med sin selvbiografi er blevet klar over, at han i sin ungdom har vist for lidt initiativ i studierne. Han har imidlertid fået stor respekt for de lærde reformatorer, Luther, Melanchthon og Bugenhagen, og især er han blevet præget af den moralopfattelse, der senere skaffede hans søn, Holger problemer med Christian den Fjerde.

I 1544, da han var 21 år gammel, vendte Jørgen tilbage til Boller, hvor han i en periode holdt hus sammen med sin bror, Otte.

Da brødrene derpå havde foretaget et såkaldt tokkeskifte indbyrdes, holdt Jørgen i nogen tid hus alene på Næsbyholm på Sjælland.

Efter fire års ophold i Danmark drog Jørgen atter til udlandet med det store brudetog til Sachsen, hvor også Otte var med.

24

... som han student i Tyskland. ...
 ... de liv som landadelsmand ...
 ... sig i ret længe, og alle ...
 ... tid tjeneste hos Christian ...
 ... lger og Poul havde sat høje ...
 ... ter etc.

I de følgende fire år tjente han kurfyrst Moritz af Sachsen med fire heste, og deltog i de kampe hvor denne mand nu havde hovedrollen.

Således lå han i et halvt år foran Magdeburg sammen med kurfyrsten og deltog i mange forskellige kampe.

Jørgen var en af de seks udvalgte adelsmænd, der dag og nat skulle følge kurfyrsten, hvor han end færdedes. Han stod i høj gunst hos Moritz af Sachsen, og det var ugerne, han fulgte sine brøders ønske om at få ham hjem til endeligt skifte, da Holger og Otte havde giftet sig.

Men i 1551 måtte han vende hjem, 28 år gammel, efter et indholdsrigt ungdomsliv.

Det kan godt undre en, at Jørgen, der var så protestantisk og ærlig af sindelag, kunne slutte sig til Moritz af Sachsen, der vandt sin kurfyrsteværdighed ved at svigte protestanterne og følge kejser Karl den Femte. Det var så meget mærkeligere, som hans bror Erik jo fulgte Moritz' fætter, den tidligere kurfyrste Johan Friedrich af Sachsen indtil slaget ved Mühlberg, hvor kurfyrsten blev taget til fange af kejseren og mistede sin kurfyrsteværdighed, den Moritz købte ved sit forræderi. Dengang fik Erik en ærlig afsked den 7. juli 1547.

Efter at Jørgen havde taget sin afsked og var vendt hjem til Danmark, skiftede Moritz side igen og tog protestanternes parti i de følgende kampe.

Som yngste søn fik Jørgen ved skiftet ikke udlagt nogen hovedgård, men måtte nøjes med strøgods, dels i omegnen af det senere Rosenholm og dels omkring Skanderborg.

Af to bondegårde i Skaby i Hvilsager sogn dannede han i 1551 gården Skaføgård med skove og søer, som han skrev sig til i de følgende år. Det stillesiddende liv som landadelsmand var dog ikke noget, han kunne finde sig i ret længe, og allerede i 1552 tog han efter venners råd tjeneste hos Christian den Tredie, hvor hans brødre, Holger og Erik havde haft høje poster som hofmarskalk, staldmester etc.

Jørgen tjente nu i kongens gård i henved fire år, og deltog bl.a. i toget til Wismar, hvor hertug Hans Albrecht af Meklenborg blev gift med frk Anne Sophie af Preussen.

I 1555 forlenede Christian den Tredie ham med Koldinghus len på regnskab, som han havde til kongens død. Fra 1557 tillige Høneborg, som blev lagt til Koldinghus.

I 1559 havde kongen ønsket at holde hans bryllup med Dorthe Lange, men kongens død og begravelse kom til at ændre alle planer, og brylluppet kom til at stå den 5. februar 1559 på Høneborg slot.

Efter kongeskiftet blev Jørgen enkedronning Dorotheas lensmand på Dronningborg, som han havde til 1563. Det var imidlertid allerede i 1559, Frederik den Anden udfærdigede det mageskiftebrev, der gav Jørgen Holmgård i Præsteeng i Hornslet sogn, Svinsholt gård i Krogsbæk sogn, samt Skovlskær og Holm mølle i Hornslet sogn, mod at kongen fik Pudseborg, det senere Gersdorflund i Hadsherred med noget mere gods. Det var dette mageskifte, der lagde grunden til Rosenholm, og fra nu af var Jørgen travlt optaget af det gamle Holmgård i Hornslet.

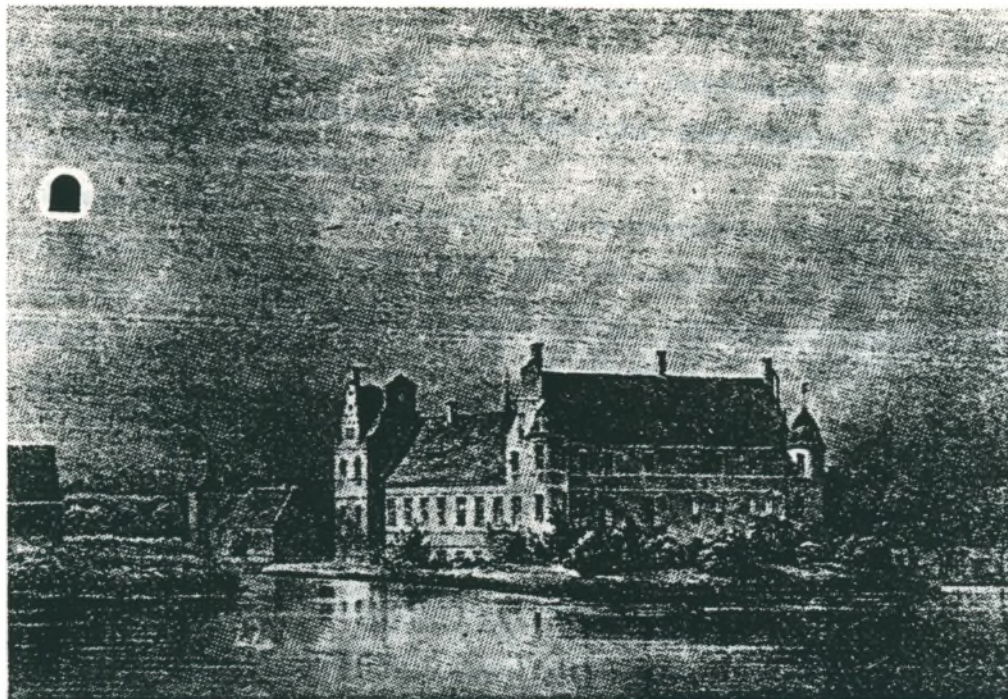
I 1563 blev han kongelig lensmand på Kalø slot, som han beholdt indtil sin død i 1596. Han blev samtidig optaget i rigsrådet, hvor i forvejen hans to ældre brødre, Holger og Erik havde fået sæde. Storebror Otte var død allerede i 1557.

Allerede i 1564 skrev Jørgen sig til Holm, men da slottet i 1569 stod færdigt med sine fire røde fløje, skrev han sig til Rosenholm. Det var blevet ham spået, at hvis han byggede netop på den plads, ville hans slægt aldrig uddø.

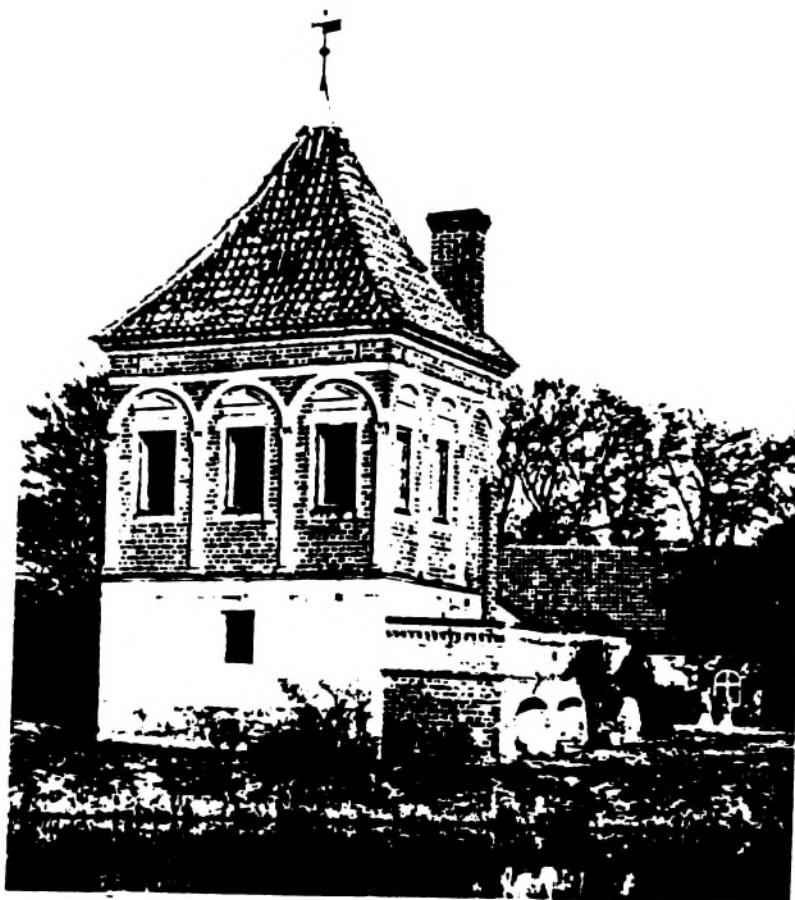
I disse år, hvor byggeriet på Rosenholm stod på, var det meget lidt, man kunne finde om Skaføgård, og når dette sted blev omtalt, var det altid med skiftende stavemåder. Skaby, Skovby, Skafø, Skaffø med eller uden endelsen - gård.

Men midt i 1570erne begyndte der at ske noget på denne front.

Hidtil havde Jørgen kun haft en søn, Otte født o. 1560, men i 1574 nedkom fru Dorthe med endnu en søn, der kom til at hedde Holger, og nu viser det sig, hvor skuffet Jørgen har været, at der ingen hovedgård var til ham, for nu samler han flittigt sammen til en ny hovedgård til sin yngste søn.

Rosenholm var et af de slotte, den engelske rejsende besøgte. Beretningen bringer dette samtidige billede af slottet, tegnet af F. Richardt.

Lysthus
på Rosenholm

I kilderne kan man nu se, at han foretager en række mageskifter for at samle gods omkring Skaføgård, og så begynder han også at bygge.

I årene 1579-1582 opfører han kornladen, koladen og den tre-fløjede hovedbygning, som for en stor del står endnu, men i 1582 havde Jørgen den store sorg, at han mistede sin ældste håbefulde søn, Otte kun 22 år gammel, og byggeriet gik helt i stå.

Skaføgård blev nu bestemt til enkesæde for fru Dorte Gundesdatter Lange, og nu træde Rosenholm atter i forgrunden ved mageskifterne.

Ved Frederik den Andens død ophører Jørgen Rosenkrantz' mageskifter, da det især var kongens stræben efter at samle gods omkring de kongelige slotte, der havde givet anledning til disse magelæg.

Nu blev Jørgen også en af regeringsråderne i formynderregeringen i Christian den Fjerdes mindreårighed.

En del af det gods, Jørgen bortgav for det, han fik, var af hans hustrus arv, og han måtte føre proces mod børnene af en mester Gunde Lange, der havde levet med en ufri kvinde, som han havde udgivet for sin hustru, men som det lykkedes Jørgen at bevise var en tjenestepige, så børnene ikke kunne arve. Sådan kunne Jørgen altså også være.

Vi er gået let henover den nordiske syvårskrig, som betød så meget for Erik i Bergen, men her havde Jørgen en diplomatisk og indenrigspolitisk rolle, som ikke bragte ham sådan i forgrunden, som Erik kom det.

Med oprettelsen af sine to hovedgårde fulgte også forpligtelser overfor sognekirkerne i Mørke og Hornslet, og her blev Hornslet sognekirke udvalgt til at være begravelseskirke for Jørgens forfædre og efterkommere, og fra 1562 begyndte han at samle sine og sin hustrus aner hjem fra deres hvilesteder i andre kirker, Bregned, Fjellerup, Mariager, Lybæk og Uth m.fl. Det blev en hådt enestående udsmykning, Hornslet sognekirke fik i Jørgen Rosenkrantz' tid.

Hidtil har vi mest beskæftiget os med Jørgens private foretagener, så nu må det være på tide, at se på hans offentlige bestillinger.

Lad os begynde med at opremse de mænd, han kom til at sidde i rigsråd med.

Det var Eiler Hardenberg, Johan Friis, Otte Krumpen, MOGENS GYLDENSTIERNE, PEDER SKRAM, Børge Trolle, Oluf Munk, Erik Krabbe, Antonius Bryske, JØRGEN LYKKE, Eiler Rønnow, VERNER PARSBERG, Niels Lange, Holger Rosenkrantz, Lave Brahe, Peder Bille, Herluf Trolle, ERIK ROSENKRANTZ, Frans Brockenhus, Sten Rosensparre, OTTE BRAHE, og JØRGEN ROSENKRANTZ. Alle de med store bogstaver er vore aner, syv af toogtyve. I treog-tredive år kom Jørgen til at sidde i rådet, og han startede med det samme med at forhandle i Århus med borgere og gejstlighed om at forstrække kongen med hjælp til krigen.

Samtidig skulle Jørgen holde mønstring i Kalø, Dronningborg, Århus og Åkær len.

Sammen med Otte Krumpen, Jørgen Lykke og Otte Brahe fik han fuldmagt til at tage vare på Jylland og samle krigsstyrken i Kolding.

Han skulle sørge for, at der sendtes fetalje til kongen fra Århus til Elfsborg.

I København havde han deltaget i de underhandlinger med de lybske udsendinge, der havde resulteret i forbundet mellem Danmark og Lybæk imod Sverige, men da kejseren havde berammet et fredsmøde i Rostok for at hindre krigens udbrud, fik Jørgen ordre til at rejse derned sammen med Otte Krumpen, Henrik Rantzau og Joachim Hincke.

De ventede flere uger i Rostok, men da svenskerne udeblev, og krigen begyndte, vendte de sidst på året atter hjem.

Endnu en gang i 1564 inviterede kejseren til fredsforhandlinger i Rostok. I april fik Jørgen og de andre gesandter ordre til at holde sig rede. Samtidig fik Jørgen brev om at have tilsyn med fyrlampen på Anholt og påse, at skoven der ikke blev forhugget.

De synes at være blevet opholdt i Gedser af modvind, så den lokale lensmand fik ordre til at sørge for deres underhold.

Anders Rosenthal

Anders Rosenthal

Da Rostokkerne - vel på grund af krigen - havde jobbet alle prisep op på fødevarer, medførte det danske gesandtskab derfor ðxne, lam, wildbrad og anden fetalje, som lensmanden på Gedsergård også havde måttet skaffe til veje.

Det gik så med dette møde, som med det sidste. I ti uger sad de og ventede på de svenske, så blev de kaldt tilbage og ankom til København den 30. juli.

Snart efter blev Jørgen sammen med Kasper Paslich affærdiget på en diplomatisk sendelse til kurfyrsterne af Brandenburg og Sachsen og til kejseren. Han afrejste fra Kalø den 28. august og ankom til Seheberg hos Henrik Rantzau den 8. september, der fra drog han sammen med tilkomne lybske sendebud den 13. september og ankom til Berlin den 19. september.

Kurfyrsten var imidlertid på jagttur og først den 24. september fik sendebudene audiens på et jagtslot, hvor de blev modtaget klokken fire om morgenen, endnu før det blev lyst, og bagefter drog den jagtglade fyrste igen på jagt.

Et par dage efter kunne Jørgen og hans følgesvende begive sig fra Berlin til kurfyrst August af Sachsen, kongens svoger, og den 7. oktober fortsatte rejsen fra Leipzig gennem Bøhmen til Wien, hvor de ankom den 24. oktober 1564.

De fik en personlig audiens hos kejseren, der svarede dem, som Jørgen siger: "- meget herlig og vel", og den 12. november forlod de Wien, så de har næppe været hjemme før ved juletid, og her fik han ordre til sammen med Otte Brahe at have tilsyn med alting i Jylland, "om noget hastigt påkom".

I begyndelsen af januar 1565 fik Jørgen fritagelse for personlig deltagelse i det forestående togt til Sverige, og i de følgende år opholdt han sig også jævnligst i Jylland, optaget af mange forskellige hverv angående krigsførelsen og skattepålægene, meget hyppigt dog afbrudt af rigsrådsmøder i København eller andetsteds.

I juli 1566 blev han sammen med Johan Friis sendt til hertugdømmerne i anledning af kongens stridigheder med sine farbrødre. Han deltog i december samme år i adelsmødet i Viborg om adelsskatten.

Kort
over
WIEN
og dens Omegn
i Aaret
1683.

1 Burg Barley.	11 Wassermarkt B.
2 Löbel B.	12 Kärntner B.
3 Milker B.	13 Burg Thor.
4 Elend B.	14 Schatten Th.
5 Neue B.	15 Neue Th.
6 Wasser R.	16 Rothe Thurm Th.
7 Bischer B.	17 Stuben Th.
8 Hellerstauden B.	18 Kärntner Th.
9 Braun B.	19 St. Stephan K.

Tyske Mile.

I sommeren 1567 deltog Jørgen i det resultatløse fredsmøde i Stralsund, og samme år i et stort frugtesløst møde i Odense om de slesvigske hertugers lenspligt, og sidst i august samme år fik han det ubehagelige hverv sammen med Jørgen Lykke at omstøde en af enkedronning Dorotheas dispositioner, der var gået kongen for nær.

I december holdt Jørgen i kongens fraværelse retterting i Viborg, så helår havde han været stærkt optaget af rigens ærinder.

Året 1568 medgik til krigsforberedelser og store rigsrådsmøder. Og underhandlinger med svenskerne i Roskilde førte til freden den 18. november. Jørgen var ikke blandt fredsunderhandlerne, men han var i Roskilde sammen med sin hustru fru Dorthe.

I 1569 deltog Jørgen igen i et stort møde i Odense angående den slesvigske lensstrid og problemer om den gejstlige jurisdiktion i de slesvigske enklaver.

Da man ikke kunne komme til noget resultat, blev nyt møde efter fremmede fyrsters mægling udsat til om ti år.

Der fandtes en mængde dokumenter på Rosenholm om disse indviklede sager, som gik meget langt tilbage i tiden.

Jørgen var med i den delegation, som skulle møde svenske udsendinge ved rigsgrænsen for iværksættelse af Roskildefreden af 1568, men da man ikke kunne komme til enighed, brød krigen ud på ny.

Jørgen og de øvrige udsendinge vendte tilbage fra disse resultatløse forhandlinger den 28. august.

Resten af året og begyndelsen af 1570 optoges af krigsforberedelser og rigsrådsmødet i januar, hvor kongen truede med at nedlægge sit embede.

Derpå kom forberedelserne til Stetiner mødet, der skulle begynde den 1. juli, og som først sluttede i december med den endelige fredsslutning. Her var Jørgen med til det sidste.

Landene i Norden gik nu ind i en fredsperiode på mere end 40 år, men det vidste man endnu ikke noget om.

Freden i Stetin var dog ikke afslutningen på Jørgens diplomatiske aktivitet. I 1572 var han med Peder Bille og Jens Kaas i Brønsebro i anledning af flere bestemmelser i denne fredstraktat, og i september 1573 var han i Stokholm i et lignende anliggende.

I vinteren 1575-76 deltog han i Kolding i nye underhandlinger om gejstlige forhold i Sønderjylland.

I 1577 blev han sammen med Henrik Rantzau og Jakob Ulfeld sendt til Emden for at underhandle med engelske sendebud om sejladsen i de nordlige have, som kongen betragtede som sine, da de lå mellem Island og Norge.

De ventede i syv uger i Emden på englænderne, men først i august kom drøftelserne i gang uden for Hamborg, da pesten rasede indenfor i byen.

Det kom ikke til noget resultat i denne omgang.

Striden mellem kongen og hertug Hans den ældre gjorde, at Jørgen, Niels Kaas, Jakob Ulfeld og Kasper Paslich måtte give møde i begyndelsen af 1578, og ved kurfyrsten af Sachsens mægling kom det til forlig i de stridspunkter, der gjalt kongen og hertug Hans alene.

Spørgsmålet om Slesvigs lenspligt stod dog stadig uløst.

På kongens vegne første forhandlingerne da på det store møde i Odense fra marts 1579 til juni af kansleren Niels Kaas, rigsmarsken Peder Gyldenstjerne og rigsråderne Jørgen Rosenkrantz, Jakob Ulfeld og Kasper Paslich. De var dog ikke alle tilstede hele tiden. Således var Jørgen med frue inviteret til bryllup af kongen den 1. marst på Koldinghus.

Efter tyske fyrsters mægling blev det så aftalt, at hertugerne næstkommende fastelavn - altså 1580 - skulle tage lensed af kongen på det store torv i Odense.

Der stod dog endnu meget tilbage at ordne og aftale angående ceremonierne, og i den anledning blev Jørgen sendt til landdagen i Slesvig for nærmere at forhandle med hertug Adolf.

Hvordan den store højtidelighed forløb har vi allerede tidligere omtalt, og selvfølgelig var Jørgen tilstede.

Men hermed var problemerne ikke forbi. Alle tilstedeværende havde bemærket, at hertug Hans' våbenbanner var sømmet forkert på fanestangen, så det vendte på hovedet, og så vidste alle, at han måtte dø inden et år.

Hertug Hans vidste det også, og så døde han, og så var freden igen forbi, for hertug Adolph krævede sin afdøde brors fulde arv, og det kunne kong Frederik naturligvis ikke gå ind på, og da striden antog en stadig mere bitter karakter, lod kongen den 15. juli udgå ordre til den jyske og fynske adel om at holde sig rede med heste og folk til at møde i Kolding, "da der er tvist mellem kongen og hans naboer". Først den 17. august fik de afbud, da striden var blevet bi-lagt ved fyrstelig mægling.

Og nu gik Jørgen så ind i en periode, hvor han skulle beskæftige sig med fredens gerning i den danske indenrigspolitik, og det blev især Nørrejylland's forhold, han i det daglige kom til at beskæftige sig med.

Først og fremmest skulle han have med skatterne at gøre, men også i fredstid var der militærmønstringer at tage sig af, og han var ikke alene om at mageskifte ejendom med kronen, og i sin egenskab af lensmand og rigsråd fik han mange hverv med at vurdere jord og ejendom og sammenligne gårde med vidt forskellig bonitet og vidt forskellige herligheder.

Han havde så også sit lens på Kalø med dets produktion og dets regnskab og administration, men det var fru Dorthe, der stod for den daglige husholdning på slottet, der omfattede henved fyrretyve mennesker i borgeleje og kost. Men hendes virksomhed vender vi tilbage til.

Desuden var der jævnlige rigsrådsmøder i København og andre steder, og en gang om året skulle han deltage i det kongelige retterting i Viborg, enten kongen selv var til stede eller ej.

Allerede ved det store Odensemøde var den unge junker Christian blevet valgt til sin fars efterfølger, og i 1584 blev han hyldet på Viborg landsting, så også her skulle Jørgen jo være til stede som vidne.

Nogle af de sager, Jørgen i disse år havde med at gøre, var af personlig karakter, og enkelte tangerede det private.

Hans samarbejde med og støtte til sit næstsøskendebarn Birgitte Gøye i hendes kamp for at oprette Herlufsholm skole mod stærke kræfter i familien, var afgjort en hjertesag for ham selv personligt.

Hendes bestræbelser for at få Anne Hardenberg gift med Oluf Movridsen, der blev den første forstander for Herlufsholm, fik også Jørgens helhjertede støtte.

I sagen mod Niels Hemmingsens nadverlære viste Jørgen sig streng til trods for, eller måske på grund af, at han i sine unge dage havde kæmpet med kejseren mod det Schmalkaldiske forbund af protestantiske fyrster. Måske var det hans erfaringer fra den tid, der gjorde ham bange for, at religiøse afvigelser skulle føre til borgerkrig i Danmark, for han var meget streng mod sin tidligere studenterkammerat og tålte ikke nogen spidsfindigheder i Niels Hemmingsens forsvarstale.

Jørgen var kendt som en stor elsker og samler af danske antikviteter, og det var ham en stor glæde, at det blev Anders Sørensen Vedel, der fik opgaven at skrive en fortsættelse af Saxo, der nylig var blevet udgivet i Paris.

Han havde allerede som lensmand på Koldinghus kendt faderen, rådmænd Søren Sørensen, og han meddelte både Vedel og Huitfeldt historiske oplysninger og aktstykker om ældre tider, så det var med nogen bitterhed, at han måtte fratage Vedel dette arbejde og give det til Niels Krag.

Også Thyge Brahe havde en ven og velynder i Jørgen, der selv ledsagede den unge Christian den Fjerde til Uranienborg, så det var ikke hans skyld, at det senere kom til et brud mellem astronomen og den unge konge. Vi har jo allerede set, at også Holger Jørgens søn senere var Thyges ven, selv om hans frygt for Christian den Fjerde til sidst lod ham svigte sin og faderens ven.

Nu er vi vist løbet lidt for langt i farten, så vi er kommet et stykke ind i Christian den Fjerdens tidsalder, så stop en halv.

Birgitte Gøye.

Til Jørgens bestillinger hørte også at deltage i kongens familiefester. Han havde været med blandt Christian den Fjertes faddere i 1577, i 1586 repræsenterede han sammen med to andre rigsråder kongen ved dennes svigermors begravelse i Güstrow i Meklenborg.

I 1587 var han dronning Sophies hofmester under hendes besøg i hjemmet i Meklenborg.

Han var ikke med ved hertug Hans den Yngres bryllup på Sønderborg, hvor kongen blev syg, men han var inviteret med hustru og flere slægtninge til Goske Buddes bryllup på Haderslevhus, som kongen holdt den 25.februar. Kongen kom nok til dette bryllup men kunne ikke deltage i lystigheden, og han skyndte sig tilbage til Sjælland, hvorhen Jørgen ikke fulgte ham, da han jo var lensmand på Kalø.

Jørgen var altså ikke tilstede, da kongen døde på Antvorskov den 4.april, men han blev straks tilkaldt sammen med de øvrige råder, hvor man blev enige om at danne en formynderstyrelse bestående af kansler Niels Kås, rigsadmiral Peder Munk, ældste rigsrådsmedlem Jørgen Rosenkrantz og rentemester Christoffer Walkendorf.

Denne formynderregering skulle styre landet i det daglige på rigsrådets vegne, mens alle beslutninger af varighed skulle tages af det samlede rigsråd.

De fire mænd skulle forblive sammen med den unge umyndige konge, hvor han end drog hen i rigerne, og kun i nødsfald og særlige tilfælde kunne den ene eller den anden tage hjem for at varetage private anliggender.

Vi kender alle problemerne med enkedronning Sophie, der ville blande sig i mange forhold og måtte sættes ud af spillet ved et kup til sidst.

Jørgen sad i dette øverste råd til sin død, mens de tre øvrige medlemmer efter tur faldt fra.

Christoffer Walkendorf udtrådte midt i 1590, Peder Munk i juli 1593, og Niels Kås døde i 1594 den 29.juni, så til sidst var Jørgen den vigtigste person i regeringen. De tre afgåede blev erstattet af Sten Brahe, Manderup Parsberg og Jakob Seefeld. Jørgens familieliv skal vi følge i Dorthe Langes saga.

Ane nr.1449: Dorthes Gundesdatter Lange f.1541, død 9.3.1613

Dorthes blev født på Tryggevælde, hvor hendes far, Gunde Lange af slægten Munk var lensmand siden 1536.

Hendes mor, Karen Hansdatter Breide havde tjent hos dronning Dorothea siden 1533 og havde fra 1539 godset Svenstrup i len uden afgift af nogen art.

Forældrene synes at være gift ca.1540, hvor fru Karen endnu tjente hos dronningen.

Dorthes er uden tvivl opkaldt efter Dronning Dorothea.

Dorthes far havde fra sin faster arvet part i det Holmegård, som lå der, før Claus Daa byggede det, vi kender, men han så hen til det Kærgård, hans ældste bror Hans havde arvet, men som Gunde anså for at være slægtens hovedsæde, men han fik aldrig part i Kærgård, men det gjorde hans søn, Hans.

Hans blev født på Svenstrup den 27.maj 1542, og det fortæller os, at familien nu slog sig ned her, og her er formentlig også det næste par ~~st~~kker født, Christen og Gunde, der begge døde unge og ugifte.

Dorthes far købte 1544 Breininge af kronen, og her blev måske så de to sidste født, Frederik og Anne.

Det var ikke bare Dorthes mor, der havde tjent hos dronning Dorothea, det havde også mostrene Abel og Margrethe, og Dorthes var selv ikke mere end syv år gammel, da hun blev indforskrevet til dronningens jomfrukammer, hvor hun i sit tolvte år blev dronningens egen kammerjomfru.

Det var vel omtrent ved den tid, der kom en ny ung hofsinde i kongens gård, som hed Jørgen Rosenkrantz.

Jørgen var en mand, der havde været ude at se verden, og som havde været i krig. Han var tredive år, og Dorthes var kun en ret lille pige på tolv, da de mødtes, og da var hendes mor allerede død i 1550 på sin fædrenegård Keldet i Haderslevs omegn.

Jørgen tjente som Christian den Tredies lensmand på Koldinghus til kongens død, og lidt til.

DRONNING DOROTHEA.
Efter Pinakotheca Dano-Norvegica. (Kgl. Bibl.)

Christiam den Tredies død kom meget ubelejligt for Dorthé og Jørgen. Dronning Dorothea havde netop arrangeret deres bryllup som skulle finde sted den 5. februar 1559 på Koldinghus, men nu kunne man ikke fejre bryllup i sørgehuset.

Dronningen var imidlertid en svoren fjende af ægteskabsdjævelen, der altid pønser på at forpurre eller udskyde ægteskaber, så hun flyttede i stedet højtideligheden til Høneborg i Haderslev, hvor hendes svoger, Hans den Ældre residerede, og det passede hende fint, som vi skal se.

Enkedronning Dorothea, som vi nok nu bør kalde hende, havde sit livgeding liggende i Østjylland fra Randers og ned til Als, hvor hun havde Nordborg og Sønderborg.

Imidlertid tog hun nu selv sæde på Koldinghus, som hun havde store planer med, og Jørgen fik hun anbragt på Dronningborg ved Randers, hvad der nok passede ham fint af hen-syn til de byggerier, han selv havde i gang. Han blev altså dronningens lensmand der.

En rigtig Kirsten Giftekniv var hun den gamle enkedronning, og især sørgede hun jo for sine jomfurer, som hun gerne så i et godt ægteskab efter god Luthersk skik.

Det var dengang det blev moderne at køre i vogn, og Danmark var også dengang med på noderne, og det var måske den gamle dronning Dorothea, der var skyld i det, for den sædvanlige bryllupsgave, hun gav til sine hofjomfruer, var en såkaldt hængende karm, et stort klodset foretagende, der slingrede hen ad de elendige veje som en fuld elefant.

Og det kan ikke fejle, at også Dorthé har fået sådan et monster med spærlagner, dækker, klæder, hynder og dyner, og hvad ved jeg, med seletøj og formentlig, da det var hendes personlige kammerjomfru, fire heste til at trække hele foretagenet.

Og her kan vi så se Dorthé og Jørgen på vej fra Haderslev til Randers. Vi ved desværre ikke, hvordan vinteren var det år, men nogle dages frost har der vel været, så den vældige vogn ikke er kørt fast i mudder på vejen.

Jørgen har selvfølgelig redet ved siden af, mens Dorthé har måttet tåle den forfærdelige skumplen og rysten i vognen, så hun kunne ankomme standsmæssigt til Dronningborg.

Navnet hængende karm var nærmest en betegnelse af konstruktionen. I daglig tale hed den fruervogn efter brugen. Turen mod nord gik ad kongevejen over Jelling, og da Dorthe efter vel en halv snes dages skumplen ankom til slottet i sin vogn med slingrende hjørnestolper, knirkende og knagende og med blafrende taghimmel og spærlagener har hun været aldeles udmattet, blå og gul over hele kroppen, øm og forslået af den hårde medfart, og vognens himmel og forhæng, tæpper og puder har trængt til en grundig behandling med en tæppebanker, for hun havde ikke fået nogen støvsuger af sin mand.

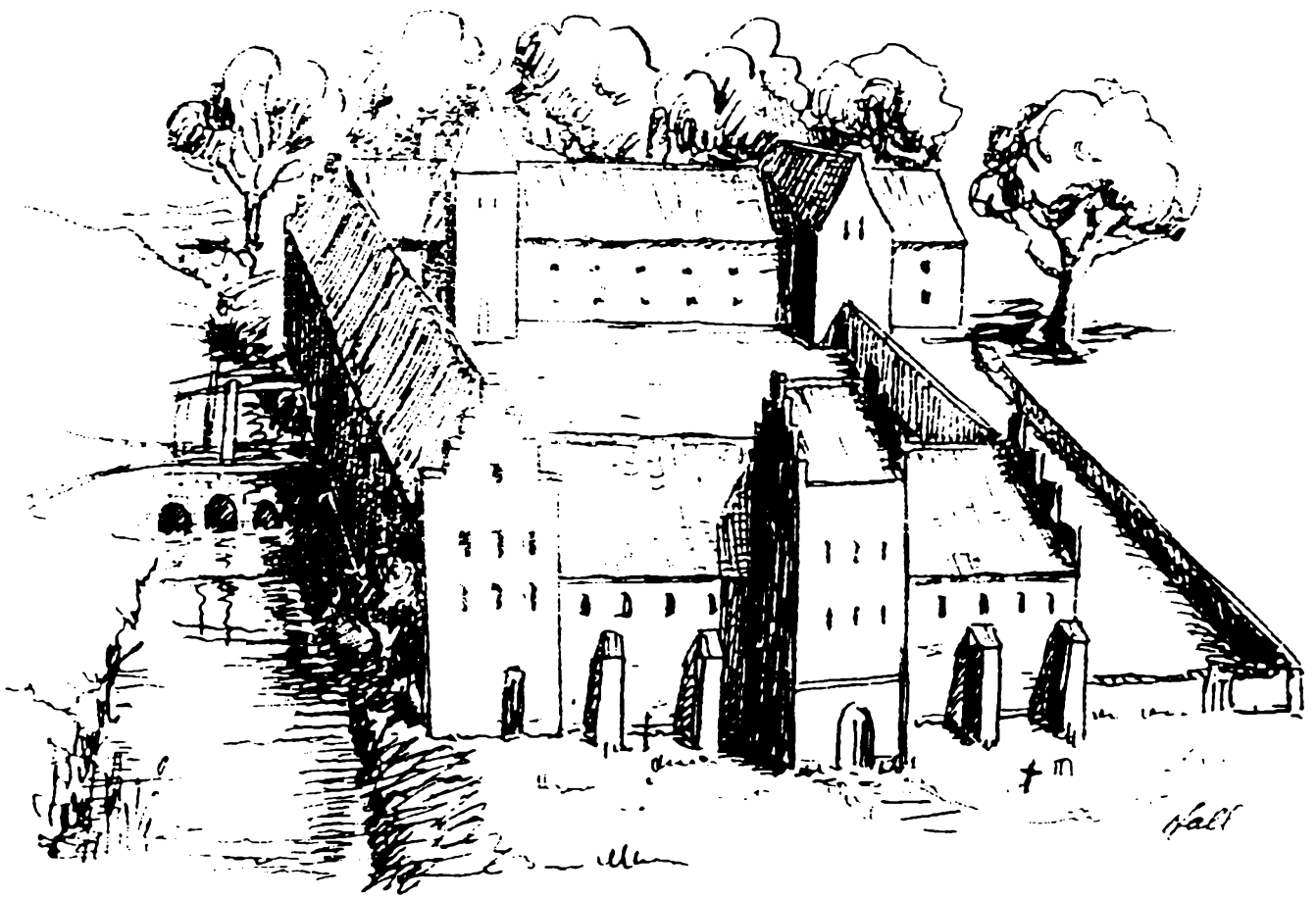
Dorthe var kun atten år, da hun rejste den tur, så jeg antager, at hun ligesom Jørgen har foretrukket at ride, men måske gik det bare ikke an.

Dronning Dorothea var en fremragende opdrager. Hendes døtre, der blev gift med udenlandske fyrster, berømmes endnu mere end 400 år efter, så der er ingen tvivl om, at Dorthe har fået en førsteklases uddannelse ved hoffet i Koldinghus. Hun har lært dyd og gode sæder, fornem anstand og kendskab til kunstfærdige håndarbejder, men hun har også lært sprog, idet dronningen ikke kunne andet end tysk; og praktisk regnskab, som vi kan se hende demonstrere ved en senere lejlighed.

Det var således en dygtig hustru, Jørgen førte hjem, da han overtog Dronningborg len i 1559. Det unge par ankom til deres nye hjem midt i maj ved pinsetid. Det måtte jo tage nogen tid, før Jørgen kunne afslutte sit arbejde og regnskab for Koldinghus len.

Dronningborg slot var det gamle Gråbrødrekloster i Randers, der lå inde i byen tæt ved Gudenåen, og her har de snart fundet sig til rette, for i 1560 nedkom Dorthe med sin første-fødte, en søn, der kom til at hedde Otte efter sin farfar.

Da krigen brød ud i 1563, blev Jørgen indkaldt af kong Frederik den Anden til at være lensmand på Kalø. Det var kun nødvendigt dronningen gav slip på ham, men hun trøstede sig med, at kongen i ham fik en god mand.

Der gik nogle år, før Dorthe fødte sit næste barn. Man fristes til at tro, at hun har haft flere aborter imellem, men et godt stykke hen i tresserne fik Dorthe en datter, der i dåben fik navnet Margrethe, efter sin farmor.

Denne datter er muligvis født på Kalø slot.

Dengang Jørgen skulle tiltræde Kalø len, var han allerede af kongen sendt bort i en eller anden mission, så det blev Dorthe, der måtte optage inventarielister og kvittere for alt, hvad der forefandtes på slottet og på ladegården af løst og fast, af folk og fæ, af madvarer og borgens bestykningsvåben, krudt og kugler, og det er slet ikke så lidt, man kan læse af denne inventarieliste.

Der har været en besætning på borgen af et par og tredive militære, som Dorthe har haft i kost udover sin egen familie og familiens tjenestefolk. Der har desuden været en håndfuld ansat på ladegården, men de har formentlig holdt sig selv med kost. Dorthe var den gang bare 22 år gammel, men sammenligner man denne liste med den afleveringsliste, hun optog efter 33 år, da Jørgen var død og lenet skulle afleveres, så kan man næsten følge hende tilværelse på Kalø slot gennem årene.

Hun har ikke behøvet at mangle noget. Selv om indflytningen skete i juhi måned, før høsten var i hus, og før sildefangsten var begyndt, lå der på lager mere end 350 tønder korn, syv en halv krop salt oksekøb, en halv krop Brade, 29 og en halv fårekroppe og 116 sider flæsk, mængder af tørfisk, bajsalt, humle, mjød, honning og voks.

Der var kun to tønder smør, men ladegården havde 49 malkekøer, og der var 40 si-kar, kærner og flødebøtter, så de kunne hurtigt suppleres.

I ladegården var der ialt 135 stk hornkvæg, 25 får og 68 stk svin. Der var desværre ikke fersk vand på Kalø, så lenets bønder måtte på skift age vand til borgens forbrug, så det var godt, borgen ikke blev belejret i Jørgens og Dørthes tid.

Forresten var borgen godt bemanded med 32 knaber til betjening af skytset, og det var der tilsyneladende rigeligt af i våbenkamrene, bøsse-kældrene/bøssehuset, som de kaldes til skiftende tider.

FRU DORTE LANGE.
JØRGEN ROSENKRANTZ'S.
(1541 † 1613)

Jeg har allerede gengivet en rekonstruktion af Kalø slot i bind 6, s.160-61, så den kommer ikke igen, men derimod kan jeg give en beskrivelse af de enkelte bygningers navne og anvendelse.

I listen fra 1563 gik man tilvanstre mod SV og kom først til kælderen, der i 1596 var delt i svendekælder, melkælder og spisekælder. Den lå under slottets hovedfløj, som kaldtes fruerstuen.

Så fulgte stegers og bryggers ud mod havet og Mols. På den tredie side af borggården lå stuekonehuset med skriverstuen, og tilsidst kom man til riddersalen, kapellet med bøssekalde og krudthuset nedenunder.

Vi får at vide, at knaberne har dug på bordene, når de spiser. Der er 25 hagebøsser i huset, én stor bøsse og 8 stenbøsser, altså ialt ni kanoner af svær kaliber, og 32 skerpentiner, som er lette kanoner. Der var to en halv tønde krudt, noget salpeter og svovl til at lave krudt af og elleve tønder beg.

Dorthe kunne sove roligt.

Oprindeligt havde Jørgen begyndt at samle en hovedgård i Skaby med navnet Skaføgård, men på et vist tidspunkt havde han ændret signaler og koncentreret sig om Rosenholm, som han samlede gods omkring med stor energi.

Skaføgård blev tilsyneladende bortforpagtet, som den var, men i 1574 kunne Dorthe fortælle ham den søde hemmelighed, at hun var gravid for tredie gang.

Det blev den gang en dreng, der fik navnet Holger. Dorthe havde allerede skænket Jørgen børnene Otte og Margrethe, så nu blev der altså brug for endnu en hovedgård af samme kaliber som Rosenholm.

Skaføgårds forpagtning blev sagt op, og nu begyndte Jørgen med fornyet energi at samle gods omkring denne besiddelse, så lille Holger ikke skulle stå i den samme situation, som hans far havde gjort, da arven var skiftet, og der ingen hovedgård var til ham.

Den ældste søn, Otte artede sig vel. Han var 1578 immatrikuleret ved universitetet i Rostock, hvor han blev til han i 1581 blev immatrikuleret i Heidelberg og samme år i Tübingen.

I 1582 kom det unge lovende menneske syg hjem til Kalø, hvor han døde den 7.marts.

Det er højst sandsynligt, at Børgen herved kom til at tænke på den rige mand, der ville bygge sine lader større, for nu gik arbejdet på Skaføgård istå, og den forblev trelænget til den dag idag.

Jørgen gik stadig op i sine mange pligter og var tit på rejse, og da Frederik den Anden døde, og Jørgen blev medlem af formynderregeringen fra 1588, kom det til at tage al hans tid, og Dortha kom til at sidde alene på Kalø det meste af tiden.

Hun havde godt nok fået lov til at beholde den lille Holger hjemme, til han i 1586 skulle i latinskole i Århus, da han jo var en lille efternøler, og hun var vel skikket til at lære ham grundbegreberne i de fleste skolefag.

Og Dortha fik stor glæde af sin lille elev, der voksede op til at blive en lærd mand.

I 1596 døde Jørgen som en gammel og udslidt mand, og Dortha måtte fægetagg afleveringsforretningerne for Kalø slot og len. Hun tog derefter bolig på Skaføgård, hvor hun levde stille til sin død sytten år efter.

År 1600 lod hun sig male i sort og hvidt, og kun den blå sten i hendes vielsesring lysede beskueren imøde fra det ellers farveløse billede.

I 1604 lod hun indrette et kapel i halle østfløjens salsetage, en skøn lille huskirke, hvor hun kunne holde andagt med alle gårdens tjenestefolk.

Her prædikede skiftevis hr.Jost Saxi fra Hvilsager, magister Zeuthen fra Rosenholm og nogle unge studenter.

I de sidste seks år kom Zeuthen hver uge til hende, og hvis hans herskab var bortrejst, 2-3 gange om ugen,

Disse sidste år tog Dorte ingen steder undtagen til vigtige familiehøjtider som dåb, bryllup eller dødsleje, og det sidste år, hvor hun var meget svag, angrebet af brystsyge og konstant snue, tog hun slet ikke ud.

Hendes største glæde var, når børnene kom på besøg. Så måtte Holger løfte hende ud af sengen og tilbage i sengen, når hun skulle sove.

Hun betror sig til Zeuthen, at børnene ikke vil høre hendes arrangementer for hendes død og begravelse. De græder, hvis hun begynder at tale om den slags, så hun må ordne det med præsten.

Det hævdes, at hun var stridbar på sine gamle dage, men det har sikkert været vrede over sin hjælpeløshed, hun har vist.

Hun sov stille hen den 9.marts 1613, men inden da, blev børnene hastetilkaldt to gange, hvor hun var ved at dø, men kom sig igen.

Hun blev begravet den 23.samme måned i Hornslet kirke.

*Ghert Cornelis:
Dorte Lange. 1600. Hun
var enke efter rigsråden
Jørgen Rosenkrantz og
har ladet sig male i en
dragt, hvis farver ude-
lukkende er sort og
hvidt. Den blå sten i
vielsesringen fra 1559,
som endnu eksisterer,
er billedets eneste anden
farve. 112 × 79 cm.
Frederiksborg Museet.*

Ane nr.1450: Axel Ottesen Brahe til Elved. (1550-1616)

Han blev født i Skåne den 28.maj 1550 på Knudstorp, der ligger omtrent på højde med Helsingborg, men et godt stykke inde i landet, hvor skoven stod tæt med eg og bøg. Han var sjette barn af elleve. Hans far var Otte Tygesen Brahe til Knudstorp og Elvedgård på Fyn. Moderen, der fødte ham alle elleve børn, var Beate Clausdatter Bille.

Ældst i søskendeflokken var Tyge, bedre kendt som Tycho Brahe. Han var født i 1546, den 14.december som tvilling, men hans lillebror, der først kom til verden dagen efter, døde spød. Den tredie blev født den 21.december 1547 på Gladsaxe, hvor faderen var lehsmand.

De to storesøstre, Lisbet og Margrethe har vi ingen fødselsår på, men Lisbet, der var opkaldt efter sin mormor, kan godt have været den ældste, idet forældrene var blevet gift 1544, og Lisbet blev gift i 1563, hvor hun døde i barselseng den 30.oktober. Margrethe døde som spød, idet hun fik en navne, der blev født i 1551 på Knudstorp, og hun var så nummer syv.

Der var altså kun tre ældre søskende, da Axel kom til verden, og af dem var Tyge allerede som spød kommet i huset hos sin farbror Jørgen til Tostrup, der ønskede at give ham en lærd opdragelse, som nu var ved at komme på mode blandt adelen.

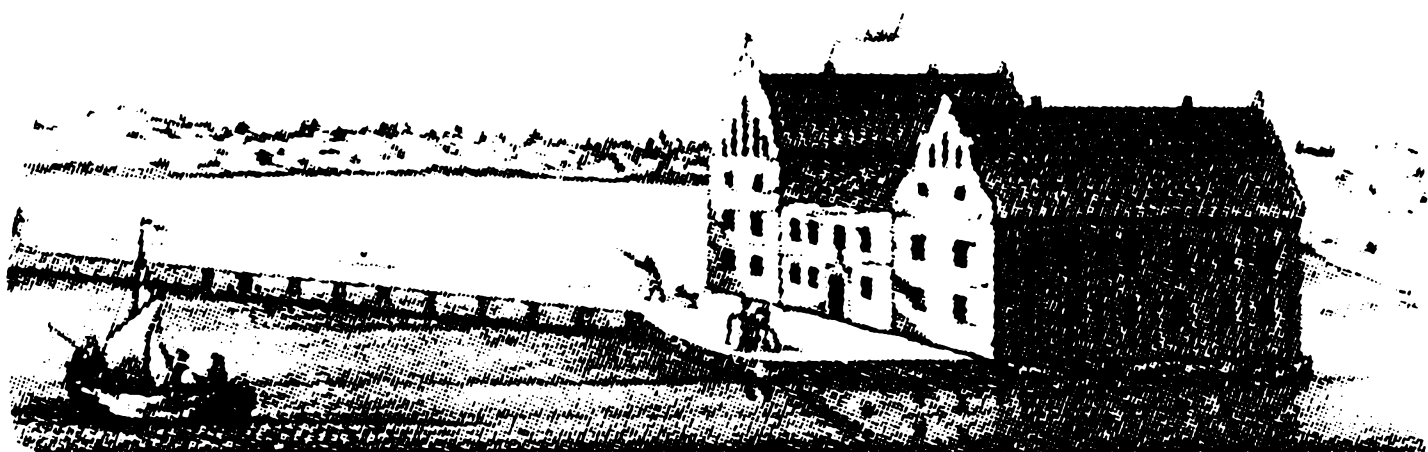
De øvrige sønner fik en gammeldags ridderlig opdragelse, hvor de lærte at passe hunde, heste og jagtfalke, og at føre sig høvisk, opvarte ved bordet, holde håndklæde, åbne døre, og ikke mindst at bruge forskellige våben, så de til sidst kunne blive gjort væragtige.

I1552 kom endnu en lillesøster, der fik navnet Kirsten. Hun døde imidlertid i 1566, så hun blev kun fjorten år.

Der fulgte nu to drengefødsler, Jørgen i 1554 og Knud den 24. august 1555 på Ålborghus.

Endelig i 1556 havde fru Beate aftjent sin barnepligt, da hun havde født datteren Spphie, der blev lærd ligesom sin ældste bror Tyge.

KNUTSTORP

gården blev brændt af i 1678. Stik efter Burman.

Imidlertid var Axels far blevet lensmand på Aalborghus, og familien var flyttet med ham til Jylland, og Axel blev sat i Aalborg latinskole, hvor han lærte at læse og skrive latin til husbehov.

Senere kom han til sin mors fætter, Peder Bille til Svahholm i Horns herred på Sjælland, og da han var gammel nok, kom han til en oberst i Braunschweig, hvor han var hogle år, til han blev antaget hos grev Johan af Nassau, der var bror til prinsen af Cranien.

Så var han en tid hos grev Günther af Schwartzburg, før han vendte hjem til Danmark.

Greven af Schwartzburg havde gjort ham væragsig, og nu kunne han selv hverve folk og heste, så han kunne rejse ud og tilbyde en fremmed fyrste sin tjeneste med følge.

Vi ved, at Jørgen Rosenkrantz rejste ud med fire heste, dvs. fire ryttere, men vi kender ikke størrelsen af Axels følge, da han igen drog ud i verden.

Han tog nu tjeneste hos Joachim Friederich, der senere blev kurfyrste af Brandenburg...

Vi har ingen årstal på disse tjenester hos tyske herrer, men i 1574 er Axel hjemme igen, for da nævnes han som hofsinde i Frederik den Andens hofstab.

Hans far var imidlertid død, og Axel er nok blevet kaldt hjem til afholdelse af skifte.

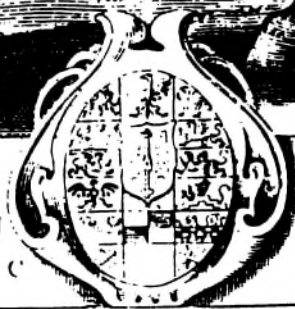
De to ældste, Tyge og Steen fik Knudstorp og blev i Skåne, og de to yngste, Jørgen og Knud delte Tostrup, som de begge skrev sig til, mens Axel alene kunne overtage Elvedgård på Fyn, men han var så den eneste af brødrene, der måtte forlade Skåne.

Elvedgård kender vi jo allerede fra datteren Spfies historie i sidste bind, men nogen egentlig beskrivelse findes dog ikke der. Gården ligger på Nordfyn i Skovby herred, Veflinge sogn. Det var et vandrigt og skovrigt område med moser og kildevæld. Der var også et par vandmøller på egnen, som muligvis i perioder har hørt til gården.

Og på gården var et gammelt taxtræ, der var klippet i form af tre kroner, som kong Frederik den Anden kom og besøgte.

IOACHIMUS FRI
MARCHIO BRAN
S. R. IMP: ARC

DERICUS D. G.
DENBURGENSIS
VICAMERARIUS.

2

Lige i nærheden af Brahe-slægtens gamle hovedsæde, Tostrup eller Tosterup, i samme herred ligger gården Bollerup, og her boede dengang en vis Christoffer Gøye, hvis broderdatter, Mette Falksdatter i 1572 blev indkaldt til dronning Sofies, den purunge dronnings jomfrukammer, og her har hun nu og da truffet rigsråden Axel Brahe til Elvedgård, og den 20. august 1575 blev de gift hos brudens farbror Christoffer på Bollerup.

Den 12. september 1576 nedkom den unge fru Mette på Bøllerup med en lille pige, der efter sin faster fik navnet Birgitte. Næste gang fru Mette redte til barsel, var den unge familie flyttet til Elvedgård, og her nedkom hun den 11. maj 1578 med endnu en datter, der blev døbt Sophie, muligvis efter dronningen.

Den 20. juli 1578 blev fru Mettes søster Margrethe gift i Ribe med lensmanden Erik Lykke, og her må Mette og Axel have været med, og Mette har slået sig ned der for en tid, muligvis på grund af den grasserende pest, for i 1579 nedkommer hun på Riberhus med sin første søn, der blev opkaldt efter sin farfar Otte.

Samme år blev Axel forlenet med Rugård, der jo lå så bekvemt for hans hovedgård Elved.

I 1579 havde Axel fået sit på det tørre, men hvordan var det gået hans søskende.

Tyge havde studeret i København fra 1559, i Leipzig fra 1561 og i Rostock fra 1565. Det var det sidste sted, han i 1566 mistede næsen i en duel med Manderup Parsberg.

Fra 1572 var han hofsinde, og det var ved samme tid, han begyndte at leve sammen med kvinden Kirstine, der skænkede ham otte børn, der efter hans død blev lyst i kuld og køn af familien.

I årene 1574-75 holdt Tyge forelæsninger ved Københavns Universitet, men i 1576 blev han forlenet med Hven og begyndte at bygge Uranienborg og Stjerneborg, og året efter fik han yderligere Kullegård på Kullen i len. I 1579 fik han et kannedømme i Roskilde, så også han havde nu sit på det tørre.

Vi kender ikke Steens tidligste barndom og ved ikke, hvor han kan have gået i skole. Han tjente ligesom Axel i udlandet i sine unge dage. Hos grev Günther af Schwartzburg, hos prins Wilhelm af Oranien og hos kurfyst August af Sachsen. I 1573, da han var 26 år gammel blev han hofsinde hos kong Frederik den Anden, og i 1575 hofskænk. Det år blev han forlænet med Frosta herred og giftede sig den 18. september med Birgitte Rosenkrantz. I 1577 fik han også Vrangstrup i Tybjerg herred, og da han så i 1578 blev rigsråd, fik han dertil også Solte. Ham behøver vi heller ikke at nære bekymring for.

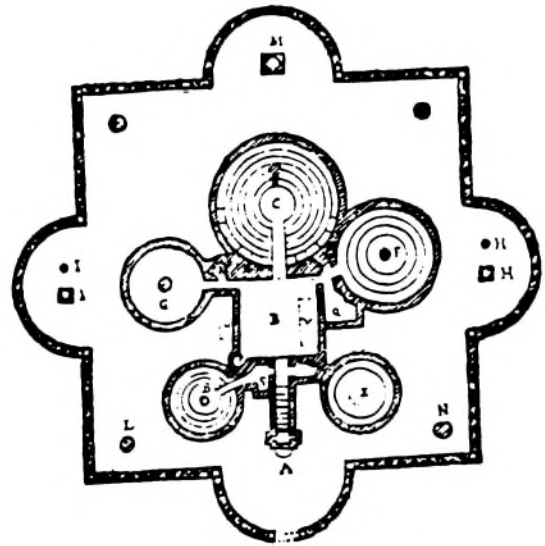
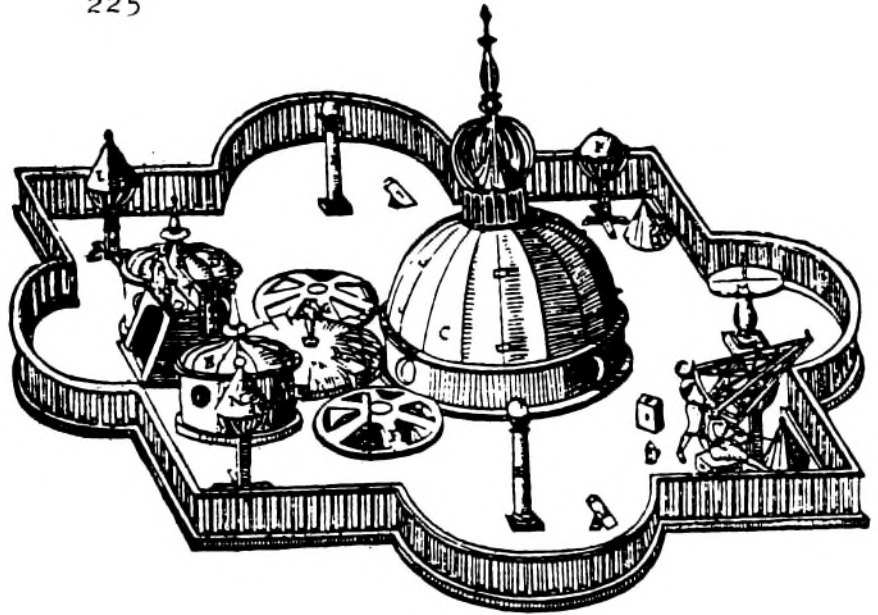
Margrethe blev opdraget i Gudum kloster og blev gift den 8. oktober 1570 på Helsingborg med Christen Friis til Fusingø etc. Vi håber, at hun i ham fik en god ægtemand.

Jørgen var 23 år, da han første gang melder sig efter fødslen formentlig på Knudstrup. Han blev hofsinde i 1577 og var det endnu i 1579, så han er på vej.

Knud kom som lille et par år i huset hos Henrik Gyldenstjerne indtil han kunne komme i Viborg skole. Han kom så en tid til Steen Bille til Vandås og til Corfitz Viffert, før han drog til Nederlandene, for siden at tjene hos fyrsten af Anhalt. I 1577 blev han hofsinde sammen med Jørgen, men netop i 1579 tiltrådte han sin store rejse til Nederlandene, England, Frankrig og Italien, hvorefter han lod sig immatrikulere i Padua. Også han var altså godt i vej.

Sophie gik som ganske ung sin bror Tyge tilhænde med de astronomiske målinger, indtil hun i en alder af 23 år blev gift med Otte Thot til Eriksholm, som hun skænkede sønnen Tage. Da hun blev enke i 1588, styrede hun selv Eriksholm for sønnen og blev berømt for sin fremragende havekunst. Desuden destillerede hun alle slags medikamenter til de syge i hendes omgivelser, og de var gratis. Hun dyrkede også astrologi og fremstillede horoskoper for alle sine slægtninge.

Tyge gik hun til hænde på Hven, hvorhen hun jævnligt sejlede for at se ham.

Bird's Eye View of Stjerneborg with Plan

Fig. 12. Paa Signia Brathe, Om. H. 1650. H. Frøholm.
Maler: Jan Gertsen.

Men nu må vi nok hellere følge livet på Rugård, som det for- mede sig for Axel og hans familie i de følgende år. Faktisk havde Axel Rugård i pant.

I 1581 fødte fru Mette ham sønnen Falk, som havde sit navn efter sin morfar. Han blev født på Rugård.

Året efter fik lensmændene myndighed også i gesjtlige sager, og samme år fik Axel Gudum kloster i forlening.

I 1583 måtte Mette Gøye igen rede til barsel og nedkom denne gang med en datter, som fik navnet Anne.

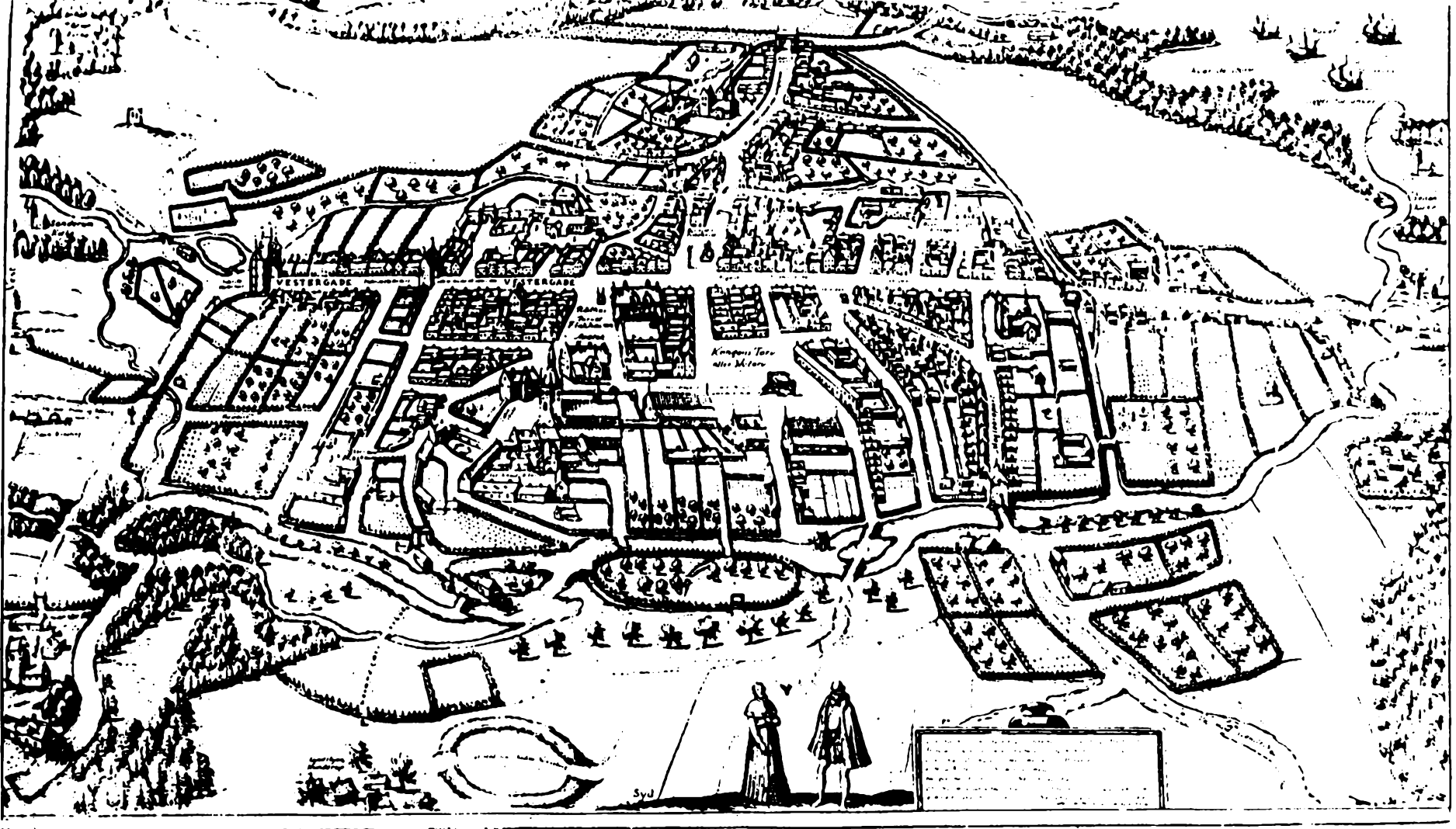
Vi har intet årstal på fru Mottes sidste barn, pigen Kirsten, der døde spæd.

I året 1584 overnattede Frederik den Anden og dronning Sofie et par gange på Rugård, og det var vel ved en af disse lej- ligheder, at de var på Elvedgård for at se det gamle taxtræ.

Gudum kloster len byttede Axel i 1585 med Odensegård, men det kom Mette Gøye ikke til at opleve, for hun døde den 15. november 1584 på Rugård og blev begravet den 17. december i Veflinge kirke, hvor en gravsten over hende og Axel med hans anden hustru viser de tre som skeletter.

Tiden fra reformationen til Carl Gustav krigene var en blomst- ringstid for Odense, og det har også smittet af på Axels for- hold. Hans børn har sikkert været anbragt hos familien, så da han sidst i 1587 skrev til sin faster fru Birgitte, Christof- fer Gøyes enke, at han påtænkte at gifte sig igen, og agtede at bejle til Erik Hardenbergs datter Kirsten, og i den anled- ning bad om hendes råd, var han en ensom mand på det store slot, selv om han var omgivet af en stor stab.

Han omtales i 1588 som befalingsmand til Odense, altså slots- hovedsmand, og da han i 1589 den 22. juni gifter sig med den udkårne Kirsten Hardenberg, nævnes han igen som sådan. Måske var det i forbindelse med kong Frederiks død, at formynder- regeringen markedede, at slottene skulle holdes til rigsrå- det.

ODENSE I 15-1600-TALLET

Som lensmand på Rugård har Axel også deltaget i det store forlig mellem Frederik den Anden og hans brødre i 1580, hvor der blev afholdt den største fest i Odense nogensinde indtil 1000 års jubilæet. Den 1.maj holdt et indtog på 3000 ryttere byen i ånde i flere timer, og i den følgende uge afløste den ene fest den anden, og for at få plads til de nødvendige ridderspil måtte man rive en hel husrække ned omkring Albani torv. Under Frederik den Anden kulminerede Odenses handel og håndværk, og det var da også her, at Christian den Fjerdes krone blev smedet i Axels sidste år der.

I 1595 flyttede han imidlertid til Helsingborg slots len, og året efter blev han rigsråd, måske i forbindelse med Christians kroning 1596. Det var måske ham, der afløste Jørgen Rosenkrantz i rådet.

Axel havde seks børn af første ægteskab, og nu fik han fire til med Kirsten.

Mette, der var opkaldt efter den afdøde, blev født den 3.august 1590 på Odensegård, Birgitte blev født den 18.august det følgende år, også på Odensegård.

Tyge kom til verden den 1.januar 1593 på Odensegård, mens den sidste, Karen blev født på Helsingborg slot den 23.april 1598.

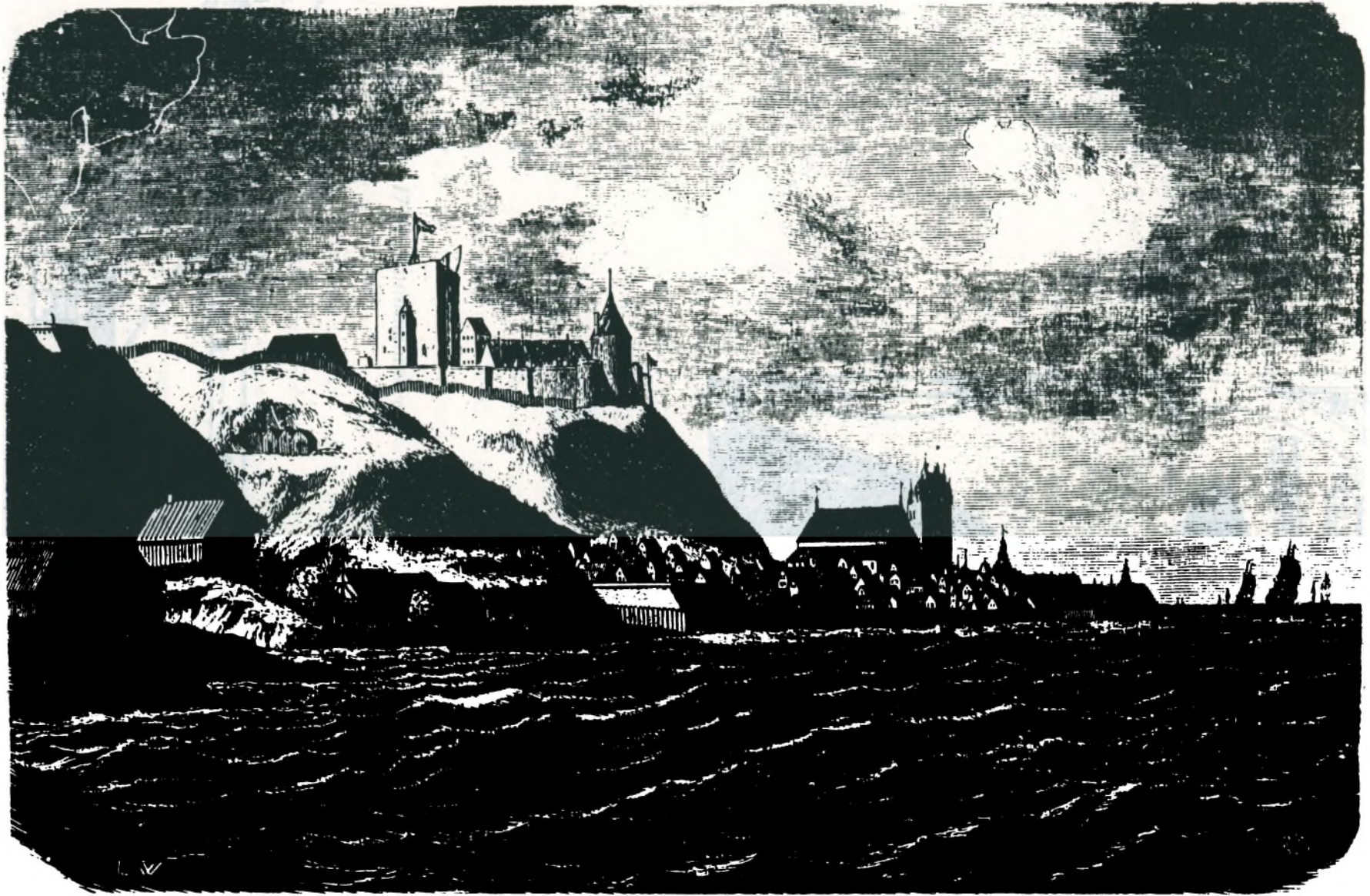
I 1593 havde han arvet Orebygård fra sin faster fru Birgitte Bølle, der jo var blevet opkaldt i 1590.

I 1601 opgav han Helsingborg og drog året efter med hertug Hans til Rusland, hvor den unge mand skulle giftes med czaren Boris Godunovs datter Xenia. Det blev der imidlertid ikke noget af, for hertug Hans døde i Moskva, og den danske delegation måtte rejse hjem med uforrettet sag.

Ved hjemkomsten fik Axel nu Dalum kloster i forlening.

For nu at gøre Ruslandsfærden færdig. Boris Godunov døde på mystisk vis i 1605, måske blev han myrdet, måske tog han sit eget liv. Han var dygtig, men absolut ikke populær.

Axel blev i 1606 udnævnt til statholder på Fyn, da Christian den Fjerde tog på den spontane rejse til England, der rystede hans svoger

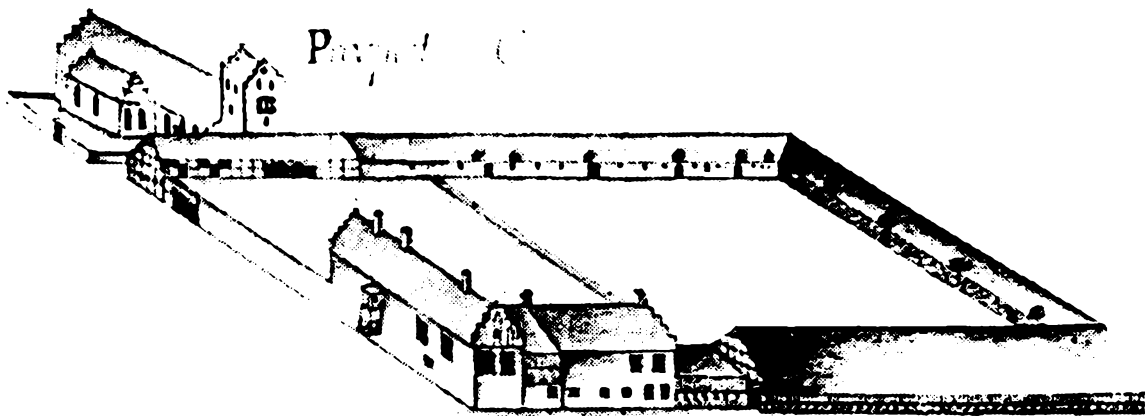

Prospect of Helsingborg med Kärnan i 1658.

Juan den förskräcklige. Träsnitt från 1579.

Prospekt af Dalum Kloster 1718 (Nationalmuseet).

Vi skal også se på, hvordan Axels søskende har klaret sig, siden vi sidst forlod dem.

Først må vi dog se, hvordan det er gået Axels mor, fru Beathe Bille.

I 1582 mageskifter fru Beathe med Kronen noget gods i Skåne med gods på Sjælland..

Da hendes svigerinde, Inger Oxe i 1584 trak sig tilbage fra stillingen som dronning Sofies hofmesterinde, blev Beathe udnævnt til denne ærespost, som hun beholdt i otte år.

Hun døde den 18.oktober 1605 på Lundegård og blev bisat den 30.oktober i Lund.

Tyge blev støttet på alle måder af Frederik den Anden. men han forsømte sine forpligtelser i de len han havde fået tildelt, og det præbende i Roskilde Domkirke, han havde fået overladt. Fyret på Kullen blev således ikke holdt igang, som det skulle, og det kapel, som Tyge skulle holde vedlige, var i fare for at styrte sammen over de prægtige gravmæler, det rummede. Dertil kom, at Tyge var hård ved de bønder, der hørte under hans jurisdiktioner, og han negligerede alle klager, indtil han følte jorden brænde under sig. Han blev ikke forvist, som man har hævdet, men flyttede udenlands, hvor han ikke fik det så godt, som han havde haft det hjemme. Selv efter Frederik den Andens død fik han Nordfjords len, men han kunne aldrig få nok til sine instrumenter, så alt andet måtte gå, som det kunne. Han forlod Danmark i 1597 og døde i Prag den 24.oktober 1601.

Kort før Tyges afrejse var Axel på Hven sammen med Christian Friis for at se på forholdene, men Tyge havde allerede pakket sine grejer, og Axels rejse var forgæves.

Da bror Steen i 1578 blev rigsråd, stod det ingen steder skrevet, at det skulle han være i 42 år, men sådan gik det. Ti år for Frederik den Anden, otte for formynderregeringen og fireogtyve år for Christian den Fjerde.

I løbet af denne lange periode blev han flittigt brugt i forsendelser til udlandet, dels diplomatiske, dels repræsentative, så som bryllupper og begravelser.

Da vi forlod ham i 1579 var han lensmænd i Frosta herred og på Solte, nu Saltø, som han snart byttede for Kalundborg.

Vilhelm av Oranien. Samtida kopparstick

I 1581 fik han Ravensborg i bytte for Kalundborg, og sød så her til Frederik den Andens død, så fik han Helsingborg til 1592, og fra da af havde han Kalundborg til sin død i 1620.

Steen var en ivrig godssamler. Han startede med Knudstrup, som han arvede sammen med Tyge, som han købte ud, så købte han Bregentved i 1581, Tersløse arvede han efter fru Kirsten Bølle, Næsbyholm fik han med sin hustru, Birgitte Rosenkrantz, og byggede selv gården op i 1585.

Hvedholm arvede han efter Tønne Brahe, en brodersøn, der faldt i Kalmarkrigen i 1611. Engelholm arvede han efter lillebror, Knud, der døde 1615. Barritskov havde han med sin anden hustru Kirsten Holck, der døde 1599, og som også havde part i Bratskov, som Steen købte de andre arvinger ud af.

Lillesøster Margrethes mand, Christen Skeel var lensmand på Åkær, da han døde der i 1595. Åkær blev så slået sammen med Skanderborg slotslen, men Margrethe fik lov til at blive boende, og her døde hun den 10. marts 1614.

Lillebror Jørgen tjente fra 1580 i den nederlandske frihedskrig. Da kong Frederik døde i 1588, vendte han hjem og fik Landskrone som len, og 1590 fik han også Varberg. Det var det år, han blev sendt til Skotland for at undersøge sagen om den skotske flådes forlis.

Da han i 1592 fik Rødinge, havde han afgivet Landskrone, men i 1595 kunne han lægge Rørum til Rødinge. I 1598 måtte han afgive alle sine len.

Han var blevet gift i 1580 med Ingeborg Nielsdatter Parsberg, der skænkede ham to sønner, Otte, der døde som lille, og Tønne, der blev født 1591 på Varberg. Han var så kun ti år gammel, da begge forældrene døde i 1601 med få ugers mellemrum af den grasserende pest. Jørgen skrev sig til Tosterup, som Tønne arvede, og da han var blevet uddannet og opdraget ved Steens hjælp, og døde i Kalmarkrigen i 1611, blev det Steen, der arvede slægtens gamle hovedsæde.

Efter sin store udenlandsrejse vendte lillebror Knud hjem i 1582 og blev hofsinde og mundskænk. 1589-92 var han lensmand på Århusgård, 1602-15 på Bygholm. Udnævnt 1610 til ritmester tjente han som sådan i Kalmarkrigen.

Den 21. september 1611 lykkedes det ham og Ulrik Sandberg med deres to rytterfaner at afskære og til dels fange en tredøgbelt svensk rytterstyrke ved Varberg.

Knuds hustru hed Margrethe Eriksdatter Lange og var en af tidens lærde damer. Hun havde før været gift med Jens Kaas til Gudumlund. De blev gift i 1584, og han døde fra hende i 1615 uden at have fået nogen børn med hende.

Han havde dog en datter udenfor ægteskab med Sophie Mormand, og det var årsagen til hans toårige rejse til syden i begyndelsen af 1580erne. Knud skrev sig til Tosterup, Engelsholm og Kongstedlund.

Sophies ægtemand, Otøe Thott døde den 24. marts 1588 kort før kongen. I sin enkestand boede Sophie på Eriksholm, som hun bestyrede for sønnen, Tage, indtil han kunne blive myndig. Hun kom jævnligt over til Hven fra Skåne og blev gerne nogle dage hver gang, og hun lærte således mange af de lærde mænd at kende, som besøgte Tyge.

Det var omkring 1590 hun fornyede et ældre bekendtskab med Erik Lange til Engelsholm i Jylland, en bror til Knuds hustru Margrethe. Også han kom jævnligt til Hven, hvor han især var interesseret i det kemiske laboratorium. Guldmageri var hans interesse, men han var allerede da i store økonomiske vanskeligheder.

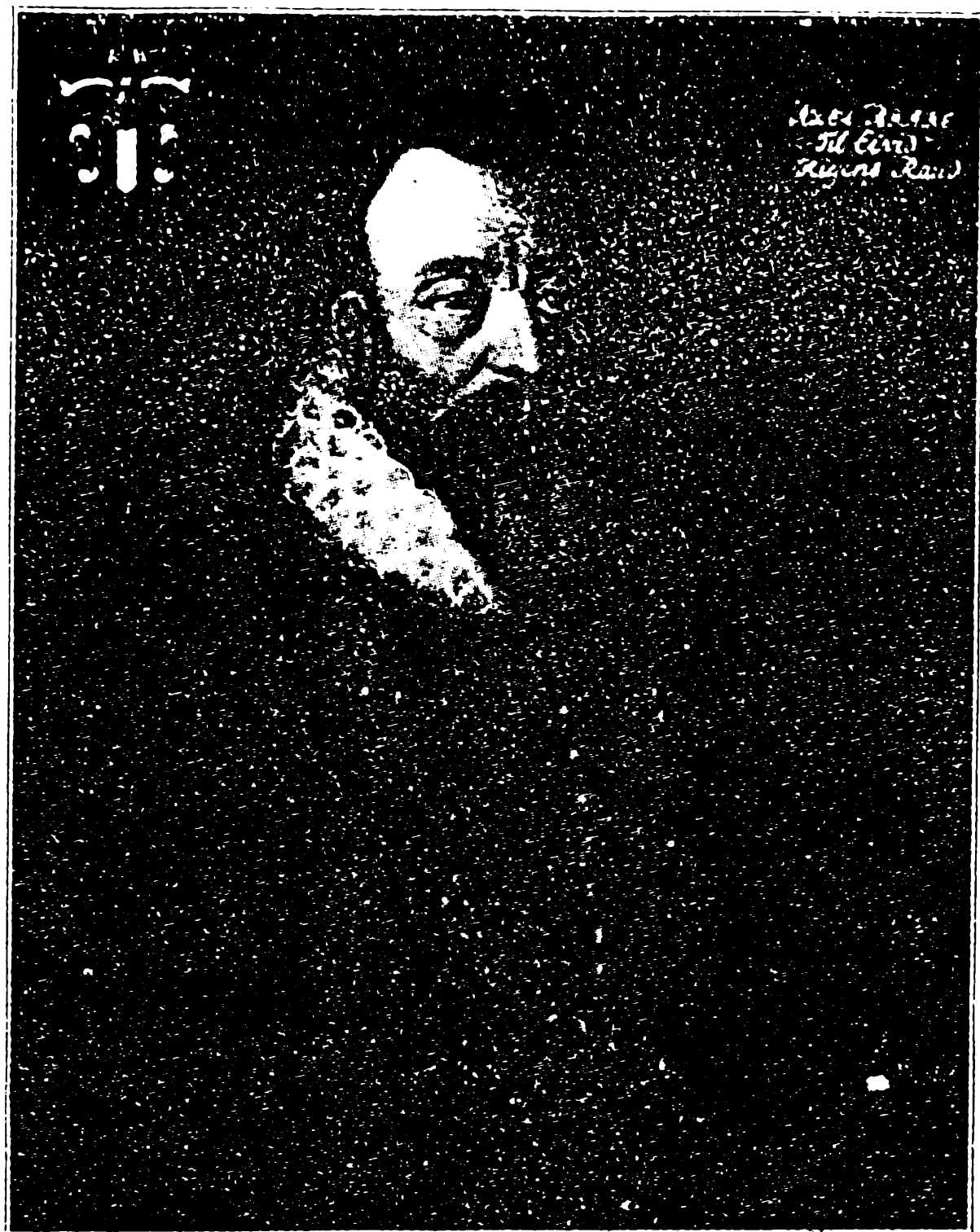
Trods familiens advarsler - kun Tyge syntes om det - giftede Sophie sig med ham, skønt han var flygget til udlandet fra sin gæld. De blev gift i Eckernförde i 1602, og så forsvinder han så at sige. Han siges at være død i Prag i 1613. Sophie levede til 1643, men beskæftigede sig nu mest med genealogiske studier. Hun holdt dog vist aldrig op med at destillere medicin til sine venner og undergivne.

Vi vender nu tilbage til Axel, der sad på Fyn som statholder.

I 1607 fulgte han med Christian den Fjerde til Norge.

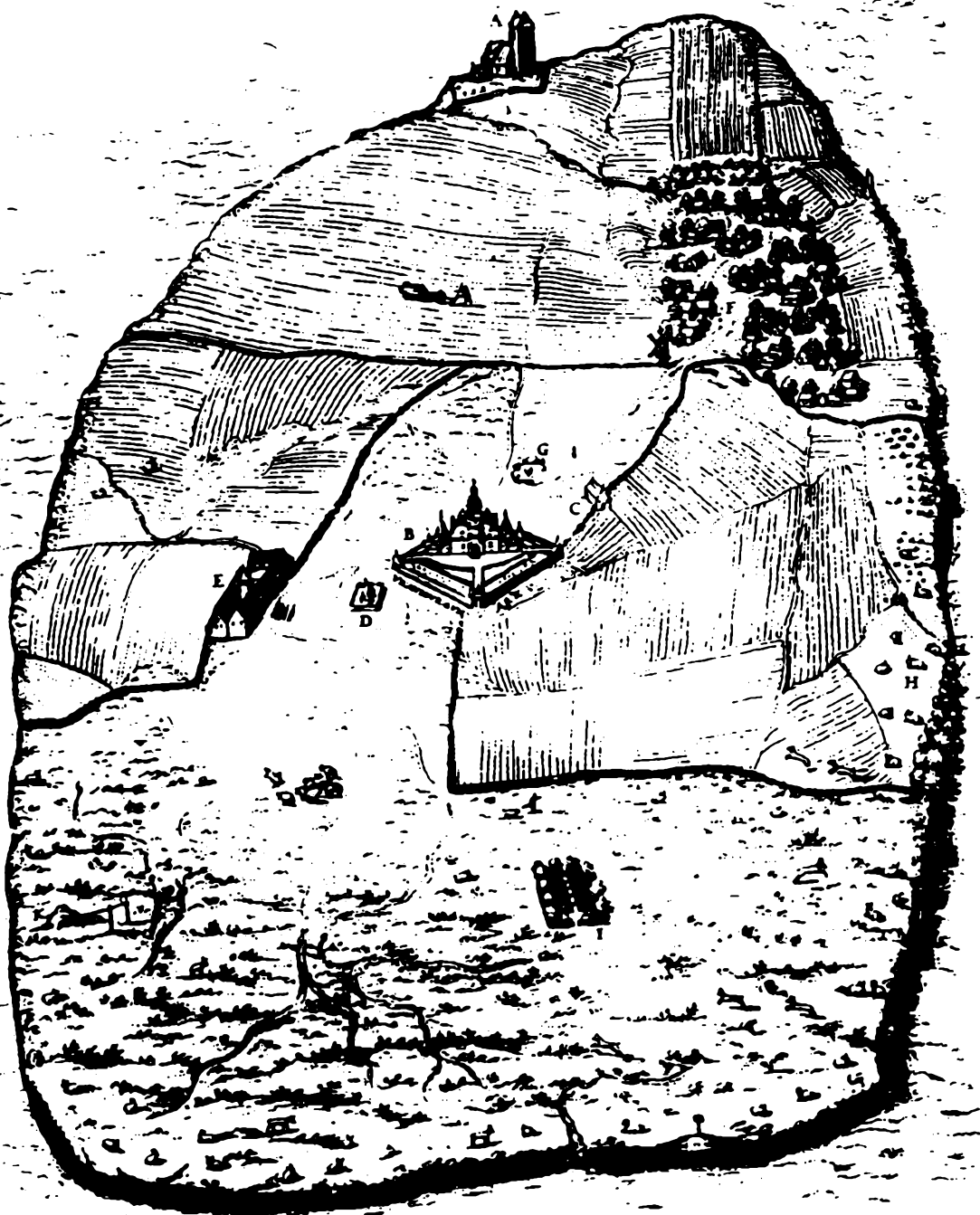
Under Kalmarkrigen var Axel en af krigskommisærerne, og beklædte stillingen som statholder i Skåne. Han var en af de fire fredskommisærer, der forhandlede freden i Knærød 1613.

Han døde den 14. august 1616 på Dalum kloster.

Rigsraad Axel Brahe til Elved. 1550—1616.
(Maleri paa Gaunø.)

Men hans lærdomssæde på Hven var nu skabt, og det rygtedes ud over Norden og Europa. Her er ikke remset op alle de lærde, han havde fået kontakt med i sine rejsende år rundt i Europa, men han havde altid evnet at få kontakter, og nu førte han en stor brevveksling, så han sad ikke isoleret på sin ø uden anelse om, hvad der skete i hans fag andre steder.

Ane nr.1451: Mette Falksdatter Gøye til Skærso død 1584.

Mettes forældre blev gift i 1551, og faderen, Falk Mogensen Gøye døde i 1554. Moderen, Ide Truidsddatter Ulfstand overlevede ham i næsten halvtreds år.

I de få år, de havde sammen, fødte fru Ide ham fem børn, så der må vist have været tvillinger imellem, selv om den sidste godt kan være født efter faderens død.

Mettes søskende var, Mogens, Falk, Margrethe og Helvig, i den rækkefølge, og Helvig var lillesøster.

Falk Gøye skrev sig til Skærso i Dråby på Mols, og her må de fem søskende være født.

Børnenes farfar, herr Mogens Gøye til Krenkerup havde bygget et stenhus til godset, men det eksisterer ikke mere, den nuværende hovedbygning er meget yngre.

De mistede, som sagt tidligt deres far, men også deres bedsteforældre var borte, kun deres mors stedmor, fru Gørvel Fadersdatter Sparre levede endnu.

Lillesøster Helvig døde spæd og er ude af billedet. Hun blev begravet hos sine forældre.

De to storebrødre, Mogens, der kaldes "den lystige" og Falk, studerede 1566-1573 i udlandet, Strassburg, Tübingen, Paris, Leipzig og Wittenberg.

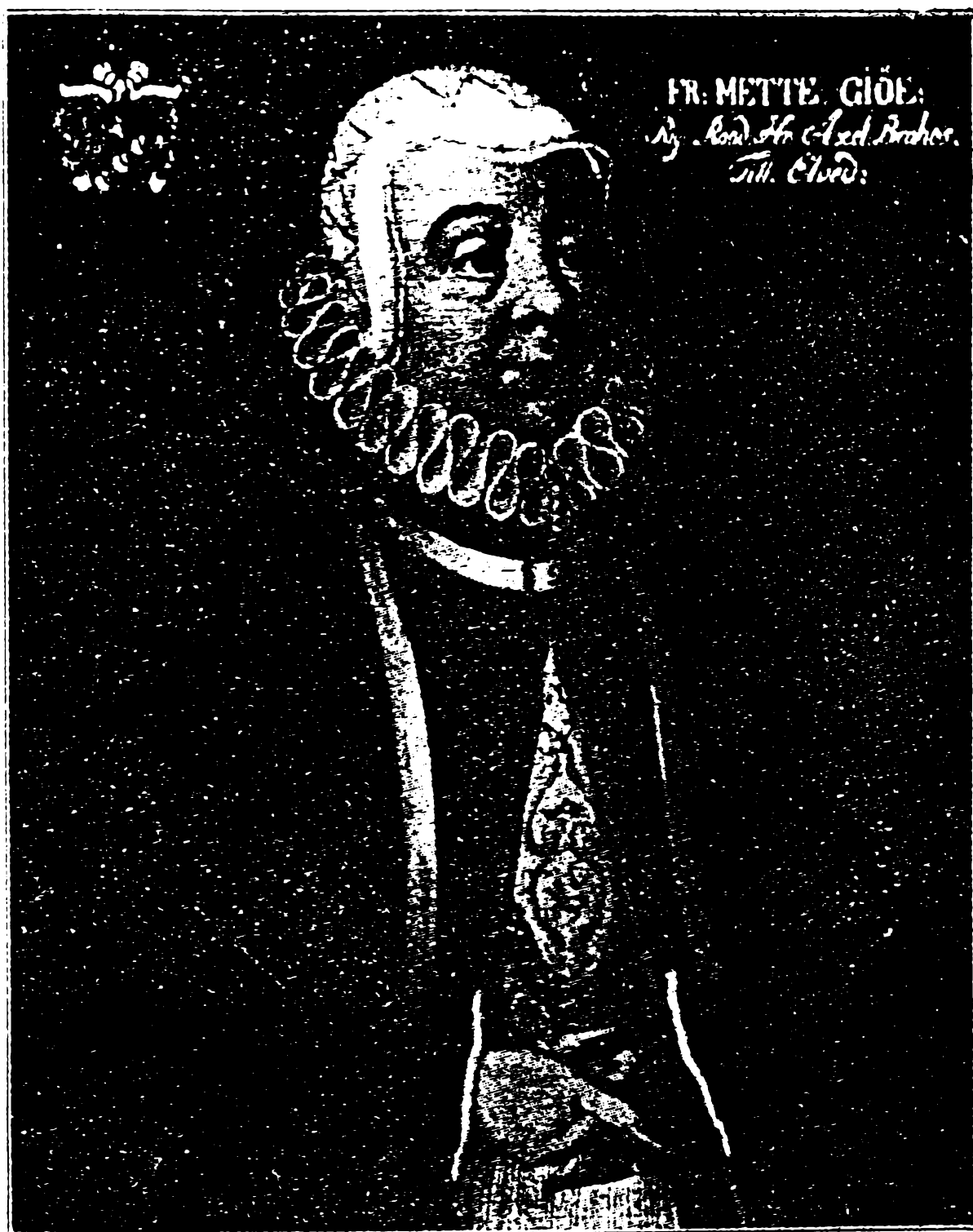
Mette blev i 1572, 17-18 år gammel indkaldt til dronning Sofies jomfrukammer sammen med Dorthe Friis på 29, Vibeke Gyldenstjerne på 23, Beate Huitfeldt på 18, Sophie Kæfse, Anne Parsberg på 23, Mette Rud, Dorte Skinkel og Ide Ulfstand. Ni adelige jomfruer kender vi i Sofies hofstab. Mette blev allerede den 20. august 1575 gift med rigsråd Axel Brahe til Elved etc. på gården Bollerup. I 1576-77 var storebror Falk hofjunker hos kong Frederik.

I 1576 den 18.september nedkom Mette på Bollerup med datteren Birgitte.

Den 11.maj 1578 fødte hun datteren Sophie på Elvedgård.

Søster Margrethe blev gift den 20.juli samme år med Erik Lykke til Skovsgård.

I 1579 var Mette hos sin søster på Riberhus, hvor hun nedkom med sin første søn, der kom til at hedde Otte.

Fru Mette Gøye, Axel Brahes, † 1584.
(Maleri paa Gaunø.)

Da hun var blevet installeret med Axel Brahe på Rugård, fik hun den 1. november 1581 endnu en søn, som fik navnet Falk. Året efter, den 29. juli blev storebror Falk gift på Krabbesholm med Karen Iversdatter Krabbe.

Storebror Mogens var imidlertid igen draget sydpå for videre studier, men vi ved ikke hvorhen.

Mette fik endnu to piger, Anne i 1583 og muligvis Kirsten på samme tid, men Kirsten døde spæd.

Og efter seks fødsler var Mette kræfter udtømt. Hun døde den 15. november 1584 på Rugård og blev begravet den 17. december i Veflinge kirke.

Den lystige Mogens blev 1595 forlenet med Allehelgens gods, i 1601 med Tureby, 1604 med Sæbygård, samme år blev han udnævnt til jægermester, og 1609 blev han forstander for Herlufsholm. Han døde 6. september 1615. Han efterlod sig tre sønner og to døtre.

Falk blev 1587 lensmand på Bornholm, deltog 1590 i rejsen med hertuginde Elisabeth til Braunschweig. Han døde "hasteligen" den 3. januar 1594 på Lensgård. Han efterlod sig tre sønner og en datter.

Margrethe fik med Erik Lykke to sønner, som han efterlod hende ved sin død i 1592.

Mettes mor fru Ide overlevede hende i ca. tyve år og døde o. 1604. Fru Ides stedmor den gamle fru Gørvel blev 96 år gammel og døde først 1605.

Ane nr.1452: Herman Nielsen Juel til Åbjerg, 1548 - 1607.

Slægten Juel var en ret beskeden nørrejysk adelsslægt, der aldrig havde brilleret på nogen måde. Den havde således aldrig haft en rigsråd blandt sine medlemmer.

Men Hermans far, Niels Enevoldsen Juel havde gjort et godt parti, da han giftede sig med enken Christence Lunge, som i sit første ægteskab var velsignet med 3 stedsønner, som endda ikke var af samme kuld. Brødrene Peder og Jacob var af deres fars første ægteskab, og Ivar var af det andet. Selv fik Christence ingen børn i sit første ægteskab.

Niels Enevoldsen Juel skrev sig til Åbjerg, der lå i Vedersø sogn mellem Stadil fjord i syd og Nissum bredning i nord, Her blev Herman født i 1548 som sine forældres syvende og sidste barn.

Den ældste, Ove var opkaldt efter sin morfar, der også efterlod ham gården Kjeldgaard i Salling, som han sikkert selv havde genopbygget efter Grevens fejde, hvor skipper Klement og bønderne havde nedbrændt gården. Det var dog nok kun en bindingsværksbygning.

Den næste kom til at hedde Iver, men han døde ung. Så var der også en storesøster, Anne, en storesøster, Karen, en storesøster, Sophie og en storesøster, Dorte, da Herman blev født.

Herman kom sikkert først i huset hos sin storebror Peder, der var af slægten Skram og havde giftet sig til Tjele ved Viborg, og Herman blev så sat i Viborg latinskole, der på den tid havde et godt ry for lærdom.

Fra 1557 var han et par år hos sin yngste halvbror, Iver Skram til Voldbjerg, der ligger syd for Stadil fjord, men ret tæt ved Åbjerg derhjemme.

I 1559 kom han rigtigt ud blandt fremmede hos Peder Munk til Estvadgård, der var hofsinde, og deltog formentlig med ham i Dismarskertoget. Peder Munk blev senere rigsmarsk.

Herman var femten år, da den nordiske syvårskrig begyndte, og nu kom han i tjeneste hos sin fars halvfætter, Vincens Juel til Hesselmed.

Vincens Juel nævnes i 1560 som admiral, men i 1564 står han under Herluf Trolle, der var rigsadmiral. Sidst i marts var der opbrudstravlhed på kajerne i København, og målet var at opsøge den svenske flåde i den botniske bugt.

Herman var med som Vincens Juels dreng på orlogsskibet Elefant, der var nummer to i den styrbords fløj af Herluf Trolles slagopstilling.

Og man stødte sammen med en betydelig svensk overmagt omkring Øland og Gotland, og slaget kom til at stå ved Øland den 30.-31.maj 1564, hvor danskerne beholdt pladsen, mens svenskerne fortrak.

Samme efterår var Vincens imidlertid gået i land og blev beordret med rytteriet til Skåne, men så kom der kontraordre, at han skulle sørge for at skaffe fourage til rytteriet.

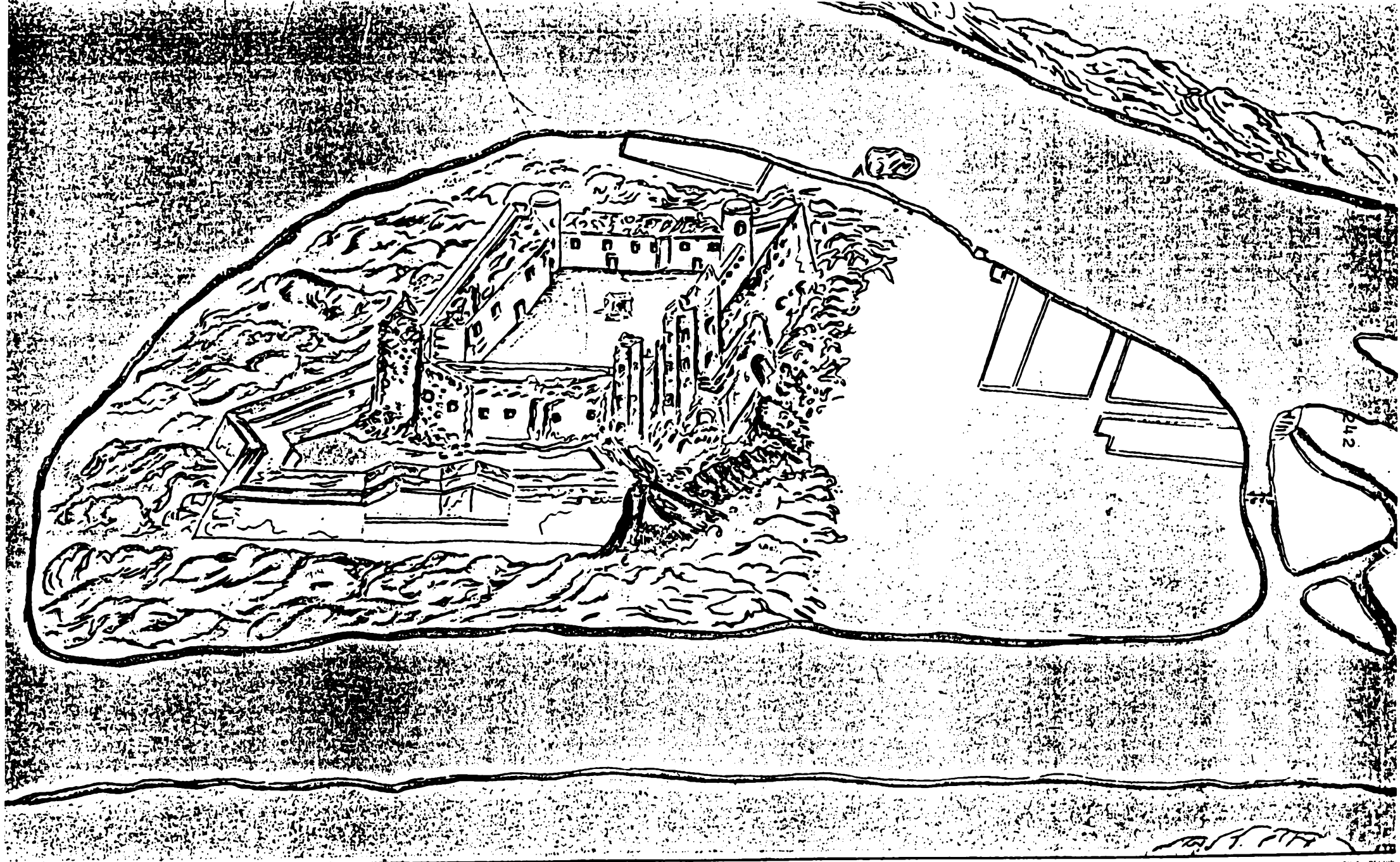
Idet Jens Holgersen Ulfstand i september 1566 døde efter den fantastiske, heltemodige indsats i forsvaret af Bahu fæstning mod den svenske belejring, kom man til at mangle en afløser på den vanskelige og farlige post, og så kom Herman og hans herre, Vincens Juel til Bohus eller Bahu. Og der udsendes breve til alle kongerigets lensmænd om at levere forsyninger til det udsultede Bahu len, og det blev beordret Vincens at bygge skibe til forsvar af det omgivende land.

Der blev ikke foretaget flere angreb fra svensk side. Jens Holgersens forsvar havde været så effertrykkeligt, at de ikke kom igen.

Det kunne se ud til, at Herman fandt det for kedeligt at sidde indesluttet på en fæstning, for i 1568, mens det endnu var krig, drog han til Tyskland i fremmed krigstjeneste. Han var først lige blevet væragsig af sin herre, og kunne vel på den tid selv vælge.

I de næste ni år kæmpede Herman for skiftende herrer i Tyskland, Frankrig og Ungarn, senest for greven af Gleichen. Vi kender ikke hans øvrige arbejdsgivere.

Han kom hjem i 1577, da skiftet efter hans far ikke kunne udsættes længere, og han giftede sig samme år med Maren Jensdatter Juel på Alsted på selve Sct.Hans aften.

BOHUS FÄSTNING 1678

Det har uden tvivl været en barsk kriger og en streng herre, der vendte hjem til Danmark og overtog Åbjerg og Alsted. Han fik ikke noget len med det samme, men da han i 1580 havde ledsaget kong Frederik til hertug Hans' jordefærd, fik han året efter Kalundborg slot, som han besat til 1587.

Den 4. juli 1584 skrev kongen til Herman, at hans søn Ulrik skulle bo en tid på Kalundborg slot sammen med sin tugtemester, og Herman og hans familie skulle rømme de værelser, de boede i og indrette dem så smukt som muligt med vinduer, bænke på væggen osv.

Det var de rum, som kongen og dronningen plejede at bo i, når de var i Kalundborg. Den 28. december fulgte en instruks om, hvorledes Herman og hans familie skulle forholde sig, mens hertug Ulrik og hans tugtemester var på slottet.

Den 5. marts 1585 får Herman svar på en skrivelse om, at hans nuværende opholdssted er blevet stormskadet. Han må midlertidigt flytte tilbage og lade skaden udbedre på kongens regning.

Han får samtidig lov til at rejse 14 dage til Jylland, hvis han sikrer, at intet bliver forsømt på Kalundborg imens. I april ser det ud til, at der kommer afbud, idet begge kongens sønner er blevet syge, og Herman og flere andre må kalde deres egne sønner hjem fra Sorø latinskole for en tid.

Den 5. juli 1587 får Herman nu følgebrev på Dragsholm slots len, og her blev han siddende til 1595.

Dragsholm var et berygtet statsfængsel, og her sad, da Herman tiltrådte som lensmand to prominente fanger, den sindssyge seksualforbryder Eiler Brockenhus og den fremragende dygtige men hensynsløst brutale Erik Munk til Hjørne i Halland.

Herman satte Erik Munk ind til den uhyggelige seksualmorder, men Erik Munk var en modig mand med stor autoritet, og han vækkede så meget forståelse i den sindssyge, at det lykkedes dem at flygte fra det stærke fængsel.

De blev dog snart fanget igen, og Eiler Brockenhus kom tre år i mørkarrest. Vi ved ikke, hvad er skete med Erik Munk. Hvad har Herman Juel gjort for at knække denne stærke kæmpe, der hidtil har syntes helt urørlig, suveræn selv i fangenskab.

Visborgs slott efter kopparstick från 1600-talet.

I sine tidligere forsvarsskrifter var Erik Munk bidsk og gik angrebsvis til værks. Og han havde klaret sig længe på den måde. Efter Hermans behandling var hans breve ynkelige og forvrøvlende uden hoved og hale. Et nyt flugtforsøg var dårligt forberedt, og efter tilfangetagelsen igen, tog Erik sit eget liv.

Herman var vokset op under indtryk af Frederik den Andens ungdommelige begejstring for det krigeriske, og han var selv blevet opdraget i denne hårde skole. Han har ikke lagt fingre imellem.

Det er beklageligt at måtte sige det, men Erik Munks selvmord i 1594 er en slem anklage mod Herman, set med vore øjne. Erik Munk til Hjørne blev som selvmorder kulet ned udenfor kirkegården uden præst og velsignelse.

Herman fik i 1595 Gotlands len og familien kunne forlade den uhyggelige fæstning Dragsholm.

Vi kan ikke bebrejde nogen konge, hvad der skete, for det var under formynderregeringen, disse hændelser gik for sig. I sin tid var Frederik den Anden nok glad for landsknægtmanerer, men syvårskrigen betog ham lysten, men det var jo den opdragelse og uddannelse, Herman havde fået.

Nu havde Herman og Maren så deres på det tørre, og det var jo en forpost, som ikke var så overrendt af konger, så her fik de lov til at være i fred.

Nu og da skulle der afskibes en ladning gotlansk kalksten og somme tider noget pibetræ. Pibetræ var træ til at lave rør af til vandkunster. Det var først noget senere, man fandt på at føre vandet frem i blyrør.

Herman fik hvert år lov til at udføre fedestude fra Gotland. Først var det halvtreds, men år for år steg antallet, og til sidst var det firs.

Han døde i 1607 og blev begravet i Visby den 30. oktober. Fru Maren overlevede ham, og hun nævnes endnu i juni 1610 i forbindelse med et mageskifte.

HERMAN JUEL TIL AABERG,
1548–1607.

Ane nr.1453: Maren Jensdatter Juel af Alsted (1560 - 1612).

Jens Mogensen Juel til Udstrup havde med sin hustru Anne Pedersdatter Skram af Alsted fire børn, en søn Peder og tre døtre, Elsabe, Maren og Ellen.

Han mødte efter ordre i 1559 med seks heste, dvs seks ridende svende i sit følge, til Christian den Tredies begravelse i Odense.

Han var da lensmand på Århusgård og Kalø slot. Alsted havde han fået med sin hustru.

Sådan så situationen ud, da Maren blev født o.1560. Så kom krigen med Sverige, og faderen måtte afsted. Som skibschef på Fortuna kæmpede han under admiral Peder Skram, der var en fætter til hans svigerfar af samme navn.

Under slaget ved Øland den 11.september 1563 blev Jens hårdt såret, og han døde den 20.september af sine sår ved Carlse tæt ved Gotlands vestkyst.

Senere blev han ført hjem og begravet i Århus Domkirke, hvor hans og Annas gravsten endnu findes men helt nedslidt af mere end fire århundreders andagtssøgende.

Nu sad fru Anna med fire mindreårige børn og to store len, som hun skulle aflægge regnskab for.

Hun har sikkert valgt at bo på Århusgård med børnene, fremfor Kalø, der ligger så øde derude i vigen.

Efter at mor Anna har gjort regnskab for lenene hos kongen, flytter familien til Alsted tæt ved Gudenåens kilder, og her vokser Maren op med sine søskende.

Det er hende, der først dukker op i historien, da hun selve Sct.Hans aftensdag bliver gift på Alstedgård med Herman Juel. Heroppe i højderne har de kunnet se bålene blusse fjernt og nær, som en festlig hilsen til de nygifte.

Allerede i 1578 bliver hun mor til en søn, der bliver opkaldt efter sin farfar, Niels. Hun er nu flyttet med til Åbjerg i Vestjylland mellem Nissum fjord og Stadil fjord i det lave frugtbare land, hvor studene går og æder sig fede i det frodige græs.

Marens næste barsel var den 8. januar 1580, hvor hun fødte endnu en søn, som kom til at hedde Jens efter sin morfar. Samme år hører vi også om Marens storebror, der nu skrev sig til Alsted og deltog i hyldningen af Christian den Fjerde.

I 1581 fødte Maren en datter, der efter sin farmor fik navnet Christence, og i 1582 blev det igen en datter, som fik sin mormors navn Anna, der var død i 1581.

Så svært det var at miste en mor, der alene havde opdraget sine fire børn, så var det dog langt værre, da de to småpiger og en lillebror Erik døde i efteråret 1583 og 1584 på Kalundborg slot, hvorhen familien var flyttet i 1581.

Før lille Erik var der kommet endnu en lille pige, som i dåben fik navnet Christence påny.

Endnu to gange måtte Maren i barselseng, begge gange blev det drenge. Først kom Ove og i 1589 den 5. september på Dragsholm, Christen.

Fra Jens' historie kender vi alle børnenes skæbne, men her må vi sætte dem i relation til deres forældre.

Endnu tre dødsfald skulle Maren og Herman komme til at opleve. Men disse var endnu værre end de spæde børns. Her var der tale om unge, lovende drenge og mænd, der på meningsløs måde blev revet væk.

Den førstefødte, Niels blev dræbt kort efter sin ankomst til Greifswald af pesten.

Lillebror Ove døde 1607 i Oxford efter fem-seks års studier i det fremmede.

Familiens yngste, Christen døde i sin fulde kraft på togt mod rigets fjender under Kalmarkrigen den 16. januar 1612.

Christen var på besøg hos sin mor, da døden indhentede ham, og det er så vist det sidste, vi hører til Maren Juel. Hun boede da hos sin søn Jens på Refstrup ved Vejle.

MAREN JENSDATTER JUEL

Ane nr.1454: Hans Gundesen Lange til Brejninggård 1542-1609.

Han blev født den 28.august 1542 på Svenstrup, som hans mor Karen Hansdatter_Breide dengang havde i forlening. Hun havde i mange år været i dronning Dorotheas tjeneste, og det må have været som bryllupsgave, da hun giftede sig med Gunde Hansen Lange til Kærgård, at hun fik Svanstrup som len i fem år uden afgift.

Svenstrup ligger endnu men med nye bygninger i Borup sogn på banelinjen mellem Roskilde og Ringsted, en skovrig egn med mange små blinkende søer, så her fik Hans en god start. Der var allerede en storesøster, Dorthe, som vi allerede er blevet præsenteret for, som Jørgen Rosenkrantz's hustru og Holger Rosenkrantz' mor.

Vi kender ikke fødselsår på de øvrige fire børn i kuldet. Da Karens forlening udløb, fik Gunde Lange tilbudt Brejninggård af kongen for 9105 mark og slog til.

Hans fik tre mindre brødre, Christen, Gunde og Frederik, foruden en lillesøster Anne.

Vi ved allerede, at storesøster Dorthe allerede tidligt blev hentet til dronning Dorotheas jomfrukammer, men også hendes brødre, Hans, Christen og Frederik kom til hoffet for at blive opdraget sammen med Christian den Tredies sønner. Lillebror Gunde er nok død tidligt, for ham hører vi intet om. Lille Anne forbliver også mest i det skjulte.

Hans kom senere til Københavns universitet, og da han var atten år gammel blev han sendt til Wittenberg med præceptor, Johannes Langsee, studere ~~ingen~~ fortsatte i Strassbourg og Paris til han kom hjem i 1563.

Måske var faderen syg på det tidspunkt, for han døde i 1564 hos sin ~~fast~~ter Dorthe på Kalø.

Moderen fru Karen Breide var død allerede i 1560, og siden havde faderen skrevet sig til Kærgård, som han aldrig fik, Brejninggård, Holmegård, som han arvede efter sin faster og Kehlet, som var hans arv efter den afdøde Karen.

Hans tiltrådte straks efter hjemkomsten en stilling som sekretær ved kancelliet.

Da krigen brød ud i 1563 meldte han sig til hæren, men her har han ikke sat sig spor i arkiverne. Nogle skal jo være menige og underofficerer.

Efter krigen havde Hans ikke noget embede, men levede på sine godser. Han mødte til de selskabelige forpligtelser, han blev kaldt til, når kongen holdt bryllupper for nogle af sine folk, når der var barnedåb eller begravelse, som vidne ved kongens forligsforhandlinger med sine brødre i Odense, som vurderingsmand ved andres mageskifter med kronen osv.

På sin 33 års fødselsdag den 28. august 1575 var han blevet gift i København med Johanne Pedersdatter Skram til Hersomgård i Rinds herred, Viborg amt.

Omkring 1580 lod han bygge korafslutning på Brejning kirke, der bærer hans og Johanne Skrams navne og årstallet 1581. I årene 1585 til 1599 sad han som lensmand på Lundenæs ved Skjern å. Her havde hans farbror Niels siddet som pantnaver og hans hustru, Abel Skeel havde overtaget pantet indtil sin død i 1585, så arvede Hans i hvert fald en del af pantet og overtog lejet. Under Grevens fejde havde bønderne afbrændt det gamle slot, men fru Abel havde bygget et nyt i bindingsværk i to etager. På den fire meter høje banke har der været en fabelagtig udsigt over det flade marskagtige land.

I den periode, hvor Hans var lensmand, byggede han Brejninggård op med fire længer i den skikkelse de to resterende længer idag står tilbage. Byggeriet stod på i årene 1584 til 1594, så stod den prægtige gård med de berømte terracottadekorationer færdig.

I 1599 blev Lundenæspantet indfriet af kongen, og Hans kunne flytte til sin nye hovedgård, Brejninggård med sin familie, der nu må have været ganske stor.

Johanne fødte ham ialt ti børn, men det barske klima ved Vestkysten tog de fem, så det var bare fem børn, der overlevede deres forældre.

I 1589 fik Hans ordre til at holde sig rede til at ledsage Christian den Fjerdes søster Elisabeth til Brunnschweig, hvor hun skulle giftes i Wolfenbüttel med hertig Heinrich Julius. Han skulle være omhyggeligt udstaafferet og møde med fire heste, så han kunne være med til at kaste glans over toget, der også skulle medføre enkedronning Sophie.

Der skete imidlertid noget uforudset. Den unge hertug, der havde den hobby at skrive komedier, forsøgte at digte sig selv ind i sådan en.

Han drog til Danmark forklædt som juvelhandler og henvendte sig på Koldinghus, hvor han viste sin kollektion. Da hans tilkommende beundrede et fint smykke og spurgte ham, hvad det skulle koste, svarede gavtyven, at det kostede kun hendes gunst.

Den uforskammede juvelhandler blev straks kastet i fængsel, men røbede sig ikke straks. Bagefter blev brylluppet så afholdt i Danmark, og brudetoget afgik i begyndelsen af juni 1590, og her var Hans med i følget.

Han levede siden i fred og ro på sin gård. Selvfølgelig deltog han hvert år i snapstinget i Viborg.

Således også i 1609, men på hjemvejen blev han syg og tog ind på Lysgård. Her døde han næsten straks, og bisættelsen foregik den 16. februar 1609 i Viborg, hvor biskop Arctander holdt ligtaalen over ham.

Han kom til at ligge i Viborg Domkirke.

Ane nr.1455: Johanne Pedersdatter Skram til Hersomgård.

Johanne var det syttende barn af atten, og da hendes forældre blev gift i 1535, må Johanne være født o.1560. Hun blev gift i 1575, så hun er nok kommet til verden i 1558. Der kan jo have været et enkelt tvillingepar med i børneflokket.

Hendes far var Peder Skram, den rigtige Peder Skram, Danmarks vovehals, søn af Christiern Skram til Urup.

Moderen, Elsebe Tygesdatter Krabbe var født den 12.april 1514 på Helsingborg slot som datter af rigsmarsken Tyge Krabbe og Anne Rosenkrantz.

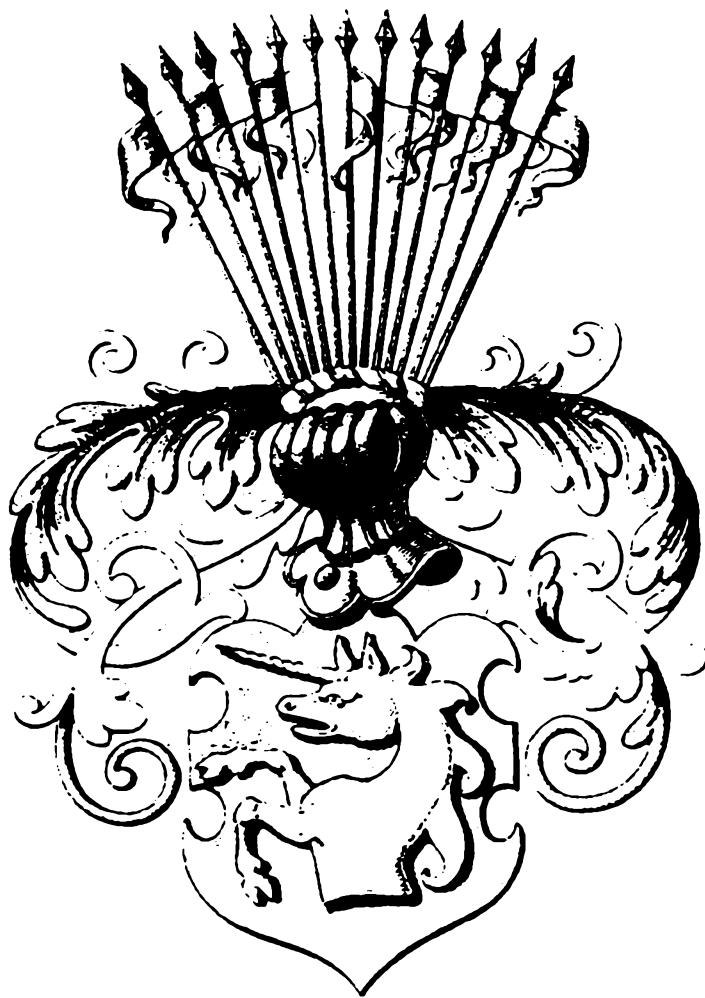
Når vi nu tager farmor, Anne Knudsdatter Reventlow med, har vi Johannes herkomst og omtrentlige fødselstidspunkt. I 1555 havde Peder Skram trukket sig tilbage fra sin stilling som admiral på grund af alder, og i 1557 havde han fået Halmstad len i pant. Året efter fik han det noget større Laholm len, og da han havde gødset Skedal med sin hustru liggende i den egn af landet, tog familien ophold der, og her må Johanne så være født.

Laholm ligger i det sydlige Halland ved elven Lagan. Det var en by med en befæstning på en ø i elven. Det var oprindeligt en næs i en bugt af elven, som var blevet adskilt fra bredden ved en kanal. Selve fæstningen var et stenhus med en mur omkring, muligvis med nogle mindre huse indenfor muren, men ikke noget særligt.

Skedal ligger en snes kilometer mod nord, ikke langt fra Halmstad, ved den lille Fylle å på et næs, der også var afskåret med en grav til forsvar. Det var tæt herved, ved Fyllebro, at Niels Mund i 1676 blev taget tilfange af svenskerne.

Få måneder efter Christian den ~~Tredje~~ død skrev Peder Skram et brev til Frederik den Anden og advarede ham mod Gustav Vasas hensigter med Gotland, så allerede så tidligt var spændingen voksende mellem de to lande.

Da krigen så endelig i 1563 var en kendsgerning, var det Johannes ældste bror, Christiern, der fik til opgave at føre tilsyn med Laholm slots len sammen med sin mor, fru Elsebe. Moderen blev på Skedal, mens sønnen drog ned til Laholm.

Johanne blev hos sin mor, vist hele krigen, for hun nævnes aldrig i moderens breve, som ofte er fulde af bekymring for de børn, der ikke er hjemme hos hende.

Da admiral Jacob Brochenhus var blevet taget tilfange med 3 skibe af svenskerne ved Borgholm, kom kongen til Johannes far og gav ham ordre til at udruste en flåde og jage svenskerne hjem, og derfor måtte fru Elsebe og sønnen Christiern holde skansen hjemme.

Det varede dog kun til sidst på året 1563, så kom Johannes far igen hjem og overtog ansvaret for Laholm. Christiern og de ældre søstre flyttede så til Skedal for at føre tilsyn med godset der.

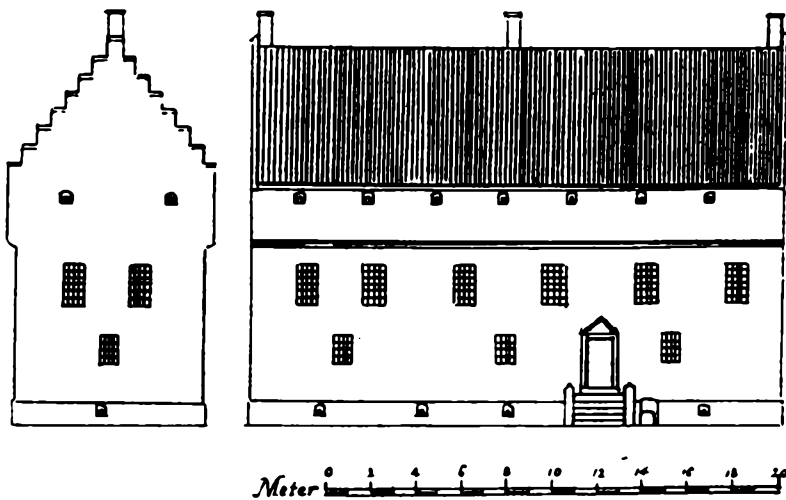
I 1564 var der mange rygter om fred, og der blev sat en del byggearbejder igang på Skedal, men i 1565 kom svenskerne og brændte Skedal af. Johannes søskende kom dog derfra i god behold, og uden skade. De har dog ikke kunnet komme hjem til Laholm, der nu blev belejret af svenskerne.

Johanne måtte pænt blive inde i stenhuset, mens fru Elsebe nu og da var ude på muren for at se til faderen, der hverken fik hvile eller føde, når ikke hun kom ud med det til ham.

Da Skedal var brændt, drog Christiern ud i krigen, hvor han pådrog sig den grasserende pest og døde den 12. juli 1566. Storebror Tyge, der var i Lund, døde den 25. september samme år, sandsynligvis af den samme pestepidemi. Storebror Knud, der studerede i Wittenberg var allerede død den 30. juni også i 1566, men nyheden var længere under vejs. Den fjerde storebror, Peder, der læste ved Københavns Universitet, vendte i efteråret hjem til Laholm, hvor han døde den 25. november, og lille Johanne var vidne til moderens og faderens sorg over de fire dødsfald.

Ældste søster Anne var i dronning Dorotheas jomfrukammer, men hun rejste jævnligt til kurfyrstinde Anna af Sachsen, som jo var kong Frederiks søster. Af moderens breve kan vi følge, hvor ofte hun rejste frem og tilbage, og hvordan hendes bryllup blev udsat. Hendes ægtemand, Henning Gøye var da heller ikke særlig begejstret for alle disse rejser.

Skedala hus vid 1500-talets slut. Idéskiss med ledning av måttuppgifter i en beskrivning från 1652.

Storesøstrene Berete og Karen, som må have været med på Skedaldal, da svenskerne kom, undslap til Sjælland, hvor Berete den 9.februar 1567 blev gift på Københavns slot med Peder Thott til Boltinggård. Karen var trolovet med Hans Skeel, der var med Daniel Rantzau til Axtorna, hvor han faldt den 20.oktober under den jyske fane. Karen blev senere gift på Egeskov efter krigen med Laurids Brockenhus.

De næste fire døde tidligt, og det er uvist om Johanne har kendt dem. Det var sønnerne Henrik og Børge og døtrene Margrethe og Johanne.

Niels, der var født den 27.februar 1555 på Helsingborg, var før krigen sendt i Roskilde latinskole, hvor også hans ældre brødre havde gået, og han blev den eneste overlevende af Johannes syv brødre, og så fik han kun en enkelt datter i to ægteskaber.

Småpigerne, Elsebeth, Dorte, Mette, Margrethe, Johanne selv og Olive har sikkert alle oplevet krigen om Laholm. Både Dorte og Mette døde som små, men de var syv søstre, der overlevede deres forældre.

I 1568 kom svenskerne igen til Laholm og beskød borgen med artilleri, uden at de havde noget resultat af det. Faderen holdt stand i den sønderskudte borg.

Kongen gav ham et ekstra len i Norge uden afgifter og 1000 rigsdaler i erstatning for hans tab. Så vigtig var Laholm i forsvaret af Skåne.

Efter krigen kunne familien vende hjem til Urup i Jylland, som Johanne næppe har set før nu.

I 1575 var Johanne i København, hvor hun den 28.august blev gift med Hans Gundesen Lange til Breininge.

Den 8.marts 1578 døde Johannes mor, fru Elsebe Krabbe på Laholm, som havde givet hende så mange sorger, og blev begravet i Østbirk kirke.

I 1580 lod Johannes mand bygge en korafslutning til Breininge kirke, som endnu kan ses, og året efter døde Johannes far den 11.juli på Urup og blev begravet den 22.august i Østbirk.

Johanne var imidlertid begyndt at aftjene sin børnepligt. Hendes mor havde født atten børn, hvoraf kun otte overlevede hende. Johanne måtte ti gange i barselseng, og heraf døde de fem børn tidligt fra hende. Den sidste nåede end ikke at blive døbt, før hun døde.

Sønnerne blev sendt til udlandet for at studere. Hendes mand døde den 2.februar 1609 og blev begravet den 16. i Viborg Domkirke.

To af sønnerne deltog i Kalmarkrigen og kom godt fra det. Dog blev Gunde såret ved Elfsborg, men overlevede.

Johanne så sin ældste søn som landsdommer i Nørrejylland og den næstældste som øverste sekretær i kancelliet. Hun døde i 1620. Kun hendes storesøster Karen overlevede hendes i endnu fem år.

Ane nr.1456: Herman von Harstall til Diensdorff, Mühla etc.

Diensdorff har jeg ikke kunnet finde nogen steder, men Mühla eller Mihla ligger i den vestlige ende af Thüringerwald, og her var slægtens hjemsted i Thüringen, en af Tysklands dengang omkring halvandethundrede småstater.

I 1500årene var det hellige romerske rige hverken helligt, romersk eller et rige. Kejseren havde så at sige ingen magt over de enkelte landes fyrster, så de kunne frit bekæmpe hinanden uden hensyn til kejseren.

Med Luthers fremtræden kom et nyt problem ind i billedet, og riget blev delt i først to religiøse fraktioner, senere endda i tre.

Samtidig betød den støtre pengerigelighed, at nye gnidninger opstod mellem stænderne, og der fulgte en række bondeoprør, hvoraf et af de værste netop gik ud over Thüringen, og måske var det derfor, Herman søgte over grænsen til Hessen, hvor Philip den Højmodige var en dygtig og stærk landsfader.

I hvert fald ved vi, at hans søn var i den hessiske fyrstes tjeneste, og vi ved, at Hermans svigerfar var i Philips tjeneste, så han må nok have fundet sin hustru i Hessen.

Hermans forældre var Hans von Harstall til Diensdorff og Anne von Schmalsteig.

Han havde en ældre bror, der hed Balthasar, som skrev sig til Kreype.

Omkring 1560 giftede Herman sig med Anna Christina von Langenstein genannt Güntzen rod.

De havde sammen sønnen Hans Ludwig von Harstall, der skrev sig til Mühla, Creutzburg, Schrechsbach etc., og det er alt, hvad vi ved om Herman von Harstall.

Ane nr.1457: Anne Christina von Langenstein gen. Güntzerodt.

Hendes far, Melchior var af gæv gammel hessisk slægt, men var på et tidspunkt gået i Würzburgisk tjeneste som ritmeister, senere som hverveofficer.

Moderen Margaretha von Wangenheim var af thürensk slægt, så det er nok sandsynligt, at faderen var en af de rigsumiddelbare riddere, Tyskland var så rig på, og som voldte fyrsterne så mange problemer.

På et vist tidspunkt går Melchior over fra Würzburg til Hessen, og i stedet for at hverve tropper til det katolske parti, hverver han nu til protestanternes hær.

Kort før den tid var hans datter, Anne Christina blevet gift med Hermann von Harstall til Diensdorff etc.

Vi kender kun et af Anne Christinas børn, nemlig Hans Ludwig som vi til gengæld kender ret godt.

Anne Christinas slægt førte en rød venstrevendt hjort i hvidt skjold og to røde hjortevier på hjelmen

Hun har oplevet den schmalkaldiske krig og freden i Augsburg i 1555, og senere korstoget mod gendøberne i Münster. Vi ved ikke, hvor gammel, hun blev.

V: LANGENSTEIN
ḠE: GŪNTZERODT.

Ane nr.1458: Melchior von und auf Lehrbach

Slægtens ældste lensbrev er fra 1121. Slægtens stamsæde lå i nærheden af Homburg. Nu måske i Frankrig.

Melchiors forældre var Heinrich von und auf Kœhrbach og Anna Margaretha von Ende, et navn, der under Frankrig blev ændret til de Fine.

Vi kender ikke andre børn, end Melchior.

Melchior blev gift med Helena von Rodenhausen, der skænkede ham datteren, Margaretha Christina, der blev gift med Hans Ludwig von Harstall.

I 1535 ankom en vis Melchior von Lehrbach til Kassel og man omtaler hans Geisteskrankheit.

Det er dog umuligt at sige, om denne mand er vores her registrerede ane.

Ane nr.1459: Helena von Rodenhausen.

Hendes far hed Hans Wilhelm von Rodenhausen, og moderen hed Catharina von Schleigerin.

Måske er dette navn det samme som vores Rothauser, som vi finder på mormors side, men lad det være. Der var tale om et vingods i Hessen, og faktisk er tanken ikke så usandsynlig, for landet blev så frygteligt hærget af franskmændene, så der ikke var noget udkomme for befolkningen, men det havde været et rigt og frugtbart land med mange vingodser.

V: RODENHAUSEN.

Ane nr. 1460: Sebastian Metsch auf Plohna und Reuth.

Nu er vi rykket et godt stykke mod øst, helt ind i Østtyskland er vi kommet, til Vogtland i Sachsen.

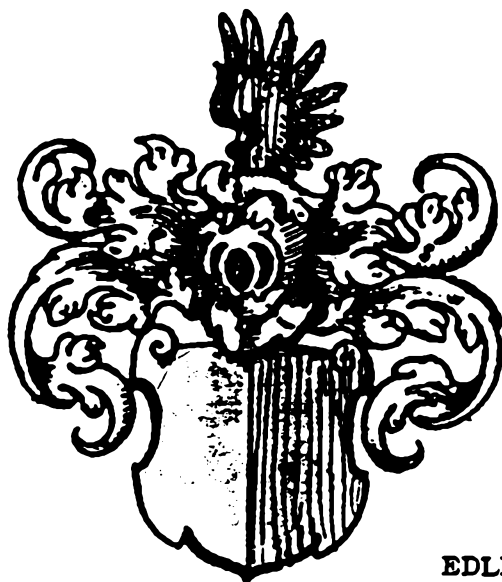
Sebastians far var Heinrich Metsch auf Plohna und Schönfeld. Hans mor hed Margaretha von Breitenbach, hvis far skrev sig til Böhlen.

Sebastian giftede sig med Ana Edle von der Planitz, og med hendes havde han sønnen Heinrich Sebastian.

Fra Erik og Jørgen Rosenkrantz' historier ved vi, hvad der skete i Sachsen under reformationens kampe. Desværre ved vi ikke på hvilken måde, Sebastian og hans far var i disse kampe, men vi kender den klemme, de kunne komme i.

Ane nr. 1461: Anna Edle von der Planitz.

Hendes far var Balthasar Friedrich Edler von der Planitz auf Göltzsch. Moderen hed Magdalena von Back, og hendes far skrev sig til Neuhoff.

EDLE VON DER PLANITZ.

Ane nr. 1462: Hildebrand von Rauchhaupt auf Hohenthurm.

Rauchhaupt var en gammel sachsisk slægt, der havde bredt sig til flere af de omliggende lande.

Hildebrands far hed Carl Hildebrand, og moderen hed Anna von und aus Rosenau.

Hildebrand blev selv gift med Catharina von Schlabberndorff aus Beuthen.

De fik sammen døtrene Catharina Lucretia og Hedewig Elisabeth.

Ane nr. 1463: Catharina von Schlabberndorff.

Schlaberndorf er en lille by omtrent på grænsen mellem Sachsen og Brandenburg, og det er nok sandsynligt, at grænsen har flyttet sig frem og tilbage nogle gange, så det kan være ret vanskeligt at sige, hvor slægten oprindeligt har hørt til.

Catharinas far var Heinrich von Schlabberndorff og skrev sig til Beuthen. Hendes mor hed Elisabeth von Treschkau.

Slægten var blandt dem, der i året 924 var med til at angribe Venderne i Mark Brandenburg, hvor de bosatte sig, så den har altså ved den tid boet i ca. 600 år i Brandenburg.

Våbenskjoldet viser tre sorte skråbjælker i guld og på hjelmen en marekat med et jernbånd om livet og et æble i den ene hånd.

Ane nr. 1564: Bertram von Pfuel til Viechel, Gelsdorff etc.

Han var fra Brandenburg, født 1524 i Jerichow, hvor hans far, Friedrich von Pfuel havde pantelen hos biskoppen af Magdeburg. Moderen Barbara von Wallenfels var fra Sachsen.

Faderen havde haft fejde med hertugen af Meckelnburg i en årrække, men det var endt med et ærefuldt forlig.

Bertram havde en storesøster Anna og en storebror Jacob, og der var desuden brødrene Georg, Christoph og Andreas. De kom alle under formynderskab af Melchior von Pfuel og Joachim v. Quast, da deres far døde o. 1530.

Moder Barbara levede endnu i 1537, men hendes videre skæbne kendes ikke.

Anna blev måske gift allerede før faderens død med Konrad von Burgsdorff til Mellentin, Derzow og Hohenjesar. Drengene voksede nok op i den østlige ende af Brandenburg.

I 1539 blev Brandenburg luthersk, men allerede i 1524 var en af Luthers ivrigste tilhængere, Nicolaus vom Amsdorff blevet superintendent i Magdeburg og havde der indført den luthersk-evangeliske kirke, så Bertram var straks fra fødslen indviet til protestant.

Brandenburg var ikke medlem af det schmalkaldiske forbund til beskyttelse af protestantismen, men derfor kan Bertram godt have deltaget i krigen mod kejser Karl den Femte i 1546-1547 og senere Moritz af Sachsens krig mod kejseren i 1552.

Da den augsburgske religionsfred blev indgået i 1555, var der i hvert fald repræsentanter tilstede fra Brandenburg.

Bertram blev gift den 29. juli 1562 med Ursula von Hake af huset Berge vest for Berlin.

Ursula skænkede ham sønnen Adam. Om han havde nogen søskende, ved vi ikke.

Bertram døde i 1574.

Ane nr. 1465: Ursula von Hake af huset Berge.

Hun var den næst yngste af Ludvig von Hakes seks børn, som han havde med Anna vom Krummensee af huset Alt-Landsberg.

Faderen var enearving til slægten Hakes arvelen Berge vest for Berlin, så godset forblev samlet, også i næste generation, da Ursulas ældste bror, Wichmann også blev enearving, idet lillebror Christof døde uden børn.

Det var faktisk med Wichmann, at slægten von Hakes Rote Linie nåede sin glansperiode.

Han var en fremragende personlighed, en mand med en stærk vilje og en skarp forstand, der vandt kurfyrstens fortrolighed og sine standsfællers tillid. Han fik adskillige offentlige tillidshvarv og bestillinger.

Han blev født 1516 og oplevede i sin halvfjerdsårs levetid et opsving på alle områder i åndsliv og erhvervsliv i Brandenburg.

Landet gik i den periode over fra naturaløkonomi og til pengeøkonomi, og det gav naturligvis mange nye muligheder især for den der først kom til pengene.

Wichmann havde held og dygtighed til at udvide sine besiddelser omkring Berge.

Ursula og alle hendes søskende var endnu umyndige, da deres far døde i 1536, og de fik derfor beskikket to værger, fætre af deres far, Mathias og Andreas, der skrev sig til Utz. Det er det år, Wichmann nævnes første gang som den ældste af søskendeflokken, men det er først, da han den 3. oktober 1541 yder kurfyrsteh sin lenspligt, at vi bliver klar over hans fødsel, idet myndighedsalderen i Brandenburg på den tid var 25 år.

Ursula nævnes første gang, da hun i 1544 er indblandet i en sag om æresfornærmelse med en Margrethe von Gadow, der kom for kammerretten og forligt der. Ursula har ikke været helt nem. Hun var vist tvilling med Magdalene, der første gang var gift med Joachim von Wuthenau auf Wassersuppe og Segeletz. Anden gang med Joachim von Leipzig.

Bror Christof blev aldrig gift. Måske var det fordi storebror Wichmann aldrig gav tilladelse til noget giftermål, så godset kunne bevares samlet. Christof døde 1568 senest.

Ældste søster Anna blev gift med Hans von Zieten til Wildberg og Logow.

Lillesøster Katharina blev gift med kurfyrstelig råd Gerhard von Lüderitz til Walsleben og Nackel.

Selv var Ursula gift med Bertram von Pfuel til Viechel, Wilsekendorff og Gielsdorff, der måske var den, der købte Jahnsfelde.

Vi ved, at Ursula fødte ham sønnen, Adam, men desværre kender vi ikke flere af hendes børn.

Wichmann, familiens overhoved ægtede i 1546 Ilse von Trott, der var datter af kejserlig feltmarchal, brandenburgisk geheimeråd, hofmarchal og hovedsmand på Zehdenick Adam von Trott arveherre til Badingen og Himmelpfort, en mand med høj uddannelse og rig begavelse og erfaring, som havde gjort både kejseren og kurfyrsten mange og store tjenester. Ilses mor, Margrethe von Fronhofen var datter af kurfyrstelig, brandenburgisk geheimeråd Hans von Fronhofen.

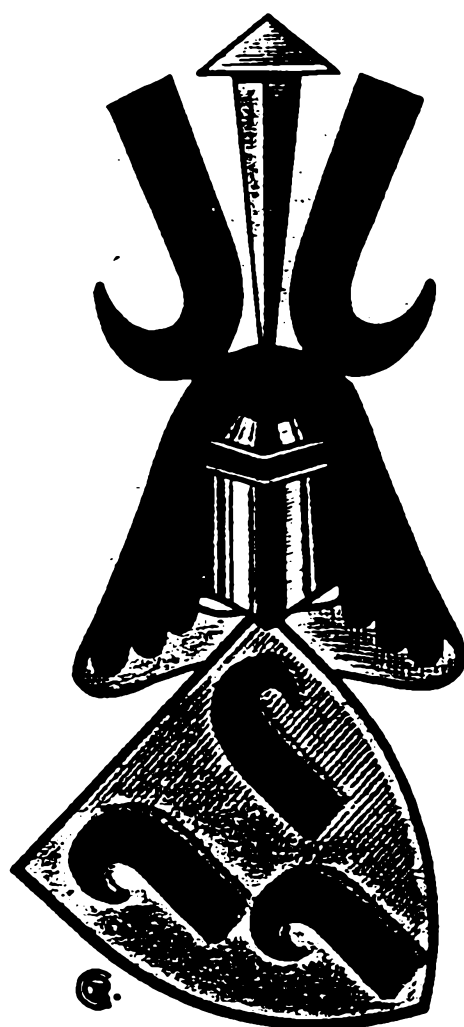
Med dette ægteskab opnåede Wichmann en fremtrædende position for sig og sin familie i det brandenburgiske kurfyrstendømme.

Da han døde den 14. oktober 1585 i Berge efterlod han sig 13 børn, men da fru Ilse døde den 26. august 1611 i en alder af 81 år, efterlod hun sig 127 efterkommere.

Vi ved desværre ikke, hvornår Ursula døde, men hendes ægtemand døde 1574.

Det var ikke kun Ursula, der kunne være hidsig. Wichmann kom i strid med en halvfætter om et grænseskæl i en eng. De mødtes efter aftale i engen til forlig, men gemytterne kom i kog, og Wichmann dræbte sin modpart i hidsighed.

Han må sikkert have betalt mandebod eller lignende, men enden på retssagen kendes ikke.

VON FAKA

Ane nr. 1566: Curt Friedrich von Burgsdorff til Mellentien.

Han skrev sig også til Dertzow, Hohenzieten og Petzigh, og godserne lå allesammen i Brandenburg.

Faderen var Konrad von Burgsdorff, og moderen var Anna von Pfuel.

Faderen var Landfoged over Neumarck Brandenburg efter at have tjent to kurfyrster ved hoffet. Han skrev sig til Dertzow.

Curt Friedrich havde en bror, Christoph, der var gift med Anna von Sydow.

Curt Friedrich omtales som en forstandig og velforsøgt krigsmand, og det er vel sandsynligt, at han har ladet sig hverve til krigstjeneste hos en af de mange fyrstyer, der førte krig mod hinanden.

Begge forældre døde i 1551 i den pest, der hærgede hele Europa. Bror Christoph levede til 1590.

Vi har slet ingen årstal på Curt Friedrich, men han giftede sig med Margarethe von Wedel til Cremptzow i Pommern, og hun fødte ham datteren Barbara, der siden blev gift med Adam von Pfuel til Jahnsfelde.

Burgsdorff hed tidligere også Burchardsdorff eller Borgsdorff, og det var en af de mest ansete slægter i Brandenburg

Ane nr. 1467: Margarethe von Wedell til til Cremtzow etc.
 Slægten Wedell stammer oprindeligt fra Stormarn syd for Hamborg, hvor de ældste dokumenter om slægten dukker op allerede i 700årene. I 1200årene kom slægten til Brandenburg og deltog i erobringen af landet øst for Oder.

Det er vel nok den rigeste af alle slægter i Brandenburg, og den har spredt sig også til Danmark og Norge, hvor flere grene er kommet i grevestanden.

Margarethes far hed Georg. Han skrev sig til Cremptzow og Keplien i Pommern. Han var fyrstelig pommersk stettinsk hofmester og håvedsmand på Colbatz.

Moderen hed Anna von Steinwehr af husene Selchow og Fiddichow ved den Brandenburg-Pommerske grænse.

Hellerikke Margarethes søskende kender vi noget til.

Hun blev gift med Curt Friedrich von Burgsdorff til Mellen-tien af den Neumarkske slægtsgren, og fik med ham datteren Barbara, der var gift med Adam von Pfuel til Jahnsfelde.

WEDEL.

Ane nr.1520: Claus Olufsen Daa til Raunstrup og Holmegaard

Han blev født mellem 1494 og 1500, for han er opkaldt efter sin farfar, men hvis han var født 1500 eller 1501, var han nok blevet opkaldt efter sin morbror, Hans Griis, der blev dræbt i slaget ved Hemmingstedt i Ditmarsken.

Claus døde selv i 1574, så han er næppe født ret meget før 1500, og måske netop det år, men før Hans' død var meddelt.

Hans far var Oluf Clausen Daa til Raunstrup, der nævnes første gang i 1489, da hans to ældste brødre erklæredes fredløse for vold mod Sorø Klosters tjenere.

Brødrene, Claus' farbrødre hed Joachim og Søren(Severin).

Moderen hed Gundel Joachimsdatter Griis, hvis far skrev sig til Holmegård, og hun havde fire ældre brødre, Jørgen, Peder, Henning og Hans, men Hans faldt som nævnt i Ditmarsken, så der var sorg i hjemmet, da Claus var lille.

Claus havde ingen brødre, men to søstre, Dorte, der døde i barselseng i 1512, og som derfor må have været storesøster, og Margrethe, der måske var lillesøster.

Dorte var opkaldt efter sin farmor, Dorte Herlufsdatter Snekken, mens Margrethe nok må være opkaldt efter sin mors farmor, der var en Brostrup.

Det første livstegn vi har om Claus er fra 1519, hvor han var hogsinde, og han må så have været smådreng, edelknabe eller page hos en eller flere fyrster fra han var syv år og til han var atten. I 1519 var han ansat hos Christiern den Anden, som endnu ikke havde erobret Sverige og bragt det ~~land~~ til unionen. Men kampen stod på, og det kostede penge, som kongen og mor Sigbrit kradsede ind med hård hånd. Nye skatter og afgifter blev opfundet, og accisse på alt, hvad der passerede byernes porte. Claus' far blev afkrævet en urimelig stor pengesum for påståede uordner i hans regnskaber, netop i 1519.

Det næste glimt vi får af Claus, er i 1525, da han fik pantebrev på Gyrstinge len. Da var han stadig hofsinde

Han har nok været i Stockholm med Christiern den Anden, men han har næppe været bøddel, og der er god grund til at tro, at han har været nær ved den oprørsbevægelse, der fik kong Christiern til at flygte ud af landet med statskassen og rigsarkivet, for Claus var nemlig trolovet med Anne Pedersdatter Lykke, hvis far Peder Lykke var en oprørsleder.

I 1528 blev de gift, og samme år overtog Claus Paddeborg len (nu Sparresholm) for sig og sin hustru på livstid, og året efter fik han livsbrev også på Gyrstinge len, begge len som pant for lån til kronen. I 1531 punger han ud igen.

I 1532 overtog Claus Skodborg og Hundsbæk len for pantesummerne og beholdt dem begge til 1537.

I september 1534 kom skipper Clement til Aalborg og startede det nordjyske bondeoprør, og det var med nød og næppe, at Peder Lykke, Claus' svigerfar undslap.

Vi må antage, at Claus har været med i det adelsopbud, der drog imod ham, men han har så undgået at blive slagtet ved Svenstrup.

Han kan også have været med dem, der ikke nåede at komme med Johan Rantzau, men han var med til at invadere Fyn i 1535. Claus nævnes sammen med Erik Krummedige til Alnerup efter slaget på Øksnebjerg i sommeren 1535. Måske var Krummedige hans overordnede, måske var de samme rang.

I hvert fald var de med Johan Rantzau den tågede morgen, hvor de sneg sig ind på de grevelige tropper, der havde sat sig fast på toppen af Øksnebjerg.

Rantzau gav ordre til en tæt formation, så de kunne syne af mindene, og de bar grønne grene til kamuflage.

Bjerget var beskyttet mod syd af sumpe, og det havde stejle sider. De grevelige havde beskyttet sig med en vognborg, og Rantzau havde ikke så mange tropper, som fjenden.

Imidlertid troede de deroppe, at det var en mindre gruppe, der var flygtet fra Assøns belejring, da de fra deres høje stude kunne se lejren brænde udenfor byen.

De styrtede sig derfor ned ad skrænten efter det lette bytte, som de troede, men Rantzau ventede med at åbne de tætsluttede rækker til sidste øjeblik, hvor han afslørede sit artilleri.

Det blev et forfærdeligt slagteri, men det var ikke de kongelige tropper, det kom til at gå ud over.

Erik Krummedige overtog bagefter en gård i Assens, som havde tilhørt en af de grevelige, som var flygtet.

Da Christian den Tredie og Johan Rantzau satte over til Sjælland, blev Erik Krummedige med sine tropper og Claus Daa med sine tilbage på Fyn som besætning for at holde øen til kongen.

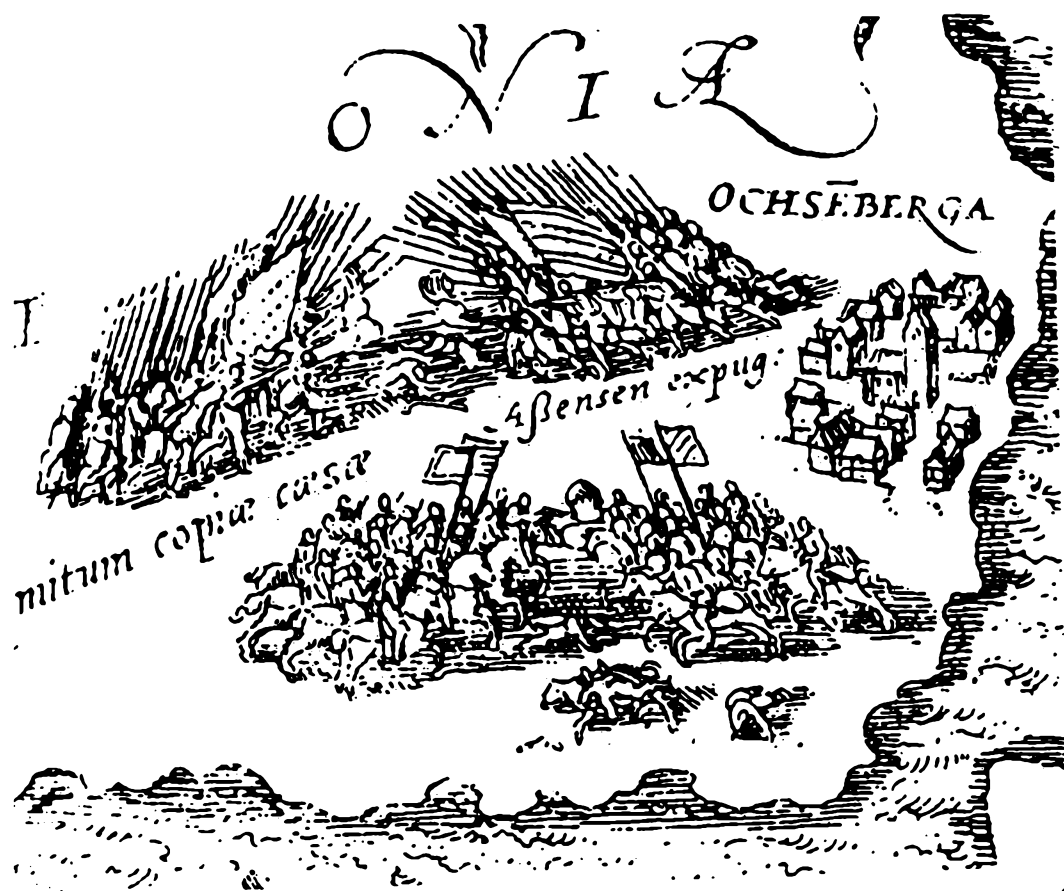
Begge blev forlenet med hver en del af øen. Claus fik Næsbyhoved len, men slottet var brændt ned af de greveliges tilhængere, så han måtte tage ophold på Stt.Hans kloster i Odense, hvor også Erik Krummedige var indlogeret.

Odensebispen Knud Gyldenstjerne, der var den, som fik overtalt Christiern den Anden til at komme til København for at forhandle, vendte tilbage til Danmark fra fangenskab i Mecklenborg hos de grevelige, men i juli 1536, da han kom fra gudstjeneste i Odense domkirke, stod Claus udenfor og tog ham til fange på Christian den Tredies vegne. Nu var det reformationssagen, det drejede sig om. Bispen blev løsladt efter et år, men blev aldrig biskop igen.

Fru Anne blev ikke gammel. Hun fødte Claus fire børn, Jørgen, Jakob, Peder og Borte. Vi ved ikke, om hun blev offer for de uroligheder, der fulgte med Grevens Fejde, eller hun overlevede den og døde kort efter.

Vi ved, at Claus' anden hustru, Hilleborg Tinhuus endnu var ugift i 1538, men vi ved ikke hvornår deres bryllup stod. I sit andet ægteskab fik Claus sønnen Olaf og datteren Hilleborg.

Da Grevens Fejde var forbi, og Christian den Tredie var blevet konge af Danmark-Norge, indfriede han Claus' pantelen, så han kun beholdt Paddeborg og Gyrstinge len, som han fik lov at beholde fri for afgifter.

Også denne fremstilling af slaget ved Øksnebjerg og erobringen af Assens stammer fra den Rantzauske Tavle.

Da reformationen havde givet kong Christian mulighed for at inddrage kirkegodset under kronen, blev han i stand til at betale sin gæld, så han frit kunne råde over sine len.

Nu havde Claus så udspillet sin rolle som høvedsmand i krig. Der blev ikke flere krige i Christian den Tredies tid.

Claus fik nogle private tillidshverv, såsom skifte efter Hr. Mads Bølle i 1540, værgemål i 1541 for Erik Daas børn o.lign.

I 1548 ledsagede han prins Frederik til Norge, for at han kunne blive hyldet der.

I 1551 blev Claus landsdommer i Sjælland og blev forlenet med Bjeverskov herred, men han frasagde sig allerede i 1552 dette embede og så blev det helt stille om ham.

Han må uden tvivl have deltaget i Christian den Tredies begravelse i 1559, men han har næppe været med til erobringen af Ditmarsken samme år.

Claus og hans hustru nævnes i 1561 i Peder Dyres testamente.

Han døde i 1574, måske på grund af det våde, kolde forår. Eller var det i begyndelsen af den pestepidemi, der hærgede i 1575-76?

Hilleborg Tinhus overlevede ham i mindst seks år.

Ane nr.1521: Hilleborg Tinhuus(Skinkel) til Egeskov etc.

Hilleborgs far, Laurids Skinkel til Egeskov og Julskov var i 1502 hovedsmand på Krogen, hvor senere Frederik den Anden byggede Kronborg,

Han giftede sig før 8.april 1510 med Hilleborg Pedersdatter Bille.

Der var i forvejen en søn, Otte og to døtre, Anne og Rigborg i familien, da vores Hilleborg blev født, og siden kom endnu en datter, Margrethe.

Storebror Otte levede endnu i 1532, men han døde barnløs.

Storesøster Anne blev i 1545 gift med rigsråd Frands Brockenhus, der lod bygge det smukke slot, der nu bærer navnet Egeskov.

Søster Rigborg blev gift med Hans Johansen Lindenov, der med hende fik Julskov.

Lillesøster Margrethe kom i Sct.Clare kloster i Roskilde, da det var i den katolske tid, men jeg er bange for, at der blev handlet ilde med hende, da de sjællandske borgere i 1535 gik til angreb på kirker og klostre, som blev plyndret og ødelagt.

Det er ikke usandsynligt, at Otte blev offer for Grevens Fejde, men Hilleborgs far døde i 1533, samme år som Frederik d. Første.

Også moderen, fru Hilleborg Bille, døde i 1536, så der var kun de tre søstre, Anne, Rigborg og Hilleborg tilbage ved Borgerkrigens slutning.

Det er ukendt, hvem der var værge for de tre unge piger, men i 1539 kaldes Hilleborg for broderdatter til kansleren Johan Friis. I 1538 havde Kjeld Krabbe fået til hende, men det er ikke blevet til noget, for valget faldt på Claus Daa, der jo sad med fire mindreårige børn af sit første ægteskab. Han har næppe været et særlig godt parti, men en forældreløs jomfru uden brødre kan næppe have ventet sig meget andet end en rolig havn efter den forfærdelige borgerkrig.

På den måde kom Claus Daa ind i den eksklusive rigsrådskreds.

Det var i 1545 storesøster Anne blev gift med Frands Brockenhus, og i 1554 begyndte han at rive Egeskov ned og byggede det prægtige slot, vi kan glæde os over idag. Anne nåede at se byggeriet færdigt, men døde den 12.juli 1565 vel nok af pesten, der nu rasede igen.

Anne kom derfor ikke til at opleve sin ægtemands strålende karriere i krigen, hvor han endte som rigets marsk, inden han døde den 14.november 1569 i Halmstad af et sår i benet. Man havde ikke mulighed for at desinficere sår dengang, så efter fjorten dage var blodforgiftningen nået hjertet.

Rigborgs mand var en af de rige adelsmænd, som måtte forstrække kongen med penge under syvårskrigen. Han havde skiftende pantelen og blev brugt i forskellige offentlige hverv, men kom ikke til fronten.

Han var sammen med Rigborg ofte inviteret til hoffets fester. Hans Lindenov døde i København den 27.september 1568 og blev begravet i Vor Frue kirke.

Rigborg døde den 2.juni 1572 og blev begravet hos sin mand.

Da Hilleborgs mand, Claus døde i 1574, levede af hans børn kun Dorte af første ægteskab, der sad enke, og Hilleborgs to børn, der begge blev gift i 1575.

Hilleborg omtales sidste gang i 1580.

Ane nr.1522: Henrik Jespersen Friis til Ørbæklunde 1496-1571.

Han hørte til slægten Friis af Hesselager, den med tre sorte egeren i hvidt felt. Hans far, Jesper skrev sig til Lundbygård eller Lundsgård, som kun var en beskedent bindningsværks-gård vest for Nyborg. Moderen hed Anne Johansdatter Brockenhus af Vollerslev.

Der var en storesøster, Alhed født 1492, der som barn blev optaget i Dalum kloster, hvor hun nåede at blive firs år gammel og priorinde.

Henriks storebror, Johan blev født den 20.februar 1494, og med ham kommer vi til at høre mere om, for han blev en stor mand.

Henrik blev født i 1496. En lillebror Christen døde ung. En søster Margrethe døde ugift i Odensen 70 år gammel, og hun var måske også i Dalum kloster, men forlod det ved reformationen. Anne, der blev født år 1500 kom i klostret i 1507 og blev priorinde efter sin søster Alhed. Også hun blev firs år gammel. Claus døde lille i Odense, Jakob døde også som lille. Mette var den eneste af døtrene, der blev gift. Hun døde før sin mand Claus Urne, der døde 1531 efter at have været gift anden gang med Margrethe Ravensberg.

Storebror Johan gik i skole i Odense og Århus, blev 1514 immatrikulæret ved Københavns Universitet og fortsatte i 1517 sine studier i Köln.

Henrik var gammeldags og lod sig udlære som dreng, page og væbner. Vi ved dog ikke af hvem. Uanset hvem det var, har Henrik måttet følge sin herre i krigen mod Sverrig. Først i sommeren 1517, hvor de danske plyndrede langs hele den svenske østkyst, men led nederlag ved Stockholm.

Anden gang i 1518, hvor de danske igen led nederlag, og endelig i 1520, der endte med det stockholmske blodbad.

Det år rejste Johan til Rom som magister, og da han vendte hjem i 1521 blev han skriver i kancelliet.

I 1523 flygtede Christiern den Anden ud af rigerne, og brødrene Friis hyldede Frederik den Første. Johan fik det halve Rønnebæksholm i forlening.

3. Kansler Johan Friis. Aar 1671
(Efter Maleri paa Rosenborg)

Allerede før reformationen var klostrene taget i kongelig varetægt, og kongerne bortforlenede dem eller pantsatte dem til velhavende adelsmænd.

Også Dalum kloster var tidligt bortforlenet, men i 1529 fik Johan Dalum kloster og kunne herefter selv beskytte sine to måske tre søstre.

Under Grevens Fejdes mange forviklinger blev han dog ikke i stand til at forsvare søstrene, idet han selv blev taget til fange af de grevelige, mens Odenseborgerne stormede og indtog Dalum kloster.

Johan blev ført til København, hvor han fik tilladelse til at besøge Wittemberg, hvorfra han vendte tilbage til Gottorp. Da Fyn var befriet for de grevelige, vendte han tilbage til sit klosterlen og sine søstre.

Nonnerne var blevet skændet og mishandlet, og klostret berøvet alle sine værdier, og søster Margrethe flyttede til Odense, hvor hun levede til 1562, hvor hun døde 70 år gammel. Røverne blev hængt en uge efter udåden.

Vi har tabt Henrik af syne, men han har sikkert fulgt med de hertugelige, med Peder Skram eller Johan Rantzau, for i 1537 bliver han forlenet med Ørbæk by, og i 1548 fik han Keirup len på Fyn.

Han giftede sig den 26. juli 1538 på Ørbækklunde med Margrethe Nielsdatter Bild, der da var tredive år gammel. Mange ting blev forsinket og udsat under borgerkrigen.

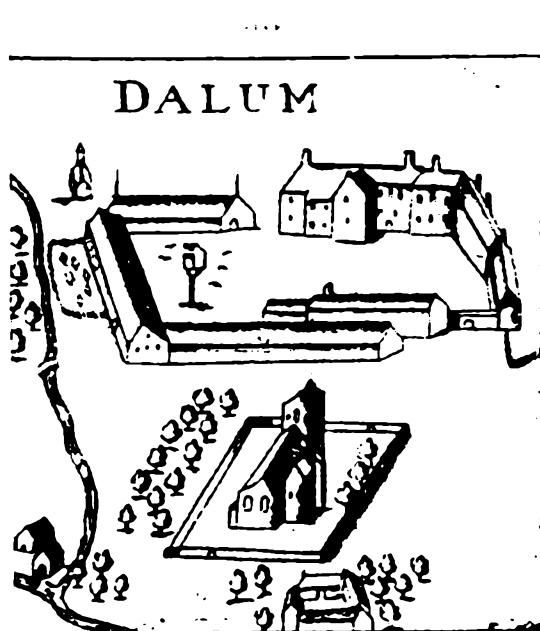
Johan blev rigsråd hos Christian den Tredie. Han døde den 5. december 1570 i Køge, og efter hans død får vi at vide, at der endnu er fire nonner på Dalum kloster, og heraf de to Johans og Henriks søstre, Alhed og Anne.

Henrik døde den 9. marts 1571 på Ørbækklunde. Han havde da givet Frederik den Anden 1400 rigsdaler til krigsførelsen mod Sverige.

Margrethe Bild skænkede han tretten børn, hvoraf de otte levede ved faderens død.

Fru Margrethe overlevede sin mand i to måneder og døde den 16. maj samme år.

Alhed døde i Dalum kloster i 1572, og Anne blev priorinde efter hende, til hun selv døde i 1580. Begge blev begravet i klosterkirken.

Dalum Kloster o. 1670.

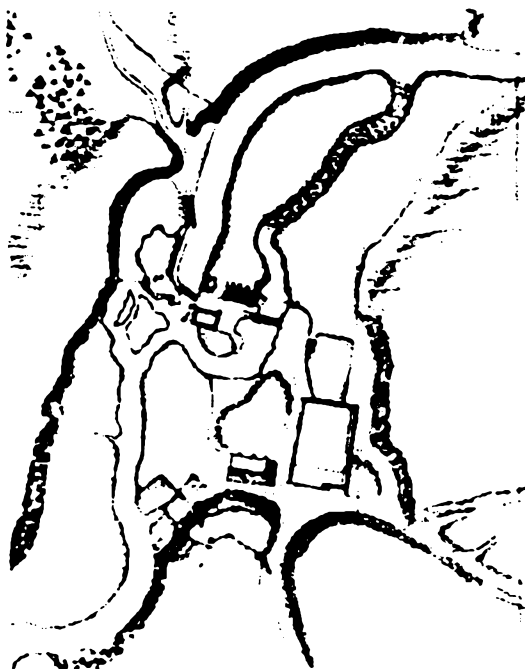

Fig. 20: Dalum Kloster og omegn set mod syd 1718.

Ane nr.1523: Margrethe Nielsdatter Bild til Ravnholt.

Margrethes far, Niels Bild skrev sig til Ravnholt, selv om han kun havde arvet halvdelen af gården, men da Margrethe blev født, var han lensmand på Bohus slot.

Moderen Beate Eggertsdatter Ulfelt af Kragerup havde i forvejen født to sønner, Evert og Peder, da hun i 1508 nedkom med Margrethe.

Det var i kong Hans' tid. Sønnen, junker Christiern var på den tid statholder i Norge og for frem med hård hånd mod de oprørske bønder, der var blevet hidset op af biskop Karl af Hammar. Denne biskop var blevet fanget og sat i fængsel hos Margrethes far på Bohus slot, hvor han sad i tårnet, da Margrethe var lille. Hun har vel været et par år, da han flygtede ud af vinduet ved hjælp af sit iturevne lagen. Da det ikke var langt nok faldt han ned og brækkede det ene ben. Han gemte sig i et hult træ men blev opdaget og sat i fængsel igen.

Selv om Margrethe var lille, har historien været fortalt så ofte, at den har været en del af hendes erindringsstof. Der har da også været vild opstandelse på slottet, til man fandt den flygtede.

Svenskerne ville ikke antage Hans som konge, og kong Hans anvendte nu sanktioner mod dem. Han forbød Lybækkerne at handle med Sverige og lod sine skibe gøre strandhugst på den svenske østkyst og i Finland.

I 1510 erklærede Lybæk krig og svenskerne sluttede sig til, så Danmark-Norge var i krig på to fronter.

Efter kong Hans' død blev Margrethes far forlenet med Nyborg slots len i 1514, så han kom i nærheden af sin slægtsgård.

Margrethe havde ved sin fødsel kun en af sine bedsteforældre i live, og det var hendes mormor, Karin Pedersdatter Væbner, der havde giftet sig med Claus Strangesen Bild, og jeg vil bestemt tro, at hun tidligt er kommet til sin mormor, der boede på Nørholm i Ribe amt, nær ved Varde.

Da Claus Strangesen døde i 1512, havde fru Karin skænket ham børnene, Niels, Terkil, Otto, Anne og Maren, som har været jævnaldrende med vores Margrethe.

Imidlertid fik Margrethes mor ved samme tid to små piger, Magdalene og Anne, som også var på samme alder omtrent som deres morbrødre og mostre på Nørholm.

En skønne dag i 1522 kom der pludselige krav fra Christiern den Anden til fru Karin på Nørholm, at hun skulle bevise sin adkomst til gården, og det viste sig, at allerede dronning Margrethe havde påvist at gården var opført på jord, som kronen gjorde krav på, og at Claus Strangesens forfædre havde fået lov til at blive boende på gården mod at betale en bøde. Nu 120 år efter måtte fru Karin betale 1000 Gylden til Christiern den Anden til fuld afgørelse, så hendes efterkommere kunne beholde gården til evig arv og eje. Det blev naturligvis Claus Strangesens børn.

Efter kongens fald og flugt mægskiftede fru Karin med den nye konge kirkens rettigheder med kronen, så gården kunne gå til hendes børn kvit og frit.

Margrethes far, der i 1519 havde fået Herrested len nær ved Ravnholt, sluttede sig til Frederik den Første og blev 1523 dennes rigsråd. Han hyldede i 1534 i Hjallelse Christian den Tredie, og i 1538 anerkendte han kansler Johan Friis' bror Henrik Friis til Ørbæklunde som sin svigersøn, og den 26. juli blev Margrethe gift med sin Henrik.

Margrethes mor, fru Berte eller Beate blev hofmesterinde hos dronning Dorothea, da hun sad enke efter Niels, der døde i 1540.

Jeg ved ikke, hvordan det gik med Nørholm under skipper Clemens oprør, eller ved Rantzaus modangreb. Nørholm lå jo ganske tæt ved Varde, hvor skipper Herman havde gjort sig til herre.

Det er ikke blevet til så meget med Margrethe selv, men den ramme, hun har levet i, har jo temmelig mange forsiringer, og nu kommer vi til hendes børn, som hun i hvert fald selv har født.

Jesper blev født den 24.juni 1539 på Ørbæklunde, hvor de allesammen blev født. Han druknede den 24.maj 1561 i mølledammen sammested.

Anne kom til verden den 4.december 1540. Hun blev gift på Københavns slot den 19.september 1557 med Niels Trolle til Trolholm. Han faldt den 7.juli 1565 i søslaget ved Bønholm. Anne overlevede ham i fem år, og efterlod sig sønnen Børge, og måske flere børn, som jeg ikke kender.

Karen blev født den 17.december 1541, og hun gik i sit 28. år, da hun den 29.juni 1567 ægtede Bjørn Andersen Bjørn til Stenalt på Københavns slot, der sad enkemand med seks børn. Da han døde den 15.oktober 1583, havde Karen givet liv til yderligere tre børn. Hun døde selv 1601 og blev begravet den 3.juni i Budolfi kirke i Aalborg.

Dorte så dagens lys den 9.marts 1543 og kom efter forældrenes død i huset hos sin bror Niels, men allerede i 1572 i dronningens jomfrukammer. Den 4.december 1575 blev hun viet i Køge til Oluf Daa til Raunstrup, og de to har vi lært at kende i det sidste bind af historien.

Niels blev født den 8.juli 1544, og det var ham, der ombyggede Ørbæklunde. Han var gift med Wibeke Gyldenstjerne til Iversnæs, og hun nedkom med tretten børn. Niels døde 26.april 1610, og hun overlevede ham i tre et halvt år til 25.oktober 1613. Maren kom til verden den 23.august 1545 og døde den 16.maj 1561, samme måned som Jesper døde. Det har været strengt for Margrethe.

Otte så første gang dagens lys den 26.november 1546, og han døde 1565-66, uvist hvornår og blev begravet i København. Der gik næsten tre år, før Margrethe nedkom med datteren Birthe, så der har måske været en abort imellem. Birthe fødtes den 12.august 1549, blev gift 1.august 1574 med Eiler Brockenhus til Nakkebølle. Han døde hun fra allerede i 1582.

Margrethe kom så den 10.juli 1550. Hun blev gift den 12.juli 1579 med Laurids Straale til Torpegård. Hun døde i sin første barselseng den 1.november 1580.

Den 28.oktober 1552 nedkom Margrethe så med sønnen Frederik, der blev trolovet med Karen Krafse, men døde før brylluppet den 13.januar 1586 på Hagedstedgård.

I 1554 den 22.januar fødte Margrethe sønnen Jakob, der kun nåede at blive tretten år gammel. Han blev begravet 1567 i Roskilde Domkirke.

Lisbeth blev født den 19.februar 1555. Hun blev gift samtidig med Dorthe i Køge med Jakob Huitfeldt til Berridsgård, der døde 1583. Hun overlevede selv alle sine søskende og døde den 2.oktober 1631.

Den sidste i flokken var Christian, der blev født den 21.december 1556, som alle sine søskende på Ørbaklunde. Han ægtede Mette Hardenberg den 9.maj 1585 i København. Christian døde den 29.juli 1616 ombord på et orlogsskib i Oslo fjord. Mette overlevede ham knapt et år.

Udover sine to brødre, som er nævnt, havde Margrethe også to søstre, **M**agdalene og Anna, og nu må vi hellere se lidt på de fire søskendes skæbne.

Evert var det gået godt. I 1548 havde han fået Åkjær len ved Århus, og året efter blev han gift med Vibeke Podebusk den 7. juni på Københavns slot. I 1553 kom han til Norge som lensmand på Stenviksholm Trondhjem, i 1559 fik han også Herrested len på Fyn.

I 1564 blev han udnævnt til løjtnant for de danske knægte i Syvårskrigen. Han blev såret ved Svarterå, og udmærkede sig senere i Norge.

I 1566 blev han lensmand på Næsbyhoved og det følgende år både rigsråd, admiral og lensmand på Møn. Han døde dog allerede den 1.august samme år i Kastrup på Amager.

Hans hustru skrev en kendt slægtsbog og en dansk krønike. Hun fik Herrested len efter ham. Hun døde 1596 på Aggersborg.

Peder var i 1548 hofsinde og forlenet med Bratsberg len og Skien syssel i Norge, 1554-57 var han lensmand på Riberhus. 1557-59 havde han Odensegård len. Han døde 1564 og efterlod sig hustru Dorte Rvensberg og tre børn.

Magdalene blev gift den 18.februar 1556 på Københavns slot med Bjørn Saxtrup til Osby, der døde som sidste mand af sin slægt. ~~S~~elv døde Magdalene den 9.december 1585 i Skåne.

Lillesøster Anne, der var den yngste var født på Ravnholt og blev gift med Hans Skinkel af Liljeskinkelerne, der skrev sig til Gjerskov. Han havde været gift to gange før, og han mistede Anne allerede i 1572.

Margrethe døde selv kun godt to måneder efter sin ægtemand, Henrik Friis af Hesselager, den 16.maj 1571 på Ørbæklunde, hvor hun havde født så mange børn og set så mange kære dø.

Bild eller Strangesen. Tværdelt af hvidt og sort (eller blå: Strangesen). På hjelmen to vesselhorn tværdelt hvidt/sort(blåt) og sort(blåt)/hvidt. • Uradel, Fyn

Ane nr.1524: Verner Tønnesen Parsberg til Harrested død 1567.

Hans far var ridder og rigsråd, da Verner kom til verden, så han var nødt til at sige hr. til sin far. Moderen var Ingeborg Predbjørnsdatter Bodebusk, hvis far skrev sig til Vosborg.

Tønne Parsberg skrev sig til Harrested og Ørtofte.

Faderen havde været gift engang før, og havde med Maren Has til Ørtofte datteren Gertrud.

Med Verners mor havde han allerede tre børn før Verner, nemlig Niels, Jørgen og Valdemar. Bagefter fik han tre døtre, Anne, Vibeke og Jytte.

Harrested ligger i det sydlige Sjælland et stykke vest for Næstved i Øster Flakkebjerg herred, og herfra udgik Verners tilværelse.

Jeg vil tillade mig at gætte på, at Verner blev født i kong Hans' tid, nærmere kommer jeg næppe, eventuelt efter år 1500. Harrested er egentlig det samme som Haraldsted, det sted, hvor Knud Lavard blev myrdet, og dengang gik Haraldsted skov også helt ned til den nuværende herregård, der ligger ved vejen mellem Næstved og Slagelse

Dette er så baggrunden, men Verner er sandsynligvis født på Varberg slot i Halland, hvor hans far var lensmand fra 1504 til 1513.

Slægten har fået tilnavnet de talende Parsberger, og det er måske Verners far, der har givet anledning til dette øgenavn, idet han i hele denne periode deltog i de endeløse forhandlinger med svenskerne, uden at det førte til noget egentligt resultat. Og det sluttede da også med kong Hans' død

Den første af søskendeflokken der dukker op i arkiverne, er Gertrud, der den 2.oktober 1513 blev gift med Johan Bjørnsen af slægten Bjørn, der skrev sig til Nielstrup og Steensgård. Han havde været gift med Sophie Nielsdatter Rosenkrantz.

Under Christiern den Andens store offensiv mod Sverige i 1520 levede Tønne Parsberg endnu, men den 13.januar 1522 var han død.

Hr. Tønnes efterlod sig otte børn, hvoraf de fire døde ugift. Gertnud var som nævnt gift, men alle de øvrige var endnu i barnealderen, så det er muligt, at de er kommet til deres mor, der behøldt Gårdstange len, som hendes ægtemand havde haft i pant. I 1524 nævnes hun også til Bådsgård i Viborg amt, så det er uvist, hvor i verden børnene var i den periode.

I 1528 blev Verner immatrikuleret ved universitetet i Rostock, vi ved ikke hvorlænge, han blev i Tyskland, men i 1532 står han opført med to heste i borgeleje på Rugård slot på Fyn. Han må da have været i tjeneste hos Frederik den Første.

Broderen Valdemar var kommet i latinskole i Malmø, og han var en af de adelsbørn, der ved begyndelsen af Grevens Fejde blev taget som gidsel af borgmester Jørgen Kock, ligesom Jørgen Rosenkrantz blev det.

Siden hører vi intet til Valdemar, som måske døde i fangenskab. Det siges i hvert fald, at han døde ugift.

Gertruds ægtemand, Johan Bjørnsen døde 1534 på Dronningholm og blev begravet i Ollerup på Fyn.

Moderens gård blev indtaget og afbrændt af de oprørske bønder, mens hun selv slap bort og overlevede tumulterne.

Der var således gode grunde til, at Verner var på Christian den Tredies parti i borgerkrigen. Han nævnes da også som hofsinde i 1536, hvor han også er blevet lensmand på Øvid Kloster i Skåne.

I 1540 blev Verner tildelt Ellinge len, som han dog næppe har tiltrådt, da han kort efter fik Sølvitsborg slots len, denne yderst vigtige grænsefæstning, hvor svenskerne ofte brød ind i Skåne, når vi var i krig med dem.

Udover nogle større byggearbejder på slottet havde Verner to væsentlige opgaver i dette vigtige grænselen. Han skulle bekæmpe de mange landstrygere, der holdt til i de uvejsomme grænseegne og gjorde livet usikkert for beboerne og alle vejfarende i lovligt ærinde, og han skulle holde sig underrettet om alt, hvad der foregik på den svenske side af grænsen.

I påsken 1542 døde moderen fru Ingeborg, og broderen Niels kom til at arve pantelenet Gårdstange i Frosta herred.

Efter den blodige, ulykkelige borgerkrig havde Christian d. Tredie fået nok af ufred, og resten af hans regeringstid var en lang fredsperiode, hvor alting trivedes, og smukke slotte skød op allevegne.

Der var dog hele tiden truslen fra Christiern den Andens tilhængere syd for grænsen, og gang på gang måtte rostjenesten være i beredskab.

Dertil kom, at vel havde Gustav Vasa støttet Christian den Tredie mod grev Chrøstopher, men han var stadig mistroisk i al almindelighed mod alt, hvad der var dansk, og helt tryk var Christian heller ikke overfor ham. Det var derfor vores Verner skulle holde skarpt udkig med alle bevægelser nord for grænsen.

Bror Niels blev hofsinde i 1546 og fik året efter Vrejlev kloster, som han havde til 1554. Han deltog i 1548 i det store brudetog til Sachsen, mens Verner samme år ledsagede den unge prins Frederik til Norge.

I 1550 blev Verner udnævnt til rigsråd. I februar 1551 skulle Sølvisborg len stille ptte karle til orlogsflåden. I juni måned manglede han en skude til at transportere enebærstager til Koldinghus, og da havnen i Silleå er sandet til, må bønderne herefter udskibe deres varer fra Nederbyå.

Hele adelens rustning skulle mønstres i september 1552, da der synes at være troppesamlinger i Tyskland.

I januar 1553 advarer Verner sin konge, at kong Gustav Vasa er draget ned i Småland med stort mandskab, og Mogens Gyldenstjerne får ordre til at lade bud gå ud til alle lensmænd i Skåne, men hemmeligt, at Gustav Vasa ikke får nys om, at vi vogter på hans bevægelser.

Der var end imellem møder i rigsrådet, samling i det kongelige retterting, skeltrætter indenfor lenet og mange andre forretninger. I februar 1553 begærede kong Gustav et møde mellem begge rigers rigsråder i anledning af grænseproblemer. Her var også Verner med. I oktober samme år skal han være meddomsmand i en trøtte mellem Børge Trolle og borgerne i Vø. I november 1554 er Verner med til at sætte ret landemærke mellem Sverige og Danmark, så stridigheder kan undgås.

Vindebro ved Sølvisborg i Blekinge. Opført og nedrevet
i det 16de Aarhundrede.

I februar 1555 udskriver kongen væragslige karle med harnisk og værge til orlogsflåden, og Verner skal stille otte mand. Samme måned ønsker kongen tilsendt, hvad der måtte være af hvalben, hvide koraller, perler, perlemor og norske diamanter i lenst.

I december inviterer kongen sine lensmænd og råder til København til at holde fastelavn med ham og nogle udenlandske fyrster. Han vil lade banen strø og holde renden, stikken og turneren, hvorfor de skulle udruste sig med gode heste, harnisker og andet godt tilbehør.

Fru Anne, Verner Parsbergs skal møde for sammen med andre gode fruer at drage salen og fyrstekamrene til højtiden.

Verner er altså nu gift, men det er han nok blevet allerede i 1546, da han fik brev på Sølvisborg len.

Hans hustru, Anne Holck var datter af Manderup Christensen Holck til Barritskov. Moderen var Anne Christoffersdatter Lykke til Stadsgård, og hun havde en lillebror, Hans Holck.

Vi skal ikke her komme ind på børnene, men bare notere os, at Anne Holck fødte Verner ialt tretten børn i deres ægteskab.

Niels, der i 1554 havde fået Krogen len, det senere Kronborg, og i 1555 også Egebjerg, døde den 14. november 1556 og blev begravet den 25. i Frue kirke i København.

Den 7. juni skrev kongen en befaling til Verner om at lade et skib bygge, 26 alen køl, $4\frac{1}{2}$ alen hul for bunden og 10 alen sejlbjælke, klinkbygget. Det var i 1557.

Året efter den 26. juli skrev kongen, at han havde erfaret, at grev Edhart af Østfriesland var draget ind i Sverige, og formoder, at han vender hjem gennem Danmark. Verner skal modtage ham på kongens vegne, forsikre ham om kongens gunst, byde ham velkommen og ledsage ham til København.

Den 10. oktober 1558 skriver kongen, at han har kaldt rigsrådet til Kolding, men at Verner og Tage Thott skal blive på deres slotte og have opsyn med deres landsende. Der skal gælde forstandige karle ind i Sverige på spejderi. Den sidste spejder, der havde været i Sverige, havde man bildt en masse vås ind.

Den 9. december sendte kongen indkaldelse til en række lensmænd, der skulle give møde 20. dag jul, altså et stykke ind i januar i København. Vermer var en af de indkaldte, men han kom ikke til at hilse på sin konge i denne omgang, for han døde ved nytår. Frederik tiltrådte straks regeringen som Frederik den Anden.

I marts indkaldte den nye konge til renden og turnering den 6. august. Verner Parsberg skal møde med seks heste. Svendenes kjortler skal være sorte med kongens farve i ærmerne, hoserne skal være gule. Hestene skal være gode, og rætninger, våben og andet tilbehør skal være i orden. Sørgetiden var omme.

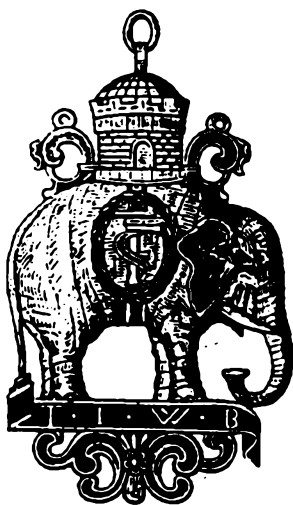
Anledningen til denne festlige turnering var, at kongen ville lade sig krone i København.

Verners hustru, Anne var blandt de fruer, der blev indkaldt til at drage sale og kamre til festlighederne. De skulle sørge for flamsk klæde og silkespørlagen og alt, hvad der kunne gøre slottet smukt og behageligt til lejligheden.

Kroningen fandt sted den 13. august, og ved den lejlighed gav kongen otte adelsmænd ridderslaget på den ottende dag af festen. Blandt dem var Verner, som vi herefter må kalde hr. Verner. Han var nu elefantridder.

Ved krigsudbruddet i 1563 blev hr. Verner udnævnt til proviantmester for Blekinge, og året efter måtte han forsvare sit slot mod en stor overmagt, så han måtte forlade Sølvijsborg med hele sin besætning efter at have stukket ild til bygningerne.

I 1565 nævnes hr. Verner som feltkommissær, og han måtte deltage i flere indtog i Sverige. Feltlivet var nok for hårdt. Han var jo ikke længere nogen årsunge, og den 21. januar 1567 døde han hjemme på sin slægtsgård Harrested. Måske var det pesten.

118. Frederik II's Elefantorden.

Elefantordenen, den fornemste danske Orden, blev sandsynligvis første gang indstiftet af Kristian I i Aaret 1457 og stod i Forbindelse med geistligt Broderskab. Efter Reformationen uddeltes den ikke, førend den i 1580 blev kaldt til Live paany og har senere bestaaet, ihvordel den i Tidernes Løb har undergaaet forskjellige Forandringer.

Ane nr.1525: Anne Mandørupsdatter Holck til Stadsgård.

Annes slægt stammer fra Sønderjylland, og det var hendes farfar, Christen Holck, der havde giftet sig til Barritskov i Vejle amt.

Det var såmænd ikke nogen herregård i den forstand, vi regner med, men nærmere en stor bondegård i bindingsværk, men dog en ejendomsgård.

Annes far, der var opkaldt efter sin mors slægt, arbejdede hele sit liv ivrigt på at samle gods omkring Barritskov, og det er muligt, at det var ham, der påbegyndte byggeriet af den herregård, der er overleveret til vor tid.

Annes mor, Anne Christoffersdatter Lykke til Stadsgård, fødte kun to børn, Anne og sønnen Hans, som i hvert fald fortsatte byggeriet på Barritskov og fik æren af byggeriet.

Da Anne nævnes før sin bror Hans, må rækkefølgen være sikker, da det er almindeligt, at piger nævnes efter drenge, hvis rækkefølgen er usikker.

Hendes forældre blev gift før 1511, og Anne er således født omkring ved den tid, og hun er enten født på Barritskov eller på Stadsgård, det nuværende Constantinsborg ved Århus.

Lillebror Hans må være født efter kong Hans' død og opkaldt efter ham, da der ikke synes at være nogen nærbeslægtet Hans i familierne Holck og Lykke.

Nu kom så Christiern den Anden til magten, og Annes far, som sikkert har været udkommanderet også under kong Hans, måtte møde i rostjenesten igen til krig mod Sverige. Han har næppe skullet stille med mere end sig selv, og det er ikke engang sikkert, at han har skullet stille til hest.

Anne er sikkert kommet i huset hos sin mormor og dennes anden ægteemand, Erik Timmesen Rosenkrantz til Engelsholm.

I 1515 blev faderen kong Christierns hovedsmand på Sønderborg som han forsvarede mod holstenerne i 1523, da Christiern den Anden var stukket af med kassen.

Han overgav sig først, da slottet blev beskudt med svært artilleri, og kvinderne skreg af skræk.

Annes far døde i 1537, og moderen kan meget vel være død da hun havde født lille Hans, så det var derfor, der ikke kom flere børn i familien.

Hans arvede nu Barritskov, mens Anne blev gift med Verner Parsberg til Harrested.

Hendes første barn var en søn, der blev opkaldt efter farfar hr.Tønne, nummer to i listen var Predbjørn, der døde ung og ugift. Og skal vi tro listen, var også den tredje en søn, som blev kaldt Niels, der kom i 1545.

Næh, de har som sædvanligt taget alle drngene først. Nu kom som nummer fire, Manderup født 24.december 1546, derpå Jørgen og Christian, som begge døde unge og ugifte.

Christoffer hævdes at have været nummer syv. Han blev født d. 25.juli 1555.

Claus, nummer otte døde ung og ugift. Nummer ni, Valdemar var en af vore egne.

De sidste fire var pigerne, Anne, der døde ung og ugift, Sofie, der døde ugift og ung, Ingeborg, der vel blev trolovet med Folmer Knob, men de ~~døde~~ begge før brylluppet, og Anne den anden, der i 1572 kom i dronningens fruerstue.

Tønne studerede 1559 i Wittenberg og blev senere sekretær i kancelliet. Han blev gift 1578, da han blev forlenet med Frøland skibsrede, med Helvig Iversdatter Lungø, der døde allerede i 1583.

Niels blev hofjunker i 1570, kongens kammerer i 1572 og kammerjunker 1575-79. Han havde en række forskellige len og blev gift 1.marts 1579 med Lisbet Mikkelsdatter Sested.

Manderup den unge blev immatrikuleret 1565 i Wittenberg og i 1566 i Rostock, hvor han havde den ~~duel~~ med Tyge Brahe, der kostede denne hans næse.

Senere havde Manderup Hammershus og Silkeborg len før han i 1580 blev rigsråd, og derpå fik han Århusgård len. I 1585 blev han gesandt til Skotland. Siden havde han også Skanderborg len, men regeringsråd og kongens hofmester blev han først efter sin mors død. Han blev gift 26.september 1574 med Ingeborg Hartvigsdatter Juel.

Christoffer, der skrev sig til Hviderup, Jernit og Hagesholm blev hofjunker i 1580. I 1583 blev han gift med Dorte Olufsdatter Munk af slægten Lange. Han blev lensmand på Thisted bispegård og over Salten len.

Valdemars historie kender vi jo, så vi kan gå lige til Anne, der var den sidste i rækken. Hun blev gift den 10. januar 1574 med Hans Skovgård til Gundestrup, der døde 1580 på Helsingborg. Anden gang var hun gift med rigsmarsk Hak Holgersen Ulfstand til Hikkebjerg den 22. november 1590.

Lillebror Hans, der arvede Barritskov, blev 1561 lensmand på Varberg slot. Han efterlod sig ry for human og velvillig optræden overfor almuen.

På hans opfordring trak Damiel Rantzau sine tropper tilbage fra Varbergs omegn i juli 1565, så befolkningen ikke skulle blive fuldstændig udspist.

Han afviste et tilbud om forstærkning på slottet, men en måned senere rykkede en svenk hær ind i Halland, erobrede og afbrændte Varberg by og indesluttede slottet den 10. september samme år. Tre dage efter begyndte de beskydningen, og da Hans nægtede at overgive slottet, stormede svenskerne den 15., og efter to timers kamp var slottet indtaget.

Hans, der var hårdt såret, blev taget tilfange, sammen med sin hustru, Margrethe Nielsdatter Rotfeldt og sine to børn, Manderup og Anne.

Han døde kort efter i fangenskab af pest. Hustruen og børnene blev udløst året efter.

Anne blev overlevet af børnene Niels, Manderup, Christoffer, Valdemar og Anne og af mindst en halv snes børnebørn.

Holck. Syv røde teglsten som en svævende sparre i hvidt. På hjelmen syv vekselvis røde og hvide faner. • Uradel, Sønderjylland.

Anr nr.1526:Jørgen Lykke til Hverringe, Overgård, Bonderup...

Jørgens far, Peder Lykke skrev sig til Fannerup, Demstrup, Nørlund, Kjarbygård, Hverringe og Barsebæk. Han var en erklæret modstander af Christiern den Anden.

Moderen, Kirsten Pedersdatter Høg af slægten Banner havde først været gift med Lage Brok til Estrup, og denne gård, nuværende Gammel Estrup beholdt hun til 1529.

Også moderens slægt var modstandere af Christiern den Anden og deltog i sammensværgelsen og opsigelsen i 1523 sammen med Jørgens far.

Lage Brok levede endnu i 1503, fru Kirsten sad enke efter ham i 1505 og hun var gift med Peder Lykke før 1507.

Jørgens far havde i sit første ægteskab med Karen Knudsdatter Røventlow en søn Hans, der døde tidligt, og en datter Anne, der før 1528 blev gift med Claus Daa til Ravnstrup, som vi i forvejen kender så godt. Han fik senere Hilleborg Tinhuus.

Jørgens mor havde i sit første ægteskab, Lage Brok den unge, som dog døde før 1508, og Niels Brok, samt Ide, der skrev sig til Barsebæk. Hun havde desuden "arvet"børnene, Esge, Jens, Knud, Margrethe og Anne Brok efter sin første mand.

Sammen havde Jørgens forældre en søn Hans, der døde ugift og efter Jørgen tre døtre, Anne, Kirsten og Sophie. Den sidste var en af vore egne.

Begge Jørgens forældre synes også at have været imod reformationen, men for en katolsk udrensning.

Vi ved, at Jørgen drog på sin udenlandsrejse, og at den gik til Ungarn. Her var situationen, at den sidste konge af det gamle dynasti, Ludvig den Anden var faldet 1526 i et slag mod tyrkerne på Mohacs-sletten, hvor mere end det halve af hans hær faldt med kongen og hele regeringen i spidsen.

Ungarn stod nu uden konge til forsvar mod tyrkerne, og nogle fandt nu sikkerhed hos Habsburgeren, kejser Karl den Femtes bror, ærkehertug Ferdinand af Østrig, mens andre ville fastholde Ungarn uafhængighed og valgte Johan Zapolya til konge.

I mere end halvandet hundrede år havde Ungarn været den mur, der beskyttede Europa mod den tyrkiske fare, men denne splittelse af kræfterne var katastrofal, og i 1529 stod tyrkerne da udenfor Wiens mure.

Heldigvis kom der nu en regnvejrperiode, så tyrkernes løbegrave løb fulde af vand, og derpå satte det ind med frost, så sultan Soliman den Anden måtte trække sig tilbage og opgive belejringen.

Johan Zapolya, der frygtede Habsburgerne mere end tyrkerne, tog det østlige Ungarn som len af sultanen og fik lov til at beholde det i fred i sin levetid.

I 1532 vendte sultanen tilbage med en mægtig hær for at opsøge "kongen af Spanien, som han kaldte kejser Karl den Femte. Det blev til en masse hærgen og plyndren i de østrigske arvelande, men tyrkerne måtte trække sig tilbage uden af komme til nogen afgørelse.

Og det er så det år, Jørgen første gang omtales, da han rejser fra Ungarn til Frankrig.

Kan man forestille sig, at Jørgen var på Johan Zapolyas side og var allieret med tyrkerne? I hvert fald var hans nye herre kong Frans den Første af Frankrig interesseret i at holde kejseren beskæftiget på østfronten mod tyrkerne.

Også Jørgen var interesseret i at ~~kejseren ikke kunne angribe~~ Danmark for at sætte Christiern den Anden tilbage på tronen.

Jørgen kom på en eller anden måde i tjeneste hos Frans den Første, der førte en række krige mod kejser Karl.

I de første år har Jørgen ingen forbindelse til Danmark, men han steg i graderne og kom ind i diplomatiet, og i 1537, da Grevens Fejde var slut, blev han sendt hjem til sin konge i diplomatisk ærinde, og vendte tilbage til Frankrig. Det var det år, Frans sluttede en traktat med tyrkerne mod kejseren.

Året efter var Frans i Nice for at møde paven, og alle i følget skulle kysse pavens tå, men det nægtede Jørgen og tre andre, uden at Frans dog gjorde indsigelser.

Under sit første gesandtskab til Danmark havde Jørgen sluttet en mere prøvat kontakt med slægten Brahe, som han vendte tilbage til i 1539.

Hr. Jørgen Lykke til Overgaard. Ridder og
D. Riges Raad. † 1583.

(Maleri paa Overgaard.)

I 1539 rejste han hjem og hentede sig en brud. Og den ud-kårne var Beate Aagesdatter Brahe til Tostrup. Det unge par rejste sammen tilbage til Frankrig.

Beate var forældreløs. Hun havde mistet sin mor ved fødslen, og faderen var **død**, da hun var to år gammel. Hun havde ganske vist en stedmor, fru Johanne Henriksdatter Sparre af Skåne, og hos hende er hun muligvis vokset op, men så har hun haft en værge af slægten Brahe.

Jørgen havde selv mistet sin far under Grevens Fejde, mens han selv var i Frankrig, men hans mor levede endnu.

I 1541 var han flere gange i Danmark for Frans den Første, den ene gang for at overbringe Christian den Tredie Michaelsordenen. Ved den lejlighed fik han sit første danske len Ny-slot, og året efter fik han Sirekøbing i Skåne. Samme år døde hans mor fru Kirsten på Demstrup og blev begravet i Mariager kirke.

Endnu i 1543 rejste Jørgen for Frans til Danmark, måske i anledning af Frans' nye krig mod kejseren.

I 1544 vendte Jørgen hjem for alvor og blev udnævnt til rigsråd. I den anledning blev han sendt til Sverige.

Nu kom der en travl tid, hvor Jørgen afviklede sine ejendomme på øerne og samlede sig om Jylland.

I 1545 begyndte han at bygge Overgård i Udbyneder sogn.

I 1547 fik han pantelenet Sirekøbing i Skåne til ejendom og solgte det straks igen. Samme år fik han Skanderborg slots len, som han beholdt til 1552.

Mere betydningsfuldt var det, at han i 1548 fik Mariager klostres len, som han beholdt til sin død.

Det var det år, han var med på det prægtige brudetog med frøken Anna til Sachsen.

Jørgen havde foretaget mange mageskifter i disse få år, så i 1549 kunne han søge og få birkeret til sin nye gård, Overgård med dens tilliggende.

Her skulle slægtens nye hovedsæde være, og her skulle børnene se dagens lys,

Her på odden mellem Mariager fjord og Kattegst rejste han i årene ~~1545 til~~ 1547 sin stolte borg. Få danske herresæder har fået en så anselig beliggenhed. Højt og frit knejser den, på lang afstand synlig over land og hav, udækket af vold og grav står den, som Jørgen yndede at gøre det, med åbent visir. Idag er den kun en skygge af sig selv. Øverste etage med vægtergangen er borte, og de to sidefløje er skrumpet ind til næsten ingenting.

I 1551 rejste Jørgen i diplomatisk ærinde til kejseren mellem den 11. februar, hvor han får brev om et mageskifte, og den 14. marts, hvor fru Beate får brev, at en verserende sag i lenet skal stilles i bero, til Jørgen vender hjem til riget.

I 1552 afstår han Skanderborg slots len. Den 10. marts samme år skriver kongen, at det skib han har bestilt i Ålborg til at hente kalk i Mariager fjord, viser sig at have for stor dybgang, så Jørgen må sørge for skuder til at føre den brændte kalk til Kolding.

I vore dage er store dele af de flade søenge blev inddæmmed, men man skål stadig vade et par kilometer ud, før man kommer til dybt vand, så dengang har det været svært at manøvrere et større skib ind i fjorden.

Snart efter skal Jørgen sammen med Holger Rosenkrantz rejse til Kolding for at modtage kongens bror, hertug Adolf og ledsage ham til Horsens. Sidst i april skal han møde på Dronningborg i Randers for at ledsage kongen omkring i landet. Ind imellem er der mange triviale opgaver for lenet.

Fredag den 3. juni 1552 har kongen anmeldt sin komme til Overgård, hvor han vil overnatte.

Så deltager han et par gange i kongens retterting, den tids højesteret, hvor han er meddommer.

Den 26. juli 1552 skriver kongen, at alle i rostjenesten den 22. september skal møde til mønstring af deres rustning og udstyr. Og nu følger kongelige rettertingsdomme og mageskifter hinanden som perler på en snor.

Sidst i 1554 ønsker ~~dronningen~~ hertug Frederik at besøge Wismar i Meklenborg.

Den unge hertug, rigernes tronfølger havde samme år fået sit eget hof på Malmøhus, og hans far kunne ikke selv rejse til hertug Hans Albrechts bryllup.

Blandt de mange hofsinder, der blev udskrevet til at danne følge for dronningen og tronfølgeren var Jørgen Lykke. De udvalgte hofsinder, rigsråder og lensmænd "skulle møde i gode klæder med guldkæde på. Deres svende og drenge skulle være i kongens ~~hofklædning~~ og bære kongens farver i ærmet, hver rigsråd skulle have seks store heste og en staldklipper med sig, hver lensmand fire store heste og en staldklipper. Deres karle må ikke være drankere eller slagsbrødre. Deres skul- le være fire herremænd om en vogn, og de måtte selv enes om, hvem der skulle være sammen. Der måtte kun være to heste for hver vogn."

Brylluppet skulle finde sted i Wismar fastelavns søndag 1554. Lensmanden Jørgen Lykke har ikke gjort sin herre til skamme. Med sin franske baggrund har han sikkert dannet mønster for de mere avancerede af herrerne.

Året 1555 blev blandt andet brugt til forhandlinger om flådeudbygning, og resultatet blev, at købstæderne ~~fra 1555~~ blev fritaget for at stille skibe til den danske orlogsflåde, der nu blev anset for at være stor nok til at varetage sine opgaver. Samme år fødte fru Beate sønnen Henrik. Sidst på året udsendte kongen befaling til en række rigsråder og lensmænd om at være tilstede hos ham Kyndelmisse dag 1556 og blive fastelavnen over, da kongen på den tid ventede nogle fremmede fyrster til København.

De skulle ~~med~~ tage gode klæder og andet, som de kunne gå med "riget til ære", men de behøver ikke tage heste med. ~~I~~ Blandt de tilkaldte rigsråder var naturligvis Jørgen.

Til en række lensmænd fulgte en seddel, at kongen til fastelavn agtede at ~~læde~~ banen strø og holde renden, stikken og turneren, hvorfor de skulle udruste sig med gode rende- og turnerheste, harnisker og andet godt tilbehør. Hvis de ikke havde "stjern og glidder," skulle de lade gøre "barser" til at lægge på deres turnerheste enten af fløjel eller sikke, så alt kunne gå stadseligt til.

Jørgen skulle ikke deltage i turneringen, men formentlig som den forfinede hofmand være fyrsterne til selskab og opvartning.

Fru Beate blev ligeledes indkaldt, men til at drage salen og fyrstekamrene til højtiden sammen med de andre damer.

Det blev ikke i Christian den Tredies tid, Jørgen kom til at deltage i turneringer, men efter hans død nytårsdag 1559 til Frederik den Andens kroningsfestligheder den 13. august 1559.

I tilsigelsen stod, at de skulle møde den 25. juli med heste og svende. De skulle tage deres bedste klæder, guldkæder og smykker med og lade deres svende bære kongens hofklædning i sort, med kongens farve i ærmet efter medsendt mønster, hoserne skulle være lysegule. Jørgen skulle møde med seks heste. Han kunne dog vente med at møde til den 6. august.

Hustruer og jomfruer var inviteret med til kroningshøjtidelighederne. Fru Beate kom altså også med.

Jørgen fungerede som "ypperste køgemester" ved kroningen. Han havde forinden været den, der stod for Christiern den Andens begravelse i Odense.

Under kroningshøjtideligheden blev mindst otte herrer den 20. august slået til riddere af kong Frederik. Blandt dem var også Jørgen, som herefter skulle tituleres hr. Jørgen. Måske var hr. Jørgen endnu lidt øm efter turneringen, hvor han blev kastet af hesten af kurfyrst August af Sachsen. Hans lanse knækkede, mens kurfyrsten tabte sin efter sammenstødet.

Hr. Jørgen fik i disse år nogle mindre forleminger, Hindsted herred i 1559-1560, Horns herred 1561-1563 og Gislum herred 1563 for livstid.

I 1561 blev han sendt til kong Carls kroning i Frankrig, og havde samtidig det hverv at bejle til Marie Stuart for kong Frederik. Dette ægteskab blev som bekendt ikke til noget, men Hr. Jørgen fik Michaelsordenen med sig hjem til Frederik den Anden som et plaster på såret.

I 1563 blev han sendt til Polen som gesandt i forbindelse med krigsudbruddet med Sverige, og samme år var han proviantmester i Jylland.

KURFYRST AUGUSTS TURNERING
med Jørgen Lykke paa Gammeltoiv 1559.

Efter Maleri i Dresden.
Kopi paa Frederiksborg.

Forbundstraktaten med Polen fik hr.Jørgen underskrevet den 5.oktober 1563.

I 1564 blev han krigskommæssær og skulle følge med hæren i Sverige. Han fik ved den tid Ovegård, der ligger nord for Mariager fjord, som han på den måde næsten fik indkredset.

I 1565 blev gamle Otte Krumpen udnævnt til feltøverste og hr.Jørgen blev hans lieutenant, dvs hans næstkommanderende. Det blev dog en kort herlighed, for kort efter blev Daniel Rantzau feltherre, og hr.Jørgen blev sendt til Spanien for at forhandle med kong Philip om lukningen af Øresund for de hollandske og andre skibe på grund af krigen.

I 1566 lod han Svingelbjerg kirke rive ned, da der ikke var beboere nok i sognet til at holde den ved lige. Præsten, der var meget forarget, prædikede imod hr.Jørgen, men prædikede også kættersk tale, og han blev dømt til døden og henrettet.

Enkedronning Dorothea havde på Als indsat en provst imod kongens ønske, og det blev Jørgen Rosenkrantz og Jørgen Lykke, der blev sendt derned for at udrede trådene og få indsat ~~den gamle provstrigene~~.

Hr.Jørgen var kendt for at være noget hidsig, og ved denne lejlighed skal han have truet præsterne på livet ~~sagde~~ dronningen, men den gamle provst blev genindsat i sit embede.

Hr.Jørgen var en meget rig mand. Han var pragtlysten og ærgerrig, hidsig har vi set, men også gavmild. Der går endnu det ordsprog, at noget står altid åbent som Jørgen Lykkes pung. Det var hu da også for indbetalinger.

Dygtig var han og et mønster for udviklingen af en mere forfinet livsform i Danmark.

I sine sidste år kom han i kongens unåde og blev forfulgt med anklager for dårlig administration af sine len. Endnu i halvfjerdsene kunne han bruges, idet han i 1577 blev gesandt til Schlesien, men i 1581 måtte han give afkald på et tilgodehavende hos kronen på 5000 daler. En umådelig sum dengang.

Han døde den 26.december 1583, "den sidste ridder i Danmark" og blev begravet i Udbyneder kirke ved Overgård den 6.februar samme år.

Ridder Jørgen Lykke havde fire søstre, eller en halvsøster og tre helsøstre.

Ældst var halvsøster Anne, der allerede før 1528, mens hendes halvbror var i udlandet, blev gift med Claus Daa til Raunstrup, hvor hun døde og blev begravet i Herlufmagle kirke, hvorpå han giftede sig med Hilleborg Tinhuus, som vi jo allerede har bemærket.

Den ældste helsøster hed også Anne, og hun blev gift den 14. oktober 1537, mens hendes bror endnu tjente den franske konge, med faderens ven Anders Bille til Søholm, der imidlertid døde i oktober 1555. Anne giftede sig derpå i 1557 med rigsmarsk Otte Krumpen til Trudsholm, hvor han døde 1569 og blev begravet i Mariager kirke. Vi ved ikke hvornår de to Anne'r døde

Mellemste helsøster hed Kirsten, og hun var først gift med Ludvig Munk af slægten Lange til Palsgård. Efter hans død d. 20. maj 1537 blev hun gift med Christoffer Urne til Rygård, der døde 1565. Også Kirsten døde ubemærket.

Den yngste af søstrene Sophie kender vi allerede som Erik Rosenkrantz' svigermor og Helvig Hardenbergs mor. Hendes vil vi komme til at beskæftige os med i det næste bind, hvor hun dukker op som ane.

Ane nr.1527: Beate Ågesdatter Brahe til Tostrup 1523-1602.

Hendes mor, Beate Jensdatter Ulfstand døde i barselseng den 24.august 1523, Sct.Batholomæi dag på Sølvitsborg slot, hvor hendes ægtemand Åge Axelsen Brahe var lensmand. En betroet post ikke mindst dengang, hvor Gustav Vasa havde rejst oprør i hele Sverige.

Beate blev selvfølgelig opkaldt efter sin mor ved barnedåben den 25.november.

Det var et uroligt år. Christiern den Anden var stukket af fra hele miseren. Gustav Vasa havde benyttet lejligheden og var gået ind i Blekinge uden dog at tage Sølvitsborg, men da Frederik den Første med sin hærfører Joahn Rantzau kom til Skåne, trak Gustav sig tilbage over grænsen.

I oktober havde Christiern den Anden samlet en vældig hær i Tyskland, men han kunne ikke betale den, så den gik straks i opløsning.

Dagen efter lille Beates dåb blev der truffet aftale om overgivelsen af København og Malmø, som var berammet til den 2. januar 1524.

Faderen giftede sig snart igen. Hans brud blev Johanne Henriksdatter Sparre af Hageles, der var enke efter Erik Bille. Hun havde i sit første ægteskab sønnen Hans Bille og datteren Anne Bille, der attså var mindst fire år gamle.

Beates far var ridder og blev tiltalt hr.Åge, men også han døde fra hende i 1525.

Beates stedmor, fru Johanne havde Søborg slot som pantelen efter sin far, og her må hun have taget ophold med sine tre børn, og sådan kom Beate til Sjælland. Det varede dog kun et par år, så overtog fru Johannes bror Knud pantelenet, og faderen afstod sig gård Hageles til sin datter, mens han selv beholdt gården Klogerup.

Under grevens fejde gik både Søborg slot og Hageles gård op i flammer, og Beate tog ophold på sin fædrenegård Tostrup på Lolland, hvor de levede de næste år.

Beates stedbror Hans blev hofsinde men døde ung og ugift.

sigbrit villumsen

Sigbrit Villumsen

Christian 2.

Christian 2.

Vi har ingen oplysninger om, hvem der var værger for fru Johanne, for hendes børn og for Beate, men tre værger har der været, og det er mest sandsynligt, at de tre børn har været hos fru Johanne, da ~~børn~~ er enkers bedste værn.

Det er umuligt at udpege en værge blandt Brahe'rne og blandt de skånske Sparrer, Men blandt Billeættens medlemmer kan vi finde en, der virker sandsynlig.

Fru Johannes afdøde ægtefælles fætter Anders Bille til Søholm, der var gift med Anne Pedersdatter Lykke, boede også på Sjælland, bekvemt for både Søborg slot, for Hageløse gård og for Tostrup, og så var han en sandsynlig forbindelse til Beates tilkommende.

Der er dog en sikker værge også for fru Johanne, nemlig hendes bror Knud, der blev gift med en Anne Bille. Da han blev grevens fange under fejden, har det givet Bille'rne en ekstra forpligtelse, så Billeætten er nøglen til fremtiden.

To gange under grevens fejde kom der en gesandt fra Frankrig til hertug Christian. Det var en dansk mand, der havde taget tjeneste hos kong Frans den Første.

Vi ved ikke, hvad hans ærinde var, men kejser Karl den Femte var jo på Christiern den Andens parti, og så var Frans den Første selvfølgelig på hertugens, den senere Christian den Tredies side.

Og uanset hvilket ærinde den franske gesandt havde, så havde han et pragtfuldt, glimrende følge, for pragt var hans kendetegn.

I 1535 var Johan Rantzau først gået over Lillebælt til Fyn, og senere var han med Peder Skrams flåde blevet sat over til Sjælland, hvor han ~~samt~~ indesluttede grevens parti i København. Det er nok muligt, at kong Frans har støttet hertugen med penge, for penge skal der til, når der er krig.

Christian den Tredie har naturligvis fejret den franske ud-sending på behørig vis, og dertil har han behøvet en buket adelige damer, og her må Beate have været med, og gennem de Bille'r hun kendte er hun blevet introduceret for Jørgen Lykke.

I 1537 må der have været forhandlinger om ægteskab mellem Jørgen Lykke og Beate Brahe, og måske er troløvelsen allerede indgået ved den æjrlighed. Beata var jo fjorten år og næsten giftefærdig.

Da København og Malmø endelig var faldet, kom Jørgen Lykke igen, og nu stod brylluppet mellem de unge. Man var først i tredigerne, og hun gik i sit sekstende år. Det er højest sandsynligt, at Beate er kommet med til Frankrig, til Paris, og det må have været en utrolig oplevelse for hende. Hun må sikkert have været indsnøret efter nyeste mode og med stor firkantet halsudskæring efter sidste snit.

Frans den Førstes hof var det mest elegante, det mest strålende og overdådige i Europa, men det var også det, hvor sladder og rygter, intriger og skandaler havde de bedste betingelser. Selv om det var det mest avancerede, spiste man dog med fingrene, men man var dog så elegant, at man strittede med både pegefinger og lillefinger, mens man tog maden, og mens man brugte højre hånd til at spise med, så brugte man altid de samme tre fingre på venstre hånd, når man snød næsen, jo renlighed er en god ting.

Disse forfinede manerer skulle Beate ned og lære, men der var meget andet. Katarina af Medici havde opfundet damesadlen, og Beate skulle lære den vanskelige kunst at sidde sidelængs på hesten, når hun red.

Det var også noget mærkeligt, at kongens elskerinde havde en rang. Det var nok almindeligt, at konger holdt elskerinder, men at det i sig selv blev en rang at være elskerinde, virkede overraskende på Beate fra Danmark.

I fire år blev ægteparret i Frankrig, hvor Jørgen var råd og kammerherre hos kong Frans, og i den periode så de den elegante, spændstige Frans den Første blive tyk, gigtplaget og slået med bylder, et hastigt forfald, der forfærdede dem og blev bestemmende for deres hjemvenden til Danmark i 1543. For det måtte jo, det måtte jo være Guds straf for den ukristelige tyrkiske alliance.

Det var i hvert fald Beates inderste overbevisning.

Jørgens mor var døde i 1542 og blev begravet i Mariager kirke, hvor hendes gravsten stadig er at se.

Omkring 1540 var der sket en pludselig klimaændring til det værre. Hidtil havde det været varmt og godt, men nu fulgte en periode med streng kulde og mere regn og skydække i i vore dage. Somrene våde og kolde, vintrene hårde og langvarige. Og kort efter satte det ind med pest.

Nu er det jo ikke beviseligt, at Beate var med i Frankrig. Hun kan såmænd godt have siddet hjemme i Danmark og ventet på sin ægtemand, men det var en god anledning til at beskrive lidt af miljøet dernede, og da vi ikke kan bevise, hvor hun var, kan hun lige så godt have været med Jørgen.

Vi ved ikke, hvornår Beate begyndte at sætte børn i verden, men det synes hun ikke at have haft held med. Af fem sønner overlevede kun den ene, og derudover fødte hun to døtre. Rækkefølgen er som sædvanlig meget usikker. Sønerne er nævnt først og døtrene sidst.

Først nævnes Christian, der i 1570 var hofjunker. Han døde ugift og blev begravet den 20. december 1573 i Udbyneder kirke. Efter ham nævnes Peder, der døde som barn og blev begravet i Sct. Nicolai kirke i København den 16. december 1563 for senere at blive flyttet til Udbyneder.

Også Ove døde som lille og blev begravet hos de andre. Han blev begravet den 24. juli 1566 hos sine brødre.

Henrik Lykke til Hverringe, Overgaard, Bonderup, Kokkedal og Gisselfeldt blev født i november 1555 på Mariager kloster. Han kan ikke have været den yngste af sønnerne, men han blev nævnt sidst.

Henrik kom i Herlufsholm skole og blev siden opdraget sammen med prins Magnus. Han rejste udenlands i 1573 og studerede i Wittenberg og Leipzig. 1577-80 var han hofjunker. Efter faderens død var han 1592-96 lensmand på Vordingborg slot, 1596 til 1597 på Kalø. Han blev Christian den Fjerdes rigsråd ved kroningen 1596, og var 1597-1611 lensmand på Vordingborg igen. År 1600 blev han sendt til Polen og Brandenburg for kongen. Siden fulgte flere forleneringer og gesandtskaber.

Endnu mens hans far levede, giftede Henrik sig med Karen Fransdatter Banner til Kokkedal og Gisselfeld. Hendes far var død, men hun havde endnu sin mor, Anne Johansdatter Oxe til Gisselfeld, der dog døde året efter i 1581. Beate levede længe nok til at se alle deres fem børn.

Datteren Kirsten til Tostrup kender vi fra hendes og hendes ægtemands, Eiler Grubbes historier. Og lillesøster Ide til Bonderup med hendes ægtemand, Valdemar Parsberg har vi også lært at kende.

Selv døde Beate den 24. juli 1602 og efterlod sig en stor flok børnebørn.

Hun blev begravet i Mariager kirke den 7. august samme år, men er senere flyttet til Udbyneder kirke, hvor hendes og Jørgens gravsten endnu findes.

YDBYNEDRE. Jørgen Lykke, † 1585. Beate Brahe

1:15

Ane nr.1528: Tyge Christoffersen Kruse af Ballegård død 1610.

Der var forskel på adel, som vi også før har set. De havde godt nok de samme privilegier, men de var ikke alle lige skrappe til at udnytte dem.

Omkring år 1500 boede der en ung landadelsmand, Christoffer Kruse lige syd for Mariager fjord i Falslev sogn på slægtsgården Balle, hvor slægten i generationer havde brændt kalk i en såkaldt limovn på det sted, hvor nu den store cementfabrik Dania ligger.

Omkring 1510 giftede han sig med datteren af en anden landadelsmand, der boede på nordsiden af fjorden, Anne Tygesdatter Seefeld til Dalsgård, der lå vis a vis Balle. Med hende fik Christoffer indpas i Kjellerup, der ligger en mils vej syd for Balle.

Mens Balle og Dalsgård vistnok begge var bindingsværk, synes Kjellerup at have været et stenhus med en lang forhistorie. Fra 1510 skrev Christoffer Kruse sig til Kjellerup, og her må vi så tro, at hans børn er blevet født.

Ældst var nok sønnen Peder, der skrev sig til Balle, Ryomgård og Kjellerup, og som endte som landsdommer i Nordjylland. Nummer to var vel så Enevold, der skrev sig til Vingegård og Hørbygård.

Så tror jeg døtrene kom, Bodil, der blev gift med Mourids Justesen af slægten Skovgård, der skrev sig til Egebjerg, Dorte gift med Jørgen Harbou til Holris og Birgitte, der fik Niels Munk til Gjessinggård.

Yngst af alle børnene må Tyge have været, da han lever meget længere end nogen af de andre.

Tyges far havde part også i Vingegård, der lå ved sydsiden af Tjele Langsø. Og det var så det miljø, Tyge blev født til og voksede op i.

Vi kender egnen fra dynastiet Mortensen, der i flere generationer var fæstebønder under herregården Overgård, der snart efter skulle dukke op med den nye lensmand på Mariager kloster, Jørgen Lykke. Og denne Jørgen Lykke var en ivrig godssamler, der trængte sig stærkt ind på sine omgivelser.

Vi lærte med Jørgen og Beate, hvordan man spiste fint ved Frans den Førstes hof i Frankrig, men det lærte Tyge og hans søskende ikke før senere, da Jørgen var vendt hjem og skikken bredte sig fra hoffet ud over landet.

Tyge spiste med hele hånden, og der var næppe parfumerede vandskåle, der gik rundt fem gange under måltidet. Han måtte skylle i rent vand, efter at have slikket fingrene godt. Man havde skeer, men lige som ved det franske hof måtte man spise af fælles fad, som bønderne gjorde det til for hundrede år siden.

I 1525 blev Tyges far taxeret til at stille en hest og en skytte til rostjenesten. Der var mange adelsmænd, der kunne nøjes med at stille en skytte, men det har nok været limovnen ved fjorden.

Tyge har endnu været for lille, da Grevens fejde brød ud, men hans far, og måske hans ældste bror kan nok have været deltaget i skærmyslerne.

I 1534 kom skipper Klements folk og brændte både Vingegård og Dalsgård og muligvis Kjellerup eller Balle, en af dem i hvert fald.

En arvesag i 1545 viser det slægtskab, der kunne være mellem højadelen og landadelen, idet vi ser Tyge og hans brødre gøre arvekrav gældende efter deres farmors morfars søster, Johanne Hansdatter af slægten Podebusk, der hørte til blandt de øverste slægter i hierakiet.

Man var dengang meget opmærksomme på alle slægtsforbindelser, vel især de mere fornemme, og her får vi oplysning om, at de tre brødre og deres søstre var i familie med Bugge'r og Rosenkrantz'er, men også med folk, der var ved at glide nedenud af adelstanden.

Dengang som nu var der en livlig social mobilitet, som der faktisk altid har været i Danmark.

Den endelige afgørelse af arvesagen kendes ikke, men for os er den interessante slægtsopstilling også vigtigere.

Ikke langt fra Kjellerup lå gården Svenstrup, der var bebøet af tre bondefamilier, der havde forpagtet den af en anden lokal adelsslægt, Munk med vinranken.

En gård brændes af.

Ejeren var en anden lokal adelsmand, Laurids Munk til Hungstrup, der ligger i Tvede sogn, der vender ud til Randers fjord, og her fandt Tyge sin tilkommende i datteren Birgitte, der fik Svenstrup i medgift.

Laurids Munk nævnes endnu i 1549, hvor Birgitte var bosat i Økloster, hvor hun fik sin opdragelse.

Det må have været ved den tid, Tyge og Birgitte blev gift. Tyges far var døde, idet moderen i 1546 nævnes som enke, der fører sag om Klitmølle.

Tyge skrev sig til Vingegård, som han havde part i, og det er ikke sikkert, at de nogensinde boede på Svenstrup, eller Svenstrup Hovgård, som den også kaldtes, som fru Birgitte skrev sig til.

Birgitte skænkede i de følgende år Tyge syv børn. Christoffer, Enevold, Laurids, Jakob, Anne, Ingeborg og Maren.

Christian den Tredie døde i 1559, og Frederik den Anden arvede rigerne. Han pønsede kun på at genvinde Sverige, og Erik den Fjortende gjorde ham den tjeneste, at give ham den bedste undskyldning for en krigserklæring, som blev afleveret den 31. juli 1563.

Den 9. august samme år udsendte kongen et åbent brev om at holde god vagt i købstæder og landsbyer, idet Erik den Fjortende skulle have samlet nogle hundrede mordbrændere, som han ville sende ind i Danmark.

I forbindelse med limovnen ved Balle har Christoffer sikkert haft et mindre fartøj til udskibning af den brændte kalk, og sønnerne har sikkert fra barnsben lært at sejle.

Den fjortende marts 1564 blev Tyge og Enevold indkaldt til flåden, Tyge til hovedsmand på skibet *Jonas* og Enevold ligeså på skibet *Morianen*.

Begge brødre kom sådan til at deltage i Herluf Trolles smukke sejr ved Øland, hvor de slog den næsten dobbelt så store svenske flåde og tog den svenske overadmiral til fange.

Begge brødre oplevede året efter tilbageslaget, da den svenske flåde viste sig foran København og opkrævede told.

Enevold blev sendt med Morianen til Rostock for at hente et svensk orlogsskib, der var blevet opbragt af Rostockerne. I 1565 oplevede de på nært hold, at Herluf Trolle blev såret og bragt døende i land.

Begge brødre forblev endnu i to år i flåden, før de blev af-takket.

Det er uvist, hvor de har været, da den danske flåde under admiral Hans Baden forliste under Øland med 6400 mand. Måske har de været posteret i Øresund, der var spærret for gennem-sejling.

Der var kun en af Tyges sønner, der kom til at studere i ud-landet. Der var Enevold, som senere blev statholder i Norge. Selv blev Tyge ikke noget særligt. Han fik et par mindre len i 1579 Nørre Horne herred med Viumgård, som han havde til 1585.

Fra 1591 havde han Pandum len, som han beholdt til sin død. Tyge blev stamfar til Hjermitslevgård-linjen, men det var hans søn, Enevold, der skaffede den til slægten.

Han døde, Tyge Christoffersen Kruse i 1610 og må da have været en meget gammel mand.

Ane nr.1529: Birgitte Larsdatter Munk af Hungstrup.

Der var to brødre af slægten Munk med vinranken i Tvede sogn. Storebror Otte inde på fastlandet i Gjessinggård sammen med moderen Birgitte Ottedatter Bøistrup. Lillebror Lars (Laurids) ude på næsset mellem Tvede ådal og Randers fjord.på Hungstrup.

De to gårde lå lige overfor hinanden, og brødrene kunne råbe til hinanden tværs over ådalen, hvis de ville. Men de ville ikke.

Lars følte sig snydt med sin arv. Hungstrup var ikke så stor som Gjessinggård, og selv om børnene på Hungstrup besøgte deres farmor på Gjessinggård, kom Lars der ikke.

Hungstrups jordtilliggende var ikke ret stort, men Lars var søn af en Vesthimmerlænding og begyndte straks at undersøge sine grænser.

Hans hærreste naboer mod øst var de Skalmstrup bønder, der var fæstere under Mariager kloster, men øst for dem igen var der et stykke jord, Båstrup ager, som Lars tog lovhævd på, da ingen andre gjorde kraf på arealet.

Det spændte jo godt af, men så begyndte han at drive sit kvæg over klostrets jord, og så blev han dømt til at stoppe den trafik. Derfra stammer hans fjendskab med Mariager kloster.

Der var tre sønner og to døtre på Hungstrup. Niels, Jesper og Christoffer, og Kirsten og Birgitte. Deres mor var Ahne Jespersdatter af slægten Lunov.

Vi forlader nu Lars Munk og følger hans børns skæbner.

Skønt gården var beskeden, hørte der både skov og eng til, og begge steder var der gode legemuligheder.

Der var også mulighed for at træffe sammen med fatteren og de to kusiner på den anden side, så længe de kunne enes, når deres fædre var på kant.

Om den ældste Niels ved vi ikke stort andet end hans ægteskab med Maren Jensdatter Seefeld, og hans død den 28.juli 1566, da den danske flåde forliste under Gotland.

Karl Hobu.
Holbæk S.

RANDELS

Nummer to Jesper var gift med Else Enevoldsdatter Stygge. Han førte 1552 trætte med Enevold Seefeld om Kragelund, der var tilfaldet hans lillebror Christoffer. Han nævnes 1556 i rostjenestens lister. Også han var med i syvårskrigen 1563 til 1570, men døde allerede den 20. oktober 1565 i det berømte slag ved Axtorna under Frands Rantzaus fane.

Yngste søn Christoffer der skrev sig til Kragelund fik 1552 skøde af kongen på Fåkslevmark, trættede sammen med sin bror med Enevold Seefeld. Han var med ved Axtorna, men forsvandt sporeløst.

Kirsten til Tørslevgård blev gift med Niels Rasmussen Skade til Skobling. Han levede endnu i 1572, men i 1587 nævnes hun som enke efter Niels Skade, og igen 1588 og 1611. Hun blev begravet i Vester Tørslev kirke.

Birgitte kom i kloster. Vi ved ikke, hvornår, eller hvor gammel hun var. Men hendes far var i konflikt med Mariager kloster, så hun kom i Ø kloster i Limfjorden.

Klostrene i Danmark var blevet frataget den uafhængighed, som længe havde været bisperne en torn i øjet, og allerede i katolsk tid havde kongen fået ret til at forlene de rige klostre til et bispesæde. Nu efter reformationen var bortforleningen overført til verdslige lensmænd, og selv om deres ordre lød på, at de skulle sørge for de munke og nøhner, der boede i de enkelte klostre, så svandt det hurtigt ud blandt beboerne.

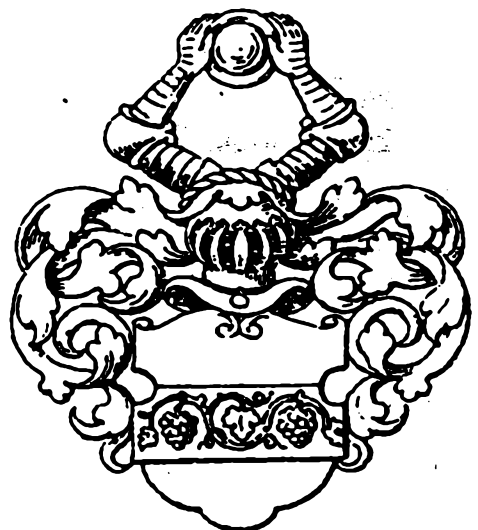
Ø kloster havde således kun tre nonner, da Knud Henriksen Gyldenstjerne blev forlenet med klostret i 1542.

Vi aner ikke noget om Birgittes ophold der, men mon hun ikke har tjent hos Knud Gyldenstiernes hustru, fru Jytte Podebusk. Vi møder Birgitte på Ø kloster i 1549, hvor hendes far ligger syg og kort efter dør.

Nu optræder Tyge Kruse så på scenen, og han og Birgitte bliver gift ved den tid.

I de følgende år føder Birgitte ham ialt syv børn. Desværre kender vi kun fødselsdag og år på sønnen Enevold, der så dagens lys d. 28. oktober 1554 på Svendstrup.

Munk, også »Bjælke-Munk« eller »Vinranke-Munk«. I blått en hvid bjælke, for visse linjers vedkommende belagt med en grøn vinranke, eller i rødt en gul bjælke. To naturligt farvede jernklædte arme som holder et spejl i gul ramme, eller to vesselhorn, røde med gul bjælke. • Uradel, Jylland. Kaldte sig i 1500-tallet også Due. Trugils Palnesen 1318; Svend Munk til Torp var den sidste af slægten som førte våbenet uden vinranken; slægten uddød 1747 med Laurids Munk. Se NDA side 197 og DAA 1905 side 292 samt senere tilføjelser.

Det var en periode med pest over hele Europa, og Birgitte har gået i en evig skræk for smitte. Vi ved da hellerikke, om der har været flere børn end de syv, vi kender.

Familien kan også være flyttet, da Tyge skrev sig til Vingegård og havde part i Kjellerup, så det er ikke sikkert, at alle børnene blev født på Svendstrup Hovgård.

Det var en lang fredsperiode, de levede i, en af de længste i Danmarkshistorien, fra 1536 til 1563 kun afbrudt af episoden i Ditmarsken i 1559, der ikke berørte Danmark.

Men i 1563 kom krigen med Sverige, og Tyge, der fra barnsben havde sejlet på Mariager fjord, blev taget til flåden, hvor han kom til at tjene under Herluf Trolle og senere under hans efterfølgere.

Det blev en forfærdelig tid for Birgitte. Hendes mand og hendes svoger var med flåden, to af hendes brødre var med rytteriet i felten og den tredje også i marinen.

Og værre skulle det blive, da nyheden kom sidst i 1565, at de to brødre var faldet eller savnet efter slaget ved Axtorna den 20. oktober.

Og ~~da~~^y den forfærdelige meddelelse kom, at hele den danske flåde var forlist ved Gotland, gik hun rundt i den dybeste fortvivlelse, til hun fik at vide, at hendes mand levede. Slemme var det dog, at hendes tredje bror var druknet, mindre end et år efter de to andres død.

Også svogeren, Enevold vendte hjem efter krigen i god begald,

Men Birgitte var ikke rigtig glad, før krigen var helt ovre.

Efter krigen blev Tyge forlenet med Nørre Horne herred med Viungård, som han beholdt til 1585.

Fra 1591 og til sin død havde han hovedgården Pandum ved Nibe.

Vi ved ikke, hvornår Birgitte døde, eller hvormange af hendes børn, der overlevede hende.

Ane nr.1532: Adam von Bülow til Wedendorf etc. 1535 - 1598.

Vi kender allerede hans søn Joachim(ane nr.766), hans søster Magdalena(ane nr.721) og hans far Hartwig(ane nr.1442) og mor Anna Perkäntin af huset Zecher(ane nr.1443), og der er egentlig ikke meget tilbage at fortælle.

Adam var den første af sin slægt med dette navn, som måske så stammer fra moderens slægt. Han blev født i 1535, samme år som Calvin fremsatte den påstand, at held og fremgang i livet, var Guds udvælgelse. Og det var jo en genoplivelse af den gamle overtro om gudsdommen, som førte til de mange dueller i middelalderen.

Det var også det år, da hertugens søn, Johann Albrecht sad i det belejrede København og så drømmen om de nordiske kroner blegne.

Der var som bekendt tolv søskende i flokken, otte piger og tre drenge foruden Adam.

Vi har kun fødeår på to, Adam og hans bror, Bartold, der var to år ældre. De var muligvis de yngste af børnene.

Som unge blev de to sendt til Schlesien, der netop(i 1526) var tilfaldet Habsburgerne sammen med Bøhmen.

Derfra drog de videre til Prag, hvor kejser Karls bror kong Ferdinand holdt hof. Hos ham kom de i tjeneste og fulgte ham i kejserens krig i Ungarn mod tyrkerne.

Det var, mens de var i Ungarn med hæren, Moritz af Sachsen overraskede kejseren i Insbruck med en overlegen styrke, så Karl den Femte måtte flygte i huj og hast ad dårlige veje i bærestol med et lille følge over Alperne til Italien og bagefter indgå forlig med Moritz, der havde allieret sig med den franske konge. Betingelserne var, at Karl skulle frigive Moritz' svigerfar, der var fængslet efter den schmalkaldiske krig trods lejde. Desuden skulle protestanterne have fri religionsudøvelse, og Karl skulle sværge ikke at hævne sig på Moritz. Forliget blev underskrevet den 2.august 1551 i Passau, og Moritz drog derefter med Ferdinand til Ungarn mod tyrkerne.

Ærkehertug Ferdinand af Østrig, den senere Kejser Ferdinand 1. Detalje af et kobberstik.

Sultan Soliman 2. følger den tyrkiske hær på dens vej mod det kristne Europa. Sultanens gyldne bærestol transporteres på heste, omgivet af livvagten. Samtidigt træsnit.

Det var en af Moritz' medsammensvorne, der ikke ville anerkende Passauerforliget og fortsatte krigen mod kejseren i alle kejserens tyske lande.

Det var markgrev Albrecht af Brandenburg, der turederundt med sine tropper og nægtede at efterkomme rigskammerrettens krav om nedlæggelse af våbnene.

Moritz af Sachsen sluttede nu forbund med hertug Hendrik af Braunschweig, kong Ferdinand af Böhmen og flere mindre fyrster og erklærede Albrecht krig den 1. juli 1553.

Albrecht brød straks ind i Braunschweig for at hindre sine modstandere i at samle sig.

De allierede rykkede imod ham med 24000 mand, og ved Sievershausen i Hildesheim stod så slaget den 9. juli.

Det blev meget blodigt. Markgrev Albrecht blev dræbt, to af hertugen af Braunschweigs sønner faldt, og Moritz af Sachsen blev såret i underlivet og døde to dage efter.

Her var brødrene Bülow med, og Bartold blev såret alvorligt i det ene knæ, så de vendte hjem bagefter til Mecklenburg.

Ved arvedelingen efter deres far fik Adam foruden sin andel af Wedendorf også godserne Vehlsböken og Wefelsfelde. Han var amthovedsmand i Wittenburg, nævnes i 1588 i hertugens følge ved hyldningen.

I sin selvbiografi fra 1632 skriver enkehertuginde Sophie af Mecklenburg, at Adam von Bülow og Heinrich von Stralendorf ved hendes mands, hertug Hohanns død den 22. marts 1592, havde taget sig så trofast af hende og hendes børn, at hun ville huske det til sin dødsdag, og på den tid havde hun husket det i fyrretyve år.

Adam var gift med Ilsabe von Halberstadt af huset Brütz. Hun skænkede ham mindst fem børn, tre døtre og to sønner.

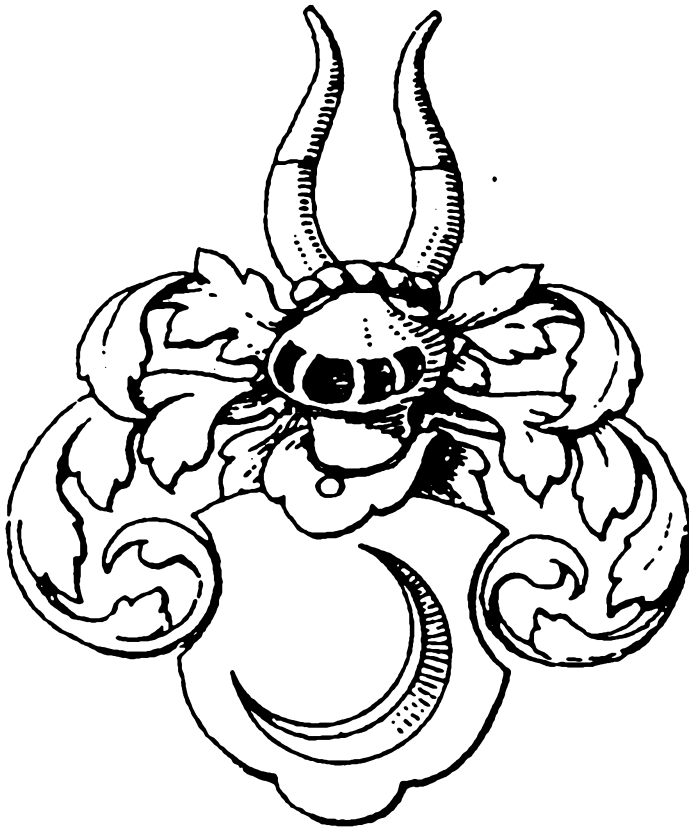
Adam von Bülow døde i 1598.

Ane nr.1533: Ilsabe von Halberstadt a.d.Haus Brütz.

Ilsabes far var mecklenburgsk landråd Joachim von Halberstadt
stadt, og hendes mor var Armgard von Quitzow.

Ilsabe blev gift med Adam von Bülow til Wedendorf, Vehlsbö-
ken og Wefelsfelde, der døde 1598.

Hun fødte ham børnene, Dorothea, der blev gift med Lütke von
Halberstadt, Catharina, der ægtede Cuno Wolf von Bassewitz,
Margaretha, der fik Hans von Holstein, Joachim, som vi kender
godt og Hartwig

Ane nr.1534: Eiler Grubbe til Lystrup, rigskansler, se 1434.

Ane nr,1535: Kirsten Jørgensdatter Lykke af Overgård ± 1630

Kirsten blev formentlig født det år, Christian den Tredie og Christiern den Anden døde, og Ditmarsken faldt.

Det var vel så også på Overgård, hun første gang så dagens lys.

Hendes far var Jørgen Lykke til Overgård, Hverringe, Hessel, Bonderup og Ovegård, rigsråd, ridder og lensmand på Mariager kloster. Moderen var Beate Aagaardsdatter Brahe til Tosterup.

Kirsten havde fem brødre, hvoraf de fire døde hurtigt efter hinanden. Først var det Peder og Ove i 1563, så fulgte Hans i 1566, og tilsidst Christian, der var voksen, i 1573.

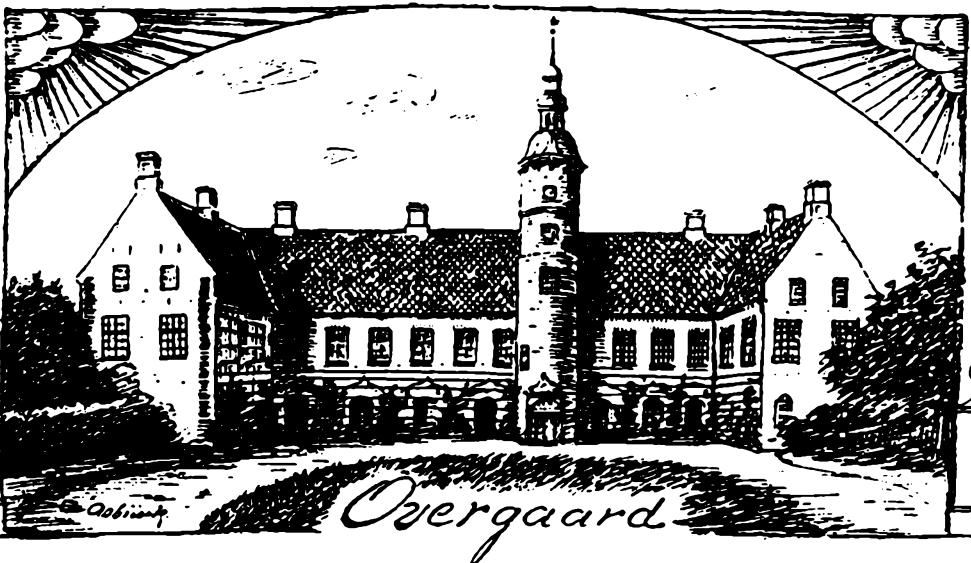
Kirsten havde i mellemtiden fået en lillesøster, der kom til at hedde Ide.

Vi kender egentlig miljøet ganske godt fra Ides historie (ane nr.763), så vi kan gå direkte til Kirstens bryllup.

Den 22.december 1577 var der uro og sammenstimlen på Nytorv i København. Der havde været en usædvanlig trafik til og fra de seneste dage, og nu mødte der en masse musikanter og andet godtfolk op, og et større optog af prægtige ryttere, der skød deres pistoler af i luften, mens de lod trommer og skalmejer lyde.

Det var rigsråden hr.Jørgen Lykke, der bortgav sin datter, den unge frøken Kirsten til rigskansleren, den lærde Eiler Grubbe til Lystrup, under de prægtigste former, og nu, nu kom selve brudetoget ud ad porten med de fire vælige hingste for den prægtigt beslåede fruervogn med bruden. Den kørte slingrende og ruglende henover de udstroede blomster og det grønne løv, der dækkede vejen fra hr.Jørgens gård til Vor Frue kirke.

Bruden var atten, og brudgommen, der var enkemand, var fem og fyrrer, og det var et meget passende parti, for de var begge meget rige med udstrakte jordegodser og gårde i København. Der blev selvfølgelig kastet pengestykker i grams, og der var almindelig enighed om, at det var et værdigt bryllup.

Efter brylluppet, der naturligvis varede i tre dage og gik lige over i julehelligdagene, flyttede Kirsten til Helligåndshuset i det gamle Gråbrødrekloster, som var Eiler Grubbes københavnerresidens.

Kirsten blev stedmor til fem børn mellem fem og ti år gamle. Den ældste, Merete kender vi som anæ nr.717, og derfor kender vi også hendes søskende, Sivert, Karen, Mette og Regitze.

I 1579 stod Eiler Grubbes nye herregård, Lystrup færdig, og Kirstens stedbørn hviskede, at den var bygget i fødm af et E til minde om deres mor, Else Laxmand, men selv hævdede Eiler, at det var hans eget initial og altså hans mærke på byggeriet. Måske sad det altid en lille orm hos Kirsten.

I hvert fald blev hendes første to børn født på Vordingborg slot, som Eiler havde i forlening. Måske også den tredje, Else, der kan have været en tvilling til nummer to, Jørgen, men jeg tror, jeg er løbet løbsk. Lad os starte helt forfra.

Kirstens første barn blev en søn, der fik navnet Christian. Han blev som nævnt født på Vordingborg den 10.juni 1579, og nummer to, Jørgen blev født sammested den 24.juli 1584. Else kan således godt være født mellem disse to, men ikke mellem Jørgen og Eiler, der blev født efter sin fars død, den 29.december 1585.

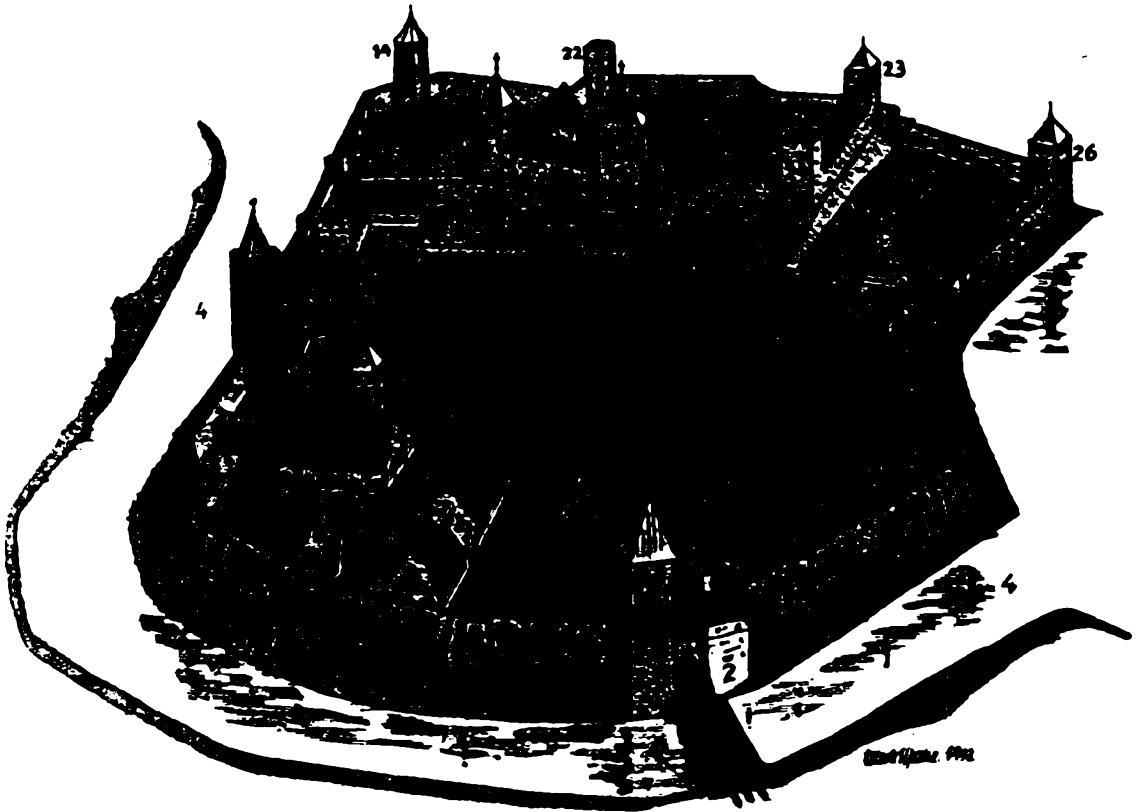
Else kender vi også i forvejen som ane nr.767.

Eiler Grubbe døde altså fra sin hustru og sine ni børn. Det havde været pestår siden 1575, universitetet var blevet lukket, og pesten fortsatte i endnu nogle år. Han var ikke fyldt 54 år, så selv om Kirsten ægtede en aldrende mand, kom hun ikke til at sidde med en savlende olding på sine gamle dage. Men hvad nu? hun havde altså disse børn at tage vare på. Ingen af pigerne var gift endnu, så der forestod mange vanskelige forhandlinger.

Sivert, den ældste stedsøn var i udlandet for at studere, så han måtte kaldes hjem til skifte, inden hun kunne foretage sig noget videre.

Hendes egen far var død i 1583, men hendes mor, fru Beate levede endnu. Kirsten var sådan lige over midten af tyverne og havde godt brug for sin mors råd og vejledning.

Vordingborg Slot

Skitseret Rekonstruktion af Vordingborg Slot paa Christian d. Fjerdes Tid, set i Fugleperspektiv fra Nord.

1) Broen og Forborgens Port mod Slotstorvet. 2) Middelalderlig Bygning af Kridtsten. 3) Forborgens Porttaarn, kaldet »Møllebækstaarnet«. 4) Voldgraven. 5) Forborgens Ringmure med halvrunde Taarnfremspring. 6) »Skrivestuen«. 7) Stald. 8) Grundmuret Bygning af Munkesten. 9) Slotskirken med Sydkapel, senere omdannet til Bolig for Husfogden. 10) Klokketaarn. 11) »Gaasetaarnet«. 12) »Kancelliet«. 13. »Fruestuen«. 14) »Ormestaarnet«. 15) Have. 16) Hovedborgens Gaardsplads, indsluttet af Bygninger og Ringmure. 17) Hovedborgens Port. 18) Hovedborgens Porttaarn. 19-21) Kongefløjen, nemlig: 19) »Den lange Sal«, 20) Nordøster Hjørnetaarn og 21) Kongens Opholdsværelser. 22) »Jomfrutaarnet«. 23) »Vandtaarnet«. 24) »Valdemars Taarn«. 25) Køkken og Lensmandens Værelser. 26) Forborgens sydvestre Hjørnetaarn. 27) Lade, opført i 16. Aarhundrede paa ældre Bygningers Plads. 28) Ældre Lade. 29) Kostald. 30) Smedie m. m. 31) Brøndhus.

Udgivet af: *Vordingborg Turistforening.*

Det er godt at se tingene i forskellige perspektiver. Nu er det femte gang, jeg skriver om denne søskendeflok, og alligevel finder jeg noget nyt.

Det må være Mette, der er den ældste, for hende havde Eiler Grubbe bortgiftet før sin død. Hun ægtede Anders Dresselberg til Vognserup den 1. november 1584 på Vordingborg slot, så hende skulle fru Kirsten ikke sørge for.

Hun fik afsat Merete og Karen hhv. 1588 og 1591, før hun selv giftede sig igen.

Børnenes ægteskaber har vi været igennem flere gange, men nu præsenteres vi for første gang for Niels Gyldenstjerne til Restrup og Bjørnholm.

Han og Kirsten giftede sig den 2. juni 1594 på Kompagnihuset i København. Det var det Danske Kompagnis hellige Trefoldigheds Gilde, der havde sit Kompagnihus i Kompagnistræde, hvor nu nummer 16 ligger. Det var et fornemt gildebroderskab, der havde Christian den Fjerde som medlem. Måske var også Niels medlem af dette gilde. Det var jo ikke alle adelige, der havde egen gård i hovedstaden.

Niels Christoffersen Gyldenstjerne var født den 1. februar 1558 og altså jævnaldrende med Kirsten, han var hofgunker hos den unge kong Christian. Han og Kirsten overværede kroningsfestlighederne i 1596.

Der kom ingen børn i dette ægteskab. Kirsten var måske for gammel, men det kan selvfølgelig også være Niels' skyld.

Niels levede endnu i 1624, men han var i hvert fald død 1636, da Kirsten udåndede.

Børnenes skæbne kender vi allerede. Lad os håbe, Kirstens sidste ægteskab var lykkeligt. Hun var ikke glad for Lystrup.

Portrætsten i
 opatium over
 og skander
 Lilo Grubbe
 til Lystrup
 (c. 1585),
 hans hustru
 Kirsten Tykke
 og Niels
 Galdenstjerne til
 Børnsholm

PERSONREGISTER:

AALBORG, Christiern: 108, Abildgaard, Boul: 66, Archtander: 252, Ahnefeldt, Anna: 184, Alba, hertug: 80, Algudsen, Jep: 28, Alvsdtr., Karine: 13, Amsdorf, Nicolaus: 265, Anders i Roskilde: 143, Anhalt, fyrste: 224, Anna, prinsesse: 134, 255, 300, Arenfeldt, Henrik: 155, Axelsønnerne se Thott

Baad, Anne: 63, Baad, Tale: 63, 65, Bach, Magdalena: 263, Baden, Mans: 15, 318, Baden, Jens: 11, 15, Baden, Laurids: 11, 15, Baden, Sille: 11, Banner, Erik: 143, Banner, Karen: 312, Banner, Kirsten Høeg: 113, 297, 300, Basse, Hans: 143, Bassewitz, Cuno Wolf: 327, Beck, Lage: 155, Behr, Habs III: 185, Behr, HansIV: 185, Behr, Hugold: 185, Behr, Vicke: 185, Behr, Viet(Veit)II: 185, Beldenak, Jens: 45, Berge, Friedrich: 89, Beyer, Absalon: 97, 98, 106, Beyers, Anne: 97, Bielke, Birgitte: 37, Bild, Anne: 283, 286, Bild, Claus: 282, 283, Bild, Evert: 100, 104, Bild, Evert Nielsen: 282, 285, Bild, Magdalene: 283, 285, Bild, Margrethe: 279, 280, 281, 282-286, Bild, Niels: 282, 283, Bild, Peder: 282, 285, Billeslægten; 189, Bille, Anders: 306, 309, Bille, Anne: 307, 309, Bille Anne Eskedatter: 172, 174, Bille, Beate: 219, 231, Bille, Elline: 55, Bille, Erik: 121, 161, 307, Bille, Frans: 93, 215, 119, Bille, Hans: 307, Bille, Hilleborg: 177, 276, Bille, Margrethe: 26, Bille, Peder Eskesen: 172, 198, 203, 221, Bille, Peder Torbernson: 172, Bille, Steen: 224, Bjørn, Anders: 155, Bjørn, Bjørn: 284, Bjørn, Johan: 287, 288, Blankenburg, Margrethe: 185, Blankenburg, Otto: 185, Bolt, Aslag: 27, Bonde, Karl Knutson: 26, 27, 29, 35, 44, Bonde, Magdalene: 35, Borgsdorff se Burgsdorff, Burchardsdorff se Burgsdorff, Bothwell, jarl se Hepburn, Brahe, Aage: 307, Brahe, Agathe: 177, Brahe, Anne Axelsd.: 226, 239, Brahe, Anne Jensd.: 177, Brahe, Anne Tygewd.: 177, Brahe, Axel: 177, Brahe, Axel Ottesen: 87, 91, 181, 187, 189, 219-236, Brahe, Beate: 300, 301, 302, 303, 313, 328, 330, Brahe, Birgitte Axelsd.: 223, 228, 237, Brahe, Birgitte Tygesd.: 226, Brahe, Falk: 226, 239, Brahe, Henrik: 173, 177, Brahe, Holger: 172, 175, 179, Brahe, Jens: 172, 173, Brahe, Jørgen Ottesen: 219, 221, 224, 233, Brahe, Jørgen Tygesen: 219, Brahe, Karen: 228, Brahe, Kirsten Axelsd.: 226, 239, Brahe, Kirsten Tygesd.: 219, Brahe, Knud: 219, 221, 224, 233, 234, Brahe, Lave: 198, Brahe, Lisbet: 219, Brahe, Margrethe: 219, 224, 233, Brahe, Mette: 228, Brahe, Otte Axelsen: 198, 239, Brahe, Otte Hørgensen: 233, Brahe, Otte Tygesen: 219, 221, Brahe, Ofe: 175, Brahe, Peder: 172-179, 180, 181, Brahe, Sophie Axelsd.: 223, 237, Brahe, Sophie Jensd.: 177, Brahe, Sophie Ottesd.: 219, 224, 225, 234, Brahe, Steen: 208, 221, 224, 231, 233, Brahe, TYCHO: 125, 206, 219, 221, 223, 231, 233, 234, 236, 295, Brahe, Tyge Axelsen: 228, Brahe, Tyge Jensen: 175, 177, 179, Brahe, Tenne: 233, Brandenburg, Albrecht: 72, 326, Brandenburg, Joachim Friederich: 221, 222, Braunschweig, Elisabeth: 239, 252, Braunschweig, Ernst: 91, Braunschweig, Heinrich II: 326, Braunschweig, Heinrich Julius: 252, Breide, Abel: 209, Breide, Karen: 209, 250, Breide, Margrethe: 209, Breitenbach, Margrethe: 263, Brochenhuus, Anne: 278, Brockenhuus, Eiler: 243, Brockenhuus, Eiler(sindssyg): 284, Brockenhuus, Frans: 161, 198, 276, 277, Brockenhuus, Gedske: 161, Brockenhuus, Jacob: 255, Brockenhuus, Laurids: 257, Brok, Anne: 297, Brok, Eske: 297, Brok, Ide: 297, Brok, Jens: 297, Brok, Knud: 297, Brok, Lage(u): 297, Brok, Lage(s): 297, Brok, Margrethe: 297, Brok, Niels: 297, Brostrup, Margrethe: 271, Bryske, Anthonius: 198, Budde, Godske: 208, Bugenhagen: 191, Bughen, Lisbeth: 86,

Burgsdorff, Barbara: 269,270, Burgsdorff, Christoph: 269
 Burgsdorff, Curt Friedrich: 269,270, Burgsdorff, Konrad:
 265,269, Bülow, Adam: 184,324-326, Bülow, Barbara: 184,324,
 326, Bülow, Barthold: 184, Bülow, Catharina Adamsd.: 327,
 Bülow, Catharina Hartwigsd.: 184, Bülow, Christina: 184,
 Bülow, Detloff: 184, Bülow, Dorothea Adamsd.: 327, Bülow,
 Dorothea Hartwigsd.: 184, Bülow, Eva: 184, Bülow, Hans: 184
 Bülow, Hartwig Adamsen: 327, Bülow, Hartwig Mathiasen: 184,
 324, Bülow, Joachim Adamsen: 324,327, Bülow, Joachim Mathi-
 asen: 184, Bülow, Leveche: 184, Bülow, Magdalena: 184,324,
 Bülow, Margarethe: Adamsd.: 327, Bülow, Margarethe Hartwigsd.: 18
 184, Bülow, Mathias: 184, Bøistrup, Birgitte: 319, Belle,
 Birgitte: 167,228, Belle, Dorte: 151,152,163, Belle, Erik:
 151, Belle, Kirsten: 151, Belle, Mads: 275

CARL GUSTAV: 226, Christiern junker: 282, Clement skipper:
 71,86,90,95,240,272,283,315, Collart, Claude: 100,104,105,
 Columbus, Christoffer: 183, Corvinus: 183,

DAA, Birgitte: 151, Daa, Claus: 209,271-275,276,277,297,306,
 Daa, Dorte Clausd.: 273,277, Daa, Dorte Olufsd.: 271, Daa,
 Erik: 62,275, Daa, Hilleborg: 273, Daa, Jakob: 273, Daa, Jo-
 achim: 271, Daa, Jørgen: 273, Daa, Margrethe: 271, Daa, Olaf:
 273, Daa, Oluf: 97,271,284, Daa, Peder: 273, Daa, Søren: 271,
 Dorothea, dronning: 205,53,131,134,142,143,155,161,194,209,
 210,211, 212,250,255,283,284,301,305, Dorothea prinsesse: 134
 Dresselberg, Anders: 332, Dyre, NN: 10, Dyre, Jens: 10, Dyre,
 Peder: 275,

EICHSTEDT, Helene: 185, Emmiksen, Mette: 132, Ende, Anna Mar-
 garetha: 262, Erik XIV: 100,105,108,172,317,

FALSTER, Mogens: 67, Falster, Peder: 67, Fasti(Skram), Iver:
 240, Fasti(Skram), Peder: 240, Fikkelsen, Axel: 57,61, Fikke-
 sen, Fikke: 61, Fikkelsen, Laurids: 61, Fikkelsen, Peder: 61,
 Fine, Anna Margaretha: 262, Frankrig, Carl: 303, Frankrig,
 Frans I: 127,298,300,309,310,324, Frese, Claus: 82, Friis,
 Alhed: 278,280,281, Friis, Anne Henriksd.: 284, Friis, Anne
 Jespersd.: 278,280,281, Friis, Birthe: 284, Friis, Christen:
 224,231,278, Friis, Christian: 285, Friis, Claus: 278, Friis,
 Dorte: 237, Friis, Dorte Henriksd.: 284, Friis, Frederiksen:
 284, Friis, Henrik: 278-281,283,286, Friis, Jakob Henriksen:
 285, Friis, Jakob Jespersen: 278, Friis, Jesper: 278, Friis,
 Jesper Henriksen: 284, Friis, Johan: 198,200,276,278,279,280,
 283, Friis, Karen: 284, Friis, Lisbeth: 285, Friis, Maren:
 284, Friis, Margrethe Henriksd.: 284, Friis, Margrethe Jesper-
 sen: 278,280, Friis, Mette: 278, Friis, Niels: 284, Friis,
 Otte: 284, Friis, Ulvilde: 21, Fronhofen, Hans: 267, Fron-
 hofen, Margrethe: 267,

GAD, Hemming: 43, Gadow, Margrethe: 266, Galde, Anne: 24,
 Galde, Daniel: 24, Galde, Gaute(Gude): 21,22, Galde, Karin:
 13,17,19,21-25, Galde, Oluf(ø): 11,13,21,22, Galde, Oluf(u):
 24, Galde, Svend: 21,24, Galen, Anders: 34, Gama, Vasco da:
 183, Gans zu Putlitz: Dorothea: 89, Gans zu Putlitz; Jesper:
 89,187, Gans zu Putlitz; Margrethe: 87,89,187, Ged, Oluf: 33,
 34, Gersdorf; Caspar Christoffer: 125,127,128,141, Gersdorf,
 Joachim: 127, Gersdorf, Peter: 125-127,128, Giedde, Knud:159
 Giedde, Margrethe: 159, Giedde, Sidsel: 155,159, Giensti, An-
 ne Raale: 10, Giensti, Jens: 6, Glambek, Claus Rutze: 8,9,134
 Glambel, Kirsten Rutze: 8, Glambek, Mads: 10, Glambek, Niels:
 8, 10, Glambek, Peder: 10, Glambek, Sidsel Benner: 8,10, Glam-
 bek, Tord: 10, Gleichen, greve: 241, Godow, Regitze: 57,61,

Bodunow, Boris: 228, Godunowa, Xenia: 228, Gottorp, Adolf: 72, 157, 204, 211, 301, Gottorp, Hans(♁): 134, 175, 176, 203, 204, 243, Gottorp, Hans(u): 143, 208, 228, Grå, Karen: 11, Griis, Gundel: 271, Griis, Hans: 271, Griis, Henning: 271, Griis, Jørgen: 271, Griis, Peder: 271, Grothe, Alexius: 185, Grothe, Anna: 185, Grubbe, Agathe: 155, Grubbe, Anne: 155, Grubbe, Christian: 330, Grubbe, Eiler: 312, Grubbe, Eiler Eilersen: 330, Grubbe, Eiler Sivertsen: 154-158, 159, 160, 312, 328, 330, 332, 333, Grubbe, Ellen: 155, 270, 273-277, Grubbe, Else: 330, Grubbe, Elsebe: 155, Grubbe, Erik: 154, 122, Grubbe, Evert: 154, Grubbe, Jakob: 155, 159, Grubbe, Jørgen Eilersen: 330, Grubbe, Jørgen Sivertsen: 154, 273, Grubbe, Karen: 157, 160, 330, Grubbe, Karen Sivertsd.: 155, Grubbe, Merete: 157, 160, 330, Grubbe, Mette: 157, 160, 330, 332, Grubbe, Niels, Sivertsen: 154, Grubbe, Palle: 154, Grubbe, Regitze Eilersd.: 157, 160, 330, Grubbe, Regitze Sivertsd.: 155, 275, Grubbe, Sidsel: 155, Grubbe, Sivert: 154, 260, 268, 273, 275, 276, Grubbe, Sivert Eilersen: 157, 160, 330, Grubendal, Elsebe: 30, Gyldenstjerne, Axel: 175, Gyldenstjerne, Christen: 143, Gyldenstjerne, Dorthe: 141, 142-144, Gyldenstjerne, Else: 143, Gyldenstjerne, Ermegaard: 143, Gyldenstjerne, Frans: 142, 144, Gyldenstjerne, Hannibal: 142, 143, Gyldenstjerne, Henrik: 142, 144, 224, Gyldenstjerne, Hilleborg: 143, Gyldenstjerne, Karen: 148, 144, 163, 164, 167-171, Gyldenstjerne, Knud: 273, 321, Gyldenstjerne, Mogens: 11, 13, 22, 134, 142, 143, 144, 154, 167, 168, 198, 289, Gyldenstjerne, Niels: 332, 333, Gyldenstjerne, Sibylle: 142, 143, Gyldenstjerne, Otte: 167, Gyldenstjerne, Peder: 203, Gyldenstjerne, Sofie: 143, 144, Gyldenstjerne, Vibeke: 237, 245, 248, 284, Gædda, Christina: 35, Gønge, Mikkel: 178, Gøye, Albrecht: 180, Gøye, Anders: 67, Gøye, Birgitte: 91, 93, 142, 143, 164, 206, 207, Gøye, Christoffer: 167, 168, 223, 226, Gøye, Dorte: 180, Gøye, Eskild: 143, Gøye, Falk: 237, 239, Gøye, Falk Mogensen: 237, Gøye, Helvig: 168, Gøye, Helvig Falksd.: 237, Gøye, Henning: 255, Gøye, Ide: 91, 93, Gøye, Margrethe: 174, 175, 179, 180-182, Gøye, Margrethe Falksd.: 223, 237, 239, Gøye, Mette Albrechtsd.: 180, Gøye, Mette Falksd.: 223, 226, 237-239, Gøye, Mogens: 180, 237, Gøye, Mogens Falksen: 237, 239, Gøye, Otte: 180, Gøye, Pernille: 180.

HABSBERG, Ferdinand I: 125, 324, 325, 326, Habsburg, Karl V: 72, 91, 92, 125, 127, 183, 193, 265, 297, 298, 301, 309, 324, Habsburg, Rudolf II: 125, Hacke/Hake: Eiler; Andreas: 266, Hake, Anna: 266, Hake, Christoph: 266, 267, Hake, Katharina: 267, Hake, Ludwig: 266, Hake, Magdalene: 266, Hake, Mathias: 266, Hake, Ursula: 265, 266-268, Hake, Wichmann: 266, 267, Halberstadt, Ilsabe: 326, 327, Halberstadt, Joachim: 327, Halberstadt, Lütke: 327, Halle, Christina: 72, 74, 80, 82-86, Halle, Dietrich: 82, Halle, Frantz: 72, 74, 82, 84, Halle, Thomas: 82, Hals, Jørgen: 34, Halveg(Væbner), Anne: 21, 24, Hamar, Karl: 282, Hamar, Mogens: 134, Harbou, Jørgen: 314, Hardenberg, Anne: 119, 206, Hardenberg, Anne Corfitzd.: 115, 119, 123, Hardenberg, Edel: 113, 115, 119, 121, Hardenberg, Eiler: 113, 115, 116, 198, Hardenberg, Erik: 226, Hardenberg, Helvig: 93, 94, 97, 110, 111, 113-124, 306, Hardenberg, Jakob: 113, Hardenberg, Kirsten: 226, 228, Hardenberg, Margrethe: 154, Hardenberg, Mette: 285, Harstall, Baltharsar: 259, Harstall, Hans: 259, Harstall, Hans Ludwig: 259, 262, Harstall, Hermann: 259, 261, Has, Maren: 287, Haxteren, Heinrich: 82, Hemmingsen, Niels: 51, 206, Hepburn, James: 108, 109, 110, Hermann, skipper: 283, Hessen, Philip: 72, 259, 324, Hincke, Joachim: 198, Holck, NN: 9, Holck, Anne: 296, Holck, Anne Manderupsd.: 291, 292, 294-296, Holck, Christen: 294,

HOLCK, Christen: 294, Holck, Hans Christoffersen: 291, Holck, HansManderupsen: 294,296, Holck, Kirsten: 233, Holck, Manderup Christensen: 294,295, Holck, Manderup Hansen: 296, Hollunger(Gagge): Anders; 161, Hollunger, Helle: 161, Holstein, Hans: 327, Hude, Arnet: 183, Hude, Beke: 183, Huitfeldt: 206, Huitfeldt, Jakob: 285, Huitfeldt, Beate: 237, Høg, Margrethe: 294, Hørby, Pros: 19,134,

INGEMAR I Vexø: 39, Ivan den Skrækkelige: 230,

JERNSKJEG, Birgitte: 17,19,22, Jernskjeg, Iver: 11-20,22, 24, Jernskjeg, Jacob: 19,24, Jernskjeg, Karen: 17,19,22, Jernskjeg, Kirstine: 17,19,22, Jernskjeg, Oluf: 17,19,24, Jernskjeg, Peder, 19,24, Jernskjeg, Ulvilde: 17,19,22, Jernskæg, Edele: 11, Juel, Anne Hermannsd.: 248, Juel, Anne Nielsd.: 240, Juel, Christen: 248, Juel, Christence: 248, Juel, Dorthe: 240, Juel, Ellen: 247, Juel, Elsabe: 247, Juel, Erik: 247, Juel, Herman: 240-246,247, Juel, Iver: 240, Juel, Ingeborg: 295, Juel, Jens Hermansen: 248, Juel, Jens Mogensen: 247, Juel, Karen: 240, Juel, Maren: 241,245,247-249, Juel, Niels: 143,144, Juel, Niels Enevoldsen: 240, Juel Niels Hermansen: 247,248, Juel, Ove: 246, Juel, Ove Nielsen: 240, Juel, Peder: 247, Juel, Sophie: 240, Juel, Vincent: 240, 241,

KÅS, Bjørn: 163, Kås, Jens: 234, 263, Kås, Niels: 203,208, 263, Kalips, Oluf: 19, Kirstine: 223, Klement, skipper: 71, 86,90,95,240,272,283,315, Klenken, NN: 183, Knob, Anna: 63, 65-80, Knob, Birgitte: 63, Knob, Follert: 63,65, Knob, Folmer: 63, Knob, Folmer jr.: 65,295, Knob, Johan: 63, Knob, Johan jr.: 65, Knob, Knud: 63, Knob, Laurids Follertsen: 63, Knob, Laurids Lauridsen: 63-66,67,71, Knob, Maren: 65,66, Knob, Mette: 65,95, Knob, Sidsel: 26, Knob, Tale: 65, Knutsen, Karik: 41,43, Koch, Jørgen: 189,190,288, Krabbe, Elsebe: 253,255,257, Krabbe; Erik: 198, Krabbe, Helvig: 177, Krabbe, Karen: 239, Krabbe, Kjeld: 276, Krabbe, Tyge: 69,189,253, Krafse, Eiler: 175,177, Krafse, Karen: 284, Krafse, Sophie: 237, Krag, Niels: 206, Krognos, Mette: 91,93,117, Krognos, Oluf: 206, Krummedige, Erik: 272,273, Krummensee, Anna: 266, Krumpen, Otte: 43,45,65,87,198,305,306, Krumstrup, Kirsten: 26,31, Kruse, Anne: 317, Kruse, Birgitte: 314, Kruse, Bodil: 314, Kruse, Christoffer: 314,315,317, Kruse, Dorte: 314, Kruse, Enevold: 170,314,317,318,321,323, Kruse, Ingeborg: 317, Kruse, Jakob: 317, Kruse, Laurids: 317, Kruse, Maren: 317, Kruse, Peder: 314, Kruse, Tyge: 314-318,321,323, Kryostomus, Oluf: 189.

LANG, Signe: 33, Lange(Munk), Anne Christensd.: 141, Lange (Munk), Anne Gundesd.: 132,209,250, Lange(Munk), Christen Gundesen: 209,250, Lange(Munk), Christen Hansen: 106,108, 129-141,144, Lange(Munk), Christoffer: 129, Lange(Munk), Dorte: 132, Lange(Munk), Dorthe: 194,196,202,204,208,209-218, 250, Lange(Munk), Edel: 132, Lange(Munk), Else: 141,144, Lange, Erik: 234, Lange, Frederik: 209,250, Lange, Gunde: 209, 210,212,215,250,257, Lange, Gunde Hansen: 196,209,250, Lange (Munk), Hans Christensen: 141,209, Lange(Munk), Hans Gundesen: 209,250-252,257,258, Lange(Munk), Ide: 132, Lange(Munk), Iver biskop: 129,130,132, Lange(Munk), Iver jr.: 129, Lange (Munk), Jørgen: 132, Lange(Munk), Karen: 132, Lange(Munk), Kirsten: 132, Lange(Munk), Ludvig: 306, Lange, Margrethe:234, Lange(Munk), Margrethe: 132, Lange(Munk), Mette: 132, Lange, Niels: 198, Lange, Niels Gundesen: 251, Lange(Munk), Oluf:132,198

LANGE(Munk), Peder: 129, Langenstein gen.Günzerod, Anna Christina: 255,261, Langenstein gen.Güntzerod, Melchior:261
Langsee, Johannes: 250, Lauridsen, Jørgen: 4,6, Lavard, Knud: 287, Lavrensen, Jost: 97, Laxmand, Bjørn: 159, Laxmand, Else: 157,158,159-160, Lehrbach, Heinrich: 262, Lehrbach, Margarethe Christina: 262, Lehrbach, Melchior: 262, Leipzig, Joachim: 266, Lepel, Baltzer: 65, Levezow, Joachim: 186, Lewezow, Heinrich: 186, Lindenov, Hans: 276,277, Loben, Margrethe: 57, Lunge, Christence: 240, Lunge, Helvig: 295, Lunge, Vincent:21
Lunov, Anne: 319, Lüderitz, Gerhard: 267, Lykke, Anne: 272,273, 291,294,295,297,306,309, Lykke, Christian: 311,328, Lykke, Erik: 223,237,239, Lykke, Hans: 297,328, Lykke, Henrik: 302, 311,312, Lykke, Ide: 328, Lykke, Jørgen: 198,297-306,309,310, 311,312,313,314,315,328, Lykke, Kirsten: 158,160,306,312,328-333, Lykke, Niels: 143, Lykke, Ove: 311,328, Lykke, Peder:272, 297,300,311,328, Lykke, Sofie: 94,106,113,115,117,121,297,306
Lützow, Christoph: 183, Lützow, Lüder III: 183, Lützow, Lüder IV: 183, Lützow, Lüder V: 183,

MADSEN, Mogens: 170, Magnus hertug: 142,311, Malmø, Eiler:155
Maltzan, Anna: 89,187, Markdanner, Caspar: 74, Marsvin, Anders: 161, Marsvin, Anne: 163,164,167,170, Marsvin, Birgitte: 170, Marsvin, Ellen: 164,170, Marsvin, Else: 170, Marsvin, Helle: 163, Marsvin, Helvig: 171, Marsvin, Herluf: 163,170, Marsvin, Jørgen: 161-166,167,168,170, Marsvin, Karen: 161, Marsvin, Otte: 170, Marsvin, Peder: 161,171, Marsvin, Rigborg: 170, Strängnäs, Matthias: 45, Maximilian II: 125, Mechlenburg, Hans Albrecht: 193,302, Mechlenburg, Heinrich: 183, Mechlenburg, Johann: 324,326, Mechlenburg, Magnus II: 183, Mechlenburg, Sofie: 69,181,208,223,226,231,237,252, Mechlenburg, Sofie: 326, Medici, Katarina: 310, Mehlen, Bernt: 59,61, Mehlen, Conrad: 9,61, Mehlen, Hans:57-60,61, Mehlen, Henrik: 59,61, Mehlen, Jørgen: 59,61, Mehlen, Palle: 57,60,61, Mehlen, Sivert: 59,61, Meinstorp, Anne: 57, Menwed, Erik: 167, Metsch, Heinrich: 263, Metsch, Heinrich Sebastian: 263, Metsch, Sebastian: 263, Minckwitz, Anna: 127,128, Minckwitz, CasparII: 127,128, Minckwitz, CasparIII: 128, Minckwitz, Ehrenreich: 128, Minckwitzburg: 128, Mormand, Sophie: 234, Mortensen dynastiet: 314
Mortensen, Klaus: 34, Mule, Hans: 21, Mund, Henrik: 4, Mund, Niels: 253, Mund, Peder Henriksen: 4,6, Mund, Søren: 4,6,175
Munk, Anne: 132, Munk, Birgitte: 317,319-323, Munk, Christoffer: 319,321, Munk, Dorte: 296, Munk, Erik: 104,105,106,108, 140,243,245, Munk, Jesper: 319,321, Munk, Kirsten: 319,321, Munk, Laurids(Lars): 317,319,320, Munk, Niels: 319,319, Munk, Otte: 319, Munk, Peder: 208,240, Münchhausen, Pelitz: 82, Myre, Hans: 34, Myre, Jens: 34, Myre, Peder: 34, Myre, Truid: 34,

NASSAU, Johan: 221, Nilsson, Svante: 39, Nordby, Søren: 41,43, 49,69,

OLDENBURG, Christoffer greve: 71,145,151,154,289, Oppershausen, Magdalena: 183, Oranien, Wilhelm: 80,221,224,232, Orleans, Carl: 303, Orleans, Frans: 127,298,300,309,310,324, Ostfrisland, Edzhart: 291, Oxe, Anne: 67,312, Oxe, Inger: 231, Oxe, Mette: 31, Oxe, Torben: 87,

PALADIUS, Peder: 49, Paladius, Niels: 115, Parsberg, Anne: 237, 287,295,296, Parsberg, Christian: 295, Parsberg, Christoffer: 295,296, Parsberg, Claus: 295, Parsberg, Gertrud: 287,288, Parsberg, Ingeborg: 233,295, Parsberg, Jytte: 287, Parsberg, Jørgen: 287,295

Parsberg, Manderup: 208, 223, 295, 296, Parsberg, Niels: 287, 288, 289, 291, 295, 296, Parsberg, Predbjørn: 295, Parsberg, Sofie: 295, Parsberg, Tønne: 287, 288, 295, Parsberg, Valdemar: 287, 288, 295, 296, Parsberg, Verner: 198, 287-293, 294, Parsberg, Vibeke: 287, Paslich, Kaspar: 200, 203, Passow, Anne: 163, Perkentin, Anna: 184, 324, Perkentin, Barthold; 184, Perkentin, Hartwig: 184, Pfuel, Adam: 265, 267, 269, 270, Pfuel; Andreas: 265, Pfuel, Anna: 265, 269, Pfuel, Bartram: 265, 267, Pfuel, Christoph: 265, Pfuel, Friedrich: 265, Pfuel Jacob: 265, Pfuel, Georg: 265, Pfuel, Melchior: 265, Planitz, Anna: 263, Planitz, Balthasar Friedrich: 263, Plessen, Margaretha: 184, Podebusk, Ingeborg: 287, 288, Podebusk, Johanne: 315, Podebusk, Jytte: 321, Podebusk, Bibeke: 285, Povls, Kirsten: 6, Present, Anne: 61, Present, Christoffer: 61, Present, Ingerd: 57, 61, 62, Present, Jens: 61, Present, Torben: 61, Prøysen, Anne Sophie: 193

QUAST, Joachim: 265; Quantzow, Armgard: 327

RAALE, Anne Giensti: 10, Raale, Mads: 10, Rantzau, Breide: 74, 84, Rantzau, Cai: 74, 84, Rantzau, Catharine: 74, 84, Rantzau, Daniel: 138, 152, 161-163, 170, 257, 305, Rantzau, Didrik: 74, 84, Rantzau, Elisabeth: 74, 84, Rantzau, Frands: 74, 80, 84, 321, Rantzau, Frederik: 74, 84, Rantzau, Gert: 74, 84, Rantzau, Henrik: 69-81, 82, 86, 198, 200, 203, Rantzau, Johan: 65, 69, 71, 72, 81, 82, 86, 152, 272, 273, 274, 280, 283, 307, 309, Rantzau, Magdalene: 69, 72, 74, 84, 96, Rantzau, Margaretha: 69, 74, 86, Rantzau, Poul: 69, 71, 72, Rantzau, Salome: 69, Rantzau, Øllergård: 74, 84, Rasmussen, Poul: 6, Rauchhaupt, Carl Hildebrand: 264, Rauchhaupt, Catharina Lucretia: 264, Rauchhaupt, Hedewig Elisabeth: 264, Rauchhaupt, Hildebrand: 264, Ravensberg, Christoffer: 155, Ravensberg, Dorthe: 285, Ravensberg, Margrethe: 278, Reventlow, Anne: 253, Reventlow, Karen: 297, Reventlow, Knud: 28, Reventlow, Margrethe: 63, Ribbing, Ellen: 33, 34, Ribbing, Jens: 29, 33, Ribbing, Karen: 33, Ribbing, Margrethe: 33, Ribbing, Poul: 33, Ribbing, Sidsel: 29, 33-34, Rodenhausen, Hans Wilhelm: 262, Rodenhausen, Helena: 262, Rommel, Christina: 82, Rommel, Cord: 82, Rommel, Johanne: 82, Rommel, Katharina: 82, Rosenau, Anna: 264, Rosengård, Tetz: 31, Rosenkrantz, Anne: 87, 91, 106, 119, 175, 180, 181, 187, 253, Rosenkrantz, Axel: 63, Rosenkrantz, Birgitte: 93, 224, 233, Rosenkrantz, Erik: 87-112, 115, 117, 119, 121, 123, 138, 187, 193, 194, 196, 198, 263, 294, 306, Rosenkrantz, Holger: 87, 89, 91, 93, 111, 117, 187, 191, 193, 194, 195, 197, 198, 199, 200, 206, 212, 216, 218, 250, 301, Rosenkrantz, Jakob: 106, 121, 183, 185, 193, 199, 200, 215, Rosenkrantz, Jørgen: 89, 91, 111, 117, 187-208, 209, 210, 211, 212, 214, 216, 217, 221, 228, 250, 263, 288, Rosenkrantz, Karen: 6, Rosenkrantz, Kirstine: 65, 66, Rosenkrantz, Margrethe: 87, 89, 93, 119, 162, 164, 176, 178, 180, 187, 194, 214, Rosenkrantz, Mogens: 93, Rosenkrantz, Oluf: 91, Rosenkrantz, Otte: 87, 89, 91, 93, 119, 187, 194, 196, 212, 217, Rosenkrantz, Sofie: 87, 91, 93, 119, 181, 187, 188, 189, 287, Rosenkrantz, Stygge: 65, Rosensparre, Anne: 147, 152, Rosensparre, Sten: 198, Rostrup, Laurits: 152, Rotfeld, Margrethe: 296, Rud, Birthe: 147, 149, 150, 151-153, Rud, Erik: 115, 119, 121, 151, 152, Rud, Hans: 63, Rud, Jørgen: 151, 152, Rud, Kirsten: 151, 152, Rud, Knud: 151, 152, Rud, Mette: 237, Rud, Mikkel: 151, 152, Rud, Otte: 119, 151, 152, Rutze, Claus: 8, 9, 134, Rutze, Erik: 8, Rutze, Follert: 8, Rutze, Lagé: 9, Rønnow, Anne: 31, Rønnow, Eiler: 198, Rønnow, Joachim: 31

Sachsen, Anna: 134,255,300, Sachsen, August: 303,304, Sachsen, Johann Friedrich: 91,92,193, Sachsen, Moritz: 193,265,324,326, Sandberg, Ulrik: 234, Saxi, Jost: 217, Saxtrup, Bjørn: 285, Saxtrup, Margrethe: 53, Schlabberndorf, Catharina: 264, Schlabberndorf, Heinrich: 264, Schleiger, Catharina: 262, Schmalsteig, Anne: 259, Schmeker, Anna: 186, Schmeker, Cathrine: 186, Schmeker, Christine: 186, Schwartzburg, Günther greve: 147,221,224, Seefeld, Anne: 314, Seefeld, Enevold: 321, Seefeld, Jakob: 208, Seefeld, Maren: 319, Sehested, Baate: 72, Semmern, NN: 82, Sested, Lisbeth: 295, Sinning, Jens: 165,157,191, Skade, Niels: 321, Skanderborg, Niels: 97, Skave, Erik: 53, Skave, Herluf: 53,55,105,106, Skave, Kirsten: 37,39,49,53-56, Skave, Maurids: 53,55, Skave, Niels: 37,53,55, Skave, Peder: 53, Skeel, Abel: 251, Skeel, Albret: 152, Skeel, Bodil: 4,6, Skeel, Christen: 233, Skeel, Dorthe: 152, Skeel, Hans: 257, Skeel, Herman: 152, Skeel, Mads: 110, Skeel, Niels: 4,6, Skeel, Peder: 6, Skinkel, Anne: 276,277, Skinkel, Dorte: 237, Skinkel, Hans: 286, Skinkel, Hilleborg(Tinhuus): 273,275,276-77,297,306, Skinkel, Laurids: 276, Skinkel, Margrethe: 276, Skinkel, Otto: 276, Skinkel, Rigborg: 276,277, Skjellerup, Jens: 97,100, Skovgaard, Hans: 296, Skovgaard, Mourids: 314, Skram, Anne: 247,255, Skram, Berete: 257, Skram, Børge: 257, Skram, Christiern: 253,255, Skram, Dorthe: 257, Skram, Elsebeth: 257, Skram, Henrik: 257, Skram, Iver: 240, Skram, Johanne: 251,253,258, Skram, Karen: 257,258, Skram, Knud: 255, Skram, Margrethe: 257, Skram, Mette: 257, Skram, Niels: 257, Skram, Olive: 257, Skram, Peder: 198,247,255, Skram, Peder, Danmarks Vovehals: 253,255,257,280, Skram, Tyge: 255, Skriver, Anders: 104, Skytte, Mads: 97, Smeker se Schmeker, Snekken, Dorte: 271, Soliman II: 298,325, Spanien, Philip: 305, Sparre, Anne: 142,143, Sparre, Gørvæl: 237,239, Sparre, Jep: 155, Sparre, Mauritz: 142, Sparre, Johanne: 300,307,309, Sparre, Knud: 307,309, Sparre, Pernille: 175, Spend, Maren: 129, Stake, Maurits: 138, Steinwehr, Anna: 270, Straale, Laurids: 284, Stralendorf, Heinrich: 326, Strangesen, Anne: 283, Strangesen, Maren: 283, Strangesen, Niels: 283, Strangesen, Oooo: 283, Strangesen, Terkil: 283, Stuart, Maria: 108,303, Sturerne: 47, Sture, Steen: 29,35,43,44, Stygge, Else: 321, Størsen, Mads: 102, Swerin, Mette: 61, Sydow, Anna: 269, Sørensen, Povl: 4,6, Sørensen, Søren: 206

THOTT, Anne: 63, Thott, Axel: 47, Thott, Beate: 35,37,67, Thott, Ingeborg: 35, Thott, Iver: 35, Thott, Karen: 175, Thott, Otte: 224,234, Thott, Peder: 257, Thott, Tage: 224,234,291, Tidemand, Jørgen: 163, Tidemand, Kirsten: 65, Tornekran, Karen: 161, Tre Rosor, Karine: 13, Treschkau, Elisabeth: 264, Trolle, Anne: 35, Trolle, Arvid: 35,37,39,47,69, Trolle, Axel: 39, Trolle, Beate: 39, Trolle, Birger: 35, Trolle, Børge: 39,51,52,198,284,289, Trolle, Elisabeth: 35, Trolle, Else: 39, Trolle, Erik: 35,39,47, Trolle, Gustav: 41,45,47, Trolle, Herluf: 39,49,51,52,91,93,119,152,198,241,317,318,323, Trolle, Iver: 35,39, Trolle, Jacob(Joachim): 35-52,53,55, Trolle, Johan: 35, Trolle, Jørgen: 39, Trolle, Kirsten: 35, Trolle, Margrethe: 35,37,39,155, Trolle, Niels: 39,49,55,56,284, Trolle, Oluf: 39, Trolle, Philip: 39, Trolle, Sigfred: 37, Trolle, Ture: 37,65, Trolle, Øllegaard: 39, Trott, Adam: 267, Trott, Ilse: 267

ULFELDT, Agathe: 61, Ulfeldt, Beate: 282,283, Ulfeldt, Christoffer: 60,61, Ulfeldt, Corfitz: 157, Ulfeldt, Dorothea: 61, Ulfeldt, Ellen: Ulfeldt, Elsebe: 61, Ulfeldt, Jakob: 203, Ulfeldt, Knud: 61,119, Ulfeldt, Margrethe: 61, Ulfeldt, Mette: 61,154, Ulfeldt, Palle: 57,61,154, Ulfstand, Beate: 307, Ulfstand, Else: 134,140, Ulfstand, Hak: 296, Ulfstand, Ide: 134,237,239, Ulfstand, Jens: 37,39,41, 134,241, Ulfstand, Truid: 134, Ulrich hertug: 243, Ungarn, Ludwig II: 297, Urne, Alhed: 26,31,89,187, Urne, Anne: 147, 153, Urne, Axel: 31,145-150,152,157,158, Urne, Birthe: 149, 153, Urne, Christoffer: 306, Urne, Claus: 26,28,29,30,32, 155,278, Urne, Dorte: 149,153, Urne, Elne: 26,28, Urne, Erik: 149,153, Urne, Hans: 26,28,30,145,147,149, Urne, Inger: 26,28,31,149,153, Urne, Jep: 26,28,31, Urne, Johan: 26,28,30, 31, Urne, Johanne: 26,31, Urne, Jørgen: 26,27,28,29,31,32, 149,153, Urne, Knud: 26,28,30,31,145,147,153, Urne, Lage: 26-32,33,34,145,151, Urne, Margæthe: 26,28,31, Urne, Niels: 26, 30,31, Urne, Otte: 149,153, Urne, Peder: 26,28,30, Urne, Sylle: 26,28, Urup, Erik: 155, Urup, Henrik: 19, Utenhof, Wolfgang: 71

WALDECK, Franz greve: 82, Walkendorf, Axel: 145, Walkendorf, Christoffer: 93,94,98,110,208, Walkendorf, Erik: 67,145, Walkendorf, Henning: 67, Walkendorf, Inger: 145, Walkendorf, Karen: 67, Walkendorf, Mette: 67, Walkendorf, Sidsel: 65,66,67, 68, Walkendorf, Øllegaard: 53,55,67, Wallenfels, Barbara:265 Walstorp, Anna: 69, Wangenheim, Margaretha: 261, Vasa, Gustav: 22,41,43,47,70,87,253,289,307, Vasspyd, Anne: 154, Vedel, Anders: 206, Wedell, Georg: 270, Wedell, Margarethe: 269,270, Venstermand, Jørgen: 89,187, Venstermand, Lage: 145, Westphal, Joachim: 191, Viffert, Corfitz: 224, Willums, Sigbrit: 87,271, 308, Willumsdatter, Dyveke: 87, Vinter, Kirstine: 6, Vinter, Niels: 6, Wisch, Oswald: 72, Vormordsen, Frants: 189, Wuthenau, Joachim: 266, Væbner, Anne(Halveg): 21,24, Væbner, Karin: 282,283

ZAPOLYA, Johan: 297,298, Zeuthen, mag.: 217,218, Zieten, Hans: 267

N Y E K I L D E R :

- Andersson, Ingvar: Erik XIV, 1937
 Andresen, Rainer: Lübeck,
 Arnesen, Arne: Hamar=Kroniken, 1937
 Asch, Jürgen: Rat und Bürgerschaft in Lübeck, 1961
 Bang, Gustav: Fru Spfie Lykke, 1894
 Baumgarten, Hans: Moritz von Sachsen, 1943
 Brask, Aage: Kjellerup, 1943
 Briand de Crevecoeur: Peder Skram, 1950
 Broberg, Birgitte: Nyköping, 1979
 Buchholtz, Samuel: Versuch einer Geschichte der Churmark, 1775
 Bull, Edv.: Akers Historie, 1918
 Böckler, Johannes: Das Reformationszeitalter, 1938
 Carlsen, Per Sloth: Mariager kloster, 1983
 Chłedowski, Kasimir: De sista Valois, 1923
 Christensen, Villads: Vedbygaards Historie, 1939
 Clasen, Claus-Peter: Anabaptism, 1972
 Cleugh, James: The Medici, 1975
 Daae, Ludvig: Det gamle Christiania, 1891
 Daugaard, J.B.: Om de danske Klostre i Middelalderen, 1830
 Degn, Ole: Christian 4.s kansler, 1988
 Demandt, Karl E.: Geschichte des Landes Hessen, 1959
 Eliassen, P.: Kolding, 1910
 Eliassen, P.: Koldinghus, 1909
 Engelstoft, C.T.: Odense Byes Historie, 1880/1978
 Erslev, Kr. og W.Mollerup: Danske Kancelliregistranter 1535-1550
 Fabian, Ekkehart: Die Schmalkaldischen Bundesabschiede, 1958
 Fabricius, A.: Illustreret Kirkehistorie 3.udg., 1900-01
 Fischer, Gerhard: Oslo under Eikaberg, 1950
 Friedland, Klaus: Der Kampf der Stadt Lüneburg, 1953
 Fries, Carl: De stora åarna i Östersjön, 1964
 Friis, F.R.: Sofie Ottesdatter Brahe, 1905
 Gether, Knud: Middelalderfamilier, 1986-88
 Gram, Irma: Frants den Første og hans Hof, 1925
 Halfen, Wolfgang: Gotland, 1966
 Havemann, Wilhelm: Geschichte der Lande Branschwieg u.Lüneburg I-
 Hiort-Lorenzen, H. R.: Kong Frederik den Andens Begravelse, 1912
 Holberg, Ludwig: Kirke-Historie, 1868
 Holmquist, Hjalmar: Kirkehistorie: Oldtid og Middelalder, 1925
 Høst, J.Kragh: Kroninger og Salvinger, 1815
 Høst, Joh.Nik.: Christian den Anden, 1854
 Jacobsen, J.Søndergaard: Lemvig, 1969
 Jessen, Franz von: Danske i Paris I, 1936
 Koht, Halvdan: Vincent Lunge contra Henrik Krummedige, 1950
 Lange, Christian C.D.: De norske Klostres Historie, 1847 og 1856
 Larsen, Axel: Daniel Rantzau, 1898
 Leonhard, Walter: Das grosse Buch der Wappenkunde, 1978
 Liljefalk, Axel: Herluf Trolle og Birgitte Gøje, 1910
 Liljeroth, Erik: Halland, 1953
 Liljeroth, Erik: Småland, 1963
 Lillevold, Eyvind: Hamars Historie, 1949
 Lindbæk, Johs.: Pavernes Forhold til Danmark ... 1907
 Lunn, F.: Knabstrup, 1976

- Møllerup, W.: Bille-Ættens Historie I, 1893
 Møllerup, W. og Meidell, Fr.: Bille-Ættens Historie II, 1893
 Mørck, Marie: Dalum Kloster, 1982
 Norlind, Tobias: Svenska Allmogens Lif, 2.Uppl.: 1925
 Norwin, W.: Danske Herregaarde, 1920
 Nørregaard, J.: Peder Skram og Elsebe Krabbe, 1887
 Paludan-Müller, C.: De første Konger af den Oldenborgske Slægt, 187
 Pedersön, Absalon: Dagbog over Begivenheder, især i Bergen... 1860
 Pedersen, P.Storgaard: Brejninggaard, 1927
 Petersson, Emil: Blekinge, 1922
 Ribe Bispesæde 948-1948, 1948
 Rumohr, Henning: Schlösser ... 1973
 Schnell, Ivar: Nyköpings Historia, 1963
 Siebmacher, Johann: Wappen-Buch, 1975
 Simonsen, Vedel: Familieafterretninger ... Rud, 1848,
 Simonsen, Vedel: Fyens Vilkaar i den saakaldte Grevens Feide, 1813
 Starbäck, C.Georg: Brättelser ur Svenska Historien, 1885
 Stayer, James M.: Anabaptism and the Swørd, 1976
 Stille, Arthur: De ledande Iderna i Krigsföringen i Norden, 1918
 Strindberg, August: Svenska Folket I-II, 1882
 Sønderjyllands Historie, 1937-39
 Tekster fra middelalder og renaissance, 1982
 Tidander, L.G.T.: Nordiska Sjuårskrigets Historia, 1892
 Træk af Hesselagergaards Historie, 1983
 Wad, Gustav Ludvig: Breve til og fra Herluf Trolle og Birgitte Gjø
 Vaupell, Otto: Den nordiske Syvaarskrig, 1891
 Venge, Mikael: Bondekær eller tyran, 1975
 Venge, Mikael: Christian 2.s Fald, 1972
 Venge, Mikael: Når vinden føjer sig, 1977
 Østergaard, Vilhelm: Danmarks Vovehals, 1894
 Øverland, O.A.: Illustreret Norges Historie IV, 1891
 Historisk Aarbog II, (Øxnøbjergslaget), 1863
 Jul ved Mariager Fjord, 1927
 Thaarups Magazin II, 1802-03
 Tingsvidne 26.maj 1571 udstedt af horgmester, råd og byfoged i
 Aabenraa ang. forlig i en arvesag med Anna Stakes (pergament).

